

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Antonii Avgvstini Archiepiscopi Tarraconensis Dialogorum Libri Duo de emendatione Gratiani

Agustín, Antonio

Parisiis, 1672

Liber prior

urn:nbn:de:hbz:466:1-10634

ANTONII
AUGUSTINI
ARCHIEPISCOPI
TARRACONENSIS
DE EMENDATIONE GRATIANI
dialogorum libri duo.

LIBER PRIOR.

DE TITULO LIBRI GRATIANI,
& de mendis.

Dialogus primus.

. NISI tibi molestum est, vehementer cupio à te discere quid sit quod Romæ de Gratiani emendatione tanta cura per tot annos agatur ut necesse fuerit à tribus Pontificibus, ut audio, multos amplissimos viros

A

In hoc libro
A. Ant. Augustinum
Archiepiscopum,
B. Petrum Galefium,
C. Vincentium Augustinum
Vincentij
F. significat.

ex Purpuratis suis & alios doctissimos homines hac una in re assidue versari. A. Mihi quidem nihil molestiae adferes cum a me aliquid postulaveris quod tibi fore gratum existimem, ea praesertim de re quae studiis tuis sit oportuna. Cave enim putes illius libri lectione, quem Gratiani Decretum falso vocant, si recte scriptum legatur, & ex suis fontibus singula capita deducta sint, quod potissimum in emendatione est, quidquam juris pontificij studiosis utilius esse, quae de re aliquid fortasse dicere possum. Quid autem Romae actum sit aut agatur, diligentius haec poterit nobis B. narrare. C. Didici ego quidem ab eodem multa quae curiosius petebam, quibus Pontificibus, quot viri peritissimi, & quotiens colligerentur, qui ex eis excelleret vel inveniendis vel discutendis singulis quibusque quo etiam pacto quaedam privatis studiis paucorum agerentur, quaedam omnium collatione emendarentur, quot etiam libros veteres habuerint ex quibus ad veterem scripturam, quae, ut fieri solet, certior est, Gratiani librum perducerent. Hos libros esse aut ipsius Gratiani nomine conscriptos, aut eorum ex quibus Gratianus illa sumpsisset, tum ex aliorum simili collectione, ut Burchardi, Ivonis, Anselmi, & aliorum id genus, tum ex ipsis, ut modo dicebas, fontibus Conciliorum, ut arbitror, libris, & Pontificum Romanorum epistulis, & sanctorum virorum scriptis, & ex iure civili. Haec inquam & alia non pauca B.

noster. Sed à te dicebat esse quærendum quid in ipso volumine tantopere desideraretur. Sed quid est quòd dixisti falsò hunc librum Gratiani Decretum dici? An non ita dicitur ut Burchardi & Ivonis Decretum, aut librarij nos suis titulis decipiunt, aut ipsi scriptores sic scribi voluerunt, à quorum scriptura hanc etiam emanasse verisimile est? B. Antequam C. nostro respondeas, ego dicam quod ab illis selectis viris accepi, in nullo fere veteri libro Gratiani eam inscriptionem exstare, sed hanc: *Concordia discordantium canonum*. Sic etiam in melioribus editionibus Antonij Democharis & Antonij Contij vox illa *Decretum*, ut pote inepta, in multitudinis vocem mutata est. quod in librorum inscriptionibus aptius esse, vel Cicerò testis est; quippe qui noluit de officio aut de fine scribere, sed de finibus & de officiis. Itaque *Decretorum collectanea* Demochares, *Decretorum canonicorum collectanea* Contius inscripserunt. Decretorum verò collectionem esse hanc nemo negaverit, non unius decreti explanationem. Sic etiam dicimus Decretorum Doctorem, non Decreti juris pontificij consultum. C. Non equidem nego decreta Pontificum aptius dici, ut Magistratum decreta in jure civili; unde etiam Decretalium epistularum appellatio manavit, cum decerni aliquid in singulis epistulis videamus. Sed putabam Gratianum eam vocem à Burchardo & Ivone accepisse. B. Ne hoc quidem in veteribus libris affirmant inveniri. A Rectè tu

de Gratiani & Burchardi inscriptione. Neque enim in veteribus libris ea vox *Decretum* est. Gratiani quidem possum vobis multos ostendere, sed & Burchardi & Ivonis aliquot sine hac inscriptione. Et ut video, Ivoni Carnotensi magis placuit *Excerptiones* appellare, sic enim scribendum est, non *Exceptiones*. Ejus verba tam in Panormia & in *Decretorum* grandiori volumine quàm, quod caput est, in epistularum libro hæc sunt: *Excerptiones ecclesiasticarum regularum partim ex epistulis Romanorum Pontificum, partim ex gestis Conciliorum catholicorum Episcoporum, &c. in unum corpus adunare curavi.* Panormiæ titulus in veteri libro hic est: *Incipit liber sacrorum canonum.* In eodem libro nulla est præfatio, nullumque scriptoris nomen. Hildeberti quoque Cenomanensis Episcopi & postea Turonensis, qui Nannetensi Concilio non edito præfuit ab Honorio minore confirmato, qui fuit Callisti minoris successor, epistula quadragesima nona edita est, cujus initium, *Plerunque fit.* In ea epistula hæc verba leguntur: *Exceptiones Decretorum (vel potius Excerptiones) quas in unum volumen ordinare disposuimus, ad suum finem nondum perduæta sunt.* Mendosè autem hujus Hildeberti epistulis adscripta sunt illa ipsa Ivonis verba: *Excerptiones ecclesiasticarum regularum &c.* Burchardi vero libri veteres carent inscriptione. Sed in edito non *Decretum*, sed *Decretorum libri xx.* appellantur. *Collectiones Burchardi Vormaciensis.*

DIALOGUS PRIMUS. 5

sis appellat Ivo in quadam epistula. Anselmi
Lucensis voluminis inscriptionem sine no-
mine ejusdem in tribus libris legi. Unius eo-
rum hæc est : *Incipit authentica & compen-
diosa collectio regularum & sententiarum san-
ctorum patrum & auctorabilium Conciliorum.*
Sed ut ad Gratianum redeamus , in ejus li-
bris veteribus illa inscriptio est quam audi-
sti : *Concordia discordantium canonum.* Simi-
lem legi Romæ in veteri libro Cresconij :
Concordia canonum , & ipsi canones. C. Quid
est quod his verbis significare voluerunt ?
An putandum est canones Conciliorum ita
esse inter se contrarios ut egeant concordia ?
A. Quantum ego potui ex Cresconij libro eli-
cere , concordiam vocat collectionem simi-
lium sententiarum , ut qui scripturæ sacræ
verba collegerunt , Concordantias Bibliæ
appellarunt. quibus verbis , quod pace ve-
stra dicere liceat , nihil excogitari potest
ineptius. C. Gratianus igitur sic Concordiam
dicit quasi collectionem similium canonum.
Cur verò addit vocem *discordantium* , quæ
sola refugit hanc interpretationem ? A. Verè
tu quidem ais. Nam si inscripsisset Concor-
diam canonum , ut Cresconius fecit , aut
Concordiam concordantium & discordan-
tium canonum , hanc reciperet interpreta-
tionem. Nunc verò significare videtur con-
cordiam inter discordes versari. Sed & si quis
librum ipsum Gratiani consideret , sæpe vi-
debit uti distinctionibus , non solùm in pri-
ma ejus voluminis parte , sed etiam in po-

Ivo episto. 74
vel 32. ad
Vill. Ab-
batem.

strema de pœnitentia & consecratione. In ipsis quoque quæstionibus singularum causarum apertius utrinque adfert contraria decreta & canones, quæ aliis distinctionibus allatis in concordiam reducit. Canonum autem appellatione non solum Conciliorum, ut existimas, regulas atque sententias, sed etiam aliorum librorum quibus jus pontificium constat, intelligere eum facile apparet ex ejus verbis. *Ecclesiastica*, inquit, *constitutio canonis nomine censetur. Canon Græcè, Latine regula nuncupatur. Regula dicta est quæ re-ctè ducit, &c.* quæ ex Isidoro lib. vi. etymologiarum sumpta sunt. Mox ait: *Porro canonum alij sunt decreta Pontificum, alij statuta Conciliorum.* Sic ante Gratianum Corpus canonum vel Codex canonum dicebatur is liber qui Conciliorum & Pontificum Romanorum regulas continebat. Ejus libri mentionem facit Burchardus enumerans libros ex quibus ejus collectio constat. Sed antiquiora sunt testimonia Nicolai primi & Leonis IV. apud Gratianum. Sic Ivo *Excceptiones ecclesiasticarum regularum* & Anselmus *Authentica collectio regularum sive canonum*, collectiones suas appellant; ut etiam vetus meus Panormiæ codex *Liber sacrorum canonum* dicitur. Idem dicendum est de Græcis collectionibus, quas Nomocanones vocant, nomine ex legibus & regulis efficto. Item de Apostolorum regulis à Clemente primo editis, & de aliis sanctorum virorum Dionysij & Petri Alexandria Episcoporum,

Distin. 3. in
prin. &c. &
2.
* è quòd

Dist. 19. c. 1.
& dist. 20. c.
3.

& Gregorij Neocæsariensis, Athanasij Alexandrini, Basilij Cæsariensis, & Gregorij Nysseni, & alterius Gregorij Theologi, & aliorum, de quibus capite secundo sextæ synodi repetitæ in Trullo. Neque enim rectè apud Gratianum & alios eorum opuscula dicuntur confirmari, sed canones in Græco archetypo. C. Habeo ista. Ex quibus facilè intelligo, jus quoque canonicum, quod tu jus pontificium appellare soles, hinc originem duxisse. At verò Canon Missæ & Canonici seculares ac regulares cur dicti sunt? A. Diximus canonem regulam significare, Missæ igitur regula vel formula vetus est ille ipse Missæ Canon. Canonicos verò regulares qui dicunt, eandem rem bis dicunt; ut cùm Abba pater vocatur, vel Thomas Didymus, sive Geminus, atque alia simili ratione. Sed fingamus duas esse regulas, alteram laxiorem Canonicis secularibus scriptam, alteram durioribus regularibus solis conditam. Utroque sub canone esse dicemus & Canonicos, sed hos durioribus cancellis circumscriptos. C. Hæc placent. Sed quid aliud est in Gratiani libro mutandum præter titulum libri sive inscriptionem? A. Ita multa sunt ut non facilè omnia uno die explicari possint. Sed genera tibi errorum quorundam proponam, ut postea de quibus magis placebit agamus. Sæpe erratum esse video in nominibus hominum, urbium, provinciarum, conciliorum, & aliarum rerum quæ postea exemplis apertiora fient. Sæpe falsæ sunt

*Dist. 16. c. 7.
quoniam.*

§ LIBRI PRIORIS
incriptiones, & quæ Conciliorum sunt, Pontificum maximorum esse dicuntur; & quæ sunt unius Episcopi inferioris, Romano Pontifici aut Concilio generali vel provinciali tribuuntur. Ex hoc genere sunt illa quæ ex Concilio Martini Papæ aut Hadriani Papæ sumpta esse feruntur, quæ vel Martino Bracarenfi & Græcis Conciliis vel Engelramo Episcopo vel Hadriano ad Engelramum inscribi debuerunt. Multa Gregorij, Ambrosij, Augustini, vel Hieronymi verba esse dicuntur, quæ aut nusquam exstant, aut aliena sunt. Illa quoque ipsa quæ incriptiones habent veras, non recte referuntur. Sæpe enim contrarias sententias referri scimus, sæpe valde præcisas. Jam verò quæ ex Græcis fontibus manant, ex variis interpretationibus afferuntur, quasi sint aliorum scriptorum; ac sæpe aliud Græcè quàm Latinè significant. C. Tu verò me in silvam quandam errorum inducis, cujus nullum exitum video. Sed malo ut de primis quibusque à re dictis agas, ut præcisus his ramis interiora illustriora fiant. A. Quid autem B. nostro placet? B. Ego verò hæc ipsa quæ proponis exspecto; sed non is sum qui operæpretium esse existimem tam multa de solo Gratiano dici. Hic enim, ut nosti, & ut faciliè omnes concedunt, compilator insignis, nihil ferè habet valde utile quod proprium dicere possis; sed corniculæ illi similis, ut est in fabulis, risum scientibus admirationem ignorantibus movet. Si verba consideres, nihil illo

tritius ; si artem requiras & ordinem docendi , frustra laborabis . Ita multa refert alieno loco ponenda , ita pro certis incerta constituit , ut malis illa eadem in ipsis libris non solum Conciliorum , sed etiam Burchardi & Ivonis & aliorum Collectorum requirere . Itaque dum tu quid apud Gratianum mutandum sit dices , in veteri me confirmabis opinione , qui frustra hunc scriptorem mendis purgari putem . Te verò potiùs hortari & , si pateris , monere non desinam ut in eam tantum rem incumbas , ut meliorem harum regularum sive decretorum collectionem edas .

A. Ludis tu quidem , ut soles , perurbanè , & mihi videris pro tua præclara dicendi facultate magnas res contemnere & pro nihilo ducere , minores verò in cælum tollere atque augere dicendo . Nam ut dem tibi nihil ferè , aut pauca de suo Gratianum attulisse , quod falsum est , adfert enim multa quæ in aliis collectionibus non invenies , qualia sunt quæ post Burchardum & Ivonem sunt nata , item multarum difficultatum solutiones . Sed quamvis nulla attulerit , felicior tamen ceteris collectoribus fuisse negare non poteris , quos in tenebris diù fuisse novimus dum hic in omnium manibus versatur ; multorum interpretum illustratur lucubrationibus refertur denique in judiciis omnibus , atque à Theologis non minùs quàm à juris utriusque peritis in pretio habetur . Quòd si in illo verborum elegantiam desideras , temporis est , non hominis culpa . Tritis utitur verbis , ut

omnibus prodesse possit. Artem & ordinem docendi flagitas. Quasi verò meliore ceteri sint usi. Quòd verò postremò hortaris ut collectionem aliquam edam potiùs quàm hanc ita perturbatam & imperfectam ornem, facis tu quidem ludos, ut dixi. sed hac de re posteriùs cogitabimus. Nunc quando utrique vestrum non displicet ut de Gratiani erratis agamus, in crastinum diem differo quod sum pollicitus. Alia enim urgent his potiora.

ADDITIONES.

HIs scriptis, editum vidi Romæ Gratiani volumen hac inscriptione: *Decretum Gratiani emendatum, Gregorij XIII. Pont. Max. jussu editum.* Et initio distinctionis primæ: *Concordia discordantium canonum.* Et in admonitione ad lectorem ita scribitur: *In plerisque vetustis hujus collectionis exemplaribus hac tamquam inscriptio rubris literis posita est; Concordia discordantium canonum, addita in quibusdam dictione Incipit, sine ulla Gratiani mentione. Verùm in Vaticano illo vetustissimo, cui voluminis ipsius initio recentiori scriptura paleas esse præpositas dictum est, ante ipsas paleas est hic titulus: Decretum Gratiani monachi sancti Felicis Bononiensis, ordinis sancti Benedicti, compilatum in dicto monasterio anno Domini millesimo centesimo quinquagesimo primo, tempore Eugenij Papæ tertij. In aliis verò duobus codicibus, in extremo est: Explicit decretum compilatum à Gratiano monacho monasterij [sancti Felicis de Bononia.] In eadem admonitione hæc etiam verba leguntur: Novissimus istorum omnium, præter auctorem Panormie, nam is recentior fortasse est, Gratianus monachus Benedictinus non tantum decretis colligendis, quod superiores fecerant, operam dedit, sed Ivonis fortasse præfatione ex-*

DIALOGUS SECUNDUS. II

citatus, eò potissimum incubuit ut certis questionibus propositis, quod in utramque partem ex canonibus qui inter se nonnumquam pugnare videbantur dici posset, ipse & afferret & explicaret, omninoque eorum varietatem, qua speciem dissensionis habebat, ad concordiam revocaret. Hæc in Romano.

In editione Gregoriana cap. 7. *Quoniam*. dist. 16. multa mutata sunt & Notis ornata. Et quamvis dicatur *Et opuscula Theophili &c.* tamen in Notis Ivo- nis verba relata sunt: *Confirmamus sanctorum pa- trum canones & synodos &c.* & Græca verba cano- nis referuntur, & Latina interpretis, quibus appa- ret non opuscula sed canones appellari. Quod etiam verba à Gratiano relata indicant: *Confirmamus & ceteros sanctorum canones & synodos.*

Ivo par. 4.
cap. 106. &
134. decr. &
lib. 2. tit. 11.
c. 29. pan.

DE GRATIANI ERRATIS IN
propriis nominibus.

Dialogus secundus.

B. ET tempus & locus aptus est ut te promissi tui admoneamus. Quid enim hac hortorum amœnitate jucundius? Avidas autem aures adferimus ego & C. noster. A. Video nihil diutius vobis posse deberi. Sed libris aliquot nobis opus est, & in primis Gratiano editionis ejus quæ habeat duorum Antoniorum notas. C. Eum librum mecum attuli, quod eum potissimum à te laudari sciebam, & ut viderem quid tu de singulis erratis esses dicturus, & ut melius id memoriæ mandarem. A. Laudo providentiam tuam. Ego quoque in adversariis quibusdam, quæ attuli, scripseram ordine litterarum aliquot

Gratiani errata, quæ facilius referam. Vos etiam alia suggeretis. Et quoniam heri diximus in nominibus propriis sæpe fuisse librarios lapsos, ab eisdem initium sumamus. Principio duo ex sacris libris loca corrigenda sunt, cum pro Ochozia Rege a Achab editus est, & pro Achan, sive Achar, Achor b Verba Gratiani sunt: c *Sed objicitur illud Ambrosij*, (verba quærantur) Ad preces Helix ignis descendit de cælo, ut Prophetæ vindicaretur injuria. quod tunc intelligitur factum quando Achab Rex Israël, &c. misit duos quinquagenarios. Nostis reliqua. ¹ Alter locus ita scriptus est: *Cum enim Achor de anathemate furtim surripuisset, &c. Ita cecidit sors super Achor.* d Bis Achor pro Achan scriptum legimus. B. Ego Gratianum errasse arbitror, non librarios. A. Si Gratiani erratum est, memoriæ erratum est, qualia multa & apud Ciceronem & apud alios scriptores sæpe adgnita sunt. Si librariorum peccatum est, cur Gratianus notatur? ² Tertius locus est. In inscriptione quadam pro Carthagenensi concilio Agathense primum scribitur. e Est autem caput xi. Concilij Carthagenensis primi. ³ Alibi Alexandrinus Episcopus Leander Hispalensis dicitur. f atque idem Leonardus Episcopus alio in loco. g Prior locus est distin. xxxviii. ubi post verba beati Augustini additur: *Idem ad Alexandrinum Episcopum. Indignum vehementer existimo ut verba cælestis oraculi restringam sub regulis Donati.* Hæc non Augustini ver-

a 4. Reg. i. b.

b 26. q. 2. in prin.

c 2. q. 4. c. 29. si illic. p. sed objicitur.

d Iosu. 7. b.

e 15. q. 7. c. 3. si quis.

f Dis. 38. c. 13. indignum.

g De consec. dis. 4. c. 80. de trina.

ba sunt, sed Gregorij in præfatione Moralium in Job capite ultimo. qui liber ad Leandrum Episcopum inscriptus est. Hoc non fugit Joannem Andreæ F. Sunt, qui putent additum esse hoc caput à Gratiani discipulo Palea, ut id quod proximum est, cujus inscriptio non vocem *Idem* habere debet, sed hanc, *Augustinus*.⁴ Alter locus est ex epistula quadam Gregorij ad eundem Leandrum Episcopum de trina mersione baptismatis, quæ exstat, ut notat Demochares, lib. 1. epist. quadragesima prima regiltri. Eiusdem mentionem invenies in Concilio Toletano quarto cap. v. & in concilio Vormaciensi item cap. v. & apud Ivonem & Anselmum Lucensem & alios Collectores.⁵ C. Quis hic Leander fuit? A. Tres fratres germanos insignes pietate & eruditione viros habuit Hispania Reccaredo Rege, Leandrum, Isidorum, & Fulgentium Duo illi Hispalenses Episcopi fuerunt, hic tertius Astigitanus. Leandro acceptam ferimus Gotthorum Ariariorum in catholicam fidem conversionem. Cum hoc Gregorius amicitiam inivit Constantinopoli. Venerat enim illuc alter Pelagij Pontificis, alter Regis sui legatus ad Constantinopolitanum Imperatorem. B. Hic idem Alexander semel vocatur ab Anselmo Lucensi, iterum Leander. Fieri potest ut idem nomen sit. ut Josue, Jesus, & Jason. Scander Berg, pro Alexandro magno, avorum memoriâ insignis vir peritia rei militaris dictus est. A. Quid? Tu Leandrum Mu-

Ioan. And. in c. Ad audientiam. in fine de rescript. d. c. 80.

Ivo lib. 1. tit. 2. c. 53. par. norm & par. 1 c. 130. decr. Ansel. li. 9. c. 17. & 61. Cesar. lib. 12. cap. 43. Tarrac. lib. 4. c. 10.

sæi putas eundem esse cum Alexandro Macedone? B. Non ego eundem virum esse dico, sed idem nomen. quamvis in etymo utriusque hæreo. A. Sequitur Anastasius sæpius ex Athanasio mutatus. Dum enim narrat Gratianus Athanasij pueri simulati Episcopi factum, qui catechumenos aqua salutaris tingebat tempore Alexandri Episcopi Alexandrini, eum Anastasium vocat. Sed ex Rufini historia lib. x. cap. xiv. mutari nomen debet. ⁶ Idem erratum in duabus inscriptionibus est. Altera hæc est: *Felix Papa Anastasio & omnibus orientalibus Episcopis*. Scribe: *Felix Papa secundus Athanasio & omnibus, &c.* ex Conciliis. ⁷ In altera est: *Anastasius Patriarcha Papæ Felici*. Scribe: *Athanasius Patriarcha Alexandrinus Felici Papæ secundo*. Referunt horum capitum verba Burchardus, *h* Ivo, *i* & Anselmus. *k* ⁸ Alterius Athanasij nomen invenio in Anastasium esse mutatum. Etenim in Concilio Chalcedon. actione xiv. de quodam Athanasio Episcopo Parrhenorum † agitur, qui cum à Patriarcha suo deponeretur, eum sibi inimicum esse conquestus est, iterumque audiri jubetur; idemque Nicolaus refert in epistola ad Michaëlem Imp. cujus initium est: *Proposueramus*. At Gratianus hunc Anastasium appellat. *l* ⁹ B. Eadem ratione Athanasij libris aliquot Anastasij Antiocheni, ut existimo, libri mixti sunt; ut cum plebeij in patricias familias inferebantur. A. Illud æquo animo ferendum est, quod pro Afello Anselmus scriptus

1. q. 1. c. 18.
spiritus. p.
ecce.

5. q. 2. c. ultimo.

9. q. 3. c. 11.
Fuit.

h Burchard. lib. 1.
c. 221.
i Ivo par. 5. c.
15. & 335.
decr.
k Anselm. lib. 2.
c. 50. & 51.
† Parrhenorum.

13. q. 5. c. 14.
nulli. p. 1.
& c. 15. quod
suspecti.

DIALOGUS SECUNDUS. 15

est in inscriptione cujusdam capituli in his verbis: *Item ex Concilio Milevitano, cui interfuit Augustinus & Anselmus Romana Ecclesie Legatus, contra Pelagianos.* In Concilio Carthagin. v. 1. & v. 11. mentio fit trium Legatorum Romanæ Ecclesiæ, Faustini Episcopi, & Philippi & Afelli Presbyterorum. Hi à Zozimo Papa missi sunt, & in Africa post ejus mortem fuerunt. Interfuisse hos Legatos in Concilio Milevitano mihi non constat. sed præsentibus eisdem lectos fuisse canones ejus concilij & aliorum multorum constat ex Concilio Africano & ex Concilio Carthaginensi Græcè conscripto. Sunt etiam Milevitani Concilij litteræ ad Innocentium, qui ante Zosimum fuit, & Innocentij ad eandem synodum. ¹⁰ Arfacij Episcopi nomen invenio apud Anselmum, *n* qui Thracius dicitur à Gratiano *o* in relatis Pelagij verbis. Sed in alio veteri Anselmi libro idem Tertius vocatur, & scriptor epistolæ Gelasius. Sic omnia sunt nobis incerta. Tantùm hoc in variis lectionibus conscribi potest. ¹¹ Illud certum est, quòd alibi pro Ascanio Tarracoeni Episcopo Asconius apud Gratianum legitur in Hilarij Papæ verbis. Namque in Conciliis apertè Ascanius appellatur, ad quem sunt duæ Hilarij epistolæ. & de eodem agitur in Concilio Romano ab Hilario habito. In eodem Gratiani capite de Barchinonensi Ecclesia agitur; sed scribendum est, *Barcinonensis*. Et postea: *Talis protinus de clero proprio & Barchinonensibus ordinetur*

m De conse. d.
4. c. 152. placuit.

n Ansel. li.
12. c. 46.
o 13. q. 5. c. 44.
quali.

7. q. 1. c. 30.
remoto.

Anf. lib. 6.
c. 101.

p 21. q. 1. c. 5.
Relatio.
& cap. Illud.
q Vid. Gre-
gor. lib. 2. ep.
14. c. 53. &
lib. 7. c. 20.
ind. 1.

r Ansel lib 5.
c. 25.
f Cæs. lib. 3.
c. 48.

c. 2. de im-
mu. eccles. in
1. collect. &
apud Grego.
1x. Dist. 54.
c. 3. Magnus.

r Burc. lib. 2.
c. 36.
u Ivo. par. 6.
c. 137. decret.
x c. un. de ob-

Episcopus. Dele & , atque scribe *Barcino-*
nensibus. Melius hæc Anselmus habet.¹² Sic
etiam malè scribi solet *Terracona* pro Tar-
racone , & *Barchinona* pro *Barcinone* , &
Terraconensis pro *Tarraconensi*. Sed & *Terra-*
conensis pro *Tarracinensi* invenies apud Gra-
tianum. p At ex registro beati Gregorij q con-
stat agi de Fundensi Ecclesia & Tarracinensi
eidem Episcopo commissis. Coniungi autem
debent duo capita ex eadem Gregorij epistula
sumpta ad Agnellum Episcopum , quæ est
epist. x i i i . c . l i i . libri secundi. Hæc etiam
rectè Anselmus conscripsit , r & liber Cæ-
sar augustanus. f¹³ C. Eadem ratione for-
tasse apud Gregorium I X. sub titulo de im-
munitate Ecclesiarum capitis secundi inscri-
ptio mutanda est. A. Rectè admones ; idque
ex lib. v i i . registri ejusdem Gregorij con-
stat , ut diximus in Notis ad collectionem
Bernardi Papiensis , & in collectione Conci-
liorum Tarraconensium.¹⁴ Venio nunc ad
aliam , ut hic noster appellare solet , meta-
morphosin. In Gratiani libro legitur distinct.
l i v . *Ex Concilio Maguntinensi capitulo*
v i i i . Palea. Magnus Episcopus Augustu-
dunensis dixit. Carthaginensi primo pro Ma-
guntinensi scribendum esse admonuit Anto-
nius Demochares. *Astigitanensis* pro *Augu-*
studunensi scribi etiam debuit ex Conciliis.
Astuagensis habent Burchardus t & Ivo ;
Augustensis , Bernardus Papiensis & Grego-
rius I X. x¹⁵ C. Cur nomen hoc , *Palea* ,
adscriptum est huic & aliis quibusdam capi-
tibus?

tibus? Sunt enim qui putent incertis & inutilibus id adjectum. Sed tu discipuli Gratiani nomen esse dixisti. A. Ego duorum Jurisconsultorum testimonium habeo, Joan. Andreae, & Catelliani Cottæ. Sed & video in veteribus Gratiani libris illa capita desiderari, & in Joannis Teutonici scholiis rarò ad verba eorum capitum aliquid adscribi. Itaque existimo illa capita postea adjecta fuisse. Huc accedit quòd Bernardus Papiensis nonnulla ex his in librum suum retulit. quod de Gratiani capitibus non facile invenies. Sed quid B. selecti illi viri Romæ de Palea dicunt? B. Hoc ipsum audivi, in veteribus libris non inveniri, Palæaque nomen esse hodie familiæ cuidam Cremonensi proprium, neque tamen carere auctoritate aut esse reicienda hæc capita; sed aliqua nota esse à ceteris distinguenda, quasi addita post Gratiani lucubrations. ¹⁶ A. Hoc sit hujus diei pensum. Cras, si videbitur, pluribus de ceteris agemus.

*lig. ad ratio.
in t. collect.
& apud Gregorium IX.*

A D D I T I O N E S.

IN editione Romana 23. q. 4. c. 29. *Si illic. p.* Sed obicitur, nomen *Achab* editum est, sed in margine est *Ochozias filius Achab.* & in scholio *Achab.* Confundit historiam. Et c. in fine, post illa verba, *sub Ochozia,* additur: *cujus filius fuit Achab,* ut legitur 4. lib. Reg. in prin. & 3. Reg. ult. Quòd verò in contextu verborum dicitur, illud *Ambrosij.* Ad preces *Helia,* &c. habet in margine: *Supra ea.* quod *Christus.* 4. Reg. 1. Id caput est inscriptum *Ambrosio* lib. 7. commentarior. ad cap. 9. Lucæ. Sed

B

illic nihil de Achab dicitur; neque apud Ambrosium eadem verba inveni.

2 In Romana editione 26. q. 2. in prin. *Achar* editum est, non *Achor*. & in margine: *aliàs Achan & Iosue 7.*

3 In Gregoriana editione inscriptio capitis tertij *Si quis tumidus*. 15. q. 7. hæc est: *Item ex Concilio Carthaginensi primo cap. II.* Mox additur: *Sic est emendatum ex vetustis codicibus. Nam in vulgato erat, Agathensi primo, cum unicum dumtaxat Agathense memoretur.*

4 Inscriptio capitis 13. *Indignum* distin. 38. in Gregoriana editione est hæc: *Item Gregorius ad Leandrum Episcopum Hispalensem in prafat. Moralium ad finem.* Et capitis 14. *Locutio* inscriptio est: *Item Augustinus de vera religione c. 49. & 50. Palea.*

5 In dicta Gregoriana editione inscriptio capitis 80. *De trina*. de consec. distin. 4. est hæc: *Item Gregorius Leandro Episcopo Hispaniar. lib. 1. epist. 41.* Et in margine additur: *Et in Tolet. 4. c. 5. & in Vormaciensi c. 5. Sent. ibid. (hoc est. sent. 4. distin. 3.) Poly. 3. tit. 10. Ansel. l. 9. c. 61. Ivo p. 1. c. 130. Pann. l. 1. c. 60.*

6 In eadem editione Romana 1. q. 1. c. 58. *Spiritus*. par. *Ecce per Athanasium puerum*, scriptum est.

7 In eodem Gregoriano libro inscriptio cap. ult. 5. q. 22. hæc est: *Item Felix Papa II. Athanasio omnibus orientalibus Episcopis epist. 1. cap. 3.* Additur in margine: *Burc. li. 1. c. 221. & Ivo p. 5. c. 335.*

8 In eodem libro inscriptio capitis II. *Fuit semper* causæ 9. q. 3. ita scripta est: *Item Athanasius Patriarcha Papa Felici secundo.* Et in margine est: *In tom. Conc. & Ivo p. 5. c. 15.*

9 In eodem libro 3. q. 5. c. 14. *Nulli*. par. 1. *Athanasius* appellatur. Sed in margine est: *Al. Anastasius.* Sed capite 15. *Quod suspecti*, Athanasius dicitur sine ulla varietate. & multa de eodem dicuntur in Notis ex Concilio Chalcedonensi actione 14. Mendosè autem in margine dicitur actione 24. in fine. (Vide lib. 2. dial. 12. add. 6.)

10 De consecrat. distin. 4. c. 152. *Placuit igitur*

hanc habet inscriptionem in Romano libro : *Item ex Concilio Milevitano, cur interfuit Augustinus & Anselmus Romana Ecclesia Legatus contra Pelagianos c. 1.* Additur in margine. & *in Afric. c. 76.* Et mox ad vocem *Anselmus* : *Videtur mendum in hoc nomine.*

11 In eodem Romano libro 23. q. 5. c. 44. *Quali Pelagij, Thracius* editum est sine ulla varietate. In margine est : *Ansel. l. 12. c. 46. Poly. ibid. (hoc est, lib. 7. tit. 5.)*

12 Caput 30. *Remoto, 7. q. 1.* hanc in eodem libro habet inscriptionem : *Item Hilarius Papa Episcopus Tarracon. c. 3.* Et postea est : *Remoto ab Ecclesia Barcinonensi &c. & de clero proprio Barcinonensib. &c. & frater Ascani.* In margine est : *Ansel. l. 6. c. 109.*

13 In Romana editione 21. q. 1. c. 5. *Relatio Gregorio* adscribitur lib. 2. ep. 13. seu. c. 52. ad Agnellum Episcopum. Initium capitis est : *Relatio cleri simul & populi Tarracinensis.* In notis hæc scripta sunt : *Tarracinensis. Sic est emendatum ex vetustis, cum in vulgatis esset Tarraconensis gentis. In originali autem legitur, Tarracina degentis.* In extremo capite hæc etiam addita sunt : *Alia est sententia B. Gregorij ac Gratianus putare videatur. Hunc enim Agnellum, qui antea Fundorum erat Episcopus, quòd ea civitas ab hoste esset vastata, Tarracina cardinalem constituit sacerdotem, ut in sequenti capite. De quare notatum est supra dist. 71. c. Fraternitatem.* In margine hujus capitis est : *Ansel. l. 5. c. 28. Polyc. l. 1. tit. 8.* Capite proximo est : *Tarracinensis Ecclesia cardinalem, & Tarracinensis Ecclesia.*

14 Caput secundum de immunitate ecclesiarum in Romana editione hanc habet inscriptionem : *Gregorius Archiepiscopo Tricen.* Et in margine : *Gregorius Agnello Terracon. Episcopo. Aliàs Terracin. Episcopo. Item Gregorius Agnello Episcopo. lib. 7. epist. 20. Ind. 1. registri B. Gregorij. Vide c. 2. eo. tit. in 1. compilat.*

15 Caput tertium distin. 54. in editione Romana hanc habet inscriptionem : *Ex Concilio Carthaginensi primo c. 8. Palea.* Ejus initium est : *Magnus Episcopus Astiagensis dixit.* In Notis scribitur : *In codicibus*

impressis citatur ex Moguntinensi. Emendatum verò est ex Burchardo, Ivone, Decretali. in c. uni. de obligat. ad ratioc. In margine hæc sunt: *Extra de obligat. ad ratioc. non ordin. cap. Magnus. Burch. l. 2. c. 36. Ivo p. 6. c. 137.* In eadem editione caput unicum de obligatis ad ratiocinia hæc inscriptionem habet: *Ex concilio Carthag. & hoc initium: Magnus Episcopus August. dixit.* In margine hæc sunt: *Concilium Carthaginense primum c. 8. ut refert Burchardus libro 2. decretic. 36. Ivo par. 6. c. 137. & in 1. compilat. eo. ti. c. uni. Gratianus dist. 54 c. 3. ubi falsò tribuit concilio Maguntinensi Et est difficilis textus. Sed vide quæ dixi in Notis hujus capituli. Cur hæc postrema verba edita sint quærendum.*

16 De Palea hæc sunt in admonitione Gregorianæ editionis: *De nomine Paleæ sunt varia doctorum hominum sententia. Multi ea capita, in quibus res inanes ac leves continerentur, hoc nomine appellari consuerunt: alij quasi τὰ παλαιά, id est, antiqua: alij quasi additiones quasdam, derivata aut potius depravata voce ab adverbio παλῶ, id est rursus, quo scriptores etiam Latini tempore Gratiani uterentur. Verum Ioannes Andrea in addition. ad Specul. tit. de disputation. & allegation. prope finem, (quem Imola in rubr. de verbor. obligat. Alexandrinus in proemio Decretal. (scribe, Decreti) Iason in rubr. tit. de action. & alij sunt secuti) putat quendam Protopaleam, quem Iason addit Cardinalem fuisse, collectioni Gratiani capita hæc adjunxisse. Atque ut in re tam incerta aliquid elici conjectura possit, exponetur quid in collatis exemplaribus observatum fuerit. In tribus, quæ sunt antiquissima, & videntur scripta paulò post Gratiani ætatem, paucissima ex hujusmodi capitibus habentur. In uno valde emendato sunt apposita in margine sine ulla nota, sed non omnia quæ in impressis; quamvis vicissim in illo additiones aliqua sint quæ in his non habentur. In alio litteris per antiquis descripto Paleæ ipsa recentiori scriptura toti volumini preponuntur. In ceteris habentur aut omnes aut pleraque, & partim quidem cum Paleæ nomine, partim verò sine ullo à ceteris capitibus discrimine. Ex qua observatione illud videtur posse col-*

ligi, has Paleas esse additiones non eodem tempore factas ad primam collectionem Gratiani, in margine primum adscriptas, ac nonnullas fortasse ab ipsomet Gratiano, ut fit, inter componendum aut relegendum: quas deinde librariorum quidam omiserint, quidam in contextu posuerint, interdum conjunctè cum prioribus capitibus, interdum cum aliquo discrimine. Falsam verò esse illorum opinionem qui eas contemnendas putant ex eo constat quòd multa & in Decretalibus & apud vetustiores Gratiano collectores habentur. quod suis locis indicabitur: In meis libris non Protopalea, sed apud Joan. Andreæ qui postea Palea est apud Jaso. Quotapalea Cardinalis, apud Imol. Paucapalea, vel Pocapalea Cardin. apud Card. Alex. Procopaleas.

DE EODEM ERRATORUM genere.

Dialogus tertius.

C. ANTEQUAM cetera dicas quæ mendosa tibi esse videntur, velim scrupulum auferas mihi de his mendis cogitanti. qua de re cum B. egi. sed cum is aliquid mihi dixisse videretur, postea iterum in eandem incidi dubitationem. **A.** Quid tandem illud est? **C.** Quidnam interest Gratianum pro Leandro Leonardum scribere, aut pro Athanasio Anastasium? Nam cum jus pontificium tractetur, id æquè in Leonardo & Anastasio vim suam obtinebit atque in Leandro & Athanasio. **A.** Quid ad hæc B. noster dicebat? **C.** Exemplo ex Symbolo sumpto vim argumenti eludere conabatur. Namque dicebat, Si quis diceret Christum passum

B iij

sub Pontico Pilativo, non sub Pontio Pilato, non convenire in Symbolo fidei creditur cum catholica Ecclesia, nisi eum rusticum fuisse & imperitum Latini sermonis constaret. Atqui in re nihil interfuit Pontius ille an Ponticus diceretur sub quo Christus passus esset. A. Mihi exemplum non displicet. Tu verò quid ad hæc? C. Non mihi videtur Gratianus aliquid habere cum Symbolo commune. A. Quid ita? C. Symbolum formula quædam est à qua cadere ne verbo quidem licet aut syllaba. At Gratiani scripta licet vel tota contemnere. Nisi forte verum est quod aiunt quidam, ab Eugenio tertio fuisse confirmata. A. Malo te illa priora credere quàm hæc. Etenim in illis unum atque alterum vitium est, in his de omnibus agitur. C. Non satis intelligo quid dicas. A. Tu si Leandrum credas Leonardum dici, erras. Sed error hic unus est. Item unus si credas Athanasium alio nomine vocari. At si credas omnia quæ Gratianus scripsit apostolica esse auctoritate confirmata, multiplex hic error erit tuus, & omnia complectetur hoc volumine conscripta. C. Nunc planè intelligo. Sed quo pacto probas non esse confirmata? A. Tu qui ais, redige in memoriam? Vidistine unquam Eugenij confirmationem? C. Minimè gentium. A. Habesne aliquem dicere qui se dicat vidisse aut qui ex ea parte aliquam referat? C. Ne hoc quidem. Sed sunt qui afferant eum confirmasse. A. Sunt etiam qui id negent. C. Age verò,

quid tu dicis ad id quod initio petebam mihi satisfieri? A. Id quod dici solet de his qui glandibus vescuntur inventis frugibus. An si tu puero dederis exscribendam epistulam, quam patri vel fratri tuo mittere velis, ille tibi multa nomina immutaverit, litteras addiderit vel detraxerit, & cum illi iratus fueris, & iterum eam describere coegeris, ille hac ratione utatur, nihil interesse Leander sit an Leonardus, Augustus an Augustinus, cum de re ipsa constet, probabisne quod dicet? C. Minimè verò. A. Idem de librorum mendis dicendum est quod de epistulis. Alij tamen aliis errores præcellunt. Sunt leves aliquot, fateor; sed totum hoc genus emendationis contemnere, inhumanum & à ratione alienum esse arbitror. Sed quid ait B. noster? B. Mihi verò hoc ipsum quod tu ais ita verum esse videtur ut nihil ampliùs te addere velim, sed ad cetera venire Gratiani mendosè scripta. A. Est nobis principio ab inferis excitandus Belisarius, qui cum Gratiano contendat cur ab eo Guilisarius dicatur. Silverius etiam Pont. Max. expostulabit cur Silvester appelletur. Admonuit Demochares hoc ipsum de Silverio, de Belisario Contrarius. Illud ab utroque malè editum est, *in palatium Principis*, pro *Pincis*. Anselmus paulò meliùs hæc refert. Hæc ex conciliis accepimus. ¹ Plura errata sunt in illis verbis quaestionis tertiæ causæ XXI. *Quòd autem Clerici secularium negotiorum procuratores esse non valeant auctoritate Carthaginensis Concilij*

B iij

23. q. 4. c. 30.

Ansel. lib. 12.
c. 8.21. q. 3. c. 1.
c. 2.

primi probatur; in quo Nicolaus Papa Episcopis Castilianis dixisse legitur. *Palea. Pervenit in sanctam synodum &c.* Quis unquam crederet Nicolaum Papam, qui tot seculis vixit posterior omnibus synodis Carthagine habitis, aliquid in prima synodo dixisse? Verba autem quæ *Palea* addidit *a* sunt ex Concilio Chalcedonensi cap. IIII. de quibus Burchardus, *b* Ivo, *c* & Anselmus *d* tractant, & Gratianus distinctione *xxcvi.* extrema. Omnes rectè ex Chalcedonensi Concilio inscripserunt. *C.* Cur igitur Gratianus, vel *Palea*, ex Concilio Carthaginensi, in quo Nicolaus Papa &c. An in Concilio Chalcedonensi Nicolaus Papa interfuit? *A.* Id concilium habitum est sub Leone Papa & Marciano Imperatore. Nicolaus scripsit ad Michaëlem Imperatorem de Ignatij & Photij schismate aliquot postea seculis. Nicolao successit Hadrianus secundus, sub quo synodus octava generalis habita est contra Photium. Chalcedonensis hæc quarta dicta est. *C.* Mendum igitur est in Concilij & Papæ nomine. Quid si Leonem pro Nicolao & Chalcedonensem pro Carthaginensi substituiamus? *A.* Cave feceris. Neque enim Leo in eo Concilio interfuit. Præstat auferre quæcunque *Palea* interposuit. Ea autem sunt illa: *Pervenit in sanctam &c.* usque ad illa: *Credo placere &c.* quæ sunt ex Carthaginensi primo cap. *vi.* & pro illis Nicolaus Papa Episcopis Castilianis scribendum fuit *Nicasius Episcopus Culusitanus.* *C.* Appa-

a Dist. 86. c. ult.

b Burc. li. 2. c. 145.

c Ivo par. 6. c. 218 decret.

d Ans. lib. 6. c. 181. in Rom.

21. q. 3. c. 1. & 2.

rent vestigia emendationis in margine librorum Democharis & Contij; & bis posita inscriptio ante caput utrumque indicat inscriptionem prioris capitis non esse ad Paleæ verba referendam. A. Confirmantur hæc tum ex Conciliis, tum ex Burchardo & Ivone; quorum alter scribit: *Nicasius Evastitanus Episcopus dixit: Credo &c.* alter *Evarestanus pro Evastitanus.* cetera totidem verbis. ² B. Ex hac emendatione poterit C. noster à sua sententia discedere, cum videat tot vulneribus facile fuisse medicinam adhibitam. C. Ego verò manus libenter do, cum hoc exemplo cognoverim multum interesse scire unde singula capita sumantur, quæ verba Gratiani, quæ Paleæ sint, & quæ aliorum. A. Id ipsum assequi non poteris nisi menda tollas inscriptionum, & nisi cum Conciliis & veteribus collectionibus Gratiani contuleris lucubrationes. Sed cetera persequamur. Joannis Chrysoptomi nomine sæpe librarij sunt abusi pro Joanne octavo in caussa xxvii. his verbis: *Item Joannes Chrysoptomus Rostanno Archiepiscopo. Atho presentium lator &c.* Hanc emendationem Ivonis collatione didicimus. ³ Pro Chromatio sæpe litterarum similitudine ducti Chrysoptomum scripserunt; ut caussa xxi. *Hinc etiam Joannes Chrysoptomus ait: Furamenti hujusmodi &c.* e Scribe: *Chromatius cap. 1 v. in fine in Mattheum.* Et de pæniten. distinct. 1. *Idem Joannes os aureum: Non potest quis gratiam &c.* f Scribe: *Chromat. cap. 1 v. in*

Burch. lib. 2.
c. 150.
Ivo par. 6 c.
223. decr.

27. q. 2 c. 46.
Atho.
Ivo par. 14.
c. 64. decr.

c. 22. q. 5. c. 12.
juramenti.

f De pænit. d.

r. c. 41. non
poteſt. & de
conſecr. d. 4.
c. 4.

g De conſec.
d. d. 4. c. 10.
numquam
aque.

Diſ. 20. c. 1.

h Ivolib. 2.
tit. 11. c. 31.
panor. & par.
4. c. 72. decr.
i Anſ. lib. 3.
c. 115.
k Deus ded.
c. 2.
l Cæſar. lib.
2. c. 11.
m 1. q. 1. c. 34.
n 23. q. 3. c. 3.

Matthæum. Hæc etiam verba invenies mendosa, de consecrat. distin. i v. cap. i v. Sic etiam cap. x. ejusd. distinct. itidem mutandum est. g ⁴ Hæc ex in libris Michaëlis Thomasi Ilerdensis Episcopi accepi, qui unus ex selectis Romæ viris, atque, ut audio, magna pars ejus belli fuit; idque ex litteris ejusdem accepi. B. Non sine Theseo Petro Ciacone, five Ciaconio, cujus sudoribus atque eruditione magnos progressus fecit, A. Syricius in Cyricum mutatus est distinctione xx. in illis verbis quarti Leonis de corpore canonum: *Et cum illis regula Prasulum Romanorum Silvestri, Cyrici, Innocentij*. Si quis librum ipsum legat, quem Corpus canonum dicimus, videbit eosdem Pontifices à Syricio ad Gregorium juniorem epistulas quasdam & canones conscripsisse. Eodem capite, dum Concilia enumerantur, post vocem Gangrensiū, hæc desiderantur: *Antiochensium, Laodicensium, Constantinopolitanorum Chalcedonensium*. Hæc meliùs apud Ivonem h & Anselmum i & in libro quem Deus dedit Cardinalis scripsit k & in libro Cæsar Augustano l inveniuntur. ⁵ Ex epistula beati Augustini c l x i v. ad Emeritum duo capita apud Gratianum leguntur, alterum caussa prima, m cujus initium est, *Sacramenta*; alterum caussa x x i i i. n cujus principium est, *Nostri adversus*. Ad Demetrium, pro ad Emeritum utrobique scriptum est, atque ita scriptum ut nescias libri titulus sit an epistulæ. Videndus Deus dedit cap. 11. ⁶ Non minus erratum est

in illis verbis quæ refert Gratianus dist. xvi.
*o Quinta in Constantinop. contra Theodorum
 Mesochænum, & omnes hæreticos &c. tem-
 poribus Justiniani Principis, Julij Papæ Ro-
 mani, domini Antiocheni, Eutychie Const.
 Vigily pro Julij scribendum rectè notavit
 Demochares tam hoc cap. x. Isidori quàm
 1 x. Bedæ. Neque enim Julius Papa fuit tem-
 poribus Justiniani Imperatoris. Sed & Dom-
 ni pro domini scribendum fuit, p & Mopsue-
 stenum pro Mesochænum, ex Conciliis. Mop-
 suestenum agnovit Contius. 7 Idem Theo-
 dorus Mosophenus appellatur caussa xxiv.
 quæstione secunda extrema his verbis etiam
 apud eundem Contium: q Item Rabanus san-
 ctæ memoriæ Episcopus factus Edissena civita-
 tis, qui in sacerdotibus resplenduit, Theodo-
 rum Mosophenum post mortem in Ecclesia ana-
 thematizavit, Pro Rabanus scribe Rambulas,
 & pro Mosophenum, Mopsuestenum. 8 B.
 Hicne est Theodorus quem laudat Isidorus
 in viris illustribus, & ait ab Acephalis fuisse
 damnatum? A. Negare non possum eun-
 dem esse. Sed existimo Isidorum tunc non
 legisse acta quintæ synodi generalis. Sic
 etiam apud Ivonem parte quarta cap. xxxi.
 decret. de Sozomeni historia dicitur: *Eam
 sedes apostolica suscipere recusat, quando mul-
 ta mentitur, & Theodorum inconsuetè nimium
 laudat. Pro inconsultè scribo Mopsuestia. B. Ve-
 hementer placet. A. Malè autem factum est
 cum pro Concilio Emeritensi concilium apud
 Emerich scripserunt caussa x. quæstione ter-**

o Dist. 16. c.
 10. Prima au-
 tem. p. quin-
 ta.

p Vid. Ivo.
 par. 4. c. 148.
 decr.

q 24. q 2. c.
 ult. p. Item
 Rabanus.

10. q. 3. c. 2.
 p. 1. c. 2.
 p. 1. c. 2.

tia. Ejus Concilij mentionem facit Innocentius tertius lib. II. epist. cxxi registri, & ex eo in decretis ait caput esse cujus initium *Priscis*. Est autem caput XVI. ejusdem Concilij, quod non editum vidi. Et ex eo negatio auferenda est ab editis Gratiani libris; *Cui sua plenissime sufficere non possunt*. Etenim legendum est: *sufficere possunt*. B. Vox *plenissime* aperte ostendit negationem non fuisse scribendam. ⁹ A. Sic alibi pro Epau-nensi Concilio Hipponense scriptum est, Hæc enim est capitis xxx. de consecratione inscriptio: *r Item ex Concilio Hipponensi cap. vi. Altaria si non fuerint lapidea &c.* Scribendum *Epaunense cap. xxvi. & xxvii.* Melius tam Burchardus s quam Ivo t id caput referunt. ¹⁰ Quis etiam ferat quod caussa xv. dicitur? *u Item ex Concilio apud Ephesum habito presente Henrico Rege? Placita secularia &c.* Quis Rex interfuit Ephesi in synodo quæ habita est sub Theodosio minore, si de generali loquimur? Si de alia, quid Henrico cum Epheso? Apud Burchardum x pro voce *Ephesum* est *Erphesfurt.* quæ vox Germanica est. Apud Ivonem y *Erspford.* non sine mendo. B. Memini videre Romæ notas tuas ad Hadrianum sive Engelramum, in quibus de hac emendatione dicebatur; eamque aliis Burchardi z & Ivonis a locis confirmabas. A. Inveni postea in quibusdam chronicorum libris Gallix & Germanix, b ejus loci & Concilij mentionem; item loci tantum in epistulis Zachariæ & Bonifacij martyris. ¹¹ Sed anchoras tollamus.

x De consec.
d. 1. c. 30. Altaria.
f Burch. libro 3. c. 25.
t Ivo lib. 2. tit. 4. c. 5. pa-nor. & par. 3. c. 30. decr.
u 15. q. 4. c. 2.

x Burch. libro 13. c. 21.
y Ivo par. 4. c. 53.

z Burch. lib. 11. c. 77. & lib. 13. c. 27. & 28.
a Ivo d. p. 4. c. 59. & 60. & par. 14. c. 125. decr.
b Regino in add. an. 93 Lamb. an. 935.

ADDITIONES.

IN Gregoriana editione 23. q. 4. c. 30. hanc habet inscriptionem : *Item obiit illud Silverij Papa ad Amatorem Episcopum.* Et postea : *Guilifarius patricius noster mandavit.* Et in Notis : *In tribus vetustis exemplarib. ex quibus caput hoc restitutum est Silverio, (antea enim tribuebatur Silvestro) legitur Bellifarius. Sed quia est initium capitis, non est mutatum.* In margine est : *Poly. l. 1. tit. 7. Ans. lib. 12. c. 8. & 9.* In eodem capite editum est : *in palatium Pincis. & postea : ante predictam patriciam. & in Notis additur : Sic mutatum est ex ipsa epistola & vita Silverij, ubi hac patricia vocatur Antonina. Antea legebatur : predictum patricium.]*

2 Capitis primi inscriptio 21. q. 3. in Romana editione hæc est : *auctoritate Carthaginensis Concilij primi probatur in quo Nicasius Episcopus Culusitanus dixisse legitur c. 6. Palea. Pervenit in sanctam &c.* In Notis hæc sunt : *Emendata est hæc inscriptio ex ipso Concilio & vetustis Gratiani codicibus, cum antea mendose legeretur : Nicolaus Papa Episcopis Castilianis.]* Pertinet autem hic titulus ad c. *Credo.* proximè post paleam interjectam sequens. In margine est : *In Conc. Chalc. c. 3. sup. di. 86. Pervenit. Burch. l. 2. c. 145. Ivo p. 6. c. 218.* In extremo capite hæc adduntur : *Hic idem canon tertius Concilij Chalcedonensis afferitur sup. dis. 86. c. fin. ex alia versione. Abest autem hæc Palea à collatis exemplaribus, exceptis duobus.* In margine capitis 2. *Credo placere,* hæc sunt : *sup. dis. 54. Magnus. Burch. l. 2. c. 150. Caput ult. dist. 86. ita inscribitur : Vnde in Chalcedon. Concilio c. 3. legitur : Pervenit ad sanctam &c.* In margine est : *Burch. l. 2. c. 145. Ivo p. 6. c. 218.*

3 In eadem Romana editione 27. q. 2. c. 47. est quod ego 46. appello. Ejus capitis inscriptio hæc est : *Item Ioannes octavus Rostanno Archiepiscopo : Atho presentium lator &c.* In Notis est : *Octavus] Sic est restitutum ex plerisque vetustis & Ivone. In vulgatis erat Chrysostomus.* In margine hæc sunt : *Ivo par. 14. c. 64.*

4 Capitis duodecimi 22. q. 5. inscriptio in Gregoriano libro est: *Hinc etiam Chromatius in c. 5. Matthæi. Iuramenti hæc caussa &c.* In Notis hæc sunt: *Chromatius*] *Antea citabatur Chrysostomus. Cui errori occasionem dederat similitudo primarum litterarum.* Proximo capite pro *Idem* est in margine: *Aliàs Item.* De pœnitent. dist. 1. cap. 41. *Non potest*, ita inscriptum est: *IDEM.* Significatur autem Joannes os aureum, cujus est caput 40. *Perfecta.* In margine est: *Infrà de consec. dis. 4. Non potest.* At de consecratione dist. 4. c. 4. hanc habet inscriptionem: *Item Ioannes Chrysostomus. Non potest quis &c.* In margine hæc sunt: *fortè Chromatius. & Sent. 4. dist. 12. suprà de pœnit. dis. 1. Non potest.* Caput verò decimum ejusdem distinctionis quartæ hanc inscriptionem habet: *Item Chromatius in Matthæum c. 6. Nunquam aqua &c.* Et in Notis hæc sunt: *Antea citabatur Chrysostomus, apud quem non est inventum, sed in fragmentis Chromatij.* Et in margine est: *Sent. 4. dist. 3.*

5 Capitis primi distin. 20. in Romana editione verba sunt: *Quibus autem in omnibus ecclesiasticis utimur iudiciis sunt canones Apostolorum, Nicanorum, Ancyranorum, Neocæsariensium, Gangrensiū, Antiochensium, Laodicensium, Constantinop. Ephes. Chalcedonensium, Sardicensium, Africanensium, Carthaginensium; & cum illis regula Præsulum Romanorum Silvestri, Syricij, Innocentij &c.* In margine est: *Apud Anselmum & Polycarpum desunt omnia Pontificum nomina.* In Notis hæc sunt: *Indicat canones & regulas ex quibus constat Corpus vel Codex canonum, de quo in præfatione dictum est, quo Romani Pontifices, præsertim in iudiciis utebantur &c.* In admonitione ad lectorem hæc de Codice canonum dicuntur: *In Ecclesia Romana omnium Ecclesiarum magistra solitos esse conservari Conciliorum canones & Pontificum decreta ceteris Ecclesiis communicari planè compertum est. Atque in usu præcipue videtur fuisse collectio illa quam Nicolaus Papa in c. Si Romanorum. dist. 19. Codicem canonum nominat: in quo continebantur canones & regula illa quæ recensentur à Leone IV. cap. De libello*

dist. 20. Hujus codicis tria manu scripta exemplaria Roma habentur in Vaticana bibliotheca. Extat etiam impressus Moguntia An. Sal. M D X X V. &c.

6 Inscriptio capitis 34. Sacramenta. 1. q. 1. in eodem libro Romano hæc est: *Idem* (Augustin.) *ad Emeritum epist.* 164. Et in margine: *Algerus l. 3. c. 9. Polyc. l. 7. tit. 10.* Similis inscriptio est cap. 3. *Nostris*, 23. q. 3. in cujus margine hæc sunt; *Ivo p. 10. c. 80. Pann. l. 8. c. 26.* Et in Notis dicitur additam esse negationem ex originali & Ivone, & alia esse emendata.

7 Caput 10. dist. 16. cujus initium *Prima autem*, par. *Quinta*, in editione Gregoriana sic habet: *Quinta in Constantinopoli contra Theodorum Mopsuestenum & omnes hereticos &c. temporibus Iustiniani Principis, Vigily Papa Romani, Domnini Antiocheni, Eutychie Constantinopolitani.* Et in margine est *Aliàs Domni pro Domnini.* Capite nono extremo, cujus initium *Sexta synodus*, hæc verba sunt: *Quinta item Constantinopoli temporibus Vigily Papa sub Iustiniano Principe contra Theodorum & omnes hereticos.* Et in margine: *Pann. l. 2. c. 111.*

8 Capite ult. 24. q. 2. par. *Rambulas*, hæc verba sunt in Romana editione: *Rambulas sanctæ memoria Episcopus factus Edessena civitatis, qui in sacerdotibus exsplenduit, (al. resplenduit) Theodorum istum Mopsuestenum etiam post mortem in Ecclesia anathematizavit.*

9 Inscriptio capitis secundi *Priscis*, 10. q. 3. in eo libro hæc est: *Item ex Concilio Emeritensi c. 16.* In Notis hæc sunt: *Caput hoc in codicibus Gratiani etiam manu scriptis corruptè citabatur ex Concilio Merech. Est autem in Emeritensi c. 16. cujus Concilij duo exemplaria ad S. D. N. Gregorium XIII. missa sunt. Hujus concilij, & capitis meminit Innocentius tertius in Epistolis Roma impressis lib. 2. epistola Petro Compostellano scripta his verbis: Emeritense verò Concilium authenticum esse multis rationibus astruebas, tum quia cum aliis Conciliis continetur in libro qui Corpus canonum appellatur, quem Alexander Papa per interlocutorem authenticum comprobavit, tum quia*

de ipso Concilio sumptum est caput Priscis quidem
cañonibus, quod continetur in corpore decretorum.]
Et mox: *Sufficere possunt*] *Sublata est negatio qua
erat in vulgatis, quoniam & ab utroque exemplari
Concilij & à vetustis Gratiani codicibus abest. Et hoc
modo magis convenit cum ratione legis.*

10 Capitis 31. *Altaria. de consecrat. dist. 1. in-*
scriptio est in editione Gregoriana: Item ex Concilio
Epaunensi c. 26. & 27. Et in Notis est: Ivocitat, ut
vulgata Gratiani exemplaria, ex Concilio Hypponensi.
Sed ex Burchardo & vetustis Gratiani codicibus resti-
tum est Epaunensi, ex cujus 26. & 27. capitibus con-
fectum est. Et in margine hæc sunt: Burch. l. 3. c. 25.
Ivo par. 3. c. 30 Pann. lib. 2. c. 32. Est autem in hac
distinctione varietas numerorum capitum à nostris
dialogis, quæ oritur ex divisione primi capitis. No-
bis enim non duo capita sunt initium distinctionis
Consecrationem & illa verba Tabernaculum enim &c.
Quod non fugit selectos viros, qui veniam petunt ob
citationes doctorum.

11 Inscriptio capitis secundi 15. q. 4. in eodem li-
bro hæc est: *Item ex Concilio apud Erphesfurt habito*
præsente Rege Henrico. Et in Notis: In vulgatis lege-
batur Ephesum, quasi hoc esset decretum aliquod Con-
cilij Ephesini habito tempore Calestini Papa & Theodo-
sij junioris. Hoc verò est Germanicum Concilium habi-
tum præsente Henrico Rege, prout etiam apud Burchar-
dum & Ivonem dicitur. Et codices Gratiani manu scri-
pti habent quemadmodum est restitutum. In hoc autem
oppido petiit Bonifacius à Zacharia Papa constitui Epif-
copum, & impetravit. Quod apparet ex prima epistola
Bonifacij ad Zachariam & ultima Zacharia ad Boni-
facium. Et in margine hæc sunt: Burch. l. 13. c. 21. l. 10
p. 4. c. 53.

DE EADEM RE.

Dialogus quartus.

C. INCIDI, Gratiani librum hodie legens, in quædam verba capitis primi & secundi distinctionis LXIII. de quibus scire velim quid sentias. **A.** Quid illud est? **C.** Dixisti nuper Nicolaum & Hadrianum minorem contra Photium pro Ignatio scripsisse, & sub Hadriano octavam synodum habitam fuisse. **A.** Dixi, fateor; idque verum esse existimo. **C.** At non Photius, sed Fotinus bis dicitur dicto capite secundo, quod inscribitur ex octava synodo, & ejus initium est: *Hadrianus Papa secundus, quod Nicolaus predecessor ejus disposuerat, missos suos &c.* **A.** Utere vel lima, vel spongia mea, quas Græcis verbis Isocrateis adornatus nuper vidisti ΦΙΛΟΜΑΘΗΣ, ΠΟΛΥΜΑΘΗΣ; & pro Fotino scribe Photium **C.** Hic ille est cujus Bibliotheca laudatur, & XIV. tituli Nomocanonis cum Theodori Balsamonis commentariis exstant Latini nuper facti? **A.** Hic ipse est. Sed quid de primo capite quaeris? **C.** Idemne Hadrianus est primi capitis scriptor, an primi primus, secundi secundus? **A.** Utrumque caput ex octava synodo est sub Hadriano minore cap. XXI. Referunt Ivo *a* & Anselmus *b* & Deus dedit *c* & liber Cæsaraugustanus *d* & tuus **B.** Tarraconen-

Distin. 63. c. 1. & 2.

Dial. 3. ante add. 2.

a Ivo lib. 3. tit. 2. c. 1. Pa- nor. & par. 5. c. 122. decr. b Anf. lib. 6. c. 20. c Deus de. c. 1 d Cæsar, lib. 3. c. 63.

C

c Tarrac. lib.
s. c. 47.

sis. e C. Cur igitur utrumque non conjungitur, & omnia, ut in ipsa synodo octava sunt, leguntur? B. Si Gratianus ex fontibus suis aquas derivasset, id fecisset. Sed ex his & aliis permultis constat neque Concilia vidisse neque registra Pontificum neque alia sanctorum patrum scripta, sed eum quæ in variis collectionibus reperta ab eo sunt, ea in medium protulisse. A. Non nego hæc ita se habere. Sed non facile invenire poteris omnia quæ retulit Gratianus. B. Quis ille est Episcopus Neophesinus Roma missus? Nomen Ecclesiæ audiui nunquam. A. Nepesinus scribendum est. B. Hoc maximè placet, ab urbe Nepete, ut opinor. A. Maximè. ¹ Sed de aliis videamus. Gallia pro Galicia scripta

10. q. 3. c. 8.
Inter cetera.

est caussa x. extrema Gratiani *f* in illis verbis Toletani Concilij: *Querimonias etiam parœcialium Presbyterorum Gallie provincie solertissimè discernere.* Ejus capitis verba sunt in Toletano Concilio septimo cap. quarto, non quarto Concilio, quod Demochares etiam animadvertit, sed cetera non mutavit. Scribe igitur *Galicia*, pro *Gallie*, & *parochianorum* pro *parœcialium*. ² Gennadium pro Germano & Thaumaturgum pro Trimegisto scribere oportet dist. xvi. cap. vii. g

g Dist. 16. c. 7.
Quoniam.

Sunt enim verba sextæ synodi repetitæ in Trullo cap. 11. Quis autem unquam Gregorium Trimegistum dici audivit? Καὶ Γρηγόριον Ἐπισκόπον Ἰουδαίας Καλαρτίας τῆς Θυματυρῆς scriptum est in Græco canone. Et postea, ἔ Γενναδίου πατριάρχου &c. Minus mendosi sunt Ivo

h Ivo li. 2. tit.
11. c. 29. Pan.
c par. 4. c.
134. decr.

& Cæsaraugustanus liber *i* in Thaumaturgo, at Germanum retinent. Contius rectè Genadium in margine scripsit & Thaumaturgum. ³ Inscriptio capitis ultimi distin. x c v. & ita scripta est: *Item in Concilio Genuensi cap. iv. Palea.* Nusquam id concilium invenies. Scribendum censeo: *Ex Concilio Neocasarien. cap. xviii.* Videndus Martinus Bracarenfis cap. lvi. Burchardus, *l Ivo, m* & Anselmus, *n* & liber Cæsaraugustanus. ^o ⁴ Hæc certa sunt. Illa verisimilia ex Ivone. *p* Causa xxiv. capitis quarti principium est: *q* *Audivimus quòd hereticus Ravennas dictus Archiepiscopus &c.] Henricus pro hereticus scribendum.* ⁵ In nomine Hieremiæ bis errasse librarios invenio, De pœnitentia capite sexagesimo septimo, *r* ubi in Hieronymum mutatus legitur. Vide cap. xvii. Hieremiæ. Et mox cap. lxxix. *Alioquin & in reverentiam loquitur Deus.* Pro *in reverentiam* scribe *in Hieremia.* ⁶ Ex libro Joannis Andreae de vita & laudibus beati Hieronymi, Gratiani libri mendosi circumferuntur in ejus nomine; quædam enim Augustino, quædam Gregorio tribuuntur. Exemplum sumamus ex hoc loco in Democharis & Contij editione mendoso relicto, xiv. causa, quæstione prima extrema. *Item Gregorius in epist. ad Fovinianum. Quod precipitur imperatur &c.* Est enim scribendum: *Hieronymus lib. i. contra Fovinianum.* Error errorem sequitur, ut idem Joannes Andreae ait. Eadem enim verba posita sunt, ut Gregorij, lib. v.

C ij

i Cæs. lib. 2. c. 2.

k Dist. 95. 4. ult.

l Burch. lib. 5. c. 44. & 45. *m* Ivo par. 2. c. 53. & 54. *decr.*

n Ansel. lib. 7. c. 188.

o Cæsar. libro 8. c. 18.

p Ivo lib. 5. tit. 5. c. 10.

q *paucor. & par.* 14. c. 57. *decr.*

r 24. q. 1. c. 4. *r* De pœn. d. 1. c. 67. Si agamus. &c. 68.

Quamobrem.

p. Rursus. *f* Hier. 17. d.

14 q. 1. ultima in fine.

c. 15. In his de verb. signifi.

22. q. 5. c. 11.
Humanæ.

17. q. 1. c. 41.
In apib.

uc. 6. Ut ve-
terum. *distin.*
9.
xc. 19. Cùm
exaudiero.
dist. 50.

71. q. 1. c. 117.
Quibusdam.

Decretal. sub titulo de verb. significat. Eadem, si placet, in collectione veteri secunda quæramus. C. Exstat sub eodem titulo caput unicum tertio Celestino inscriptum, & in eo bis nomen Gregorij reperi: *Item secundum Gregorium quod præcipitur &c.* Et postea: *Quod juxta eundem Gregorium non debet aliquis verba considerare &c.* A. Hæc postrema verè Gregorio adscribuntur, ut apud Gratianum invenies. C. Quænam alia loca sunt Gregorio aut Augustino falsò adscripta. A. Rectè à Demochare conscripta invenies, ut caussa vii. cap. quadragesimo primo, *In apibus.* quod Gregorio inscribatur. Sic Augustino cap. vi. *distin. ix. u* & *dist. quinquagesima cap. xix. x* 7 In Ilerda & Ilerdensi concilio duplex error esse solet. Sæpe enim in Hillerdam & Hyllerdam atque Hillerdense & Hyllerdense mutantur. Semel rectè *Ilerdam* editum est à Demochare caussa prima cap. cxvii. in inscriptione: *7 Item universis Episcopis per Ilerdam provinciam constitutis. Quibusdam narrantib. &c.* Pro voce *Ilerdam* in margine posita est vox minus cognita *Helledam*. Sed mutanda est in *Helladem*, quæ Græciam significat. Fons ejus capitis est, Demochare teste, Gregorius lib. iv. epist. lvi. cap. o. sive postremo. C. Non video ex hoc fonte probari posse scribendum esse Ilerdam & Ilerdense Concilium. A. Mihi satis est *Helladem* probare. De Ilerdæ scriptura B. noster tibi nummis veteribus & titulis monumentorum & car-

minibus veterum Poëtarum satisfaciet. ⁸
 Hylerdense Concilium pro Triburiensi re-
 fert Gratianus distin. quinquagesima quinta
 cap. x. z & Burchardus a & Ivo. b Vide
 cap. xxxiii. Triburiensis Concilij. ⁹ Pro
 Justiniano Jovianus scribatur oportet cap.
 vi. de pœnitentia. c Ejus enim refertur con-
 stitutio, cujus initium est: *Si quis non dicam*
rapere &c. d Quæ cum in Codice Theodosij
 legatur, e certum est Justiniani non esse.
 Sunt etiam alia hujus rei testimonia. f Eadem
 constitutio relata est caussa xxxvi. g cum eo-
 dem errore. ¹⁰ Nunc tibi C. poculo Circeo
 aut virga opus est ut Vincentium in Juen-
 cum mutes. C. Priùs mihi caussa à te di-
 cenda est cur hic gentilis meus alienam perfo-
 nam induerit. A. Distinct. xv. h in veteri
 librorum censura Gelasiana post Sedulij lau-
 des legimus: *Item. Vincentij nihilominus la-
 boriosum opus non spernimus, sed imitamur.*
 Juvenci scribendum est ex conciliis. B. Id
 quidem probo. Sed in verbo *imitamur* men-
 dum est. An Gelasius carminibus cum syno-
 do est usus? D. Rectè admones. *Miramur*
 scribendum est. Bene utrumque Burchardus,
 i malè Ivo in panormia, rectè idem in de-
 cretis, k & liber Cæsaraugustanus, l &, ut
 suspicor, Episcopus Segobiensis. ¹¹ Quod
 dicam, non ita certum est. Idem Juvenci no-
 men mutatum invenio caussa prima quæstio-
 ne III. in inscriptione cujusdam capitis Ur-
 bani secundi, quæ sic edita est: *Item Urbanus*
Episcopus servus servorum Dei dilecto

z Dist. 55. c.
 10. Si quis.
 a Burch. libro
 2. c. 15.
 b Ivo li. 3. tit.
 5. c. 1. panor.
 & par. 6. c.
 14. decr.
 c De pœnit. d.
 1. c. 6. Si quis.
 d C. de Epif.
 & de. l. 5.
 e Cod. Theod.
 lib. 9. tit. 25.
 const. 2.
 f Vide hist.
 triper. lib. 7.
 c. 4.
 g 36. q. 2. c. 3.

h Dist. 15. c. 5.
 Sancta p. Item
 venerabilis.

i Burch. libro
 3. c. 220.
 k Ivo li. 2. tit.
 11. c. 3. Panoy.
 & par. 4. c.
 69. decr.
 l Cæsar. lib. 2.
 c. 6.
 1. q. 3. c. 8.
 Salvator.

filio Prapósito Ecclesie sancti Vincentij salutem & apostolicam benedictionem. Salvator prädicit &c. Exemplum hujus epistolæ inveni in quo erat L. post vocem *filio*, quod Laurentium fortasse significat; & pro sancti Vincentij erat *sancti Iuveni Ticinensis*. Eiusdem epistolæ partem inveni apud Anselmum libro tertio extremo, in libro Romano. Poterit B. noster ex Italia nos certiores facere num sit aliquis sanctus Iuencus vel Iuenticus Ticinensis, cujus hæc sint. Interea hæc in variis lectionibus conscribantur. Miror autem cur post hanc inscriptionem edi Demochares passus sit hæc verba: *Quare in Evangelio prohibetur investitura Ecclesie à laicis fieri?* B. Hòcne, obsecro te, editum est? A. Inspice. Quid tibi videtur? B. Nunquam hoc Demochares edidit. Deleri oportet duas illas voces, *in Evangelio*. A. Immo tota clausula. In eodem capite hæc leguntur: *Sed beatus antecessor noster Paschasius libro de consecratione affirmavit &c.* Errare aliquos scio in hoc nomine Paschalis, & pro eo Paschasium substituunt. Liber de consecratione Paschalis Papæ nullus exstat. Sed vox *libro* auferenda est. Sic enim in exemplo hujus epistolæ est: *Sed beatus antecessor noster Paschalis de consecratione affirmavit quòd quisquis eorum alterum vendiderit &c.* Hæc Paschalis primi sententia posita est à Gratiano cap. VII. eiusdem quæstionis ex epistola ad Mediolanenses, *m* ut ex veteribus libris cognovi. Quod caput etiam referunt Ivon &

in 1. q. 3. c. 7.
Si quis.
in Ivo li. 3. tit.

Anselmus o & Deus dedit p & liber Cæsaraugustanus. q¹² In alia inscriptione posita cap. quinquagesimo sexto de consecratione scriptum est: *Item Macarius Papa. Nullus Episcopus &c. r* Quis unquam audivit Macarium Papam fuisse? Pro Macario Zacharias scribendus est, qui in synodo Romana non edita cap. XIII. & XIV. illis verbis utitur. Videndus Burchardus f & Ivo t & liber Cæsaraugustanus, u qui hæc Zachariæ adscribunt. ¹³ Illud leve videatur quod mendosum est caussa XVI: x *Prima actione Theodulphi Malechitana Ecclesie antistitis &c.* Scribendum *Malacitane*, ex Concilio Hispanensi secundo cap. I. Et postea *Agabrensis*, non *Egabienfis*. ¹⁴ *Masonem pro Massanum* scribo distin. quinquagesima cap. XXIX. in inscriptione: y *Item Isidorus ad Massanum Episcopum. Domino sancto meritisque beato fratri Massano Episcopo Isidorus Episcopus salutem.* Scribo *Masoni pro Massano.* Rectè apud Gratianum caussa XXXIII. editum est: z *De his ita scribit Isidorus ad Masonem Episcopum.* Exstat eadem epistula ante libros sententiarum sive de summo bono. Refert Rabanus in libro pœnitentium cap. I. Burchardus, a & Ivo, b & Anselmus, c & liber Cæsaraugust. d & Tarraconensis. e ¹⁵ Sed quid vos inter vos? B. Quærit C. à me cur meliùs sit *Masonem* quam *Massanum* scribere. Ego illi postea me dicturum respondi. A. Quid autem dicturus eras? B. Quæ tu de Masonibus in Papiria familia scripsisti. Unde

C iiij

9. c. 7. panor.
 & par. 2. c. 84
 decr.
 o *Anf. lib. 7.*
 c. 190.
 p *Deus ded.*
 cap. 2.
 q *Cæsar. lib.*
 4. c. 43.
 r *De conf. d. 1.*
 c. 56. *Nullus.*
 f *Burc. l. 3. c.*
 230. & 231.
 t *Ivo par. 3. c.*
 27. & 272.
 decr.
 u *Cæs. libro 4.*
 c. 48.
 x 16. q. 3. c. 13.
 Prima,

y *Dist. 50. c.*
 28. *Domino.*
 z 33 q. 2. c. 11.
 Hoc ipsum.
 a *Burc. lib. 19*
 c. 43. & 73.
 b *Ivo l. 3. tit.*
 11. c. 17. *panor.*
 & par. 6.
 c. 397. & 398.
 & par. 15. c.
 86. & 95.
 decr.
 c *Anf. lib. 8.*
 c. 37.
 d *Cæs. lib. 8.*
 c. 69.
 e *Tarrac. lib.*
 3. c. 84. & 85.

Marso ille apud Ciceronem, à te Maso dictus, in tenebris diu jacuerat. quod Petrus Victorius laudat. A. Ego verò jam istorum eram oblitus. Veteres tantum libros sequendos dixissem. Sed cetera persequamur. Quid vos Melchiam esse creditis distinct. xxxii. cap. x? f B. Vocem sine mente, ut βλίττει, five βλίττει. A. Licebitne Melphiam substituere? B. Immo ex assè heredem instituas licet. Incidi enim Romæ aliquando in Urbani secundi synodum apud Melphiam habitam. A. In ea synodo cap. xii. quod Gratianus refert, exstat. Ivo in Panormia Melsiam scribit g minùs mendose. ¹⁶ Gregorij verba sunt apud Gratianum caussa xvi. h *Et temporis qualitas & vicinitas nos locorum invitata ut Cumanam atque Musitanam unire debeamus Ecclesias.*] Musinatium pro Musitanam habet Anselmus. i *Misenatem* vel *Misenatium* malo, ut habet Joannes Diaconus lib. iiii. cap. xiv. de vita beati Gregorij. Fons est Gregorius lib. ii. epist. seu cap. xxxi. ut refert Demochares. ¹⁷ Idem caussa undecima cap. xliiii. k pro Milevitano Concilio Toletanum tertium cap. xliii. edidit. Sed cum ejusdem capituli fieret mentio quaestione secunda, l vocem *Milevitani* reliquit. ¹⁸ Postremò ex Gregorij epistula m Monothelitas liceat iterum damnare, quos constat à Martino primùm Pontifice in Concilio Romano fuisse damnatos mortuo jam Gregorio. Locus Gregorij sumptus est ex libro ix. epist. sexagesima prima ad Qui-

f Dist. 32. c. 10. Eos qui.

g Ivo li. 3. tit. 8. c. 18. panor. h 16. q. 1. c. 48.

i Anf. lib. 6. c. 102.

k 11. q. 1. c. 23. Inolita.

l 11. q. 2. c. un. m De consecrat. d. 4. c. 44 Ab antiqua.

rinum & ceteros in Hibernia Episcopos, ut
habet Demochares. aliis in *Hiberia* magis
placet. Apud Ivonem *n* & in libro Cæsarau-
gustano *o* vox *Hibernia* non mutatur; *Mo-*
nophysitas pro *Monothelitas* mutatur. quod
probo. *Monophysitas* est in veteri Anselmi li-
bro in additis capitibus. ¹⁹ Claudite jam ri-
vos pueri, fat prata biberunt.

*n Ivo lib. 1.
tit. 2. c. 81. pa-
nor. & par. 1.
c. 153. decr.
o Cæsar. lib.
12. c. 68.*

ADDITIONES.

I D I S T I N C T I O N E 63. Romana editio-
ne caput primum ita inscriptum est: *Vnde*
Hadrianus Papa in 8. synodo Constantinopoli sub ipso
celebrata. Et alterum caput hanc habet inscriptionem.
Item ex octava synodo, aetione prima. Hadrianus Papa
secundus, (quod Nicolaus prædecessor ejus disposuerat)
missos suos, Donatum scilicet Hostiensem Episcopum,
& Stephanum Nepefinum Episcopum &c. Et postea:
Schisma de Ignatij depositione & Photij ordinatione
sedaverunt, Photium anathematizantes &c. In hoc
extremo capite hæc adduntur: *Si hic addatur ver.*
Quisquis. ex capite antecedente; erit integer 22. ca-
non 8. synodi. In vulgatis sequebatur vox clerus,
qua in vetustioribus est glossa interlinearis. In extre-
mo capite primo hæc etiam sunt in Notis: *Hic citan-*
tur partes quadam canonis vigesimi secundi octava
synodi sub Hadriano Papa II. habita, & ab Anasta-
sio Bibliothecario Latinitate donata. Et in margine
ejusdem capituli primi: *Ansel. lib. 6. c. 23. & 72.*
Ivo p. 5. c. 122. Pann. l. 3. c. 8. Deus dedit p. 1. Et in
vers. Quisquis: Infra c. proximo. Polyc. l. 2. tit. 1.
Et in margine c. 2. Ansel. l. 6. c. 23. Ivo p. 5. c. 122.
& Pann. lib. 3. c. 8. Deus dedit ubi supra. Et vers.
Consecrationes: Polyc. l. 2. tit. 1.

² Capituli octavi *Inter cetera, 10. q. 3. in eadem*
editione inscriptio est: *Item ex Concilio Toletano*
septimo c. 4. In eodem capite hæc verba sunt: queri-
monias etiam parochialium Presbyterorum Gallie. Et

in margine: *Al. parochianorum*. In Notis additur: *In Conciliis impressis & aliquot Gratiani exemplaribus legitur Gallicia: In aliis autem, & emendationibus, atque in codice Conciliorum Lucensi regio habetur Gallicanae provinciae. Nam eo tempore Archiepiscopus Narbonensis & ejus provincia Episcopi ad synodos Toletanas conveniebant, quod ex subscriptionibus Toletani tertij apparet &c.* Ego verò Gallicia retineo. Sequitur enim mentio synodi Bracarenfis.

3 Distinctione 16. cap. 7. *Quoniam*. in Romano libro hæc verba sunt: *Gregorij Thaumaturgi Neocæsariensis Episcopi &c. Gennadij Constantinopolitani Episcopi &c.* Et in margine: *Al. Germani*.

4 Inscriptio capitis ultimi distin. 95. in eodem libro est: *Item ex Concilio Neocæsariensi c. 13. Palea*. Et in Notis est: *Antea citabatur ex Genuensi. Restituta est inscriptio ex ceteris collectoribus. Est autem hæc ferè Dionysij versio*. Et in margine hæc sunt. *Ans. l. 7. c. 188. Burch. l. 5. c. 44. Ivo p. 2. c. 53.*

5 In eadem editione inscriptio cap. 4. *Audivimus*. 24. q. 1. hæc est: *Vnde Alexander secundus scribit Valeriano Episcopo Martyri. Audivimus quòd Henricus, Ravennas dictus Archiepiscopus &c.* In margine est: *Ivo p. 14. c. 57. Pann. l. c. 133.*

6 De pœnitent. dist. 1. cap. 67. *Si agamus*. in eadem Romana editione ita scriptum est: *Rursum juxta eundem Hieremiam*. Et in margine: *Hierem. 17.* Et in Notis: *Hieremiam*] *Sic est emendatum ex ipsi commentariis beati Hieronymi & uno vetusto exemplari Gratiani. Nam in ceteris est, quemadmodum in vulgatis, juxta eundem Hieronymum promittit prospera si pœnitentiam egerimus. Quòd si negligentia &c.] Capite 68. Quamobrem. par. Alioquin*. hæc verba sunt: *Alioquin & in reverentiam loquitur Deus &c.* Et in margine: est: *Hieremia*) *orig. vera lectio. Hier. 17.* Et in Notis: *Que sequuntur, ut etiam multa alia, emendata & locupletata sunt ex originali, præter verbum reverentiam, (quod esse debet Hieremia) idque ob glossam. 7. Extremum caput questionis primæ causæ 14. them. ult. ita in Romano inscribitur: Item Hieronymus libro primo contra Ier*

winianum : *Quod precipitur &c.* In margine est : *In vulgari erat : Gregorius in epist. ad Iovianum.* Et in scholiis : *Quod precipitur. Hic Grego. innuit differentiam &c.* Inscriptio cap. 15. de verb. signif. est : *Celestinus tertius : In his qua &c.* Et postea : *Item secundum Gregorium quod precipitur &c.* In margine est : *Cap. unico eod. tit. in 2. compilatione.* In casu eadem verba sunt. Et in scholiis : *Quod precipitur. 14. q. 2. Quod precipitur. Bern. mendosè.* Inscriptio cap. 41. cau. 7. quæst. 1. hæc est : *Item Hieronymus ad Rusticum monachum epist. 4. In apibus &c.* In margine est : *Ivo p. 5. c. 356. Caput 6. distin. 9. uno verbo Idem inscribitur. Caput verò quintum Idem (Aug.) ad Hieron. ep. 19. In Notis est : Verba hujus capituli sunt beati Hieronymi ad Lucinium Beticum epist. 28. Sed mutata non est inscriptio ob glossam in vers. Græci. Hieron. in secundo prologo Biblia &c. Sed Augustinus ad primitivam Ecclesiam respicit &c. Magis credendum est Hieronymo quàm Augustino &c. Desidero censuram horum verborum. Caput 19. dist. 2. ita inscriptum est : *Item Hieronymus ad c. 3. Michea : Cùm exaudiero &c.* In casu est : *Probat Aug. in hoc c. &c.**

8 Quod in eadem editione est 1. q. 1. c. 117. *Quibusdam.* hanc habet inscriptionem : *Item universis Episcopis per Elladem provinciam constitutis, eod. lib. 4. epist. 56. seu cap. 100.* Et in margine hæc sunt : *Et eod. l. ep. 51. & 55. & l. 5. ep. 7. Burch. l. 1. c. 21. Ivo p. 5. c. 108.*

9 Capituli 10. *Si quis in infirmitate.* distin. 55. in eodem libro inscriptio est : *Item ex Concilio Ilerdensi* Et in margine : *Concordat Triburiense c. 33. Burch. l. 2. c. 15. Ivo p. 6. c. 34. Pann. l. 3. cap. 42.*

10 De pœnitentiâ. distin. 1. c. 6. *Si quis non dicam.* in Romana editione ita inscribitur : *Cod. lib. 1. de Episcopis & Cler. Imperator Iovianus.* Et in margine hæc sunt : *Tit. 3. & Cod. Th. l. 9. tit. 25. l. 2. 36. q. 2. Si quis non dicam. Triper. hist. l. 7. c. 4. Poly. l. 4. tit. 35. Capituli tertij 36. q. 2. eadem inscriptio est, nisi quòd Iovianus pro Iovianus editus est. In margine est : *Sup. de pœn. d. 1. Si quis non dicam. 1. in**

Cod. Theod. l. 9. tit. 25. le. 2.

11 In eadem editione cap. 3. *Sancta Romana. par. Item venerabilis. distin. 15. hæc verba sunt: Item Iuveni nihilominus laboriosum opus non spernimus, sed miramur. Et in Notis hæc sunt: Antea legebatur: Item Vincentij. Restituta est vera lectio ex Gelasio, Burchardo, & Ivone. De quo Iuenco meminit B. Hieronymus in catalogo.*

12 Capitis 8. *Salvator. 1. q. 3. in eodem libro hæc inscriptio est: Item Urbanus II. Episcopus servus servorum Dei dilecto filio L. Prapósito Ecclesiæ sancti Iuventij apud Ticinum salutem & apostolicam benedictionem. Et in margine: Lucio. Ansel. Et: Deus dedit. p. 2. Anf. l. 5. c. 42. Et in Notis: Integram epistolam Urbani II. dilecto filio L. Prapósito Ecclesiæ B. Iuventij apud Ticinum refert Deus dedit in sua collectione. In summa hujus capitis hæc tantum sunt rubrica notata: De eodem. In indice librorum ante Gratiani verba edito hæc sunt: Urbani II. Concilium Placentinum, & fragmentum alterius Concilij, & epistola L. Prapósito sancti Iuventij, ex Vaticana. In eodem capite par. *Sed & beatus.* ita editum est: *Sed & beatus prædecessor noster Paschalis de consecratione affirmat quod quisquis &c.* Et in margine est: *Sup. ea. c. Si quis.* Et in Notis: Antea legebatur. Paschalius libro de consecratione. Restitutus autem est locus ex vetustis codicibus & originali. Citatur enim hic quod habetur in capite antecedente ex epistola Paschalis Papa. Et inscriptio capitis 7. *Si quis objecerit.* hæc est: *Item Paschalis Papa.* Et in Notis hæc sunt: *Auctor verò hujus capitis ac totius illius epistula est Paschalis primus. Nam in eo Decretorum codice hæc epistola Paschalis est post decreta Hadriani II. cum decreta Paschalis II. sint post Urbanum II. eo planè ordine quo sibi successerunt. quod etiam in sequenti capite indicatur. Et in margine: Deus dedit p. 2. Magist. l. 4. di. 25. Polyc. l. 7. tit. 6. Anf. l. 13. c. 33. Ivo p. 2. c. 84. Pann. l. 3. c. 123.**

13 De consecrat. distin. 1. in libro Romano cap. 57. *Nullus Episcopus.* hæc inscriptio est: *Item Zacharias Papa in synodo Romana c. 13. & 14. Et in Notis*

hæc sunt: Antea legebatur Macarius. Emendatum est ex aliquot vetustis codicibus & ceteris collectoribus. Et caput ipsum habetur in Concilio manuscripto Zacharia. Et in margine: Polyc. l. 3. tit. 16. Burch. l. 3. c. 230. & 231. Ivo p. 3. c. 271. & 272. Varietas numeri capitum hujus distinctionis pendet à cap. 1. ut antea diximus.

14 In eadem editione 16. q. 3. caput 13. ita inscriptum est: *Item ex Concilio Hispalensi 2. cui interfuit Isidorus, c. 1. Prima actione Theodulphi Malacitanæ Ecclesiæ antistitis & c. ab Ecclesiis Astigina, Eliberitana, atque Ægabrensis & c.*

15 Distin. 50. cap. 28. in eodem libro hæc inscriptio est: *Item Isidorus ad Massanum Episcopum. Domino sancto meritisque beato fratri Massano Episcopo salutem. Et in margine: Al. Masonem. al. Massenum. orig. Et: Ans. l. 8. c. 37. Poly. l. 4. tit. 39. Ivo p. 6. c. 397. p. 15. c. 57. & 86. Burch. l. 19. c. 43. & 73. Pann. l. 3. c. 149. Rab. pœ. l. 1. c. 1. Et in Notis hæc sunt: Sic habet hoc caput in epistola, quæ nuper unà cum aliis Isidori operibus est impressa Parisiis, & ita inscribitur: Isidori Hispalensis Archiepiscopi epistola ad Massanum Episcopum & c.] Inscriptio cap. 11. Hoc ipsum 33. q. 2. hæc est: *De his ita scribit Isidorus ad Massonem Episcopum in præfatione ad librum de summo bono. Et in margine: Al. Massenum. Et: Raban. l. pœnit. c. 1. Poly. l. 4. tit. 39. Ans. l. 8. c. 37. Ivo p. 6. c. 398. & p. 15. cap. 91.**

16 Inscriptio capituli 10. dist. 32. in Romano libro hæc est: *Item Urbanus II. in synodo apud Melphiam c. 13. Eos qui post subdiaconatum. Et in margine: Pann. l. 3. c. 101. Et in indice librorum ante Gratiani verba: Urbani II. synodus apud Melphiam, ex Vaticana, & à Iacobo Pammelio canonico Brugensi.*

17 Quod exstat 16. q. 1. c. 48. ita editum in Gregoriana editione est: *Vnde Gregorius Papa scribit Benenato Episcopo lib. 2. epist. 31. Et temporis qualitas, & vicinitas nos locorum invitatur ut Cumanam, atque Misenam unire debeamus Ecclesias. Et in Notis: Misenam. Sic emendatum est ex vetusto codice B. Gregorij: quamvis in vulgatis, sicut etiam apud Gra-*

tianum, esset Musitanam.] Et in margine: *Ans. l. 6. c. 108. Poly. l. 3. tit. 30.*

18 Capitis 42. *Inolita. II. q. 1.* hæc est in eodem libro inscriptio: *Item ex Concilio Milevitano.* Et in margine: *In Tolet. 3. c. 13.* Et in Notis: *In Concilio Milevitano, quod habetur, nihil tale extat. Ex ipso tamen citatur etiam ab Innocentio III. in c. Si diligenti. de foro compe. Habetur autem in Toletano 3. c. 13.* Et in eadem causa quæst. 2. c. un. *Quod verò culpa illa suspensione digna sit, ex capitulo illo Milevicani Concilij liquido constat.* Et in margine: *Suprà q. 1. Inolita.* Varietas numeri capitum quæst. 1. oritur ex cap. 10. *Si quis clericus.* quod in libro meo est undecimum. Nam decimum est, *Episcopus non flagitetur.* quod in Romano est pars cap. 9. *Testimonium.*

19 De consecrat. distin. 4. cap. 44. *Ab antiqua* in libro Romano hanc habet inscriptionem: *Item Gregorius Quirino Episcopo & ceteris in Iberia Episcopis, l. 9. ep. 61.* Et in Notis: *Iberia*] *Sic emendatum est ex originali manu scripto Vaticano. Antea erat Hibernia.* Et in margine: *Poly. ibid. (hoc est, l. 3. tit. 10.) Ivo p. 1. 153. Pann. l. 1. c. 88.* Et in eodem capite: *Monothelitas verò & alios &c.* In Notis hæc sunt: *In originali & in Polycarpo & apud Iwonem in textu est, Monophyfitas. De qua hæresi scribit Iohannes Damascenus in libro de duabus Christi voluntatibus & Nicephorus & alij. Sed ob glossam non est mutatum.*

DE ALIIS MENDIS GRATIANI.

Dialogus quintus.

A. Nihil magnum veteres Romani, nisi auspiciatò, inchoare solebant, non solùm in bello, sed in pace, tam publicè quàm privatim. In eo cæci fuerunt; quòd

auxilia & signa ab avibus, à canibus, à deorum simulacris petebant; tamen, natura duce, Dei auxilium petebant. Nobis nihil agendum Paulus præcipit nisi in nomine Domini. Auspicato igitur hodie à Petro, & Paulo principibus Apostolorum Dei incipiamus. Gelasij verba sunt apud Gratianum Distinct. LIV. *Magnis quippe studiis secundum beatum Petrum Apostolum præcavendum est ne fides & disciplina Domini blasphemetur.* Ubi Petrus hoc dixerit ignoro. Sed Paulus priori ad Timotheum epistula cap. VI. id scripsit. Et vidi in veteribus libris prima littera hæc nomina conscribi. Ita *P. Apostolum* scriptum olim fuisse, postea *Petrum Apostolum* credo. Fons est Gelasij epist. I. cap. XVI. ut notat Demochares. Ivo vocem *Petrum* omittit, licet in margine habeat *Petri epist. II. cap. II. & Pauli ad Roman. cap. II.* Si Petrus id dixit, nihil mutandum erit. Si non dixit, aut *Paulus* scribendus erit, aut vox *Petrus* delenda. B. Selecti viri tollunt vocem *Petrus*, & in margine addunt *I. Tim. VI.* ubi pars verborum Gelasij invenitur. ¹ A. Isidori locus sequitur apud Gratianum: *Nam sub Octaviano Cesare suffecti Consules Papius & Pompeius legem tulerunt quæ à nominibus eorum appellatur Papia & Pompeia.*] Poppæus pro Pompeius, Poppæa pro Pompeia scribendum est ex fastis capitulinis & variis scriptoribus, ut in legibus scripsimus. Idem Contius notat. ² Pompeio victo Renaldus vincendus est, cujus mentio fit in concilio Triburiensi,

Dist. 34. c.
12. Generalis.

Ivo par. 6. c.
100. decr.

Dist. 2. c. 76
quædam.

17. q. 4. c. 26
omnes.

apud Gratianum in Paleæ nomine additis, *Omnes*, inquit, *Presbyteri interfectores compositione Episcopi ad cuius parochiam pertinent solvantur, ita videlicet, ut medietatem Renaldus Episcopus ejus utilitati Ecclesia cui prae fuerit tribuat.* B. Hic Renaldus Episcopus est, facile à te vincetur. A. Quid si vobis vocem aliam Renaldo fortiorem substituam? B. Quænam ea est? A. Uvirigildi. C. Estne hoc Episcopi nomen? A. Non est, sed compositionis. Apud Burchardum lib. vi. cap. xi. ita est: *Presbyteri interfecti compositio Episcopo ad cuius parochiam pertinebat solvatur, ita videlicet ut medietatem Uvirigeldi ejus Episcopus utilitatibus Ecclesie cui prae fuit tribuat.* Eisdem verbis utitur Ivo parte x. c. cxl. decret. & Bernar. Papien. cap. ii. de pœnis in prima collectione decretalium. Sed Gregorius IX. eam vocem noluit repetere, compositionis voce contentus. Ex his & aliis, quæ in Capitularibus Caroli & Ludovici leguntur, pro illis verbis *Omnes Presbyteri interfectores compositione Episcopi &c.* scribo *Omnes Presbyteri interfecti compositiones Episcopo solvantur,*³ De Sacratio Rege Arragonum sub Hormisda Papa, quod Renaldi fabulis simile videtur, aliquid dicamus. Apud Gratianum caussa xxxi. quæstione secunda post Hormisdæ caput legimus: *Item Sacratio Regi Arragonum. De neptis tue conjugio &c.* Apud Ivonem in Panorma eadem verba sunt, non tamen post Hormisdæ verba, sed post Urbani; quæ etiam Gratianus refert ante

c. 2. de pœnit.
Capit. lib. 4.
c. 15.

31. q. 2. c. 2.
& 3.

Ivo lib. 6. ti.
8. c. 8. pano.
c. 1. d. q. 2.

ante Hormisdæ epistolam. Apertius idem Ivo parte *ix.* decret. *Urbanus Satino Regi Arragonum.* In libro Cæsaraugustano Carthusianorum, qui Hieronymi Zuritæ fuit, rectè est: *Urbanus secundus Sanctio Regi Arragonum.* Errati occasio fuit quòd Palea Hormisdæ caput inseruit inter duo Urbani rescripta. C. Hoc idem Didacus Cobartubias Segobiensis Episcopus divinaverat. A. Gaudio nos idem dicere, quos veri inquirendi studium conjunxit & amicitia non vulgaris. ⁴ In Sisebuti vel Sisenandi Regis Hispaniæ nomine sæpe erratum invenio. Distinct. quadragesima quinta cap. v. ex concilio Toletano *iv.* cap. *lvi.* (Demochares etiam notat) temporibus religiosissimi Principis Zizebuti. Scribo *Sisebuti.* Quidam *Sisenandi* scribunt, ut Burchardus *a* & Ivo. *b* quæ varietas in Conciliorum libris est. Item de consecratione distinct. *iv.* cap. *xciv.* *c* quod dicitur esse ex Toletano Concilio quinto. sed ex Toletano quarto cap. *lix.* est Demochari. Illic ita scriptum est: *De quibus consulti piissimi ac religiosissimi domini nostri Sifemundi Regis hoc sanctum decrevit Concilium.* in margine Sigismundi nomen est. Apud Burchardum *d* consultu pro consulti est aptius, & *Sisenandi* pro *Sifemundi.* item apud Ivo- nem in panormia. *e* sed in decretis *consultum* & *Sifemandi* habet non rectè. ⁵ C. Quinam hi Reges fuerunt Sisebutus & Sisenandus? A. Hæc alio die accipies. Hoc tantum scire hodie potes, Sisebutum cœpisse anno secun-

D

Ivo par. 8.
c. 24. decret.
Casar. lib. 10.
c. 14.

lib. 4. c. 11.
var. resol.

Dist. 45. c. 5.
De Judæis.

a Burch. libro
4. c. 82.
b Ivo lib. 1. tit.
2. c. 65. panorm.
c par. 1. c.
276. decret.
c De consec. d.
4. c. 94. Pleriq

d Burch. libr.
4. c. 85.

e Ivo lib. 1.
tit. 2. c. 68. pa-
norm. c par. 1.
c. 279. decret.

do Heraclij Imperatoris, & sub eo Hispalense concilium habitum anno Christi DCXIX. Sisenandum cœpisse an. DCXXXI. duobus Regibus interpolitis Reccaredo minore. & Suinthila, qui a Concilio Tolerano quarto, de quo agimus, damnatur. Id habitum est Concilium anno tertio Sisenandi. Ex quo fit ut cap. LVI. rectè *Sisebutus* scribatur, at cap. LII. *Sisenandus*. C. Eratigitur tunc vivus Sisenandus, mortuus Sisebutus. A. Ita est. De Gelasij verbis nunc agemus: *Ita nos Syllanorum cedes geminata Pontificum horrendi criminis atrocitate confudit.* Qui Syllani Pontifices fuerint non inveni. Apud Ivonem Carnotensem ita scriptum est: *Gelasius Majorico & Joanni Episcopis: Ita nos quidem Latinorum cedes geminata Pontificum horrendi sceleris atrocitate confudit.* Apud Anselmum Lucensem hæc leguntur: *Gelasius Papa: Ita nos Scyllacorum sedes geminata Pontificum horrendi sceleris atrocitate confudit.* In his verbis *sedes* pro *cedes* non rectè est. At de voce *Scyllacorum* considerandum. Est enim urbis nomen Scyllacæum. Credo fuisse duos Episcopos ejus urbis occisos Gelasij temporibus. Theodori Mopsuesteni in quinta synodo damnati mentionem fecimus. In eadem synodo Theodoriti scripta contra Cyrillum Alexandrinum damnata sunt. Id Gregorius apud Gratianum distin. xv. cap. II. refert. sed non Theodoriti nomen editum est, sed Theodori. Videndus Gregorius lib. I. epist. xxiv.

25. q. 2. c. 25.

Ivo par. 10.
c. 18. decr.

Anf. lib. 6. c.
140.

Dist. 15. c. 2.
sicut sancti.

registri, & Gregorius VII. lib. IIX. epist. I. registri, & Ivo, f & liber Cæsaraugustanus g & Tarraconensis h 7 Non omnium librorum erratum est, sed paucorum, quod ex ecclesiastica historia Rufini lib. ult. cap. XIX. sumitur: i *Cùm apud Thessaloniam seditio esset exorta &c.* Scribendum *Thessaloniam.*

Et apud Ivonem k, ex Paulino in vita beati Ambrosij: *Caussa Thessalonensis civitatis non minima tribulatio successit Ambrosio.* Scribe *Thessalonicensis.* Videndus idem Ivo l capite huic eidem proximo ex historia tripertita sumpto. 8 Postremo m Gregorij verba sunt lib. II. epist. xxxv. ut Antonius Demochares notat, vel ut aliis placet, Joannis Diaconi in vita beati Gregorij lib. III. cap. xiv. qui refert Gregorij epistulam ad Joannem Episcopum Veliternum: *Ideoque fraternitatis curam gubernationemque Treverensium Ecclesie prævidimus committendam.* Pro *Treverensium* scribo *Trium tabernensium.* quod rectè apud Joannem Diaconum editum inveni. Etenim non longè fuerunt Tres tabernæ à Velitris urbe. Et sic Anselmus habet lib. v. cap. xxiv. quamvis liber Cæsaraugustanus Gratiani scripturam confirmet. 9 Hæc in adversariis de Gratiani erratis ordine litterarum in propriis nominibus. B. Multò his plura colligere posses, si velles. & ut aliud ex alio, in Pontificum Romanorum nominibus maximè Gratianus aberrat. ut cùm Anicetus ab eo appellatur Anitius, Miltiades Melchiades, Xystus, Sixtus, Anteros

f Ivo par. 4. c.
117. decret.
g Cæsar. lib.
I. c. 36.
h Tarr. lib. 1.
c. 14c.
i 11. q. 3. c. 69.

k Ivo par. 10.
c. 48. decret.

l Ivo c. 47. e.
par.

m 16. q. 1. c.
49. Postquam
Cæsar. lib. 7.
c. 35.

Autherus, Callistus Calixtus, Celestinus Celestinus, Hyginus Higinus, Zosimus Sozimus aut Zozimtis; Zephyrinus Zepherinus. Ita etiam in nominibus Conciliorum, cum Nannetense concilium vocat Ananetense vel Manetense vel Navatense, Ancyratum vocat Anquiritanum vel Ancyritanum vel Anquirense, Arausicanum Auraficense, Cabilonense Bylonense, Epanense Epanense, Hispalense Bispalense vel Spalense, Matifconense Maricense, Vormaciense Vvarmatiense. A. Hi non Gratiani errores sunt; sed illorum temporum. Sic in Conciliis edi solitum est. Sic habent Burcharus, Ivo, & Anselmus, & ceteri collectores. ¹⁰ B. Habeo alia majora crimina, an errata dicam; quæ si pateris, in medium proferam. A. Hodie id fieri non sinam; cras ad clepsydram Gratianum accusare poteris.

ADDITIONES.

IN editione Gregoriana cap. 12. *Generalis. distin. 54.* hæc verba sunt non longè à fine: *Magnis quippe studiis secundum beatum Apostolum præcavendum est ne fides & disciplina Domini blasphemetur.* Et in margine: 1. ad Tim. 6. & 2. Pet. 2.
 2. Distin. 2. cap. 6. *Quadam.* in eadem editione his utitur verbis: *Nam & sub Octaviano Cæsare suspecti Consules Papius & Poppæus legem tulerunt, quæ à nominibus eorum appellatur Papiæ Poppææ.* Et in Notis hæc sunt: *Antea legebatur Papius & Pompejus, & paulo post Papiæ & Pompejæ. Emendatum est ex manuscriptis exemplaribus Isidori. Nam in impressis notaverat errorem Alciatus lib. 3. disp. c. 3. In tabulis autem Capitolinis anno urbis DCCLXI. est*

DIALOGUS QUINTUS. 55

Kal. Iul. suffecti Consules numerantur M. Papius & Poppaeus. Varietas numeri capitum hujus distinctionis cum meis dialogis oritur ex capite primo, quod mihi est initium distinctionis, sumptum ex verbis Isidori, Ejus non habetur ratio in eo libro Romano.

3 In eodem libro caput 26. Omnes. 17. q. 4. ita scriptum est: *Item ex eodem (hoc est, Triburiensi Concilio) c. 5. Palea. Omnes Presbyteri interfectores compositione Episcopo, ad cujus parochiam pertinent, solvantur; ita videlicet ut medietatem Vuirgildi ejus Episcopus utilitatibus Ecclesia, qui praesuit, tribuat &c.* Et in margine: *Al. Vuirgildi. Et: Capitul. l. 4. c. 15. ext. de poenis c. presbyteri. Burc. l. 6. c. 11. Ivo p. 10. c. 140. Pann. l. 8. c. 6. Et in Notis: Hac quoque Palea in uno tantum Vaticano codice habetur. Est autem in Capitularibus (unde citatur in Pannormia) li. 4. c. 15. & in Decretalibus tit. de poenis c. presbyteri. In Concilio etiam Triburiensi, quod extat, c. 4. habetur quiddam simili. Et postea: Interfectores] Sic etiam in Pannormia. Vaticanus codex habet interfecti. In Capitulari legitur: Presbyteri interfecti Episcopo ad cujus parochiam pertinent solvantur secundum Capitulare gloriosi Karoli genitoris nostri; ita videlicet &c. Verum in Decretalibus & apud Burchardum & Ivonem hoc modo: Presbyteri interfecti compositio Episcopo ad cujus parochiam pertinebat solvatur, ita videlicet &c. Et similis locutio habetur in Concilio Triburiensi c. 4. Sed quoniam est initium capituli, nihil visum est hic mutandum. Reliqua autem sunt emendata ex locis indicatis. Et postea: Vuirgildi] Antea legebatur Renaldus. Emendatum est ex ceteris locis indicatis, praterquam ex Decretalibus, unde abest utraque vox. Legitur tamen in prima collectione. Caput 2. de poenis in editione Romana ita scriptum est: *Ex Concilio Triburiensi. Presbyteri interfecti compositio Episcopo ad cujus parochiam pertinet solvatur, ita ut medietatem &c.*] In margine: *Est in Concilio Triburiensi sub Arnulpho Imperatore c. 4. Sed aliis verbis referunt Burchardus lib. 6. decret. c. 11. Ivo par. 10. c. 140. & Gratian. sive**

Palea 17. q. 4. c. Omnes Presbyteri.]

4 Capitis tertij *De Neptis*. 31. q. 2. in eodem libro inscriptio est: *Item Vrbanus secundus Sanctio Regi Aragonum*. Et in Notis: *Sanctio*] *Sic est emendatum ex vetustis exemplaribus, Pannormia, & historiis Regum Aragonum. Nam antea erat Sacratio.*] Et in margine: *Ivo p. 8. c. 24. Pann. l. 6. 109. Capitis 2. Tua. ejuldem quæstionis hæc inscriptio. [Econtra Hormisda Papa scribit Eusebio Episcopo.] Palea. Et in Notis: Palea hæc in Decretalibus est c. 1. tit. de despon. impu. Et in vulgatis quidem citatur ex Honorio; sed in prima Decretalium collectione ex Hormisda, ut hic. Ejuldem cap. 1. de desponf. impu. in eadem editione inscriptio est: Hormisda Eusebio Episcopo. Et in margine: cap. 2. eod. tit. in 1. compil.*

5 Distin. 45. cap. 5. *De Iudæis*. in eodem libro ita inscribitur: *Vnde in Concilio Toletano 4. c. 56. statutum est. In eodem ita legitur: Sicut factum est temporibus religiosissimi Principis Sisebuti.* Et in margine hæc sunt: *Burch. l. 4. c. 82. Ivo p. 1. c. 276. & par. 13. c. 94. Pann. l. 1. c. 72. Capitis 94. Plerique de consecr. dist. 4. inscriptio est: Item ex Concilio Toletano 4. c. 58. In eodem hæc verba sunt: De quibus consultu piissimi ac religiosissimi Domini nostri Sifemundi Regis &c. Et in margine: Burch. l. 4. c. 85. Ivo p. 1. c. 279. Pann. l. 1. c. 75. Scribi debuit Sifemundi pro Sifemundi.*

6 Inscriptio cap. 25. *Ita nos*. 25. q. 2. in libro Romano hæc est: *Vnde Gelasius Papa scribit. Et mox: Ita nos Syllacanonum cades geminata Pontificum &c.* Et in margine: *Al. Squillatinorum. al. Syllanorum. Et: Poly. l. 3. tit. 30. Ansel. l. 6. c. 148. Ivo p. 10. c. 18.*

7 Distin. 15. cap. 2. *Sicut sancti*. in eodem libro ita scriptum est: *Quintum quoque Concilium pariter veneror, in quo epistola qua Iba dicitur, erroris plena reprobatur, in quo Theodorus personam &c. & in quo scripta quoque Theodoriti, per qua beati Cyrilli fides reprehenditur &c. Malè in casu uterque Theodorus dicitur.*

8 In Gregoriana editione cap. 69. cau. 11. q. 3. in-

scriptio & initium est: *Item ex libro undecimo ecclesiastica historia Rufini c. 18. Cum apud Thessalonicam seditione exorta &c.*

9 Eodem in libro cap. 49. *Postquam hostilis. 16. q. 1. inscriptio est: Idem (Gregorius) Ioanni Episcopo Veliterne lib. 2. epist. 35, Et post alia: gubernationemque Trium tabernensium Ecclesia providimus committendam &c. Et in margine: Ioannes Diaconus l. 3. c. 15. & 7. q. 1. Temporis qualitas. Ans. l. 5. c. 24. Poly. l. 1. ti. 9. Et in Notis: Trium tabernensium] In vulgatis legebatur Treverensium. Emendatum est ex aliquot vetustis & originali & Ioanne Diacono Nam, ut is testatur, hæc epistola scripta est Ioanni Episcopo Veliterno. Oppidum autem Trium tabernarum Velitris vicinum est.*

10 Nomina propria melius edita sunt in Gregoriana editione quam in ceteris. Erratum tamen est in his. Zozimus pro Zosimo, Melchiades pro Miltiade, Hostiensis pro Ostiensi, Calixtus pro Callisto, Iginus pro Hygino, Sixtus pro Xysto, Bracharenfis pro Bracarenfi, Zepherinus pro Zephyrino, Thelephorus pro Telephoro.

DE GRATIANI MAJORIBUS
erratis.

Dialogus sextus.

A. PERMITTITUR tibi B. in Gratianum dicere, sed ita ut singulis criminibus probationes adferas, nisi res probatione non indigeat. B. Conditionem accipio. Ea enim adferam quæ nemo negaverit. Et principio de Anastasio secundo videamus, quem ait ab Ecclesia Romana repudiatum & à Deo fuisse percussum, Hæc Gratianus di-

D iiiij

a *Dist. 19. c. 8. Secundum. in fine.*
 b *1. q. 1. c. 96. Dicitur p. Quod vero. c. c. 9. e. distin. Anastasius.*
 d *Ivo par. 14. c. 40. decret. c. 43. Tarrac. li. 1. cap. 70.*

Dist. 56. c. 1. & 2.

stinct. xix. extrema a & causa prima cap. xcvi. b A Dixisse fateor Gratianum, sed non solum. Idem enim adfert Pontificalis verba; c quæ etiam Ivo d & liber Cæsaraugustanus e & tuus Tarraconensis. f B. Majus crimen falsi intenditur cum verba Pontificalis corrumpit. Ea enim Ivo Carnotensis & liber Cæsaraugustanus referunt in hunc modum: *Et quia occultè voluit revocare Acacium, & non potuit, quia divino nutu percussus est Acacius.* Gratianus voce *Acacius* deleta, & alia voce *quia*, ita scripsit: *Et quia occultè voluit revocare Acacium, & non potuit, divino nutu percussus est.* A. Deletum id à Gratiano probare debes, B. Non refert ea verba. A. Ita fortasse in suis libris legerat. Unde quod ad Acacium erat referendum, ad Anastasium retulit. Sed & non in omnibus libris ea vox *Acacius* legitur. B. Deceptum esse Gratianum fateris. Non persequar hæc latius, cum id satis acerbè Albertus Pighius & alij prosequantur. A. Modestiam in eis requiro, sed causæ suæ inserviunt. Mihi hoc verum videtur, Acacium fuisse divino nutu percussum, Anastasium ei nunquam communicasse. Quod si suspensiones suorum effugere non potuit, non id nocet aliis qui culpa carent. (1.) B. Aliud adferam crimen, quod adversus Romanos Pontifices his verbis utitur distin. lvi. post cap. 1. *Exemplis & auctoritatibus non solum sacerdotes sed etiam summi sacerdotes fieri possunt.* Loquitur autem de filiis Presbyterorum. Mox addit

Vnde Damasus Papa scribit Hieronymo Presbytero: Osius Papa fuit filius Stephani Subdiaconi, Bonifacius Papa Jucundi Presbyteri &c. Mox alios enumerat qui longè post Damasi & Hieronymi tempora fuerunt, Cur vero Osium ante alios numeraverit, & eum Subdiaconi filium dixerit, cum de Presbyterorum filiis agatur quærendum. A. Si in eo crimen versatur quòd dixerit fuisse aliquos summos sacerdotes filios Presbyterorum dixit hoc Ivo in præfatione excerptionum his verbis: *Et ita genitos ex Presbyteris non solum ad presbyteratum sed etiam ad summum sacerdotium promoveri permiserunt. Et ut de nostris temporibus taceamus, sicut legitur in gestis Romanorum Pontificum: Felix tertius &c.* Et in Panormia ex libro Pontificatus vel potiùs Pontificali, ut in veteri libro est, eadem referuntur: *Felix tertius &c.* Sed & in ipso libro Pontificali, qui exstat, post Damasi collectionem de vitis Pontificum sequuntur aliorum vitæ. In singulis nomina parentum adscribuntur. Unde credendum est aliquem confecisse verba ab Ivone & Gratiano relata. B. Cur ergo Damaso tribuit Gratianus quæ aliorum sunt? A. Id non Gratiani sed Paleæ erratum esse suspicor, cujus nomen edidit Demochares. Aut si Gratianus id scripsit, ex titulo libri Pontificali Damasi deceptus est. B. Cupio scire à te unde Paleæ verborum initium sumas. A. Aut ab illis verbis, *Vnde Damasus*; aut ab illis, *Osius Papa*. B. Finem verborum Paleæ quænam

*Ivo lib. 3. tit.
5. c. 11 panor.*

facis? A. In illis verbis, *filius Jucundi Presbyteri*; ut ea quæ sequuntur, *Felix enim tertius*, sint Gratiani vel Pontificalis libri ab eo relati. C. Cur non totum illud caput *Osio &c.* Paleæ adscribis? A. Quia video eum proposuisse exemplis ostenturum aliquos summos sacerdotes fuisse. Huc accedit quod Ivo de Felice tertio & aliis ex libro eodem Pontificali, sive ex gestis Romanorum Pontificum, idem affirmat comprobari. B. De Osio nihil dixisti. A. Fateor me nihil habere quod dicam. Tantum scio multos Episcopos olim Papas fuisse dictos. Et Osij Cordubensis nomen celebre est tam in Concilio Nicæno quàm in Sardicensi. Subdiaconi filium fuisse ignoro. (2.) B. Quando te patronum habet Gratianus; tuas adferam reprehensiones. Apud Gratianum ex Theodosianis legibus verba referri scimus quæ sunt Pauli in libris sententiarum *g* & ejus interpretis Aniani. Gratianus causa secunda quæstione v. capite xxii. & aliis quinque capitibus *h* cum ignoraret quæ Pauli essent, quæque interpretis, omnia congeffit. A. Sumpsit hæc Gratianus, non ex ipsis fontibus, sed ex Ivonis panormia, aut ex decretis sive excerptis ejusdem. In panormia ita scriptum est: *Excepta de legibus Theodosianis, quas interpretatur Paulus: Propter superfluum &c. In Theodosianis legibus cap. xxxvi. Ab eo &c.* Sic etiam in decretis, paucis exceptis. B. Qui fieri potest ut Theodosianas leges interpretaretur Paulus, qui sub Alexandro & Gordia-

g Paul. lib. 5.
senten. 35. 36.
37. 38. 39.
h 2. q. 6. c. 22.
Propter superfluum &c.
postea.

i Ivo li. 4. tit.
12. c. 3. 4. 5.
6. 7. panorm.
& par. 5. c.
281. 282. 283.
284. 285. decret.

no vixit? A Nulla ratione fieri potuit. Sed existimo Theodosianas leges dictas esse eum librum Alarici tempore conscriptum, quod etiam Contiis notat, in quo ex Theodosiano Codice & Novellis & ex Caj institutionibus & Pauli sententiis excerpta sunt multa. Sic meliùs est Gratianus locutus quàm Ivo Carnotensis. (3.) B. Similis error est caussa xxxv. quæstione v. extrema. *k* Enumerantur gradus adgnatorum & cognatorum totidem verbis quot Paulus utitur lib. iv. sententiarum. Sed & interpretis Aniani verba referuntur mixta Pauli verbis. & inscriptio est: *Item Isidorus. A. Si credis Demochari, Isidorus eadem scripsit lib. ix. cap. v. etymologiarum. Si vis antiquiorem scriptorem, Burchardus lib. vii. cap. xxviii. ex Isidoro de septem gradibus consanguinitatis. Idem Ivo in panormia. At in excerptionibus sic ait: Hæc capitula de septem gradibus consanguinitatis sanctus Isidorus diligenti inquisitione descripsit, & in figura apertius depicta ordinavit. cap. 1. de septem gradibus consanguinitatis.* In margine Ivonis adscriptus est locus Isidori in etymologiis à Demochare notatus. B. Quid si Isidorus à Paulo, si fateatur, sumpsit; si negat, surripuit? A. Id minime dubium est, non à Paulo solùm, sed ab ejus interprete sumpta omnia esse. B. Habeo quod volebam. (4.) Venio nunc ad Miltiadis verba, quem, ut heri diximus, Melchiadem appellat. Fuit autem is, ut nosti, Eusebij successor, Silvestro verò prior. Gra-

*k 35. q. 5. c. 6.
Primo gradu.
Vid. infra l.
2. dialogo 10.*

*Ivo lib. 7. tit.
12. c. 41. pa-
norm. & par.
9. c. 64. de
cret.*

12. q. 1. c. 15.
Futuram.

tianus caussa xii. cap. xv. multa verba ei adscripsit ex quibus eum posteriorem Silvestro facere videtur. *Romani*, inquit, *Principes*, qui totius orbis monarchiam tenebant, ad fidem Christi & baptismi sacramenta concurrerent. E quibus vir religiosissimus Constantinus primus fidem veritatis patenter adeptus, dedit licentiam &c. Nonne videtur hic longè ab illis temporibus abesse, tum dicendi in elegancia, tum his verbis quibus appareat alios fuisse Principes Christianos qui tum monarchiam tenebant, è quibus Constantinus primus fuit. Quid? quòd de baptismo Constantini loquitur ante Silvestri tempora? Sed & Nicæni Concilij facit mentionem, quod vigesimo anno imperij habitum est sub Silvestro, ut omnes scribunt; paucis exceptis, qui sub Julio habitum esse dixerunt. Nam venisse Romam Miltiadis temporibus Constantinum ex Augustino & Optato & Eusebio elici potest. Multi Silvestri temporibus id actum scribunt. Sed hæc verba quis ferat? *Idem verò Imperator presidens sanctæ synodo que apud Nicenam congregata est &c.* Sic enim malo quàm *Nicenam* legere. A. Non primus Miltiadi Gratianus illa quæ dicis adscripsit, sed ante eum Burchardus libro tertio l & Ivo m & alij n ex decretis Melchiadis Papæ cap. iix. x. & xii. In Conciliis sine nomine scriptoris hæc leguntur ante donationem Constantini hoc titulo; *De primitiva Ecclesia & synodo Nicena.* Miltiadis esse non credo. (5) B. De donatione Constantini

1 Burch. li. 3. c.
2. 4. & 5.
m Ivo li. 2.
cit. 1. c. 2. &
3. Panor. &
par. 3. c. 4. 6.
& 7. dec.
n Cesar. lib.
7. c. 58.

Gratianum o non reprehendo. Habet enim Paleæ nomen adscriptum. & eam defendes Græcis verbis Balsamonis ad Photium tit. ix. cap. 1. & Ivone p atque Anselmo q & aliis r collectoribus. (6) De Eusebij verbis videamus: s *Crucis Domini nostri Jesu Christi, que nuper nobis gubernacula sanctæ Romanæ Ecclesiæ tenentibus v. Nonas May inventa est, in prædicto Kalendarum die inventionis festum vobis solemniter celebrare mandamus.* Placèt ne tibi Kalendarum appellatione etiam diem v. Nonas venire? A Mihì quidem non placet. B. Jam hoc quo pacto defendes, ante Miltiadem & Silvestrum crucem Domini inventam esse sub Eusebio Pontifice? A. Gratianum excusare possum, qui viderit aut videre potuerit Eusebij Papæ epistulam tertiam & Damasum in Eusebij vita & Ivonem parte. iv. c. iiii. excerptionum & librum Tarracensem r tuum. B. At historici u post Concilium Nicænum iter Helenæ matris Constantinii Hierosolymam conscribunt; & maxima hominum frequentia dedicatum esse templum, illic etiam convenisse Arianos Episcopos narrant. Si his credere nolis; in vita Silvestri Pontificis & Helenæ dicitur matrem post filij baptismum cum Judæis adversus Silvestrum Romam venisse & non antè credidisse quàm Judæi à Silvestro victi fuissent. A. Video difficultatem; & quæ ita contraria sunt, non facilè in concordiam ducuntur. Aut dicendum est mendum esse in illa Eusebij epistula & Damasi scriptis; aut si

o *Dist. 96. c. 13. & 14.*
Constantinus,
p *Ivoni. 4. c. 1. panor. & pars. c. 49. decr.*
q *Ansel. lib. 4. c. 33.*
r *Deus de c. 4. Cesar. Aug. li. 2. c. 72.*
Tarrac. lib. 6. c. 33.
s *De consec. dist. 3. c. 19. Crucis.*

t *Tarr. l. 4. c. 55.*
u *Vide Euse. apud Rufin. li. 10. c. 7. & c. 11.*

illa recipimus , cetera contemnamus oportet. (7) Sed tu alia Gratiani errata propones. B. Non ego solus sum , sed à tota veterum schola Gratianus reprehenditur quòd Gregorij tertij verba ad Bonifacium Legatum Germaniæ & ad Anglorum indulgentiam retulerit à beato Gregorio concessam. A. Legantur Gratiani verba. C. *Illud verò Gregorij ad Bonifacium Anglicis pro tempore permissum est , quibus B. Gregorius in quarta & quinta generatione conjugia contrahi permisit.* A. Ivonis y & Gratiani & libri Cæsaraugustani z inscriptio illorum verborum ad Bonifacium quænam est ? C. *Gregorius junior Bonifacio Episcopo* , apud omnes. Additum tamen est à Demochare in margine *Gregorius III.* ut etiam ab eo qui Excerptiones Ivonis edidit. A. Ego eadem verba in Colonienfibus Conciliorum editionibus inveni beato Gregorio adscripta in epistola ad Augustinum, & Gregorio tertio ad Bonifacium. Sic facile excusari posset Gratianus , nisi addidisset illa : *ad Bonifacium*. Nunc tantùm dicam , in voce *Anglicis* esse erratum. Fuit autem Bonifacius ex Anglicis , quorum origo ex Saxonia Germanorum regione fuit. Hi in Britanniam insulam migrarunt , ut Beda refert. (8) B. Jam verò illud propono , apocryphis scripturis & incertis illum uti. A. Sempèrne incertis ? B. Non hoc dico , sed aliquando incertis. A. Nonne idem Burchardus fecit , & Ivo , & Deusdedit , & qui se authenticis uti professus est , Anselmus ? B. Ab his cavere

x32. q. 7. c.
Quod proposuisti. 18. &
c. 24. Si quis.
p. Illud.

y Ivoli. 6. tit.
10. c. 1. p. a.
norm. & par.
8. c. 78. decr.
z Cæs. li. 10.
c. 94.

debut in quibus illi lapsi sunt. A. Nomina indica apocryphorum & incertorum. B. Liber Pastoris apocryphus est a teste Gelasio & lxx. Episcopis in synodo. b Hoc idem referunt Burchardus, c & Ivo. d Hermes in libro Pastoris: *Ego dixi pastori: Domine, si quis mulierem &c.* Hæc posuit Palea caussa xxxiv. extrema. e Refert Ivo in panormia f & in exceptionibus g & ut ex Concilio Arelatensi Bernardus Papiensis h & Gregorius IX. i Hic Hermetis liber exstat, & verba relata posita sunt mandato quarto ejus libri. (9) Adduntur illic alia verba ab Junone quoque in excerptionibus relata, quæ Gratianus k & Ivo in panormia l Augustino adscribunt. Sic enim ait Gratianus caussa xxix. *Idem Augustinus de adulterinis conjugii libro secundo. Non solum mœchatio est &c.* A. Si libro Pastoris uti crimen est, id Paleæ objici debet & Ivoni. At qui verba Hermetis vel Augustino vel Arelatensi Concilio tribuerunt, neque id primi fecerunt, sed aliorum fidem secuti sunt, cur acerbè accusandi sint non video. Ante Gelasium autem hic liber in pretio fuit, ut ex Athanasio m & Tertuliano & Hieronymo cognovimus. Damasus quoque in Pij vita & ipse Pius Pontifex epist. i. eum probare videntur. Ejus verba exstant apud Gratianum de consecratione distin. iii. cap. xxi. n & Ivonem parte iv. cap. iii. & cxlv. B. Nihil illic de libro Pastoris scriptum est; sed Hermes laudatur, eique apparuisse dicitur angelus in habitu

a Vide Euseb. lib. 3. c. 25.

b Dist. 15. c. 3. Sancta. p. in primis.

c Burch. lib. 3. c. 221.

d Ivo li. 2. tit. 11. c. 36. panorm.

e par. 4. c. 65 decret.

f 34. q. 1. c. 7. Ivo li. 7. tit.

g c. 2. panorm.

h Ivo par. 8. c. 243. decret.

i c. 3. De adulter. in 1. collect.

k c. 30. eo.

l 28. q. 1. c. 6. Non solum.

m Ivo li. 7. tit. 4. c. 7. panorm.

m Vid. Athan. in epist. 32. festiva.

n De conf. d. 3. c. 21. Nestle.

pastoris, eique præcepisse ut Pascha Domini die dominico ab omnibus celebraretur. A. Ivo hæc refert in libro Pontificali scripta esse: *Sub Pij Papæ episcopatu Hermes librum scripsit, in quo mandatum continetur quod ei præcepit angelus Domini, cum venit ad eum in habitu pastoris, & præcepit ei ut Pascha Domini die dominico celebraretur.*] *Hermes* cuius *Apostolus Paulus ad Romanos scribens meminit, Salutate Asyneritum, Phlegonem, Herman, Patrobam, Hermen, & qui cum eis fratres sunt, inquit Hieronymus in ecclesiasticis scriptoribus, asserunt auctorem esse libri qui appellatur Pastor, & apud quosdam Græcia Ecclesias etiam publice legitur. Re vera utilis liber, multique de eo scriptorum veterum usurpaverunt testimonia. Sed apud Latinos penè ignotus est.* B. Ut posteriores cogitationes Græco proverbio meliores esse dicuntur, sic etiam posterior atas certiora de libro Pastoris statuit. (10) A. Habésne alios dicere aut incertos aut apocryphos libros à Gratiano relatos? B. Maximè. Canones Apostolorum & canones sextæ synodi repetitæ in Trullo. A. Magnas tu quidem turbas moves, si hos omnes canones reicis. Legistne unquam Francisci Turriani mei libros? B. Legi; & hominem ipsum, ut doctum & pium & tibi conjunctissimum, valde diligo. A. Probâtne is an improbat omnes illos canones? B. Apostolorum canones quinquaginta probat, ex ceteris aliquot reicit. Sextæ synodi improbat aliquos, alios non

non recipit; sed ut antiquorum patrum legi posse ait, licet careant illa generali auctoritate qua Græci existimant excellere. A. Feliciores fuimus his temporibus nati quàm multi ex majoribus nostris. Clementis Romani octo libri constitutionum Apostolorum, sive doctrinæ apostolicæ, Græcè & Latinè editi sunt, qui fons est istorum canonum qui dicuntur Apostolorum. B. At Gelasius in illa synodo LXX. Episcoporum apocryphum esse ait librum canonum Apostolorum. o Et sextæ illius synodi repetitæ patres octo libros illos Clementis ab hæreticis corruptos esse affirmant, sed xxv. canones Apostolorum recipiunt capite secundo, cujus pars posita est à Gratiano distinct. xvi. cap. iv. & vii. p ab Ivone in panormia & in excerptionibus q & refert liber Cæsaraugustanus. r (11) Isidorus quoque in ea præfatione Conciliorum quam Gratianus refert capite primo illius distinct. xvi. s sic ait: *Canones qui dicuntur Apostolorum, seu quia eosdem nec sedes apostolica recepit, nec sancti patres illis assensum præbuerunt, pro eo quod ab hæreticis sub nomine Apostolorum compositi dinoscuntur, quamvis in eis utilia inveniuntur, tamen ab auctoritate canonum atque apostolica eorum gesta constat esse remota atque inter apocrypha deputata.* Hæc verba in omnibus veteribus libris Hispaniæ Conciliorum inveniuntur, non illa quæ Isidorus Mercator in præfatione Conciliorum scripsit, quæ etiam Gratianus capite quarto ejusdem distinctionis posuit;

E

o Dist. 15. c. 3.
p. In primis.
Burch. l. 3. c. 2.
221. l. vol. 2.
tit. 11. c. 36.
panor. & par.
4. c. 65. dec.

p Dist. 16. c. 4.
Placuit. & c.
7. Quoniam.
q l. vol. 2. tit.
11. c. 29. & 38.
panor. & par.
4. c. 106. &
123. & 154.
decr.

r Cæs. l. 1. c. 40
& 42. & 53.
& li. 2. c. 8.
s Dist. 16. c. 1.

o. 4. p. 1. dist.
stin. 16.

neque distinxit varietatem horum scripto-
rum, ut debuit, cum contraria dicerent, (Hic
enim Mercator hos canones probat, quos
ille rejecerat) sed utrumque Isidorum vocat,
Tantum capite primo ait: *Hos non recipien-
dos, sed inter apocrypha deputatos Isidorus
scribit dicens.* Demochares in margine ad-
dit: *Isidorus in principio Conciliorum.* de qua
re Contius dubitat. At de Mercatore Gratia-
nus cap. 1 v. ita scribit: *Epistola Isidori in
capite canonum. Isidorus servus Christi lecto-
ri suo conseruo. Propter eorum auctoritatem
&c.* Apud Ivonem in veteri panormiæ libro
dicitur Isidorus Mercator. Et in excerptioni-
bus sic est: *Ex præfatione Isidori in opus ca-
nonum. Isidorus Mercator servus Christi &c.*
Idem nomen scio in quibusdam veteribus li-
bris Conciliorum Romæ inveniri. In mar-
gine tamen Ivonis Peccator appellatur. Te
quoque ipsum scio exemplum illius Hispa-
nicæ præfationis Romam ad Michaëlem
Thomasiū & Petrum Ciaconem misisse &
hanc varietatem notasse, illósque & ceteros
selectos viros valde fuisse eo munere dele-
ctatos, propterea quòd fontes ignorarent
illius capituli primi Isidori. (12.) A. Quid
pluribus verbis opus est? Media via inter eos
qui probent & eos qui improbent placet.
Cujusmodi est Humberti Silvæ Candidæ
Episcopi Cardinalis Leonis IX. Legati, &
cujus esse existimo verba Leoni IX. adscrip-
ta quæ Gratianus refert capite tertio illius
distinctionis u; *Clementis librum, id est, Pe-*

Two lib. 2. tit.
11. c. 39. pa-
norm. & par.
4. c. 107. decr.

1 Humber.
contra Ni-
setam.

u Dist. 16. c. 3.
Clementis,

tri Apostoli itinerarium, & Apostolorum canones numerant patres inter apocrypha; exceptis quinquaginta capitulis, quæ decreverunt orthodoxæ fidei tractatores adjungenda. Hæc etiam Ivo refert x. Sed pro orthodoxæ fidei tractatores habet orthodoxis regulis, apertius. Sic in Corpore canonum ex Dionysij Exigui interpretatione & in Isidori Mercatoris collectione tantum hos quinquaginta canones invenies. Hoc Gratianus & veteres collectores referunt, item Rabanus in libro Pœnitentium, & Ansegisus lib. i. Capitularium Caroli. Si tu Gratianum alicubi pluribus usum scis, locum ostendito. B. Nullum nunc ostendere possum. (13) A. De sexta synodo cras pluribus agemus.

x Ivo. d. tit.
11. c. 37. pa.
nor. & d. par.
4. c. 105.

A D D I T I O N E S.

(1) **D**ISTIN. 19. cap. 8. Secundum Ecclesiæ. extremo in libro Romano hæc verba sunt: Ideo ab Ecclesia Romana repudiatur, & à Deo percussus legitur fuisse hoc modo. Cap. 9. Anastasius secundus natione Romanus &c. & quia voluit occultè revocare Acacium, & non potuit, nutu divino percussus est. Et in margine: Ex libro (ut in corpore Conciliorum citatur) Pontificali. Ivo p. 14. c. 40. Et in Notis: Caput hoc habetur quidem tomo secundo Conciliorum in vita Anastasij: sed esse omnino confictum, cum ex multis aliis argumentis, tum ex hoc manifestè ostenditur, quod Acacius (sicut Nicephorus lib. 16. c. 12. & Evagrius li. 3. c. 18. & sequentibus, & clarissime Anastasius Bibliothecarius in chronologia testantur) tempore Felicis III. obiit, cui successit Gelasius, & Gelasio Anastasius, qui initio epistola sua & cap. 1. ad Anastasium Imperatorem Acacium mortuum

E ij

jam & ante iudicem Christum unà cum Felice adstant
 scripsit, ut Gelasius quoque ante ipsum scripserat, &
 habetur infra 24. q. 2. c. Nec quisquam. Quomodo
 ergo potuit Anastasius de eo revocando tractare qui
 jam obierat? Qui casus scripsit, satisfacere videtur,
 ita scribens: Occultè voluit revocare Acacium defun-
 ctum in hæresi, ut orationes pro eo in Ecclesia fierent.
 Et ideo multi Clerici recesserunt ab obedientia ejus, &
 lepra percussus est. Gratiani etiam opinio improbat
 in Notis cap. 7. Ita dominus. ejusdem distinctionis,
 par. Hoc autem. Verba Gratiani sunt: Anastasius
 autem secundus favore Anastasij Imperatoris, qui
 Acacius post sententiam in se prolatam Sacerdotes vel
 Levitas ordinaverat, rite fungi acceptis officiis debere
 decrevit ita inquit. In Notis hæc sunt: Minimè cu-
 rum est sensisse Anastasium ordinatos ab Acacio post
 latam in ipsum sententiam rite fungi acceptis officiis
 potuisse. Hoc enim duntaxat inquit in capite sequenti,
 firmam esse sacramenti gratiam ab Acacio traditam,
 quod verissimum est; sicut & alia omnes sententia quæ
 in ea epistola ex B. Aug. Anastasius accepit, vera sunt.
 Habetur autem hæc eadem Anastasij Papa II. epistola
 in corpore canonum, quod Romana Ecclesia semper ap-
 probavit, ut infra dist. 20. c. De libellis. est adnota-
 tum. Itaque sine causa reprehenditur hoc loco Ana-
 stasius à Gratiano.] Capite quoque 96. Dicitur est. 1.
 q. 1. verba Gratiani sunt: Quod verò per hæreticos
 sacramenta dignitatis ministrata dicuntur careere ef-
 fectu, improbat auctoritate Anastasij Papa, qui ordi-
 nationem Acacij &c. Sed hoc eum illicitè & non canonice
 immo contra decreta suorum prædecessorum fecisse præ-
 bant Felix & Gelasius &c. Vnde etiam ab Ecclesia Ro-
 mana repudiatur; & à Deo fuisse percussus legitur in ge-
 stis Romanorum Pontificum hoc modo. [Anastasius II.
 natione Romanus &c.] Require retro in tractatu de-
 cretaliū epistolarum.] In margine est: Suprà distinc-
 19. In Notis hæc sunt: Sed hoc eum] Suprà distinc-
 19. c. Anastasius. ostensum est immeritò reprehensum
 esse Anastasium & verissima esse quæ ipse de Acacio
 scripsit & decrevit. Pro c. Anastasius, videtur scri-
 bendum c. Ita dominus.

(2) Distin. 56. cap. 1. extremum in Romano libro ita editum est: *non solum sacerdotes sed etiam summi sacerdotes fieri possunt.* [Vnde Damasus Papa scribit.] *Palea. Osius Papa fuit filius Stephani Subdiaconi, Bonifacius &c. Silverius Papa filius Silverij Episcopi Roma, Deus dedit Papa filius Stephani Subdiaconi. Felix enim tertius natione Romanus &c.* Et in margine initio cap. 2. est: *In Pontificali.* Et prope vocem *Silverij* est: *Al. Hormisda.* Et: *Ivo in prologo. Pann. in prol. c. trigesimo & lib. 3. c. 52.* Et in Notis hæc sunt: *In nullo vetusto Gratiani codice adscribitur hic nomen Palea. In decimo Vaticano & aliis quibusdam habetur conjunctè cum verbis superioribus Gratiani à vers. Felix enim tertius usque ad finem. In alio autem satis etiam emendato ista eadem cohærent cum superioribus. Sed post illa verba, ex patre Gordiano Presbytero originem duxit, sequitur: Unde Damasus Papa scribit: Deus-dedit Papa &c. Bonifacius Papa & Felix Papa &c. Agapitus Papa &c. Theodorus Papa &c. Silverius Papa filius Hormisda Episcopi Roma. Complures etiam &c. Nec verò magnopere mirandum est hæc omnia ex Damaso citari, qui vixit ante istos qui hic enumerantur. Liber enim qui Pontificalis dicitur, ubi hæc scripta suis logis leguntur, à Damaso coeptus est scribi. Ideoque licet ab aliis multa deinde sint addita, retinuit tamen primi auctoris nomen. Ivo quidem eadem ferè ista refert ex Gestis Romanorum Pontificum. Omnino partem aliquam hujus capituli, saltem illam qua in decimo Vaticano habetur, ab ipso Gratiano scriptam esse constat ex verbis Gratiani in extremo præcedente capite & capite penultimo hujus distinctionis. Auctor verò Palea, dum unum per se caput conficere voluit, ordinem perturbavit, præsertim in repetitione Felicis tertij, & illud de Osiio temerè adjunxit, quod nulli Romanorum Pontificum nomen fuit. In scholiis additum est: *Osius*] *Aliàs Orosius.* Ego scriberem: *Deus-dedit.* Idem enim de utroque dicitur. Illa verba *Felix enim &c.* usque ad finem erant aliis litteris scribenda, ut Gratiani verba scribi solent.*

(3) Quod caussa 2. q. 6. c. 22. Propter superfluam.

& aliis inscribitur ex Theodosianis legibus, in Romana editione ita scriptum est: *Vnde in Theodosianis legibus sic statutum invenitur.* Et in margine: *In sententiis Iulij Pauli cum interpret. Aniani li. 5. tit. 33. c. 1. Ivo p. 5. c. 281. Pann. l. 4. c. 127.* Et in Notis: *Hoc & quattuor sequentia capita, qua citantur ex legibus Theodosianis, habentur lib. 5. sententiar. Iulij Pauli cum interpretatione.* Ex quo apparet Gratiani etiam tempore has sententias conjunctas fuisse cum Codice Theodosiano seu breviario Alarici. Alaricus autem in praefatione profitetur se volumen illud non ex solo Theodosiano Codice sed ex variis libris collegisse & in legum collectione atque interpretatione Episcoporum praecipue opera usum fuisse. Capite 23. Habita in margine est: ff. *Si quis cau. l. 1.* Et in Notis: *Caput hoc abest à vetustioribus Gratiani codicibus & ab originali & Ivone & Pannormia.* In uno autem Gratiani valde emendato est in margine superioris capituli tanquam glossa quadam. Inscriptio cap. 24. *Ab eo est: Item ibidem tit. 34.* Et in margine: *Ivo p. 5. c. 282. Pann. l. 4. c. 128.* Et ver. *Ista jam. est in margine: Sunt verba interpretis.* Inscriptio cap. 25. *Quicumque. est: Item ibidem tit. 35. c. 2.* Et in margine: *Ex interpretatione. Ivo p. 1. (Scribe 5.) c. 283. Pann. l. 4. c. 129.* Inscriptio c. 26. *Quoties. est: Item ibidem tit. 36. c. 1.* Et in margine: *Ex interpretatione. Ivo p. 5. c. 284. Pann. l. 4. c. 130.* Et ver. *Si propter. est in margine: Ex Paulo ibidem.* Inscriptio c. 27. *Omnino. est: Item ibidem tit. 37. c. 1.* Et in margine: *Ivo p. 5. c. 285. Pann. l. 4. c. 131.* Ex Paulo. Et in Notis haec sunt: *Omnino puniendus] In sententiis Pauli legitur: Omnimodo probandum est &c. Sed quia est initium capituli, & de hujusmodi punitione multa sunt à Doctores adnotata, non est mutatum. Tantummodo ductus orationis est emendatus, addita particula V T.*

(4) Capituli sexti Primo gradu. 35. q. 5. in libro Romano inscriptio est: *Item Isidorus.* Et in margine: *Isid. l. 9. c. 5. In sententiis Iulij Pauli li. 4. tit. 11. de gradibus. Hugo de S. Vict. par. 11. l. 2. c. 14. Buv. l. 7. c. 28. Ivo par. 9. c. 64. Pann. l. 7. c. 89.* Et ver.

illa persona. in margine: *Anianus interpres Pauli.*
 Et postea in Notis est: *Caput hoc recitatum etiam ab Hugone & collectoribus extat in libro sententiarum Pauli, additis non uno in loco verbis Aniani interpretis. Pleraque tamen habentur etiam apud Isid. li. 9. c. 5.*

(5) Inscriptio cap. 15. *Futuram.* 12. q. 1. in eodem libro hæc est: *Item Melchiades Papa.* In margine hæc sunt: *Poly. li. 1. tit. 19. Burch. l. 3. c. 2. & 5. Ivo p. 3. c. 4. & 7. Pann. l. 2. c. 3.* Et in Notis: *Ceteri etiam collectores Melchiadem citant. quod constare non posse rectè animadvertit auctor glossa. Fit enim in hoc capite mentio Nicæna synodi. quo tempore (ut ex ipsa synodo, Eusebio, & ceteris historicis apparet) jam Melchiades obierat. Habetur autem integrum in scripto de primitiva Ecclesia & munificentia Constantini, quod in collectione Isidori Lutetia bis impressa sequitur statim post decreta Melchiadis, quemadmodum supra dist. 88. ad c. *Decrevit.* adnotatum est. In scholiis sive glossis. Melchiades] *Falsus est titulus. Quia Melchiades fuit proximus ante Silvestrum, & ejus tempore est Constantinus conversus. 96. dist. in illa Palea Constantinus. In contextu hæc sunt: ut non solum gentes, sed etiam Romani Principes, qui panè totius orbis monarchiam tenebant, ad fidem Christi & baptismi sacramenta concurrerent. E quibus vir religiosissimus Constantinus primus fidem veritatis patenter adeptus, licentiam dedit &c. Idem verò præsidens in sancta synodo qua apud Nicæam congregata est &c.**

(6) Distin. 96. cap. 13. & 14. *Constantinus.* in eodem libro tantùm hoc nomen *Palea* inscriptum est. Et in margine cap 13. hæc sunt: *Ans. t. 4. (pro l. 4.) c. 32. Deus-dedit l. 4. c. 1.* Et in Notis: *Apud Anselmum libro quarto pro rubrica capitis 32. hæc habentur: Quòd Constantinus Imperator Papæ concessit coronam & omnem regiam dignitatem in urbe Romana & Italia & in partibus occidentalibus. In principio verò ejusdem capitis 32. hæc leguntur: In gestis Silvestri &c. usque ad finem hujus & seq. Palea, quemadmodum etiam in collectione Deus-dedit. Et in margine capitis 14. hæc sunt: In edicto Constantini, quod est post Con-*

cilium Neocasariense. *Anf. l. 4. c. 32. Deus-dedit ibid.*
 Et in ver. Beato Silvestro. est in margine: Ivo p. 5. c.
 49. Pao (pro Panno.) l. 4. c. 1. Et in Notis hæc sunt:
 Hæc Palea in multis habetur exemplaribus in quibus
 alia Palea esse non solent. *Constantinus*] Verba hæc us-
 que ad vers. In eo privilegio, non solum habentur
 apud *Anselmum* & *Deus-dedit*, sed etiam in gestis beati
Silvestri, in his quæ à Constantino per octo dies post bap-
 tismum acta referuntur. *Vtile*] Hinc usque ad finem
 sumpta sunt ex gestis seu actis sancti *Silvestri*, in qui-
 bus multa præcedunt, ac multa deinceps plenius narra-
 tur. Sed hic ea tantum videntur relata quæ in collectio-
 nibus *Anselmi* & *Deus-dedit* habentur. Titulus est:
 Privilegium S. R. E. & c. De quo item privilegio *Leo*
nonus in epistola prima sive libello adversus inauditas
 presumptiones *Michaëlis Constantinopolitani* & *Leonis*
Acridani Episcoporum c. 13. Pauca ex privilegio & c.
 De iisdem gestis sive actis *Gelasius* in Concilio LXX.
Episcoporum (& refertur sup. dist. 15. c. Sancta Ro-
 mana) sic loquitur ut ea videatur approbare. Et in
Martyrologio Romano & *Vsuardi* in festo sancti *Silve-*
stri legitur: cujus actus clari habentur. Inveniuntur
 verò etiam hodie per vetustis litteris descripta in biblio-
 theca *Vaticana* & *abbatia Nonantule*: quorum inter-
 pres in præmio hæc ait: *Historiographus* noster *Euse-*
bius Cæsariæ Palæstinæ urbis Episcopus & c. Sanctum
Silvestrum me de Græco in Latinum transferre præ-
 cepisti & c. Quæ etiam in vetustissimis Pontificalibus &
 codicibus, in quibus sanctorum vitæ sunt descriptæ, in
 vitæ beati *Silvestri* referuntur. Partem horum auctorum
 (quod ad baptismum *Constantini* & imagines sancto-
 rum *Petri* & *Pauli* spectat) refert *Hadrianus Papa* in
 epistola *Constantino Imperatori* & *matri Irena* scripta,
 quæ in secunda actione septima universalis synodi ha-
 betur. Ipsum autem privilegium ferè integrum refert
Leo nonus loco superius indicato, & *Theodorus Balsa-*
mon in *Photij Nomocanonem* tit. 9. c. 1. quamquam
 aliis in rebus (quod Græci plerunque solent) *Romana*
Ecclesiæ non satis æquus. Hanc eandem donationem ante
Gratianum recitarunt *Anselmus*, *Deus-dedit*, *Ivo* lo-
 cis notatis. Quod ea pertinent quæ *Petrus Damianus* in

disce
man
stant
scribi
Gotfr
buit.

(7
ni. in

Papa

(8

in Ro

tert. u

Ivo p.

ex qu

3. Co

sterij

Quod

rij ter

sum e

novi

le, qu

gustin

35. q.

verca

dialo

anim

psit ac

mano

rius p

capum

versis

habetur

Ad se

bonus

tione i

non in

nori q

bit Au

probat

(9

In pri

disceptatione synodali inter regium Advocatum & Romanam Ecclesiam Defensorem scripsit. Lege, inquit, Constantini Imperatoris edictum &c. De hac eadem re scribit Ado Viennensis in commentario atatis sexta, & Gotfredus Viterbiensis in chronicis par. 6. c. 2. Addi debuit. Nicol. 3. in c. 17. Fundamenta. De electio. li. 6.

(7) De consecrat. distin. 3. cap. 19. Crucis Domini. in eadem editione inscriptio est: *Item Eusebius Papa epist. 3.* Et in margine: *Ivo par. 4. c. 5.*

(8) Capitis 18. *Quod proposuisti.* cau. 32. quæst. 7. in Romana editione inscriptio hæc est: *Item Gregorius tertius Bonifacio Episcopo epistola 4.* In margine est: *Ivo p. 8. c. 78. Pann. l. 6. c. 112.* Et in Notis: *Epistola ex qua capitulum hoc acceptum est impressa extat tomo 3. Conciliorum, & manu scripta in bibliotheca monasterij Dominicanorum. & qua citantur infra 33. q. 1. c. Quod autem. & c. sequenti, videntur esse hujus Gregorij tertij. Et in scholiis: Nubat] Hoc Anglicis concessum est, ut dicit Gregorius, (Malo, Gratianus) quia novi erant in fide, ut inf. ea. par. Quamvis. sed male, quia iste non fuit Gregorius magnus, nec scribit Augustino Anglorum Episcopo, cui illa concessio facta est. 35. q. 3. Quædam lex.] Verba cap. 24. Si quis cum no-verca. d. q. 7. in fine: *Illud verò Gregorij & c. ut in dialogo. In Notis est: Anglicis] Verè hic auctor glossæ animadvertit Gratianum, quod Gregorius tertius scripsit ad Bonifacium Legatum Germania pro causis Germanorum, retulisse ad ea qua multò antè beatus Gregorius primus scripserat ad Augustinum Anglorum Episcopum, dispensando cum Anglis ad fidem nuper conversis super gradibus consanguinitatis & affinitatis. & habetur infra 35. q. 2. & 3. c. Quædam lex. & q. 5. c. Ad sedem.] Et in scholiis: *Illud verò] Quandoque bonus dormitat Homerus. Vagatur Gratianus pro solutione illius cap. supra ead. Quod proposuisti. & cum non inveniatur, somnians attribuit sancto Gregorio minori quod egregius doctor sanctus Gregorius major scribit Augustino 35. q. 3. Quædam lex. Sed hic casus reprobatum est supra.***

(9) Distin. 15. cap. 3. *Sancta.* in eodem libro par. In primis. hæc verba sunt: *Liber qui appellatur Pastoris*

apocryphus. Et in margine: *Bar. h. l. 3. c. 221. Ivo par. 4. c. 65. Pann. l. 2. c. 123.* Inscriptio cap. 7. Ego dixi. 34. q. 1. hæc est: [*Item Hermes in libro Pastoris, mandato quarto*] *Palea.* Et in margine: *Ivo par. 8. c. 241. Pan. l. 7. c. 38. Sent. 4. dist. 35. ext. de adult. Si vir.*] Et in Notis: *In hoc capite emendata & addita nonnulla sunt ex originali & ceteris collectoribus.* Inscriptio capitis 3. *Si vir. De adulteriis.* in Romana editione est: *Ex Concilio Arelaten.* Et in margine: *Alius Aurelian.* Vide c. 3. eo. tit. in i. compil. & Notas hujus capitis.

(10) Inscriptio cap. 6. *Non solum.* 28. q. 1. in eodem libro est: *Idem (Augustinus) de adulterinis conjugis lib. 2.* Et in Notis additur: *In eo libro non extat, sed apud Hermetem in libro Pastoris, mandato quarto, ex quo citat Ivo hoc unà cum Palea, Ego dixi, inf. 34. q. 1. & 2. Et quoniam in eo mandato tam de viro quàm de muliere agitur, est aliqua verborum varietas, sed eadem sententia.* In margine hæc sunt: *Ivo p. 8. c. 243. Pann. l. 7. c. 34.*

(11) Capite tertio *Sancta.* distin. 15. par. In primis. hæc verba sunt in Gregoriana editione: *Item itinerarium nomine Petri Apostoli, quod appellatur sancti Clementis lib. 8. apocryphum.* Et in margine: *decem, orig.* Et postea: *Liber qui appellatur Sortes Apostolorum, apocryphus. Liber Lusana apocryphus.* Et in margine: *qui appellatur Laus Apostolorum.*] *orig.* Et mox: *Liber canonum Apostolorum apocryphus.* Inscriptio cap. 4. *Placuit.* distin. 16. hæc est: *Item 6. synodus cap. 2.* Et in margine: *Ivo par. 4. c. 106. Pann. l. 2. c. 125.* Inscriptio capit. septimi *Quoniam.* hæc est: *Vnde sancti patres in eadem (sexta) synodo secundo congregati dixerunt.* Et in margine: *Ivo septimam vocat.* Et: *Ivo par. 4. c. 123. Et in oratione allocutoria patrum qui in Trullo convenerant ad Iustinianum Imperatorem.* Et in vers. *Placuit.*] c. 2. ejus synodi. *sup. ead. c. Placuit. Ivo par. 4. 106.*

(12) In eadem editione inscriptio cap. 1. distin. 16. hæc est: *Hos non recipiendos, sed inter apocrypha deputatos Isidorus scribit dicens: Canones qui dicuntur Apostolorum &c.*] Et in Notis: *Caput hoc est in*

praefatione Isidori ad collectionem Conciliorum qua ex
 bibliotheca Ecclesiae Toletana descripta Romam missa
 est. Nam in illa qua vulgata Isidori collectioni, de
 qua initio dictum est, praenotatur, contrarium potius
 videtur dici, & refertur infra c. Placuit. hac ead.
 dist. si modò idem est Isidorus. Et in indice librorum
 ante verba Gratiani: Isidori collectionis canonum praefatio
 alia à vulgata, missa ab Archiepiscopo Tarraconensi &
 Alvaro Gomez, ex bibliotheca Ecclesiae Toletana. Capite 4.
 Placuit. ejusd. dist. vers. Isidorus. haec verba sunt,
 quae melius capiti quinto adscribi deberent: Epistola
 Isidori in capite canonum. Isidorus servus Christi
 lectori suo conseruo. Propter eorum auctoritatem &c.
 Et in margine: Ivo p. 4. c. 107. Pann. l. 2. c. 125.
 Et in Notis haec sunt: Haec epistola ab Ivone vocatur
 Praefatio in opus canonum. & est ea qua Isidori nomine
 est praeposita tomis Conciliorum; licet in vetustiore
 editione, in qua purior est Isidori collectio, nonnulla
 verba desiderantur. Est autem confectum hoc caput ex
 duobus locis illius praefationis. Nam verba illa Propter
 eorum auctoritatem &c. usq; ad ver. constitutiones,
 non longè absunt ab initio. Reliqua verò sunt in
 extremo. Isidorus servus] In Pannormia est eodem modo
 atque apud Gratianum. Apud Ivonem & in manu scriptis
 collectionis illius codicibus est: Isidorus Mercator
 servus Christi conseruo suo & parenti fidei (al. fidei)
 in Domino salutem. In vulgatis autem Conciliorum
 editionibus: Isidorus peccator, servus &c.] In indice
 librorum ante verba Gratiani haec sunt: Isidori collectio
 canonum ex Vaticana & Dominicana supra Minervam.
 Et in admonitione ad lectorem: Ceterum inter
 privatos collectores, qui multò plura congerere
 studuerunt, perantiquus est Isidorus: cuius collectio
 protenditur à canonibus Apostolorum usque ad
 Concilium Hispalense secundum; habeturque in
 duobus codicibus Vaticanae bibliothecae, & uno
 monasterij Dominici sanctae Mariae supra Minervam.
 Extat autem impressa in editionibus Conciliorum,
 in antiquioribus quidem purior, in recentioribus
 autem multum aliis Conciliis scriptisque admixta.
 Isidorum hunc Igmarius Archiepiscopus Remensis in libro de sy-

nodis celeberrimum illum Hispalensem fuisse affirmat, à quo testatur etiam Trittemius librum Decretorum esse conscriptum. ac certè multa verba quæ in præfatione hujus collectionis leguntur, sunt in libro quinto etymologiarum. In codice autem Dominicana bibliotheca initio præfationis ita legitur: Isidorus Mercator servus Christi lectori conservo suo &c. nec multò secus in Vaticanis. quo loco in impressis est: Isidorus peccator servus Christi &c.]

(13) Capititertij distin. 16. in ead. editione verba sunt: *Item Leo Papa nonus contra epistolam Nicetae Abbatis. Clementis librum, id est, Petri Apostoli itinerarium, & Apostolorum canones numerant patres inter apocrypha; exceptis quinquaginta capitulis, quæ decreverunt orthodoxæ fidei adjungenda.* In margine hæc sunt: *Ivo p. 4. c. 105. Pann. l. 2. 124. Orthodoxæ] Al. regulis orthodoxis. al. regulis orthodoxia.* In Notis ita scriptum est: *Hoc caput sumptum est ex responsione Humberti Legati Leonis noni ad libellum Nicetae Presbyteri & monachi contra Latinos editum; qua Roma in monasterio sanctæ Mariæ nova & in multis privatis bibliothecis extat manu scripta. Meritò autem potuit citari Leo IX. quòd ejus auctoritate & jussione Humbertus Legatus sedis apostolicæ scripserit.* Initio ejusdem distin. hæc sunt Gratiani verba: *Apostolorum verò canones, qui per Clementem Pontificem Romanum, sicut quidam asserunt, dicuntur esse translati, sunt quinquaginta.* Et in Notis: *Translati] In titulo qui præponitur canonibus Apostolorum in collectione Isidori & in Concilio Stephani Papa IV. (cujus magnam partem Deus-dedit Cardinalis in sua canonum collectione refert) pro voce translati habetur prolatis. Dionysius certè Exiguus nullam hujus versionis mentionem fecit, & aliqui scriptores solent epistolas Clementis hoc modo citare, Ex dictis Petri Apostoli per Clementem prolatis, ut auctor Polycarpi & alij.*

DE CAPITIBUS SUMPTIS
à sexta synodo.*Dialogus septimus.*

A. DE sextæ synodi repetitæ in Trullo decretis sive regulis agendum est. Neque credo te dubitare de fide sextæ synodi, quæ contra Monothelitas habita est Constantinopoli in Trullo, quod palatij sive aulae regiae nomen est, sub Agathone Pontifice & Constantino IV. Imperatore. Hæc confirmata est, mortuo Agathone, à Leone minore. Hanc nullos canones fecisse tam Græci quàm Latini confitentur. Sed & in his ipsis regulis de quorum auctoritate dubitamus hoc apertè dicitur. Recita ex Tiliij libro, quem habes, Græca verba epistolæ sive adlocutionis hujus synodi. **B.** ἐπεὶ δὲ ἡ αἰ ἀρχαὶ καὶ οἰκουμενικὰ σὺνδοδοί, αἱ καὶ ταύτῃ τῆ βασιλεία καὶ θεοφύλακτον πόλιν συναθροισθεῖσαι, ἡ μὲν ἐπὶ τῷ χρόνῳ τῆς τῆς θείας λίξεως ἡ δὲ ἐπὶ τῆς ἐν εὐσεβείᾳ τῆς μνηθῆρομένης ἡμῶν βασιλείας Κωνσταντίνου πατρὸς τῆς ἡμετέρας, τό τε τῆς πίστεως πατερικῶς διατηρηθῆσαι μυσῆιον, οὐδαμῶς ἰεροῦς κερύνας ἐκέλευσαν, καθάπερ αἱ λοιπαὶ ἀρχαὶ Ἰέσσαρες οἰκουμενικὰ σὺνδοδοί. **A.** Satis est ad id quod volebam. Latine recitet **C.** noster. **C.** Cum quo Imperatore loquitur hæc synodus? **A.** Cum Justiniano posteriore, ejus Constantini filio sub quo sexta synodus habita est. **C.** Quo pacto

Viden. Ivo
par. 4. c. 120.
c. 124. c.
125. decr.

probas eum esse Justinianum posteriorem.
 A. Quia prioris Justiniani, sub quo synodus
 quinta habita est, mentio hic fit, eumque
 mortuum esse verba illa, τὸ δὲ θείου λόγου,
 ostendunt. Inscriptio epistolæ ad Justinia-
 num missæ recitetur. B. τὰς εὐσεβείαι τῶν φιλοχρί-
 στω βασιλέων Ἰουστινιανῶν ἡ ἀρχαὶ ἐ οἰκουμένην συνέδο-
 ῖς. A. Recitet C. Gratiani verba capitis vii.
 distinctionis xvi. C. *Vnde sancti patres in ea-
 dem synodo congregati dixerunt. Quoniam
 sanctæ universales synodi, quinta sub Iusti-
 niano Augusto, sexta sub Constantino patre
 suo augusto, (A. Tuo pro suo scribendum.
 idque Contio placet, qui non rectè hæc esse
 verba septimæ synodi scribit.) C. de myste-
 rio fidei plenissimè disputantes, canones non
 fecerunt, sicut cetera quattuor universales sy-
 nodi, propterea nos convenientes in hanc im-
 perialem urbem, sacros canones conscripsimus.*
 A. Gratiani verba cum Ivone conferantur.
 C. *Epistula septimæ synodi ad Iustinianum
 filium Constantini.* A. Placet inscriptio, si
sexta pro septimæ scribatur. C. In aliis ver-
 bis nulla varietas est, nisi quod tuo pro suo
 scribit, tuam opinionem confirmans. A. Con-
 fer cum libro Cæsaraugustano. C. Inscriptio
 eadem est: sed *sexta pro septimæ* habet. vox
tua, non *sua*, confirmatur. cetera ut Gra-
 tianus & Ivo habet. (1) A. Hoc jacto fun-
 damento, nullos canones fecisse illam sextam
 universalem synodum, videamus nunc cur
 hi canones sextæ synodi appellentur. Et hoc
 ex Tarasij verbis in septima synodo dictis

Dist. 16. c. 7.
 Quoniam.

Ivo par. 4. c.
 123. decr.

Cas. lib. 1. c.
 40.

elicietur. Recita quæ Gratianus capite v. & vi. illius distin. xvi. scripserit. C. *Sextam synodum sanctam cum omnibus canonibus suis recipio. Sed dubitatur de ea an canones conscripserit. quod ex quarta actione sextæ synodi facile absoluitur.* A. *Septimæ pro sextæ scribendum est. idque Contius probat, quamvis eandem octavam dicat vocari. quod falsum est.* C. *Ait enim Episcopus Petrus Episcopo Nicomediæ.* A. *Hoc etiam mutandum est: Ait enim Petrus Episcopus Nicomediæ.* C. *Habeo librum continentem canones sanctæ synodi sextæ. Patriarcha dixit.* A. *Hic est Tarasius, ut dixi.* C. *Quidam scandalizantur per ignorantiam pro canonibus istis, dicentes: Numquid sexta synodus canones fecit? Sciant ergo quoniam sancta synodus sexta sub Constantino congregata est contra eos qui dicebant unam operationem & unam voluntatem esse in Christo; (A. Hos Monothelitas appellabant.)* C. *in qua sancti patres illos, utpote hereticos, anathematizaverunt, & orthodoxam fidem explanaverunt. Soluta est hac synodus Constantini xiv. anno. Post quattuor verò aut quinque annos iidem sancti patres congregati sunt sub Iustiniano filio Constantini, & prædictos canones promulgaverunt, de quibus nullus dubitet. Qui enim sub Constantino Imperatore in synodo fuerunt, iidem ipsi Episcopi sub Iustiniano istis canonibus suscripserunt. Oportebat enim ut synodus universalis canones ecclesiasticos promulgaret.* A. *Videtis Tarasij rationes quales sint. Quòd iidem Episcopi in-*

Dist. 16. c. 5.
Sextam. & c.
6. Habeo.

terfuerint & subscripserint, quòd post bre-
 ve tempus, hoc est, quattuor aut quinque
 annos, quòd oportuit synodum habere ca-
 nones. B. Quid si hæc omnia falsa sint? Nam
 neque iidem Episcopi interfuerunt, nec sub-
 scripserunt, neque post solos quinque annos.
 Postremò non est necesse canones synodum
 constituere. Id ex quinta & sexta synodo ma-
 nifestum est. A. Hoc postremum verum est,
 cetera postea dices. Volo enim ut priùs con-
 feramus Gratiani verba recitata cum Ivone
 & Cæsaraugustano libro. C. Est etiam non-
 nihil reliqui apud Gratianum. A. Recita. C.
*Item sancta synodus universalis sexta, post
 promulgatam ab ea definitionem contra Mono-
 thelitas, Constantino Imperatore, qui eam
 congregaverat, non multò post defuncto, Iustini-
 niano ejus filio regnante pro eo. Eadem sancta
 synodus.* A. Non rectè hæc edita sunt. Lege
 conjunctim: *pro eo, eadem & c. C. filio ejus
 regnante pro eo, eadem sancta synodus divini-
 tus inspirata, iterum Constantinopoli quarto
 aut quinto anno congregata est, & canones nu-
 mero ccii. (A. Lege cii.) C. ad correctionem
 Ecclesie promulgavit.* A. Hæc sunt ex actione
 sexta septimæ synodi. Confer nunc Ivonis
 verba parte iv. cap. cxxi. C. *Actio quarta
 sextæ synodi.* A. *Septimæ pro sextæ scriben-
 dum, ut apud Gratianum. C. Petrus Nicome-
 diæ Episcopus dixit.* A. Hæc meliora sunt
 quàm illic. C. *Habeo librum & c.* Omnia ha-
 bet ut Gratianus. In fine post verbum pro-
 mulgaret: *Actio sexta tomo primo contra fal-*
 sam

Ivo par. 4. c.
 121. Decr.

Sam septimam synodum. Septima synodus quomodo dicitur quæ non concordat precedentibus sex universalibus synodis ? A. Ex his apparet omnia supra scripta esse ex septima synodo, quæ pseudosynodum dictam septimam evertit. Confer ultima verba Ivonis cum ultimis Gratiani verbis. C. *Item sancta sexta synodus &c.* Eadem verba. Sed melius ea scribuntur quæ tu admonuisti. *Et Iustiniano filio ejus regnante pro eo, eadem sancta synodus &c.* Sic etiam illa de numero canonum cii. A. Confer cum Cæsaraugustano libro. C. Contuli. Initio hæc sunt : *Actio quarta vi. synodi. Georgius Patriarcha dixit. Quidam per ignorantiam &c.* A. Hæc mendosa sunt. C. & post verbum *subscripserunt* additur : *Actio sexta tomo primo. Sancta sexta &c.* Quædam videntur desiderari. De numero canonum ut Ivo. A. Quid nunc B. habes contra Tarasij argumenta ? B. Neque eisdem Episcopos interfuisse, neque post quatuor solos aut quinque annos habitam fuisse. Utrumque docent aperte Græci duo, Theophanes & Anastasius Bibliothecarius. Annorum enim subducta ratione quibus Constantinus superstes fuit post sextam synodum & annorum Justiniani ejus filij, antequam eiceretur à Leontio, & ejusdem Leontij & Absimari tyrannorum, & ejusdem Justiniani iterum Imperatoris, fiunt anni xxvii. Quo medio tempore multi Episcopi, qui in ea synodo fuerant, mortui sunt, quos illi enumerant. Sed illud potissimum est,

Cæs. lib. i. cap. 38.

Viden. Humbert. contra Nicetam.

quòd hæc pseudosynodus post solutam sextam habita est, ut aperte dicit idem Tarasius. At convocare generalem synodum, & in ea præsidere, & acta confirmare, solius est Romani Pontificis. In hac repetita synodo non interfuerunt Legati Romani antistitis, ut omnes Græci fatentur; nunquam ab eodem convocata est, nunquam confirmata. Sequitur generalem non fuisse, aut œcumenicam, ut ipsi vocant. Quòd si generalis fuisset, non sexta aut *πενδέκτης* diceretur, sed septima. A. Confirmationem ex verbis Hadriani à Gratiano & aliis relatam probare quidam nituntur. B. Nosti quid Turrianus tuus adversus hanc confirmationem dicat. A. Redige in memoriam. B. Principio verba illa *sextam synodum sanctam cum omnibus canonibus suis recipio* non esse Hadriani verba, sed Tarasij relata ab Hadriano. Id ex actione secunda septimæ synodi cognosci potest, in qua actione lecta est hæc Hadriani epistula ad Tarasium. A. Cur non contradixit Hadrianus verbis Tarasij, si falsa scribebat? B. Quia aliqua ratione rectè loquebatur. Sextam scilicet synodum veram recipio & ejus canones, si qui sunt. Sed & si quis Græca verba cum Latinis conferat, non inveniet de sextæ synodi tantùm regulis loqui, sed de sex Conciliorum regulis. A. Tarasius post illa verba retulit canonem hujus repetitæ synodi de agni pictura: pro quo canone tuendo, uti acerrimo telo contra hæreticos, omnem lapidem movet ut persuadeat omnibus

Dist. 16. c. 5.

sextam esse & legitimam synodum eam in qua is canon conscriptus est, usque eo ut dixerit in synodo se habere suscriptionem omnium patrum sextæ synodi, qui etiam post hunc & ceteros canones subscripserint. B. Dici poterit Hadrianum hæc passum esse dici & scribi ut optato fine frueretur, quò hæresis illa effractorum imaginum tolleretur. Sed non sequitur omnes canones esse confirmatos, sed illum non esse improbatum. Alioqui sequeretur etiam canones contra cælibatum Clericorum & contra jejunia sabbati & de sanguine & suffocato confirmatos esse, quorum habuisse notitiam Hadrianum ignoramus. (2) A. Hadriani verba legantur, quæ Gratianus refert de consecratione distin. III. cap. XXIX. C. *Item Hadrianus Papa Tarasio Patriarche.* A. Non additur hic *universali*, ut in Græcis libris mendosè. C. *Sextam sanctam synodum recipio cum omnibus canonibus suis, in quibus dicitur: In quibus scripturis sanctarum imaginum* (A. *Scripturis positum est pro picturis.* est enim hoc caput XXXIII. Trullianum, in quo est: ἐν τισὶ τῶν ἑπιπέδων εἰκότων ἡρώων) C. *agnus Precursoris digito ostensus depingitur.* A. *Lege clausulam ejus capituli.* C. *Verum igitur agnum Dominum nostrum Iesum Christum secundum imaginem humanam amodo etiam in imaginibus pro veteri agro depingi jubemus.* A. *pro veteri agno dicendum est.* Confer cum Ivone a & Cæsaraugustano. b C. *Adrianus Papa Tarasio Patriarche. Actio secunda synodi septima. Sanctam sextam &c.*

De consec. d. 3.
c. 29. Sextam.

a Ivo par. 4.
c. 122. decret.
b Cæsar. lib. 1.
c. 39.

In quibusdam picturis sanctarum imaginum &c. Verum igitur agnum, qui Dominum nostrum Jesum Christum secundum humanam imaginem effigiat, a modo pro veteri agno in imaginibus depingi jubemus. B. Melius extremum caput Gratianus posuit. Neque enim illa, qui effigiat, Græca verba habent. C. In Cæsaraugustano libro tantum est: *Adrianus Papa Tharasio Patriarcha. Sanctam sextam synodum recipio cum omnibus canonibus suis.* Sed apud Ivonem cap. cxxvi. partis quartæ sic est: *Responsiones Adriani Papæ contra objectiones quorundam ad Carolum cap. xxxv. Sancta sexta synodus fideliter per canones orthodoxè statuens, ita constituit dicens: In quibusdam venerabilium imaginum picturis agni digito præcursoris monstratus designatur, qui in signum relictus est gratiæ. Et post pauca: Secundum humanam figuram & in imaginibus & nunc pro veteri agno retitulari decernimus.* A. Hæc postrema obscurius dicta sunt. Prima verba hunc canonem satis confirmant, ceteros non item, de quibus alio die agemus. B. Omissa sunt alia ejusdem Hadriani verba, quæ sunt hæc aut his similia: *Idcirco testimonium de sancta sexta synodo pertulerunt ut clarificè ostenderent quòd jam quando sancta sexta synodus acta est, à priscis temporibus sacras imagines & historias pictas venerabatur. Vnde ipsa sancta sexta synodus fideliter per canones orthodoxè statuens &c.* A. Ne his quidem verbis omnes canones confirmantur. B. Non est audiendus Antonius Concius

in h
teris
sent

(1)

Ex hi
ta est
stituit
canon
nodo
Ivo se
oratio
ad In
sunt:
sub I
suo (I
myster
cerum

(2)

bro in
rasio
cum c
4. c. r
in sec
ad Th
synodi
tinnus
sione
nimus
vestra
symb
de fac
laude
& eaf
regul
sunt.
ipsa T

in hujus capituli editione, cum de picturis veteris Ecclesiae agit. A. Tacitis suffragiis ejus sententia improbetur. (3)

ADDITIONES.

(1) **G**RATIANI verba sunt in extremo cap. 6. *Habeo.* dist. 16. in editione Gregoriana: *Ex his ergo colligitur quod sexta synodus bis congregata est, primo sub Constantino, & nullos canones constituit; secundo sub Iustiniano filio ejus, & praefatos canones promulgavit. Unde sancti patres in eadem synodo secundo congregati dixerunt. In margine est. Ivo septimam vocat. Et: Ivo par. 4. c. 123. Et: In oratione allocutoria patrum qui in Trullo convenerant ad Iustinianum Imperatorem. Verba capituli septimi sunt: Quoniam sancta & universales synodi, quinta sub Iustiniano Augusto, sexta sub Constantino patre suo (scribe tuo, ut in erratis notatur) Augusto, de mysterio fidei plenissime disputantes, canones non fecerunt &c.*

(2) Capituli quinti ejusdem. distin. 16. in eodem libro inscriptio est: *Unde scribit Hadrianus Papa Tharasio Patriarche. Sextam synodum sanctam recipio cum omnibus canonibus suis. In margine est: Ivo p. 4. c. 122. In Notis haec sunt: Sextam] Hoc habetur in secunda actione septime synodi in epistola Hadriani ad Tharasium. Sed eo in loco Adrianus refert verba synodica epistola à Tharasio ad se missa. Et hic Gratianus non refert propria ejus epistola verba. In versione enim Anastasij Bibliothecarij sic legitur: Invenimus autem in praedicta synodica epistola sanctitatis vestrae, post plenitudinem fidei & confessionem sacri symboli & omnium sanctarum sex synodorum, & de sacris & venerabilibus characteribus miraculum laude ac veneratione dignissimum contineri. Quare & eandem sanctas sex synodos suscipio cum omnibus regulis quae jure ac divinitus ab ipsis promulgatae sunt. Et haec quidem postrema verba sunt etiam in illa ipsa Tharasis epistola. quod ex Concilio Graeco, & no-*

va interpretatione clarè apparet. Sequuntur Gratiani
 verba: Sed dubitatur de ea an canones conscripserit,
 quod ex quarta actione sexta synodi facile absoluitur.
 In Notis est: In secundo & XII. Vaticanis est sexta
 aliàs septimæ. Et verè septima est. sed ob glossam nihil
 est mutatum. In scholiis hæc sunt: Sexta synodi] Fal-
 sa est littera, & debet ibi esse septimæ synodi. Qua-
 liter enim dubitaret sexta synodus de eo quod ipsa fe-
 cerat? Mox in margine sunt Joannis Fant. & Archi-
 diaconi nugæ. Capitis sexti inscriptio est, post ver-
 bum absolvitur jam relatum: Ait enim Petrus Epif-
 copus Nicomedia. Habeo librum continentem canones
 sancta sexta synodi &c. In margine est: Ex actione
 quarta septima synodi. Et: Ivo p. 4. c. 121. In Notis
 hæc sunt: Habeo librum] Verba sunt Petri Episcopi
 Nicomedia ac Tharasi] Patriarcha Constantinopoli-
 tani actione quarta septima synodi. quod quidem ipsi
 de centum ac duobus canonibus dixerunt qui in Trullo
 tempore Iustiniani Rhinotmeti, secundo anno sue re-
 vocationis ad Imperium, editi sunt. Verùm ex his ipsis
 verbis Tharasi] apparet eos canones non esse proprios
 sexta synodi: quia fatetur post annos quatuor aut
 quinque quàm ea synodus fuerat absoluta canones il-
 los fuisse editos. quo tempore certissimum est neque eun-
 dem Romanum Pontificem neque eosdem Episcopos
 fuisse. Quamquam in hac ratione temporis potius cre-
 dendum est diligentissimis chronologis Theophani (cujus
 etiam verba, quæ ad hunc locum pertinent, ex origi-
 nali Græco Vaticano satis fideliter translata leguntur
 apud Franciscum Turrianum libro de 6. 7. & 8. sy-
 nodo) & Anastasio & Georgio Cedreno quàm Thar-
 astio. Illi enim non quattuor aut quinque ut Thar-
 astius, sed viginti septem annos à fine sexta synodi tem-
 pore Agathonis habita usque ad hanc hujusmodi De-
 cretorum editionem asserunt intercessisse. Episcopos ve-
 rò qui hos ediderunt noluisse ipsos edere tanquam ca-
 nones sexta synodi, sed voluisse supplere quod videba-
 tur in quinta ac sexta synodo deesse, ipsamet illorum
 ad Imperatorem allocutio testatur. Itaque nova di-
 cenda est hæc Episcoporum coitio. Ideoque Græci illam,
 ut scribit Balsamon, περιέχου, id est, quintam-sex-

nam synodum appellant. Ceterum non fuisse omnes illos canones à Romana Ecclesia receptos duo viri rerum ecclesiasticarum peritissimi, Anastasius Bibliothecarius & Humbertus Leonis IX legatus aperte testantur. Humbertus quidem his verbis: Non autem miror si Agathoni Papæ & sanctis patribus sextæ synodi vestra imputeris deliramenta, & quæ aut corrupistis aut finxistis capitula &c. Capitula quæ nobis sub ejus auctoritate apponitis omnino refutamus, quia prima & apostolica sedes nec aliquando ea accepit nec observat hactenus. Anastasius verò in præfatione in septimam synodum ad Ioannem VIII. Romanum Pontificem ita scripsit: Ergo regulas quas Græci in sexta synodo perhibent editas, ita in hac septima synodo principalis sedes admittit ut nullatenus ex his illæ recipiantur quæ prioribus canonibus vel decretis sanctorum sedis hujus Pontificum aut certè bonis moribus inveniuntur adversæ: quamvis omnes hactenus ex toto maneat apud Latinos incognitæ, quia nec interpretatæ. Sed nec in ceterarum patriarchalium sedium &c. Quamquam eosdem patres illas Græci promulgasse perhibeant qui in sexta synodo sunt inventi: sed nullis certè probare possunt indicijs.] Ad vers. sancta sexta. in margine additur: Ex sexta actione septima synodi. Verba ipsa non videntur sine mendo edita: Et Iustiniano ejus filio regnante pro eo. Eadem sancta synodus &c. Illud rectè est: & canones numero CII. ad correctionem Ecclesia promulgavit.

(3) De consecrat. dist. 3. cap. 29. Sextam. in editione Romana inscriptio est: Item Hadrianus Papa Tharaso Patriarcha in actione 2. ejusdem septima synodi. In margine hæc sunt: In epist. Hadr. ad Carolum c. 35. suprâ dist. 16. Et: In 6. syn. c. 82. lvo p. 4. c. 122. & 126. Verba capituli 29. sunt: Sextam sanctam synodum recipio cum omnibus canonibus suis, in quibus dicitur: In quibus picturis sanctarum imaginum agnus præcursoris digito ostensus depingitur, qui in figuram gratia transit &c. In margine est: In quibus] In quibusdam. Vera lectio. Et in scholiis post Casum: In quibus scripturis, id est, pictoris. [mendosè pro picturis] & sunt verba canonum 6. synodi.

In Notis hæc sunt : De sexta synodo & canonibus ipsius notatum est supra c. Sexta Synodus. (Deest dist. 19.) Gratia transit } Et in epistola Hadriani & apud Iuonem par. 4. c. 122. legitur in typum gratiæ assumptus est. Apud eundem Iuonem c. 126. ex Hadriano ad Carolum, in signum relictus est gratiæ. Græcè in canone sexta synodi est οὗτος ὁ τύπος παρελήφθη τῷ Χριστῷ, id est, qui in typum gratiæ assumptus est. Sed ob glossam non est mutatum. In extremo capite hæc verba sunt : Verum igitur agnum Dominum nostrum Iesum Christum secundum imaginem humanam amodo etiam in imaginibus pro veteri agno depingi iubemus.

DE EADEM RE.

Dialogus octavus.

C. Quid est quòd contra canonem ab Hadriano confirmatum tam Romæ quàm in provinciis pictura Præcursoris Domini digito agnum ostendit? Idem etiam fit in globulis illis cereis quæ à multis agni Dei, ab aliis amuleta dicuntur? A. Consuetudinis vis magna est, in re præsertim quæ potuit non impia videri. Cùm enim pictura historiam doceat vel potiùs rem gestam, cùm Præcursor digito agnum ostendit, venit in mentem inspicientibus eundem tunc dixisse: *Ecce agnus Dei*, & quæ sequuntur. Sic cùm Petro aut claves dantur aut oves committuntur, si claves & oves pictæ sint, spectatores faciliùs rei gestæ recordantur quàm si simpliciter Christus loquens cum Petro pingatur. B. His imaginibus veteres usi sunt, tum

in hieroglyphicis, ut Ægyptij, tum rhetores in arte memoriæ, tum in nummis & signis omnes populi ac Reges & Imperatores. A. Ita est ut dicis. Sed nos de ceteris regulis agamus quæ ex illa repetita synodo Gratianus refert. B. Non est ferendus Gratianus cùm ex hac synodo partem refert in qua Cypriani synodum probare videtur de baptismo hæreticorum, cùm contra Cypriani synodum omnes veteres patres steterint. A. Græca

Dist. 16. c. 7.
Quoniam.

verba lege capitis secundi extremi. B. ἐπι μὲν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἁρχιεπισκόπου τῶν ἀφ' ἑρῶν χωρῶν ἐ μάρτυρος, καὶ τῆς κατ' αὐτὸν συνόδου ἐκ τεθέντων, καὶ οὐκ ἄλλων, ὅς τοις τῶν πατρῶν τόποις, ἐ μόνον καὶ τῶν πατρῶν ἀποστόλων ἐκείνην. A. Nunc C. Gratiani verba legat. C. *Opuscula Theophili &c. Cyrilli Alexandrini Episcopi, Cypriani Carthaginensis Episcopi & synodum suam* A. Ivo

a Ivo par. 4.
c. 134. decret.
& lib. 2. tit.
11. c. 29. pan.

verba a quæ sunt? C. Eadem ferè quæ antea diximus, nisi quòd *eius* pro *suam* scripsit in excerptionibus. Sed in Panormia *suam*, non *suam*, ut editum est. Sic etiam habet liber Cæsaraugustanus. b A. Mihi neque Græca verba neque Latina placent; sed ut potiùs tota illa synodus repudietur. (1) B. Caput quartum ejus synodi refert Gratianus caussa

b Cæsar. lib.
2. c. 8.

xxvii. cap. vi. c ut deponatur Clericus, laicus excommunicetur, qui Deo consecratam corruperit. A. Reici non debet. Sed ubi dicitur *Item ex sexta synodo, adde repetita cap. 1 v.* (2) B. Caput sextum latiùs Græci quàm Gratianus d & Ivo e habent: *Ante Subdiaconi ordinem uxorem Clerico ducere*

c 27. q. 1. c. 6.
Si quis.

d Dist. 32. c.
7. Si quis.
e Ivo li. 3. tit.
8. c. 19. panor.

licere, non postea. A. Hujus capituli ut ex sexta synodo Innocentius tertius mentionem fecit. f B. Errorem Gratiani est secutus. (3)

Caput etiam septimum plenius habent Græci quàm Gratianus g & Ivo h qui quasi ex septima synodo cap. vii. id refert non rectè: *Ne Diaconus ante Presbyterum sedeat, nisi locum tenuerit Patriarchæ vel Metropolitan.*

[4] Capituli octavi mentio fit in septima synodo cap. vi. (cujus verba refert Gratianus

distin. xliix. i & Ivo k in excerptionibus) de

synodo semel habenda quotannis. A. Cupio scire quibus verbis referunt vel renovant

septimi Concilij patres hunc canonem. B. *ἕως οὗ οἱ ἐκτὴς συνόδου ὅσοι πατέρες.* & postea

τῶτον οὖν ἡ κανόνα ἡ ἡμεῖς ἀναθεοῦ μὲν. C. Apud

Gratianum & Ivonem est: *Definierunt sexta synodi sancti patres. Hunc ergo canonem*

& nos renovamus. A. De hoc capite dubitari non potest. Sed & videmus illos sanctos

patres dici & illam sextam synodum. B. Omnes Græci ita appellant, & aliqui ex Latinis.

(5) Caput nonum Gratianus refert dist. xlii. cap. iiii. his verbis: *Nulli Clerico licet tabernam aut ergasterium habere.* Græcè est:

Μηδενὶ ἐξῆναι κληρικῶ καπιλικὸν ἐργαστήριον ἔχειν.

Non rectè pro caupona vel vinario ergasterio sive taberna scriptum est taberna vel ergasterio. C. Quid interest? B. Quia non alia

officina prohibentur. Id enim ergasterium significat. (6) A. Dic de aliis. B. Caput undecimum solent Græci contra Latinos ob-

scure de azymis Judæorum & aliis prohibi-

f c. 6. de tempo. ord. in 3. collect. & c. 9. de et. & qual. Gregor. 1.

g Dist. 93. c. ult.

h Ivo par. 6. c. 123. decret.

i Dist. 18. c. 7.

Quoniam.

k Ivo par. 5. c. 375. decret.

Distin 44. c. 3. Nulli.

tis. Gratianus *l* non rectè ex septima synodo esse ait. C. Ab Ivone *m* sumptum id est. Sed meliùs est in libro Cæsaraugustano *n* & apud Contium. B. *eorum* pro *Judæorum* scribit Gratianus apud Democharem. A. Lege initium hujus capituli : *Μηδεις τῶν ἐν ἱερατικῶ καταλεγόμενων τάρματι ἢ λαϊκὸς τὰ ὡρὰ τῶν Ἰουδαίων ἀζυμα ἐοδιέτω.* A. Memini apud Humbertum Silvæ-Candidæ Episcopum me legere hunc canonem nullas vires obtinere, cùm sexta synodus nullos fecisset. sed & hic non prohiberi generaliter Christianis azyma, sed ea quæ Judæorum fuerint. C. Quid? Græci semper abstinent azymis? A. In sacrificio Missæ abstinent. o C. An non Christus azymis usus est in institutione ejus sacrificij? A. Non poterant agnum comedere Judæi nisi cum azymis, quibus octo diebus utebantur. Siquis alio pane uteretur, occidebatur. *p* (7) B. Caput *xiii*. (quod Gratianus refert distinct. *xxx*. *q*) nullo pacto recipi potest. Est enim contra cælibatum Latinorum sacerdotum conscriptum, & apertè contra Romanam Ecclesiam. A. Quid ais, contra Romanam Ecclesiam? Quo pacto id probas? B. Apertissimis verbis: *Ἐπειδὴ ἐν τῇ Ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ ἐν τὰς καὶ τὸ ὡρὰ ἐδὲ δὲ διέγνωμεν,* &c. A. Quid Gratianus & Ivo scribunt? C. Gratianus sic ait: *Item synodus sexta. Quoniam in Romani ordine canonis esse cognovimus traditum eos qui ordinati sunt Diaconi vel Presbyteri confiteri quòd non suis jam copulentur uxoribus.* Ivo ita scribit: *Sexta synodus capi-*

128. q. 1. c. 13.
Nullus.
m Ivo par. 13
c. 116. decret.
n Cæs. libr. 8.
c. 102.

o Vid. Leo 9.
in epist. ad
Michae. CP.
incipiens
Scripta tuz.
p Exod. 12.
c. 13.

q Dist. 31. c.
13. Quoniam.
Ivo lib. 3. tit.
8. c. 3. panor.

tulo XIII. Quoniam in Rom. &c. Non sunt eadem verba Græca & Latina, sed sententia eadem est. Quod Græcè est καθολογοῦν, & promittere significat, confiteri verum est non rectè. Nescio autem cur de Hypodiaconis nihil dictum sit, cùm meliùs de eis diceretur, tum tacitis verbis polliceri ut abstineant ab uxoribus, si quas habent, & ut ipsi & cælibes nullas ducant. B. Quod sequitur, quis ferre potest? ἡμῶν τῶν ἀρχαίων διακονησάμενοι καὶ οὐκ ἔσονται ἀφ' ἑαυτῶν ἀφαιρέσειαν τὴν ἐκείνων &c. Antiquum sequentes canonem apostolica diligentia & constitutiones sacrorum virorum, legales nuptias amodo valere volumus nullo modo cum uxoribus suis eorum connubia dissolventes, aut privantes eos familiaritate adinvicem in tempore opportuno. Hæc Gratianus. Ivo meliùs: Nos antiquum sequentes canonem apostolica diligentia & constitutionis sacrorum virorum &c. A. Nunquam hoc Apostoli, nunquam hoc priores Græci sancti viri statuerunt, quod apertè Epiphanius scribit. Quam verò familiaritatem Latinus interpres, & πρὸς ἀμύλην ὁμιλίαν Græci. (8)

Apud Humbertum Græci objiciunt Apostolorum canonem quintum Græcis, sextum Latinis, cujus etiam verba hic reperunt: Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἢ ἐκείνῳ γυναικὰ μὴ ἐκβαλέτω παρὰ τὴν ἐπιταγήν &c. Quem canonem aliis verbis Gratianus, & alii Burchardus & Ivo & referunt. Gratianus in hunc modum: Item opponitur illud quod legitur in canone Apostolorum: Si quis dosuerit

Dist. 31. c. 13.
Quoniam.

1 Dist. 28. c.
14. Si quis.
f Burch. lib.
1. c. 78.
1 Ivo li. 3. tit.
8. c. 30. pa-
norm. & par.
5. c. 184. decr.

sacerdotem sub obtentu religionis propriam uxorem contemnere, anathema sit. Alij hæc verba scribunt: *Episcopus aut Presbyter uxorem propriam nequaquam sub obtentu religionis abiciat. Si vero rejecerit, excommunicetur. sed si perseveraverit, dejiciatur.* Hæc cum Græcis conveniunt. Optimè autem alibi Gratianus Apostolorum canonem interpretatur: *Si quis docet sacerdotem uxorem suam contemnere, non quam in sacerdotio accepit, sed quam ante sacerdotium, dum adhuc esset laicus vel in minoribus ordinibus constitutus, sibi copulavit, cum qua continentiam professus est cum ad sacros ordines conscenderet, quam nullus debet contemnere, hoc est, ab animo est cura sua abicere quin ei necessaria provideat, anathema sit.* Hoc etiam Humbertus, ni fallor, scripsit: *cujus verba Leoni IX. ascribunt Gratianus u & Ivo. x (9) B.* Non rectè idem Gratianus de sexta pseudosynodo loquitur his verbis: *Hoc autem ex loco intelligendum est. Orientalis enim Ecclesia, cui sexta synodus regulam vivendi præscripsit, votum castitatis in ministris altaris non suscipit.* Immo apertè Afris cap. xii. & Romanis cap. xiii. legem statuere & regulam vivendi hæc synodus profitetur. Quæ verò sequuntur Stephani Papæ verba, y quæ etiam Ivonis sunt in Panormia, z duriuscula sunt, nisi interpretatione molliantur: *Aliter se orientalium traditio habet Ecclesiarum, aliter hujus sanctæ Romanæ Ecclesiæ. Nam earum Sacerdotes, Diaconi, aut Subdiaconi matri-*

Dist. 31. c. 9.
Quicumque.
p. 1.

u Dist. 31. c. 13
Quoniam.
x Ivo lib. 3. tit
8. c. 32. panorm.

y Dist. 31. c.
ult.
z Ivo lib. 3. tit
8. c. 1. panorm

monio copulantur. Istius autem Ecclesie vel
occidentalium nullus Sacerdotum à Subdiacono
usque ad Episcopum licentiam habet conjugium
fortiendi. Si veritatem amamus, tam
Orientis quàm Occidentis canones eodem
modo vetant Hypodiaconis & his majoribus
nuptias contrahere, ut in hac eadem Trulliana
synodo cap. vi. *A. matrimonio copulantur*, hoc est,
matrimonij copula utuntur impune, interpretantur
nostri. *B. Cetera non coherent: nullus licentiam habet conjugium
fortiendi*, id est, neque uxores ducere, neque
conjugio uti possunt. (10) Sunt alia in Græco
illo canone XIII. quæ neque Ivo neque Gratianus
a habent, reprehendenda. In quibus excellit
interpretatio mala cap. xxv. Carthaginensis
Concilij Græcis, & in corpore canonum aliis est
cap. III. Concilij Carthaginensis quinti. Videndum
cap. III. & IV. Græcis, aliis Carthag. II. cap. II. &
Rabanus cap. xxix. pœnitentium, & Ivo, *b* & Anselmus
c. (11) *A. De aliis capitibus Trullianis à Gratiano
relatis videamus. B. Caput xv. refert Gratianus
distinct. LXXXVII. capite IV. d. Ne Subdiaconus minor
xx. annis ordinetur &c.* Caput xvii. refert Gratianus
ut ex septima synodo, causa XXI. quæst. II. *e. Ne
derelictis suis Ecclesiis Clerici in aliis recipiantur.*
(12) Caput xxiii. refert Gratianus causa prima
capit. c. *f. Ne sacra ecclesiastica pecunia accepta
distribuat. Apud Ivonem cum hac inscriptione legitur: g. Ex
sexta synodo Constantinopolitana tertia*

Dist. 32. c. 7. Si quis.

a Dist. 32. c. 13 Placuit. & dist. 84. c. 4. Cum de quorundam. c. dist. 84. c. 3. Cum in præterito.

b Ivo lib. 3. tit. 8. c. 22. pœnitentiarum. c. Ansel. lib. 8. c. 7.

d Dist. 77. c. 4. Subdiaconus.

e 21. q. 2. c. 1.

f 1. q. 1. c. 100. Nullus.

g Ivo par. 2. c. 92. dec.

XXIII. C. Quo pacto eadem est sexta & tertia? A Fortasse neque sexta dicenda est neque tertia. Sed sexta vocatur repetita post sextam generalem; tertia autem ob locum, Constantinopolim. C. Dic apertius. A. Prima generalis Nicæna fuit, secunda Constantinopolitana, tertia Ephesina, quarta Chalcedonensis, quinta Constantinopolitana secunda, sexta Constantinopolitana tertia. C. Nunc intelligo. Sic igitur dicemus septimam Nicænam secundam, octavam Constantinopolitanam quartam. Sed quo pacto dicemus neque sextam neque tertiam? A. Quia nobis videtur non esse generalis. Sic non est sexta, nisi usurpatione nominis. Eadem ratione non est tertia Constantinopolitana, quia aliæ tres generales Constantinopolitanæ fuerunt.

(13) Dic B. cetera. B. Caput xxvi. Gratianus refert dist. xxix. *h* de Presbytero non legalibus nuptiis irretito, quem ἀθεσμον γάμον Græci vocant, & addunt κατ' ἀγνοίαν, hoc est, per ignorantiam. Gratianus alibi de bigamo interpretatur, *i* & Innocentius III. idem significare videtur. *k* A. Mihi de quibuscunque nuptiis à Presbytero contractis post ordinem sacrum, aut perseverat in illegitimis antea contractis, idem esse videtur. Illegitimæ autem nuptiæ sunt jure prohibitæ, ut consanguineorum, ut etiam cum virgine sacra, aut cum filia spiritali quam tenuit in baptismo.

(14) Cetera dices. Video enim interpellatores adesse.

h Dist. 28. c. 16. Presbyterum.

i Dist. 31. c. ultim. p. Quod autem. *k* Inn. III. lib. 2. epist. 62. regist. c. 1. de bigam. in 3. collect. c. 4. e. tit. Greg. 9.

(1) **D**ISTIN. 16. cap 7. *Quoniam*. extremo hæc verba sunt in Romana editione: *Cypriilli Alexandrini Episcopi, Cypriani Carthaginensis Episcopi, & synodum suam*. In Notis hæc sunt: *In isto canonis loco est error; quia illa synodus Cypriani probatur in qua ipse cum multis aliis Africa Episcopi putavit baptizatos ab hæreticis verum baptisma non recepisse; cum tamen B. Augustinus asserat aliam extitisse traditionem Apostolorum, & ipsam Cypriani sententiam plenario totius orbis Concilio exclusam fuisse testetur.*

(2) Inscriptio capitis sexti *Si quis Episcopus*. 27. q. 1. in eadem editione hæc est: *Item ex sexta synodo in Trullo, c. 4.*

(3) Capitis septimi *Si quis eorum*. dist. 32. in eodem libro inscriptio est: *Item ex sexta synodo c. 6.* Et in margine: *Extra de atate & qual. A multis. Pann. l. 3. c. 102.] Caput 9. A multis. De ata. & qual.* in Romana editione inscribitur Innocentio tertio. Et in vers. *Nemo ad sacrum*. hæc verba sunt: *sicut est in sexta synodo constitutum ut si quis eorum &c.* Et in margine: *Ca. 6. & Pann. ibid. c. 102. hoc est, lib. 3. tit. de continen. Clericor. Et in scholiis: sexta synodo] 32. dist. Si quis eorum.*

(4) Distin. 93. cap. ult. hæc inscriptio est in eadem editione: *Vnde in sexta synodo cap. 7. legitur.* Et in margine: *Ivo p. 6. c. 123.*

(5) In eodem libro Romano inscriptio cap. 7. *Quoniam quidem*. distin. 18. hæc est: *Item ex septima synodo c. 6.* Additur in margine: *Ex versione Anastasij.* Et postea scriptum est: *definierunt sexta synodi sancti patres &c. Hunc ergo canonem & nos renovamus &c.* In margine est: *cap. 9.*

(6) Capitis tertij distin. 44. in eodem libro inscriptio est: *Item ex sexta synodo c. 9. Nulli clerico licet tabernam aut ergasterium habere.* In Notis hæc sunt: *Græcè est κερυλικὸν ἐργαστήριον, id est, carpentariam tabernam.*

(7) Ejusdem libri inscriptio est cap. 13. Nullus eorum. 28. q. 13. Item ex sexta synodo c. 11. Et in margine: *Apostolor. can. 69. Ivo p. 13. c. 116.*

(8) Distin. 31. cap. 13. in eodem libro verba sunt: Item synodus sexta c. 13. lib. 8. c. 19. [Hæc mendosa sunt. Fortasse illa lib. 8. c. 19. ad Nicephorum pertinebant, de quo in Nota cap. 12.] Quoniam in Romani ordine canonis esse cognovimus traditum eos qui ordinati sunt Diaconi vel Presbyteri debere confiteri quod jam suis non copulentur uxoribus, nos antiquum sequentes canonem apostolica diligentia & constitutiones sacrorum virorum legales nuptias amodo valere volumus. In margine hæc sunt: *Pann. l. 3. c. 86.* Ordinati] Ordinandi. Sed ob glossam non est mutatum. In Notis est: *Quoniam*] Græcè sic habetur: ἐπιθεὶ ἐν τῇ ῥωμανικῇ ἐκκλησίᾳ ἐν τῇ ἐξ κείνου ἀξιοδοταῖς διακόνων. id est. Quoniam in Romana Ecclesia loco canonis traditum esse cognovimus &c. Hanc verò Ecclesia Romana traditionem non solum B. Hieronymus contra Iovinianum, Humbertus supra citatus, & alij Latini scriptores defendunt, sed etiam Balsamon in explanatione hujus canonis satis apertè probat. Verùm de omnibus hujusmodi canonibus, qui sexta synodo adscribuntur, quid sit sentiendum, ad caput Habeo lib. dist. 16. satis explicatum fuit.

(9) Inscriptio ca. 14. Si quis docuerit. dist. 28. in eadem editione est: Item opponitur illud quod legitur in canone Apost. c. 6. al. 5. Et in margine: *Burc. l. 1. c. 78. Ivo par. 5. c. 184. Pann. l. 3. c. 113.* In Notis additur: Gratianus refert sensum canonis, ceteri collectores ipsa etiam ferè verba. Gratiani verba dist. 31. cap. 9. Quicumque par. 1. hæc sunt. ut iste sit sensus capituli. [Si quis docet sacerdotem uxorem suam contemnere,] non quam uxorem in sacerdotio accepit, sed quam, dum adhuc esset laicus vel in minoribus ordinibus constitutus, sibi copulavit, cum qua continentiam professus est, & cum ad sacros ordines ascenderet, quam nullus debet contemnere, hoc est, ab animo & cura sua abjicere, quin ei necessaria provideat. Inscriptio cap. 11. dist. 31. incip. Omnino. est: Item Leo IX. contra epistolam Nicetae Abbatis. In margine

est: Pann. l. 3. c. 115. Et in Notis est: Leo] Habetur in responsione Humberti ad libellum Niceta Presbyteri & monachi adversus Latinos editum: quam responsionem, cum nomine Leonis IX. (cujus erat Legatus) scripserit, potest recte nomine ipsius citari, sicut multa ex Ennodij libro nomine Symmachi dist. 12. (scribe, 17.) c. Concilia. & 40. dist. Non nos. & 81. dist. Nemo recte. 8. q. 3. Nonne. 9. q. 3. Aliorum. & supra dist. 22. c. Omnes. nomine Nicolai II. quod habetur in oratione Petri Damiani.

(10) Ante caput extremum distin. 31. hæc in eodem libro verba sunt: Hoc autem ex loco intelligendum est. Orientalis enim Ecclesia (cui sexta synodus regulam vivendi præscripsit) votum castitatis in ministris altaris non suscepit. Vnde Stephanus Papa in prima actione synodi ab ipso in basilica Lateranensi congregata: Aliter se orientalium traditio habet Ecclesiarum, aliter hujus sanctæ Romanæ Ecclesiæ. Nam earum Sacerdotes, Diaconi, atque Subdiaconi matrimonio copulantur &c. In margine est: Pann. l. 3. c. 84. Et in Notis: Matrimonio] Id est, possunt simul esse in sacris ordinibus & matrimonio juncti. Nam neque illis, postquam ad sacros ordines ascendissent, licebat contrahere matrimonium. Et in scholiis: Copulantur] id est, copulato utuntur. Et in margine: id est, carnaliter commiscuntur.

(11) Capitis 13. distin. 32. in eod. libro inscriptio est: Item in Concilio Carthaginiensi 5. c. 3. Placuit Episcopos, Presbyteros, Diaconos secundum priora statuta etiam ab uxoribus abstinere &c. Et in margine Pan. l. 3. c. 105. Et in Notis: Diaconos] Sequebantur Subdiaconos. quæ vox sublata est, quoniam abest ab originali & ab Africano c. 37. & à Carthagin. Grat. c. 71. & infra dist. 84. Cum de quorundam. quæ habetur in Carthaginiensi codicis canonum c. 5. & secundum priora statuta] Græcè est $\chi\theta\epsilon\lambda\omicron\varsigma$ & Balsamon interpretatur, tempore vicis sunt quod ab originalis sententia alienum est. Capitis quarti distin. 84. verba sunt in eadem editione: Item in Concilio Carthaginiensi. 5. c. 3. Cum de quorundam Clericorum quamvis erga uxores proprias incontinenti-

* c. 25. f.

tia referretur, placuit Episcopos & Presbyteros & Diaconos secundum priora statuta etiam ab uxoribus continere &c. Et in margine: *In cod. can. c. 25. In Africa. c. 37. dist. 32. c. Placuit. Priora*] *Al. propria.* In Notis post verbum debere: *In codicibus impressis hæc sequentur:* Contrà Martinus Papa, [Si lector viduam duxerit] ut suprâ legitur. Sed illud, ubi necessitas; hoc, ubi nulla necessitas urget. *Quæ sunt expuncta, quia in vetustis codicibus aut non habentur aut sunt adscripta in margine.* In scholiis hæc sunt: *Et Diaconos & Subdiaconos. 32. dist. Placuit. ubi sunt eadem verba. Capitis tertij Cùm in præterito. ejusdem distin. 84. inscriptio est: Vnde in Carthagenensi Concilio 2. c. 2. Aurelius Episcopus dixisse legitur.* Et in margine: *In Carthag. codicis can. c. 3. & 4.*

(12) Inscriptio cap. 4. Subdiaconus. distin. 77. in Romano libro est: *Item ex sexta synodo c. 15. At inscriptio cap. 1. causa 21. q. 2. in eodem libro est: Vnde in sexta synodo c. 17. legitur.* Et in margine est: *Et in 7. c. 10. In Notis varietas notatur Græcorum verborum; cujusmodi est hæc: ubi contingit eos sine sui examinatione permanere*] *Græcè legitur, ἐκ τῆς τερωέναι ἀνομιαν τῶν αὐτῶν ἡγῶν ἡλῶν. id est, atque hinc evenit ut ipsi reddantur non subjecti.* Et in margine est: *1. Tim. 1. & Heb. 2.*

(13) Capitis 100. Nullus Episcopus. 1. q. 1. inscriptio in eodem libro est: *Item ex sexta synodo c. 23. Et in margine est: Ivo p. 2. c. 92. Et in Notis, ad id quod dicitur, à percipiente gratiam communionis, hæc notantur: Sic etiam Ivo. In uno vetusto Gratiani codice est gratia communionis. quod Græca lectioni magis convenit &c.*

(14) Verba cap. 16. distin. 28. in libro Romano hæc sunt: *Item ex sexta synodo in Trullo c. 26. Presbyterum per ignorantiam non legalibus nuptiis detentum &c.* In margine additur: *Simile etiam in 3. canone ejusdem synodi, & apud Basilium in epist. ad Amphilochoium c. 27. In scholiis est: Non legalibus*] *Potest intelligi de eo qui contraxit secundas nuptias per ignorantiam juris.* Et in margine: *Sic intelligit Gratianus 31. dist. par. ult. Gratiani verba sunt dist. 31.*

c. ult. *Quod autem in cap. 6. synodi Presbyter non legitimis nuptiis detentus punitur, non legales nuptiis secunda intelligenda sunt &c.* Et in margine: *sup. 28. dist. c. Presbyterum.* Sed in scholiis mendose est *sup. dist. Innocentij verba sunt cap. 4. Nuper. De bigamis. in Romana editione: sicut in canone legitur de Presbytero qui non legalibus nuptiis detinetur &c.*

DE EADEM RE.

Dialogus nonus.

21. q. 4. c. 2.

a *De consecr.*
d. 2. c. 6. *Di-*
dicimus.

b *De consecr.*
d. 1. c. 33. *Cle-*
ricos.

A. DICENDUM adhuc est de Trullianis regulis à Gratiano relatis, quæ negare non possumus fucosa quadam imagine Concilij generalis surrepere nobis posse, nisi caveamus. B. Caput xxvii. ejus Concilij videre licet apud Gratianum causa xxi. quasi ex octava synodo. De vestibus prohibitis Clericis. In fine dicitur, *ὅτι ἐβδόμηδα μὲν ἀποπέτετο.* Apud Gratianum, *per unam hebdomadam suspendatur pro excommunicetur.* (1) Caput xxxii. habet Gratianus de consecrat. distin. ii. cap. vi. a *Ne uvas addant oblationibus, neque ea populo distribuant cum sacra oblatione.* Caput xxxi. refert Gratianus de consecrat. dist. i. cap. xxxiii. b Sed Græca meliora sunt. Vetat canon ne sacra mysteria in oratoriis sive domibus sine Episcopi licentia fiant. *νετροποιῶντας κληρονομοῦς* interpres vertit *Clericos qui ministrant.* In veteri Græco libro additur: *βαπτίζοντες.* quod placet. (2) Caput xxxii. est contra Armenios, qui vinum offerunt sine

aqua
offeru
monia
rien
verbis
stum
Grati
c in q
derun
cauffa
carent
ambit
cti, c
Chalc
habea
cundu
tioche
in vete
quartu
stin. x
timus
nior R
menti
tanda
magni
vor r
bgrre,
we
A. Ex
consta
restiti
tium i
cujus

aqua, & contra hydroparastatas, qui aquam offerunt sine vino. Utitur contra hos testimonio Jacobi fratris Christi & Basilij Cæsariensis, qui in Missæ traditione his utuntur verbis ut appareat vinum aqua mixtum Christum obtulisse. Hanc partem hujus capituli Gratianus refert de consecratione cap. XLVI. c in quo scribi debuit *tradiderunt pro addiderunt.* (3) Caput xxxv. refert Gratianus caussa XII. d *Ne Metropolitanus res Ecclesiæ carentis Episcopo auferat.* (4) Caput xxxvi. ambitionis plenum est; sed speciem habet recti, cum renovet quod in Concilio CP. & Chalcedonensi datum est Patriarchæ CP. ut habeat privilegia Ecclesiæ Romanæ, sed secundus sit tertius Alexandrinus, quartus Antiochenus, quintus Hierosolymitanus. Sic in veteri Græco libro. In Tiliano desideratur, quartus Antiochenus. Apud Gratianum distin. xxii. cap. vi. mendosè scriptum est *pe-
tinus pro definitus, & inferior Roma pro se-
nior Roma.* & Chalcedonensis synodi nulla fit mentio. & illa in contrariam sententiam mutanda sunt: *non tamen in ecclesiasticis rebus magnificetur ut illa.* ὡς ἐ τῆ κωνσταντινουπόλεως θεο-
νον τῶν ἱερῶν ἀπολαβεῖν πρεσβείων τῶ τῆ πρεσβυτέρας ρώμης
θεόν, ἔ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκείνον μεγαλιώεως
παύμασιν. Et igitur pro *non tamen* scribendum.
A. Ex Leonis, Gelasij, & Nicolai epistulis constat Romanos Pontifices huic ambitioni restitisse. (5) In octava synodo contra Pho-
tium id permissum esse videtur cap. xx i. e
cujus verba referunt. Deus. dedit f & Ansel-

c De conse. d.
1. c. 46. Jaco-
bus.
d 12. q. 2. c.
48. Non li-
ceat.

Dist. 22. c. 6.
Renovantes:
Vide c. 3. e. d.

e Dist. 22. c.
ult.
f Deus. de. c.
3.

g Anselm. lib.
2. c. 72.
h Dist. 23. c.
1.

i Dial. 7.

k Ivo par. 4.
c. 125. dec.

mus g & Gratianus h. (6) B. Quod distin.
XXIII. Gratianus scribit: *h Item ex sexta
synodo. Vnde Nicolaus Papa. In nomine Do-
mini &c.* cur ea verba posita fuerint, me ig-
norare fateor. Credendum est errasse scrip-
tores, & hæc esse repetita ex inscriptione ca-
pitis sexti distin. XXII. atque delenda esse. (7)
De capite XXIII. alio die dictum est i. Nihil
amplius apud Gratianum invenio ex hac sy-
nodo sumptum. Tantum de subscriptioni-
bus dicam. Post Imperatoris Justiniani sub-
scriptionem hæc verba invenio: *ἁγιωτάτη Πα-
τριάρχου Ρώμης.* Credo locum esse relictum vacuum
ejus subscriptioni. Sequitur Pauli Episcopi
CP. novæ Romæ, Petri Episcopi Alexandria
magnæ urbis, & Anastasij Episcopi Hieroso-
lymorum. Item subscriptiones Episcoporum
CCXXVII. Conferatur hic numerus & nomina
cum sexta synodo generali. C. Bedæ verba
refert Ivo k, ex quibus apparet CL. Episco-
pos in sexta synodo interfuisse. Idem nume-
rus est in libro pontificali in vita Leonis mi-
noris. A. De anno & Indictione quid in Græ-
co libro est? B. Capite tertio & XVII. mentio
fit quartæ præteritæ Indictionis, & eodem
cap. IV. anni mundi \bar{v} CXCIX. A. Si de-
trahis annos ante Christum \bar{v} D. erunt anni
DCXCIX. B. Non conveniet Indictio. A.
Si octo annos detrahes, conveniet. Sic, ni
fallor, Theodorus cognomento Gaza jubet
esse detrahendos \bar{v} DVIII. In quibusdam
Leonis minoris epistulis non editis dicitur
Indictione nona habitam esse synodum sex-

ram. & in actis ejusdem apparet eadem nona habitam, & decima peractam. & in subscriptione inveniuntur nomina Episcoporum CLVII. in quibus Patriarcha Constantinopolitanus est Georgius, non Paulus, & Antiochenus, sive Theopoleos, Theophanes, Alexandrinus Petrus Presbyter vicarius, Georgius Presbyter vicarius Hierosolym. Episcopi. Ab indictione nona ad quintam sunt anni XI. quibus adde xv. & fient xxvi. de quibus ex Anastasio & Theophane dictum est. B. Vides falsa esse quæ Tarasius dicebat, post quattuor annos eosdem Episcopos convenisse in hac repetita synodo. A. Ita est ut dicis. Quia verò inter Trulliana capita aliquot enumerasti quæ falsò septimæ aut octavæ synodo apud Gratianum adscripta sunt, velim scire an sit aliquod septimæ synodi caput quod alij Concilio vel scriptori sit falsò adscriptum? B. Caput XII. septimæ synodi à Gratiano relatum caussa XII. quæst. II. hanc inscriptionem habet: *Item ex historia Eusebii Episcopi Casariensis capite duodecimo.* C. Magna metamorphosis. Fuitne Eusebius posterior hac synodo? A. Fuit multis sæculis prior Eusebius, qui interfuit Nicæno Concilio Constantini tempore. Sed quid Ivo & Anselmus & liber Cæsaraugustanus scripserunt? C. Ivo rectè l: *Ex septima synodo cap. XII.* Anselmus m ut Gratianus, Cæsaraugustanus n ut Ivo. B. Ex his apparet non ex Conciliis sed ex collectoribus Gratianum singula sumpsisse. (8) Sed age, vide sis cap. XVI. hujus

12 q. 2. c. 19.
Quisquis.

1 Ivo par. 4. c.
375. decret.
m Anselm. lib. 6.
c. 184.
n Cæs. libr. 7.
c. 72.

• 23. q. 4. c. 1.

Concilij, quàm bellè referatur à Gratiano
 causa XXI. quaest. IV. o *Omnis jactura &
 ornatura corporalis à sacro ordine aliena est.*
 Obsecro te, quænam hæc portenta verbo-
 rum sunt, *jactura & ornatura?* Græcè est
 Γᾶσα βλακεία ἢ κόσμιος σώματῳ ἀμότεια εἰς
 ἱερατικῆς τάξεως. A. Quid Ivo & Anselmus &
 Cæsaraugustanus liber? C. *Omnis jactantia
 & ornatura corporalis aliena est à sacro ordine.*
 Ivo p *sacratio pro sacro.* Anselmus q & Cæ-
 saraugustanus r cetera ut Ivo. B. Quid illud,
*non solum imaginarias scripturas abominari
 sunt, quis intelliget?* C. Sic Ivo, alij hæc
 omittunt. B. At Græcè est, ἡ μόνον τὰς εἰκονικὰς
 ἀναζωγραφίσεις ἐβδεδύξαντο. A. Imaginum pictu-
 ras Anastasius Bibliothecarius, ut existimo,
 appellavit imaginarias scripturas. Græca cum
 Latinis conferre optimum est.

p Ivo par. 5.
 c. 377. decret.
 q Ansel. lib.
 6. c. 185.
 r Cæs. lib. 4.
 c. 59.

Vos exemplaria Græca

Nocturna versate manu, versate diurna. (9)

f Dist. 63. c.
 7. Omnis.

C. Quid est apud Gratianum distin. LXIII.
 cap. VII. *f Item ex secunda actione VI. sy-
 nodi ccc l. Episcoporum?* B. Monstrum
 horrendum, informe, ingens, cui lumen
 ademptum. A Scribendum est: *caput tertium
 septima synodi.* Videndus Ivo t & Ansel-
 mus u & Deus-dedit x & liber Cæsaraug-
 gustanus y & Tarraconensis. z (10) Sed
 de his hæctenus. Cras de Martino Bracaren-
 agemus.

t Ivo par. 5. c.
 120. decret.
 u Ansel. lib. 6.
 cap. 5.
 x Deus-ded. c.
 1. & 4.
 y Cæs. libr. 3.
 c. 64.
 z Tarr. lib. 1.
 c. 46.

(1) Item
 verba
 gine:
 (2)
 eadem
 28. In
 nonis
 sed eo
 & fru
 & 7
 redde
 pitis
 minif
 est: I
 (3)
 tium
 ex sex
 scriptu
 Notis
 iulw
 λερυ
 id est
 sacrifi
 culum
 nihil
 collecto
 autem
 (4)
 libro h
 (5)
 bro ha
 gregari
 decreta
 simila
 necnon
 In ma

ADDITIONES.

(1) **I**NSCRIPTIO capitis secundi *Nullus eorum.* 21. q. 4. in editione Romana hæc est: *Item ex synodo sexta c. 27.* In extremo capite ad illa verba *per unam hebdomadam suspendatur* est in margine: ἀφορίζέτω, id est, segregetur.

(2) De consecrat. distin. 2. cap. 6. *Didicimus.* in eadem editione inscriptio est: *Item ex sexta synodo c. 28.* In Notis hæc sunt: *Est quasi summa quædam canonis citati. Nam in eo plura aliquanto verba sunt, sed eodem ferè sensu. In extremo capite ad illa verba & fructuum gratias agat adduntur hæc: Gracè est, ὁ θεὸς πλὴν ἡ δωμάτων ἡ καὶ πῶν εὐχαριστίας.* id est, ad reddendas gratias fructuum datori.] Inscriptio capitis 33. nobis 34. Romanis, incipiens *Clericos qui ministrant vel baptizant* &c. de consecr. dist. 1. hæc est: *Item ex sexta synodo c. 31.*

(3) Capitis 46. nobis, 47. Romanis, cujus initium *Iacobus.* de consecr. dist. 1. inscriptio est: *Item ex sexta synodo c. 32.* Ad verba extremi capitis, in scripturis addiderunt nobis *Missa celebrationem*, in Notis hæc sunt: *Gracè est, ἐλάξας πλὴν μυστικῶν ἡ ἁλῶν ἡ ἕρῳ νομίαν ὁ θεὸς δέδωκότες, ἡ τῶ τελευτῶν ἐν τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ ἡ ὕδατος ἡ οἴνου ὁ ἕρῳ ποτικῶν ἐκ δέδωκασι.* id est, qui in scriptis tradiderunt nobis mysticum sacrificium, hoc modo in divina liturgia sacrum poculum ex aqua & vino conficiendum ediderunt. *Sed nihil mutatum est, tum ob glossam, tum quoniam collector de industria videtur summatim retulisse. Abest autem hoc caput ab aliquot vetustis exemplaribus.*

(4) Ante caput 48. *Non liceat.* 12. q. 2. in eodem libro hæc sunt: *Sicut in sexta synodo c. 35. legitur.*

(5) Verba capitis sexti distin. 22. in Romano libro hæc sunt: *Item ex 6. synodo sub Iustiniano congregata c. 36. Renovantes sancti Constantinopolitani decreta Concilij petimus ut Constantinopolitana sedes similia privilegia qua superior Roma habet accipiat, necnon in ecclesiasticis rebus magnificetur ut illa &c.* In margine est, *Petimus*] ὁ ἐλάξω, id est, statuimus.

In Notis: Renovantes] Hic agitur de quinto illo canone prima synodi Constantinopolitana de quo supra ead. c. Constantinopolitanæ dictum fuit. Et quod attinet ad omnes hos canones qui sextæ synodo tribuuntur, videnda est notatio ad c. Sextam. supra 16. distin.] Superior Roma] Ita habetur in aliquot vetustis exemplaribus. Nam in vulgatis erat inferior. Græcè est, τῷ παλαιότερον Ρώμης, id est, antiquioris vel senioris Roma, ut infra cap. proximo. Omnino autem caput hoc longè brevius est in hac versione quàm in Græco exemplari; uno tantùm loco copiosius, quòd Antiochenam numerat sedem, cujus in Græco vulgata nulla mentio.] Nec non] Sic emendatum est ex aliquot manuscriptis & Græco. Antea enim legebatur, non tamen.] Captitis tertij ejusdem distin. verba sunt: Vnde in eadem synodo, id est, Constantinop. cap. 5. ita constitutum est. Constantinopolitana civitatis Episcopum habere oportet primatus honorem post Romanum Episcopum propterea quòd sit nova Roma. Et in margine: Ex prisca versione. Poly. lib. 2. tit. 22. Et in Notis: Canon hic ex iis est quos apostolica Romana sedes à principio & longo post tempore non recepit. quod ex epistola quinquagesima prima, aliàs quinquagesima tertia Leonis Papæ primi ad Anatolium CP. & aliis ejusdem epistolis facile est cujus cognoscere, itémque ex duabus epistolis Leonis noni, una adversus præsumptiones Michaëlis & Leonis c. 28. altera ad eundem Michaëlem. Sed multò clariùs ex B. Gregorij epistola 31. lib. 6. ad Eulogium Alexandrinum & Anastasium Antiochenum, atque ex epistola Nicolai primi ad Michaëlem Imperatorem, qua incipit Proposueramus. Quamquam Episcopi Constantinopolitani Imperatorum potentia freti secundum locum patriarchalium sedium sibi usurparunt; idque tandem pacis & tranquillitatis causa fuit ipsis concessum, sicut in c. Antiqua. de privileg. Innocentius Papa III. declaravit.

(6) Inscriptio cap. ult. distin. 22. in eodem libro est: Vnde in 119. synodo habita sub Hadriano Papæ II. can. 21. Diffinimus neminem &c. In margine est: Deus-dedit p. 3. Ansel. l. 2 c. 72.

(7) Capitis primi distin. 23. inscriptio est in Ro-

mana editione: Vnde Nicolaus Papa II. in Concilio Lateranensi. In nomine Domini &c. Et in margine: Pann. l. 3. c. 1. Et in Notis: Hujus decreti integrum exemplum est in vetustissimo libro abbatia monasterij Farfensis litteris Longobardicis ante annos penè quingentos scripto, & alibi. Vid. lib. 2. dial. 19. add. 12.

(8) In eodem libro inscriptio cap. 19. Quisquis Episcopus. 12. q. 2. hæc est: Item ex septima synodo c. 12. Et in Notis hæc sunt: Apud Gratianum, quemadmodum & apud Anselmum, citabatur ex h. storia Eusebij Episcopi Casariensis. Ivo verum auctorem citavit. Versio autem est Anastasij Bibliothecarij, ex cujus codicibus manuscriptis nonnulla sunt emendata. In margine est: Poly. libro sexto titulo decimo quinto. Ans. lib. 6. c. 184. Ivo par. 5. c. 375. Can. Apost. 39. In aliis Notis de varietate Græcorum verborum & Latinorum agitur. Salarius] Græcè est ἐκ τῆς αὐτοῦ γῆρας, pro qua voce in Parisiensi Græcorum canonum editione legitur in rubrica ἐκ τῆς ἀποικίας, id est, ex suburbanis, quasi suburbana vocentur auturgia, quòd ipsius possessoris manibus colantur. Balsamon tamen eos agros interpretatur qui per se ipsi sine magna cultura fructum ferre possunt, ut silva & alia hujusmodi. Fraudare] σφετερίζεσθαι, id est, sibi vindicare & suum facere. (Malo alienare) Episcopus quidem ab episcopio, Abbas autem à monasterio] Hæc ad sententia integritatem addita sunt ex ipso canone.

(9) Gratiani verba sunt initio quæst. 4. cau. 21. in Gregoriana editione: Quòd verò fulgidis & claris vestibus eis ornari non liceat, in septima synodo jubetur, in qua sic statutum est c. 16. Omnis jaçtantia & ornatura corporalis à sacro ordine aliena est &c. Et postea: Christianos calumniantium hæresis, & hi qui hanc receperunt, non solùm imaginarias picturas abominati sunt &c. In margine est: Imaginarias] Al. imaginum. Et in Notis: Hæresis] Cùm antea legeretur hæreticorum. Sic est emendatum ex Anastasio & Ivone, & respondet Græca voci ἀπειρίας, atque ex iisdem nonnulla alia sunt restituta. Initio capitis additur in margine: Ans. l. 6. c. 195. Ivo p. 5. c. 377.

(10) Inscriptio capitis septimi Omnis electio. dist.

63. in eodem libro est : *Item ex septima synodo, que est secunda Nicæna 350. Episcoporum. c. 3. In Notis hæc sunt : Citabatur antea ex secunda actione sexta synodi. Restitutus est locus ex Ivone. Et ad verba extremi capitis, Et segregentur, additur : In aliquot vetustis Gratiani exemplaribus est segregetur. Sed plerisque cum vulgata lectione convenit. In canone 31. Apostolorum Græcè sic legitur : Καταπέδω τὴ ἀφοειζέσθω, ἢ νομινοῦντες ἀπὸ πάντες. Et infra 16. q. 7. c. Si quis Episcopus. ubi hic idem canon ex alia refertur versione, legitur : & segregetur, omnesque qui illi communicant. eodemque modo est apud Anselmum. Verum in versione Anastasij Bibliothecarij legitur quemadmodum apud Gratianum, & convenit cum versione prisca ac Dionysiana. In margine hæc sunt : *Can. Apost. 31. infra 16. q. 7. c. Si quis. Ivo par. 5. c. 110. Ansel. l. 6. c. 8. Burc. l. 3. c. 109. Deus-dedit ibidem. hoc est, parte 1. & 4.] Inscriptio cap. 14. Si quis Episcopus. 16. q. 7. est : Item ex canone Apostolorum 31. Et in Notis scriptum est : De hoc canone notatum est supra dist. 63. c. Omnis electio. in ver. segregetur.] Et in margine : *Dist. 63. Omnis electio. Deus-dedit p. 1. Bur. l. 3. c. 109. Ivo p. 3. c. 85. & par. 5. c. 119.***

DE MARTINO BRACARENSI,
& de Martini Papæ Concilio.

Dialogus decimus.

A. C R E D O vos non ignorare, si Gratiani librum ab Antonio Demochare vel ab Antonio Contio editum legistis, in omnibus ferè capitibus quæ habent hanc inscriptionem *Ex Concilio Martini Papæ* additum esse in margine Martini Bracarenfis nomen ex capitulis Græcarum synodorum.

Quod à Demochare factum est, sumitur ex libris Conciliorum; in quibus, post secundum Bracarense Concilium, illa capita sunt Martini Episcopi, qui se ex Orientis Conciliis ea sumere dicit, offensus varia interpretatione eorum. Unde autem singula capita sumantur non adscripsit, quod sciam. Sed ego ea conferens cum Græcis, inveni, paucis exceptis, quæ non in Græcis sed in Latinis Conciliis reperta sunt. Concilium Martini Papæ insigne fuit contra Monothelitas habitum ante sextam synodum; in quo non hi canones editi fuerunt, neque confirmati. Tamen nescio quomodo à collectoribus referri solent ut Martini Papæ in synodo. Sic fit ut à Gratiano Martini Papæ appellentur, & cum Græcis jungantur quasi diversi. Exemplum sumamus à Concilio Nicæno. Nam canones Apostolorum præteritos ab eo esse video. Caput primum (quod in Martini collectione est XXI.) refert Gratianus distin. I V. cap. IX. *a* cum verba Nicæni Concilij interprete Dionysio posuisset cap. VII. Martini refert Ivo *b* in panormia cum hac inscriptione: *Ex Concilio Martini Papæ XXI.* Idem in excerptionibus: *Ex decretis Martini Papæ cap. XXI.* Hoc aliqua ratione defendi potest. Episcopos enim Papas esse aliquando dictos constat, ut de Osio alio die dicebamus. B. Hanc ego erroris originem credo, ut cum aliquis hæc capita Martini Papæ, hoc est, Episcopi, inscripisset, alius Papæ Romani interpretaretur. A. Si

a Dis. 55. c. 7.
Si quis à medicis, & cap. 9. Si quis præ agritud.
b Ivo lib. 3. tit. 5. c. 15. panorm. & par. 6. c. 374. decr.
Vid. infra dial. 2. addit. 2.

præfationem legissent, ab errore discessissent
facile. Ivo in excerptionibus veriùs Martini
verba refert quàm Gratianus: *Si quis pro
ægritudine naturalia à medicis habuerit secta,
similiter & qui à barbaris aut dominis stultis
fuerint castrati.* Stulta appellat quæ priùs na-
turalia. τὰ μωρία. De suo verò addit *existi-
mans posse à se carnales concupiscentias am-
putari.* Sententiam Concilij refert Tribu-
riense Concilium cap. xxxiii. verba Ansel-
mus *c* & liber Cæsaraugustanus. *d* In Tiliij
libro desiderantur hæc verba post vocem
αρχιμει. & ἐν τῷ δευτέρῳ μὲν ἐν τῷ τοιοῦτον χριστῷ
προσάρεδαι. quæ illis Latinis respondent: *Et
deinceps nullum debere talium promoveri.* C.
Quod ex Arabicis referunt caput primum
Concilij Nicæni, alia de re conscriptum est.
A. Ita est ut dicis. Sed ego Græcis & Latinis
scriptoribus magis credendum censeo quàm
Arabibus vel Armeniis. (1) Caput quartum
Nicænum ex Dionysij interpretatione refert
Gratianus distin. lxxiv. cap. i. & Martini
caput ii. refert capite vii. ejusdem distin-
ctionis. *e* Tertia interpretatio est quam re-
ferunt Ivo *f* & Anselmus *g* & liber Cæsar-
augustanus, *h* qua utitur Isidorus Mercator
in Conciliis. ἡ δὲ πύξ, *potestas sanè vel con-
firmatio* est Dionysio & Isidoro, *potestas*
Martino tantùm. (2) Caput nonum ex in-
terpretatione qua utitur Mercator Isidorus
refert Gratianus distin. xxci. c. i v. *i* Marti-
ni caput xxiv. invenies distin. xxiv. extrema.
k Ex Dionysij interpretatione apud Raba-

c Ansel. lib.
7. c. 31.
d Cæs. lib. 4.
c. 110.

e Dist. 64. c.
1. & 7 Epif-
copum.
f Ivo par. 5.
c. 117. decret.
g Ansel. lib.
6. c. 48.
h Cæs. lib. 3.
c. 26.

i Dist. 81. c.
4. Si qui.
k Dist. 24. c.
ult.

banum ca. i. pœnitentium, & apud Burchardum *l*, Ivonem *m*, & Anselmum *n*. Martinus de suo addidit mentionem Diaconorum, item illa, *aut post ordinationem ab aliis sunt detecti*. & postea: *Similiter verò & de universo ordine Clericorum servetur*. Apud Gratianum *defendit pro defendat* scribendum est.

(3) Caput xvii. (quod aliis est x i i x.) contra usuras accipientes, ex Dionysij interpretatione Gratianus refert distin. xlvii. cap. ii. o ex Isidori Conciliis causa xiv. quæst. iv. cap. iix. ex Martini cap. lxii. refert capite iv. ejusd. quæstionis *p*. Dionysium sequuntur Rabanus cap. xxxi i. pœniten. & Burchardus *q* & Ivor & Anselmus *f* & liber Cæsaraugustanus *t*. Addit Martinus *oblitus timorem Domini & per diversas species vini vel frugis vel cujuslibet rei, emendo, vel vendendo, aliqua incrementa suscepit*. Omisit *ἡμολίας*, quas Dionysius *fescupla* dixit. Apud Isidorum est: *vel etiam species frumentorum ad fescuplum dare*. Apud Gratianum dicto cap. iv. *scribe turpe lucrum quæsierit*, ut est in Conciliis, *pro turpis lucri quæsierit*. (4) Caput x. Concilij Ancyranus videtur Gratianus ex Isidori interpretatione retulisse distin. xxix. cap. iix. Martini verò caput xxxix. retulit dist. xxvi i. capite primo *u*. Et quantum Martinus à Græcis verbis discessit, tantum Gratianus ab utriusque capitis interpretatione. C. Magnam varietatem narras. B. Ego in mea sententia persevero, nihil esse hac Gratiani collectione opus, sed ut alia

l Burch. lib.
2. c. 13.
m Ivo par. 6.
c. 33. dec.
n Ans. lib. 8.
c. 13.

o Dist. 47. 6.
2. Quoniam

p 14. q. 4. e.
8. Quoniam.
c. 4. Si qui.
q Burch. lib.
2. c. 120.
r Ivo par. 6.
c. 196. & par.
13. c. 8. decr.
f Ans. lib. 7.
c. 153. in ad-
dit.
t Cæs. lib. 8.
c. 77.

u Dist. 28. c.
8. Diaconi.
& dist. 27.
c. 1.

collectio ex ipsis fontibus hauriatur. A. De his posterius agemus. Nunc vobis proponam illius canonis Ancyranis sententiam, quam rectè Gratianus refert dicto capite 119. & Ivo in panormia x ex interpretatione Dionysij: *Diaconi si, cum ordinabantur, contestati sunt se velle uxores ducere & duxerint, manent in suo ministerio. si tacuerint, & duxerint, deponantur.* C. Quid Martinus ait? A. Lege Gratiani verba, & Martini & Gratiani varietatem cognosces. C. *Quòd autem unius uxoris vir Episcopus jubetur eligi, queritur an de tempore ordinationis hoc sit accipiendum; an tempore sue administrationis, ejus possit copula fungi quam unicam & virginem sibi desponsavit. Hoc Martinus Papa prohibet dicens: Diaconus qui eligitur, si contestatus fuerit pro accipiendo matrimonio, & dixerit se in castitate non posse manere, hic non ordinetur.* A. Illud Concilium dixit, potuisse uxorem ducere post ordinationem. Martinus ait: *hic non ordinetur.* C. *Quòd si in ordinatione tacuerit, & ordinatus fuerit, & postea matrimonium desideraverit, sit alienus à ministerio, & vacet à clero.* A. Martini verba refert Ivo in panormia ut Martini Papæ, & in exceptionibus ex decretis Martini Papæ cap. xli. Recita nunc Gratiani verba. C. *Hac auctoritate datur intelligi quòd illi qui uxores habent vel accipere volunt, nec Diaconi nec Sacerdotes fieri possunt, nisi continentiam profiteantur. Si verò Diaconus à ministerio cessare voluerit, contracto matrimonio licitè potest uti.* Nam et si

x Ivo lib. 3.
tit. 8 c. 4. panorm.
nor.

Ivo d. tit. 8.
c. 14. panorm.
& par. 6. c.
376. decr.

in ordinatione sua castitatis votum obtulit, tamen tanta est vis in sacramento conjugij quod nec ex violatione voti potest dissolvi ipsum conjugium. B. O interpretem optimum, qui sententiam Martini pervertit! C. Cur Martinus ab archetypo discessit? A. Cùm in Occidente esset, noluit Orientis licentiam imitari. C. Cur de Diacono, & non de Hypodiacono, canon conceptus est? Nam si Hypodiaconus sine contestatione ordinatus est, non debet audiri si in Diaconi ordinatione contestetur. Æquè enim ducere uxores prohibitum est utrisque. A. Non dubito quin ea contestatio ante Hypodiaconi ordinationem sit necessaria, ac licèt durum videatur, canon ita intelligi debeat ut in utraque ordinatione contestetur. Aut dicendum est, illis temporibus Hypodiaconis, non Diaconis, licuisse nuptias contrahere. Quod verò Gratianus ait de copula & usu matrimonij jam contracti agi, contra Græca & Latina verba est. De Subdiaconis ita scribit y: *Porro in sequenti videtur permitti auctoritate Subdiaconis, cùm de Diaconis specialiter precipitur ut sine probatione castitatis non ordinentur. Hoc idem in Ancyritana synodo videtur esse permissum, in qua sic statutum est: Diaconi & c.* B. Vox probatione non placet. A. Scribe professione. (s) Caput xv. ejusdem Concilij Ancyrani ex interpretatione quæ exstat apud Isidorum Mercatorem refert Gratianus causa XII. quæst. II. cap. XLII. 2 & Martini caput XVII. refert dist. L. cap. XXII. a Sed ut

y Dist. 28. c.
7. Præterea
p. 1.

212. q. 2. c.
42. Si qua.
a 50. dist. c.
22. Si quis,

H

b *Anf. lib. 6.*
c. 161.
c *Cæs. lib. 7.*
c. 71.

d *Cæs. lib. 7.*
c. 79.
e *Burch. lib.*
3. c. 179.

f *Dist. 50. c.*
42. Eos. & c.
44. Si quis.

g *Burch. lib.*
6. cap. 15.
h *Ivo par 10.*
c. 25. & 144.
decr.
i *Anf. lib. 11.*
c. 47.

k 26. q. 5. c.
2. & 3. p. Si
quis.

verum fatear, non videtur Martinus ad illud caput respexisse. ita inter se diversa sunt. Iisdem sequuntur Anselmus *b* & liber Cæsaraugustanus *c*. Ivo Martini verba refert parte III. cap. CLXXIII. cum hac inscriptione: *Ex Concilio Martini Papæ cap. XVI.* At ex Concilio Bracarenfi liber Cæsaraugustanus *d*, & paucis immutatis Burchardus & Ivo capit. CCXL. dictæ partis tertiæ. Apud Gratianum dicto cap. XLII. in illis verbis (*Si qua de rebus Ecclesie, cum Episcopus non adest &c.*) non est scribendum. nam *ἄνευ ἐπισκοπῆς* Græcè est. (6) Caput XXIII. (quod Latinis XXII. est) ejusdem Concilij Ancyranum, quasi ex Concilio Neocæsariensi refert Gratianus dist. L. cap. XLII. ex Isidori collectione. Martini verò cap. LXXIX. refert capite XLV. ejusdem distinctionis *f*. Illud refert Concilium Triburiense cap. LII. & Rabanus cap. xv. pœnitentium, & Burchardus *g* & Ivo *h* & Anselmus *i*, sed ex alia interpretatione Dionysij Exigui, ut existimo. Martini verba refert Ivo parte x. cap. XXXII. cum hac inscriptione: *Ex Concilio Martini Episcopi. B. Si Ex collectione pro Ex Concilio scripsisset, rectè dixisse crederetur.* (7) Caput. XXIV. Græcis, XXXIII. Latinis. Gratianus refert causa XXVI. quæstione cap. II. ex Dionysij interpretatione, & Martini cap. LXXI. capite tertio ejusdem quæstionis *k*. Mendosè apud Gratianum legitur *Ex Concilio Ancyrano cap. XXXIII.* Refert illud caput Leo IV. in epistula ad Episcopos

Brita
xv.
alior
niter
runt
lio B
Iaqu
tes. I
Qui
lium
quis a
divine
duxer
sive s
dum n
Conci
ra Isid
i è ra
expian
Burch
lum f
vel luj
in exq
domos
Latinis
xæis
commu
regula
Id Mar
gant.
enim ja
nium p
gradus

Britanniæ, & Concilium Trosleianum cap. xv. & Rabanus l & Capitulare Caroli & aliorum m & Burchardus n & Ivo o & Pœnitentiale Romanum p. Martini verba referunt Burchardus q & Ivo r quasi ex Concilio Bracarenfi. In Tiliano libro sic est: οἱ κατὰ λαμπεύμενοι καὶ τῆ συνιδέαις τῆς χερίων ἑξακοσθουῶτες. In veteri libro, τῆ ἐθνῶν κατὰ κοσθουῶτες. Qui divinationes expetunt, & morem gentiliū subsequuntur, Gratianus & ceteri. Si quis autem paganorum consuetudinem sequens, divinos aut sortilegos in domum suam introduxerit, Martinus. Qui auguria vel auspicia sive somnia vel divinationes quaslibet secundum morem gentiliū observant, Isidorus in Conciliis. Sortilegos Martinus addidit, plura Isidorianus interpres. ἕντι ἀνευρέσι φαρμακειῶν ἢ ἐ κατὰ πόσ. exquirendi aliquid arte magica aut expiandi causa, Gratianus. arte malefica, Burchardus pro magica. & alij, quasi ut malum foras mittant, aut maleficia inveniant, vel lustrationes paganorum faciant. Martinus in exquirendis aliquibus arte malefica, aut domos lustrant. Isidorus. Illa omiffa sunt à Latinis: τεῖα ἐτι ἰσοπτώσεως, καὶ δύο ἐτι εὐχῆς χεῖς πεσορεῖς. Ut annos tres jaceant, duos communicent in oratione sine oblatione. C. sub regula quinquennij jaceant habet Gratianus. Id Martinus interpretatur, pœnitentiam agant. A. Itidem Isidorus non malè. Illud enim jacere duplex est, alterum generale omnium pœnitentium, alterum speciem notat gradus pœnitentiæ. Alij enim ante fores e-

l Raban. c.
23. pœnitent.
m Cap. lib. 7.
c. 21. in ad-
dit. 1.
n Burch. lib.
10. c. 5.
o Ivo lib. 8.
tit. 5. c. 2. pa-
norm. & par.
11. c. 2. decr.
p Pan. tit. 6.
c. 1.
q Burch. lib.
10. c. 6.
r Ivo d. par.
11. c. 34.

rant, alij intra fores, sed cum catechumenis exhibant. Alij manebant jacentes, alij erecti, sed neque offerebant, neque communionis sacræ erant participes. Sed de his hæcenus. (8.)

A D D I T I O N E S.

(1) **D**ISTIN. 55. capitis 7. *Si quis à medicis* inscriptio est in Romano libro: *Vnde in Nicæno Concilio cap. 1. legitur. In margine hæc sunt: In Tribur. ibid. (hoc est, c. 33.) Ansel. l. 7. c. 36. Poly. ibid. (hoc est, l. 2. ti. 31.) In Notis est: [deinceps] His verbis nihil respondet in Græco vulgari codice: sed optimè apud Balsamonem, quemadmodum & in Carthagenensi 6. in capitulis Nicænae synodi à Teilone & Thearisto versis. Capitis noni inscriptio est: Item ex Martino Bracharensi Episcopo in capitulis synod. Græc. c. 21. *Si quis pro agrituaine natura à medicis secta habuerit, similiter & qui à barbaris aut dominis suis fuerint castrati &c. existimant posse à se carnales concupiscentias amputare &c.* In margine hæc sunt: Ivo p. 6. c. 374. Pann. l. 3. c. 5.*

(2) Antè caput 1. distin. 64. in eodem libro hæc verba sunt: *A quibus ordinentur Episcopi, in Nicæno primo Concilio definitum est, in quo sic legitur cap. 4. Episcopi ab omnibus &c. Et in margine: In Concilio Nicæno 2. c. 3. Ansel. l. 6. c. 4. & 54. Ivo p. 5. c. 117. Burc. l. 1. c. 27. concordat. Inscriptio cap. 7. c. dist. hæc est: Item ex Concilio Martini Papa. Episcopus oportet &c. Et in margine: In capitulis Martini Bracharen. c. 4. ex Conc. Nic. c. 4.*

(3) Inscriptio capitis quarti distin. 81. in Romano editione est: Item ex Concilio Nicæno c. 9. *Si quis fuerit in examinatione &c. In margine hæc sunt: Rab. lib. p. c. 1. Burc. l. 2. c. 13. Ivo par. 6. c. 33. Ansel. l. 8. c. 117. supra dist. 24. c. ult. In fine est: Sancta defendit Ecclesia. & in margine: Sancta] Al. catholica. sic*

DIALOGUS DECIMUS. 117

epi. 1. Cali. 1. Inscriptio cap. ult. dist. 24. est: De his ita legitur in Concilio Martini Papæ. Si quis Presbyter aut Diaconus &c. Et in margine: Apud Martinum Bracaren. c. 24. Facit ad hoc c. epist. 5. Zacharia ad Bonifacium Episcopum. & 15. q. 8. Si quis Presbyter.] Ans. l. 8. c. 13. Et in Notis: Confessi sunt] In originali est: confessi non sunt, & post ordinationem &c. Verum in Concilio Nicano c. 9. (unde hoc caput videtur sumptum) habetur sine negatione, quemadmodum hic: & infra dist. 81. c. Si quis sine. Scribe, si qui sine. In extremo hoc capite est: Sancta catholica defendit Ecclesia. Capitis 4. Si quis Presbyter. 15. q. 8. inscriptio est: Item ex Concilio Martini Papæ c. 35. Et in margine: In capitul. Martini Brachar. (adde, cap. 25.) ex Concil. Neocasar. c. 9. & 10. Burc. l. 2. c. 48. Ivo p. 6. c. 149. Pann. l. 3. c. 150.

(4) Capitis secundi distin. 47. in eodem libro inscriptio hæc est: Item ex Concilio Nicano c. 17. Quoniam multi &c. Et in margine: Infra 14. q. 4. c. 8. ex alia versione. Poly. l. 4. ti. 31. Rab. l. pæn. c. 32. Burc. l. 2. c. 129. Ans. l. 7. c. 153. Ivo p. 6. c. 196. & par. 13. c. 8. Ad illa verba, aut ex adinventione, additur: Redundat ista particula aut. & pro sescupla est in margine: Al. sesquipla. Et in Notis hæc sunt: Sescupla] Hoc sesquialterarum usurarum genus, quamvis gravissimum, in frugibus humidis vel arentibus Constantinus lege permiserat, qua nunc extat in Codice Theodosiano l. 2. tit. ult. de usur. l. 1. Eodem pertinet quod scribit B. Hieronymus in commentariis in Ezechielem l. 6. c. 18. his verbis: Solent in agris &c. ut hyemis tempore demus decem modios, & in messe recipiamus quindecim, hoc est, amplius partem mediam &c. Postea verò in aliis Conciliis & à Romanis Pontificibus genus omne usurarum, tanquam juri naturali ac divino contrarium, tam Clericis quam laicis fuit interdictum; quemadmodum apparet in Decretalibus, titulo de usuris. Inscriptio cap. 4. cau. 14. q. 4. hæc est: Item ex Concilio Martini Papæ c. 62. Si quis oblitus timorem Domini &c. Et in margine: In capitulis Martini Brachar. Et in Notis: Magni Concilij] Sic loquitur Martinus Bracharensis, quoniam hanc sen-

tentiam accipit ex capite 17. Concilij Nicani, quod citatur infra ead. c. Quoniam. Et in duobus vetustis Gratiani exemplaribus, post hoc continuo illud subiungitur.] Editum quoque est: turpe lucrum quaeserit. Inscriptio cap. 8. Quoniam multi. ead. quaest. haec est. Item ex Nicano Concilio c. 17. Et in margine: Et in Aquisgran. c. 40. dist. 47. Quoniam multi. Burchard. 2. c. 12. Ivo p. 13. c. 8. Et in Notis: Supra dist. 47. hic idem canon affertur ex versione Dionysij, qui non ex prisca, qua est in collectione Isidori.

(5) Gratiani verba sunt in eodem libro ante cap. 8. Diaconi. distin. 28. Videtur permitti Subdiaconis, cum de Diaconis specialiter praecipitur ut sine probatione castitatis non ordinentur. Hoc idem in Ancyrana synodo videtur esse permissum, in qua c. 10. (al. 9.) sic statutum est. Diaconi quicumque cum ordinantur, in ipsa ordinatione protestati sunt &c. In margine est Pann. l. 3. c. 87. Poly. l. 4. tit. 31. Distin. 27. in prima haec verba sunt: Quod autem unius uxoris vir Episcopus esse iubetur, quaeritur an de tempore ordinationis hoc sit accipiendum, ut tempore sua administrationis ejus possit copula fungi quam unicam & virginem desponsavit. Hoc Martinus Papa prohibet dicens: Diaconus qui eligitur, si contestatus fuerit pro accipiendi matrimonio, & dixerit non posse in castitate permanere, hic non ordinetur &c. Et in margine: Apud Martinum Bracarensem c. 39. Distin. 28. Diaconi. l. 6. c. 376. Pann. l. 3. c. 97. Et postea: Hac auctoritate datur intelligi quod illi qui uxores habent vel accipere volunt, nec Diaconi nec Sacerdotes fieri possunt nisi continentiam profiteantur. Si vero Diaconus a ministerio cessare voluerit, & contracto matrimonio licite potest uti. Nam etsi in ordinatione sua castitatis votum obtulerit, tamen tanta est vis in sacramento conjugij quod nec ex violatione voti potest dissolvi ipsius conjugium. His miror nihil addidisse selectos viros.

(6) Inscriptio cap. 42. cau. 12. q. 2. in Romano libro est: Item ex synodo Ancyrana c. 15. Si quis de rebus Ecclesiae, cum Episcopus non est &c. In margine: Ans. l. 6. c. 162. Et in Notis: Reddi] Sic in quibusdam exemplaribus priscae versionis, In aliis vero

est, reddidisse. Gracè legitur, ἵνα ὁ πλεονέκτης τῶν εἰσο-
δοῦν ἢ πεπραγμένων ἀποδοθέντων αὐτοῖς τῶν πλείονα
τῶν πωλῶν. id est, propterea quòd sæpe rerum vendi-
tarum reditus majus pretium his ipsis reddiderit. *Sed*
ob glossam non est mutatum. Inscriptio cap. 22. dist.
50. est hæc: *Item ex Concilio Martini Papa c. 17. Si*
quis Presbyter aut Diaconus inventus fuerit &c. In
margine est: *Apud Martinum Bracarensem. Burc. l.*
3. c. 179. ex Bracarenfi. Ivo par. 3. c. 173. ex Martino,
& 240. ex Bracarenfi. In Notis: Diaconus] Seque-
batur, aut Subdiaconus. quæ duæ dictiones expunctæ
sunt, quia neque apud Martinum aut Burchardum
aut Ivonem neque in antiquis Gratiani codicibus ha-
bentur.

(7) Dist. 50. capituli 42. Eos verò. in eodem li-
bro inscriptio est: *Item ex Concilio Ancyrano c. 22.*
par. Eos verò. Et in margine hæc sunt: *Ex prisca ver-*
sione. & Tribur. c. 52. Polyc. l. 6. tit. 10. Burc. l. 6.
c. 15. Ivo p. 10. c. 25. & 144. Et in Notis: Hæc ve-
rò] Gracè est: ὁ ἅδιό τερος τῆς πεπραγμένης πλεονέ-
κτη. id est. Secunda verò quinquennij tempus exple-
bit. Atque ita ferè Burchardus & Ivo ex Dionysij ver-
sione, & infra ead. c. Si quis voluntate. (scribe,
voluntariè) Cap. 44. inscriptio est: Item ex capitulis
Martini Bracarenfis Episcopi c. 78. Si quis volunta-
riè homicidium fecerit &c. Et in margine: Ivo p. 10.
c. 39.

(8) In eodem libro inscriptio cap. 2. cau. 26. q.
5. hæc est: *Item ex Concilio Ancyrano c. 23. al. 24.*
Qui divinationes expetunt, & morem gentilium sub-
sequuntur &c. In margine hæc sunt: Raban. in pœ-
nit. c. 23. & in Conc. Paris. li. 3. c. 1. Poly. ibid. (hoc
est, l. 6. tit. 12.) Burc. l. 10. c. 5. Ivo p. 11. c. 2. Pan.
l. 8. c. 62. Et in Notis: Gentilium] In Græco impresso
est ἡρώων. Sed in vetusto Vaticano & apud Balsamo-
nem ἐρωῶν. Exquirendi] Gracè est, ὅτι ἀνευρέσθαι φαρ-
μακείων. id est, ad inveniendâ medicamenta. Capituli
tertij Non liceat. inscriptio est: Item ex Concilio Mar-
tini Papa [Id est, ex capi. Martini Bracharenfis cap.
72. (Desideratur hæc nota.) Et in margine: Burch.
lib. 10. cap. 3. Ivo p. 11. cap. 40. Et vers. Nec ex
H iij

collectionibus est in margine: *Ibid.* cap. 74. *Burc.* l. 10. c. 20. *Ivo* p. 11. c. 47. Et vers. *Si quis autem*, est in margine: *Ibid.* c. 71. *Burc.* l. 10. c. 6. *Ivo* p. 11. c. 34. Et vers. *Mulieribus* est in margine: *Ibid.* c. 75. *Burc.* l. 10. c. 19. *Ivo* p. 8 c. 330. & p. 11. c. 46.

DE EADEM RE.

Dialogus undecimus.

C. ANTEQUAM aggrediare quæ reliqua sunt, scire cupio cur Græca Latinis præferenda sint, cum Græcos constet hæreticos fuisse permultos & hostes Latinorum, multaque finxisse & mutasse. **A.** Omniã Græca tibi videntur esse rejicienda. Ergo neque sacros libros cum LXX. editione conferamus, aut cum aliis interpretibus veteris aut novi testamenti, neque aliquem sanctorum patrum Orientis librum legamus. Frustra nobis Dionysius Areopagita, Athanasius, Gregorij tres, Basilius, Joannes Chrysostronus, & tam multi alij scripserunt. Frustra tot philosophi, medici, historici, si omnia tibi suspecta sunt. **C.** Non omnia dico rejicienda Græcè scripta. Sed quæro cur Latinis præferri oporteat? **A.** Si non omnes uno ordine habes Achivos, invenies in eorum scriptis qui ista detestentur hæreticorum facinora, qui detegant eorum flagitia. Itaque licet tibi cetera sincera esse credere. Quod si non omnia Græci notant, at Latini habent quædam suspecta. Ab his abstine.

Ceteri, ut fontes ex quibus oriuntur rivi & flumina, habendi sunt Græcorum libri. Hi præsertim Græci canones in Græcia ita scripti, cur non tibi Latinis antiquiores & potiores sint, causam nullam dices. Latinos interpretes vides varios esse & obscuros. Quis meliùs sententiæ vim explicare potest quam is qui conscripsit? Si cum Afris aut Indis aut Persis cum interprete negotia geras, quàm multa interpretes obscurè dicet aut de suo addet à nobis aut ab illis non dicta, aut dictorum non recordabitur? C. Sunt igitur Græca Latinis potiora, quasi fons Latinorum. id mihi ad rem de qua agimus satis est. A. Post Ancyranos canones sequuntur Neocæsarienses. Hujus Concilij caput octavum ex interpretatione Isidoriana Gratianus refert distin. xxxiv. cap. xi. & capite xii. Martini caput xxix. a Quod dicitur, *dato repudio dimittere eam debet*, Græcè est, *ὀφείλει ἀπολύσαι αὐτήν. dato repudio non habet Martinus. (1)*

Caput ix. Gratianus refert ex Isidori interpretatione causâ xv. quæst. iix. capite i. Martini verò caput xxv. capite iv. ejusdem quæstionis. b Ex Dionysij interpretatione Rabanus cap. i. pœnitentium, & Burchardus c & Ivo d. Martini verba refert Ivo in panormia e ut ex Concilio Martini Papæ cap. xxvi. Sed Burchardus f & idem Ivo in excerptionibus g quasi ex Concilio Cabilonen- si. *τὰ δὲ λοιπὰ ἀμαρτήματα ἔρασαν οἱ πολλοὶ ἐν χριστιανῶν ἀφίεναι.* Hæc omittit Martinus &

a Dist. 34. e.
11. Si cujus.
c. 12. Si
laici.

b 15. q. 8. c. 1.
c. 4. Si quis
c Burch. li. 2.
c. 49.
d Ivo li. 3. tit.
11. c. 9. panorm.
e part. 6. c.
150. decr.
e d. tit. 11. c. 18
f Burch. lib.
2. c. 48.
g Ivo par. 6.
c. 149. decr.

Dionysius. *Nam cetera peccata censuerunt plurimi etiam ordinatione privari*: Isidorus. *Cetera verò peccata &c.* Gratianus. *Remitti malim quàm privari.* (2)

Caput XI. ex interpretatione Isidoriana refert Gratianus distin. lxxiix. cap. iv. Martini verba non facilè adgnoscentur capite primo ejusdem distinctionis *h* Bonifacio Papæ inscripta, quod Demochares non vidit, qui alia animadvertit. Est autem Martini caput xx. Fabiano Papæ adscribunt Burchardus *i* & Ivo *k* & liber Tarraconensis *l*. (3)

Caput tertium Concilij Gangrensis ex interpretatione Isidori refert Gratianus caussa xvii. quæst. i v. cap. xxxvii. & mox capite xxxiix. refert Martini caput xlvii. *in quo pro anathema sit scriptum est durissimè in omnibus arguatur.* Martini verba ut ex Concilio Bracarenfi referunt Burchardus *n* & Ivo *o*, qui alibi *p* referunt verba Concilij Gangrensis ex alia interpretatione. (4)

Caput quartum Concilij Antiocheni ex interpretatione Dionysij refert Gratianus caussa xi. quæst. i ii. cap. vi. & capite vii. Martini caput xxxvii. *q* Dionysium sequuntur Burchardus *r* & Ivo *s* & Anselmus *t* & ante hos Nicolaus Papa in epist. ii. ad Michaëlem Imperatorem: *εἰ τις ἐπίσκοπος ἐκ τῆς συνόδου καταπεθεῖς. Si quis Episcopus damnatur à synodo*, Gratianus. *damnatus* Burchardus & alij. sic etiam Capitulare Caroli lib. i. cap. vii. *Si quis Episcopus in Concilio excommunicatus fuerit.* Martinus: *Si quis Episcopus*

h Dist. 78. c. 1. & 4. Presbyter.

i Burch. lib.

2. c. 10.

k Ivo li. 3. tit.

3. c. 2 panorm.

o par. 6. c.

30. decret.

l Tarr. lib. 6.

c. 122.

m 17. q. 4. ca.

37. Si quis. &

38. Si quis.

n Burch. lib. 8.

c. 25.

o Ivo par. 7.

c. 45. decret.

p Burch. lib. 11.

c. 62. Ivo par.

13. c. 48. &

par. 16. c. 102.

decret.

q 11. q. 3. c. 6.

Si quis. & ca.

7. Si quis.

r Burch. lib. 1.

c. 199.

s Ivo par. 5. c.

362. decret.

t Ansel. lib. 12.

c. 26.

copus à synodo fuerit depositus. Isidorus ut Græci. vel marutinum vel vespertinum sacrificium addidit Martinus. Si autem permanserit turbans &c. hæc etiam sunt addita à Martino, sumpta ex capite quinto extremo ejusdem synodi. (5)

Caput nonum ex interpretatione Isidoriana Gratianus refert caussa ix. quæst. 111. capite 11. & capite primo refert Martini caput 1 v. u quod brevius est multò superiore. Videtur autem confirmari canon xxxiv. Græcis, xxxv. Latinis Apostolorum; de quo videndus Nicolaus Papa ad consulta Bulgarorum cap. lxxii. Apud Anselmum x refertur Dionysij interpretatio capitis ix. Antiocheni. (6)

Caput xii. refert Gratianus caussa xx i. quæst. v. cap. 11. ex Isidori interpretatione. Martini caput xxxv. cap. v. ejusdem quæstionis 7. Hoc esse caput arbitror contra beatum Athanasium scriptum, quod reprehendit Julius in epistula ad hos eosdem Episcopos Antiochiæ congregatos. Idem contra Joannem Chrysoptomum dum obiceretur, ab eo responsum est hæreticorum canonem fuisse. B. Cur igitur canones Antiocheni recepti sunt, cum Arianos illos Episcopos auctores habeant? A. Non possum causam dicere. sed receptos esse constat & in corpore canonum positos ante Concilium Chalcedonense; ut in ejus Concilij actione xii. Græcis, Latinis xi. apparet. Ex libro etiam Latino, quem eodem nomine Corpus canonum

u 9. q. 3. c. 1. &
2. Per singulas.

x Anf. lib. 5.
c. 73. in addit

y 21. q. 5. c. 2.
& c. 5. Si quis.

dicimus, quem apertè Leo IV. in epistola ad Episcopos Britanniae approbat, id constat, & ex aliis multorum testimoniis, praesertim Paschalis II. in Concilio Romano. Fortasse propter decretorum utilitatem. Sed ad caput XII. revertamur; quod referunt Concilium Aquisgranense cap. LXXIV. & Burchardus z & Ivo a & Anselmus b ex Dionysij interpretatione. Illa verba variè conversa sunt: εἰ τις ἰπὸ τῆ ἱδ'ῆς ἐκκομ'ῆς καὶ ἀποπέλας. Apud Isidorum rectè est: *Si quis à proprio Episcopo depositus*. Apud Martinum est: *Si quis Episcopus in Concilio excommunicatus fuerit*. Apud Dionysium: *Si quis à proprio Episcopo Presbyter aut Diaconus aut à synodo fuerit Episcopus damnatus.* (7)

Caput XIV. habet Gratianus caussa VI. quaest. IV. cap. I quasi ex Laodicensi Concilio ante Democharis editionem, ex Isidori magna ex parte interpretatione; & cap. II. Martini cap. XIII. c Ex Dionysij interpretatione referunt Burchardus d, Ivo e, & Anselmus f. Prima verba Gratiani alij omnes aliter referunt. Græca hæc sunt: εἰ τις ἐπίσκοπος ἐν τινὶ ἐγκλήματι κείνοιο. *Si quis Episcopus criminaliter in judicio Episcoporum fuerit accusatus*, Gratianus. *Si quis de aliquibus causis criminalibus in judicio Episcoporum fuerit accusatus*, Isidorus. *Si quis Episcopus in aliquibus causationibus judicatur*, Martinus. Vox *causationibus* omissa est à Gratiano. *Si quis Episcopus de certis criminibus judicatur*, Dionysius & Græci. In Metropolitanis alter-

z Burch. lib. 2.
c. 180.

a Ivo par. 6.
c. 225. decret.

b Anselm. lib. 5.
c. 74. in addit.

c 6. q. 4. c. 1.
& 2. Si quis.

d Burch. lib.
I. c. 150.

e Ivo par. 5. c.
263. decret.

f Anselm. lib. 5.
c. 77. in addit.

rius vocatione varietas est. Neque enim Græcè dicitur illum esse vocandum, sed vicinos Episcopos à Metropolitanò. At Gratianus habet : *Metropolitanum Episcopum alterius provincie vicine advocari & aliquantos cum eo Episcopos alios.* Sic etiam Isidorus, *ut de provincia vicina alter Metropolitanus convocetur Episcopus, ut per eum confirmetur &c.* Martinus. *Metropolitanus Episcopus à vicina provincia iudices alios convocet,* Dionysius & Græci. (8)

Caput XIX. Gratianus refert distin. XCII. cap. v. ex Dionysij interpretatione; & capite IV. Martini cap. x. g quod à Burchardo h & Ivone i dicitur ex Concilio Aurelianensi sine nomine, & in libro Tarraconensi k. Ab eisdem referuntur verba Dionysij, & ab Anselmo l. Varietas est in extremo canone. Græcè est : *ὁ αὐτὸς ἢ ἑὸς ἀρχιερεὶς τελεία συνόδῳ κείνῃσιν ἐπισημαίνον ὁρίσῃ.* Expectare eum oportet plenariam synodum, donec de eo quod competit statuatur, Isidorus. *Sustineat autem quod de eo sanctum Concilium iudicare voluerit,* Martinus. *quid pro quod Gratianus. quidquid Burchardus & alij. quem etiam observare convenit quidquid synodus provincie perfecte iudicando decreverit,* Dionysius apud Gratianum. *synodus perfecta provincie apud Burchardum & Græcos.* (9)

Cap. XIX. ex Isidori ferè interpretatione refert Gratianus distin. Lxv. cap. III. & Martini cap. III. cap. II. m Initij varietas est, *ἐπίσκοπον μὴ χεῖρον ἔχειν.* Episcopum non or-

g Dist. 92. c.
4. Si quis. &
c. 5. Si quis.
h Burch. l. 1. c.
40. & 41.
i Ivo par. 5.
c. 151. & 152.
decr.
k Tarrac. lib.
6. c. 68. & 69.
l. Ansel. lib. 6.
cap. 41.

m Dist. 65. c.
2. Non de-
bet. & c. 3.
Episcopus.

dinandum, Isidorus. *Episcopus non est ordinandus*, Gratianus. *Non debet ordinari Episcopus*, Martinus. (10)

De synodo bis quotannis habenda cap. xx. refert ex Isidoriana interpretatione Gratianus distin. xlix. cap. iv. & Martini cap. xlix. cap. xv. ejusdem distinctionis *n*. Item Burchardus *o* & Ivo *p* cap. xx. referunt ex Dionysij interpretatione. Tempora synodorum omisit Martinus. In aliis varietas est de posteriori synodo, quam omnes Idibus Octobris habendam dicunt. sed Græci & Isidorus decima Hyperberetæi mensis; Dionysius & ceteri xv. quamvis non apertè, quia solum dicunt Octobrem esse Hyperberetæum mensem. B. Non idem Theodorus & Lilius dicent, qui Romanorum cum Græcis nomina mensium non posse convenire scribunt propter intercalationes. A. Posterioribus temporibus fortasse omiserunt intercalandi consuetudinem & ordinem mensium Latinorum servarunt. In canonibus Apostolorum sine mentione mensis Octobris dicitur Hyperberetæi duodecima, capite xxxvii. Græcis, Latinis xxxlix. Sed in Isidori libro dicitur, juxta Romanos, quarto Idus Octobris. (11)

Venio nunc ad caput xxiii. quod refert Gratianus causa iii. cap. iii. *q* ex Dionysij interpretatione, item Burchardus *r*, Ivo *s*, Anselmus *t*, & liber Cæsaraugustanus *u*. Et Martini caput refert Gratian. cap. iv. ejusdem quæstionis *x*. Item Burchardus *y* & Ivo *z* ut ex Concilio Hispalensi, Quod apud Gratianum

n Dist. 18. c. 4. Propter. & c. 15. Proter
o Burch. lib. 1. c. 44.
p Ivo lib. 4. tit. 2. cap. 3. panor & par. 5. c. 154. decret.

q 8. q. 1. cap. 3. Episcopo.
r Bur. lib. 1. c. 185.
s Ivo par. 5. cap. 301. decret.
t Ans. lib. 6. c. 57.
u Cæs. lib. 3. c. 37.
x c. 4. Episcopo. e. q.
y Burc. d. lib. 1. c. 187.
z Ivo dict. part. 5. c. 303.

est, & electione Clericorum, neque Græci neque Latini libri habent. (12)

Caput xxv. ex interpretatione Dionysij refert Gratianus caussa xii. cap. xxiii. & Martini cap. xvi. caussa x. quæst. ii. cap. ix. a Dionysium sequuntur Anselmus b & Capitulare Caroli c & aliorum. Varietatem omitto, ut veniam ad Laodicenos. (13)

Caput xiii. refert Gratianus dist. lxxiii. cap. vi. d ex Dionysij interpretatione, & Burchardus e & Ivo f & Anselmus g & Deus-dedit h & Capitulare i de quo dixi. Martini caput primum refert Gratianus cap. iix. ejusdem distinctionis k; & ut Bracarenfis Concilij cap. i. referunt Burchardus l, Ivo m, & Anselmus n; ut verba Cælestini liber Cæsaraugustanus o. Addit autem Martinus quædam: *Vt Episcopi eos probent &c.* (14)

Caput xxxii. est apud Gratianum caussa prima cap. lxxvi. ex Isidoriana interpretatione, & caput lxxvii. ex Martino cap. lxx. p, *ne eulogia sive benedictiones ab hæreticis accipiantur.* Laodicenum canonem referunt Burchardus q & Ivo r & Deus-dedit s, sed ex Dionysij interpretatione. At ex Isidori liber Tarraconensis t. (15)

Caput xlvii. habet Gratianus de consecratione distin. iv. cap. lix. u ex Isidori interpretatione, ut est etiam in Capitularibus Imperatorum x. At in eadem distinct. cap. lix. Martini verba refert capit. xlix. y Ex Dionysio referunt Burchardus z & Ivo a. (16)

a 12. q. 1. c.
 23 Episcopus.
 & 10. q. 2.
 cap. 8. Episcopus
 b *Anf. lib. 6.*
 c. 163.
 c *Capit. lib.*
 7. c. 76.
 d *Dist. 63. c.*
 6. Non est.
 e *Bur. li. 2.*
 c. 8.
 f *Ivo par. 6.*
 c. 28 *decret.*
 g *Anf. lib. 6.*
 c. 38.
 h *Deusd. l. c. 1.*
 & 4.
 i *Capit. lib. 7.*
 c. 79.
 k c. 8. *dist.*
 63. *non licet.*
 l *Bur. lib. 1.*
 c. 10.
 m *Ivo par. 5.*
 c. 64 *decret.*
 n *Ansel. lib.*
 6. c. 8.
 o *Cæsaraug.*
 lib. 3. cap. 18.
 p 1. q. 1. c. 66.
 Non oportet.
 & 67. Non
 liceat.
 q *Burc. lib. 3.*
 c. 209.
 r *Ivo par. 3.*
 c. 260. *dec.*
 f *Deus-ded. c.*
 2. & 4.
 t *Tarr. lib. 6.*
 c. 20.
 u *De conf. di.*
 4. c. 58. *Bap-*
tizandor.
 x *Capit. lib. 7.*
 cap. 404.
 y e. d. c. 57.
 Non liceat.

z *Birc. lib. 4.*
cap. 9.
a *lvo par. 1. c.*
204. dec.
b *De consecr.*
d. 3. c. 7. Non
liceat. & cap.
8. Non oportet.

c *Cassian l. 4.*
c. 21. & 22. de
instit. cœnob.

d *Dist. 44. c.*
10. Non oportet. & c.
ut.

e *Dist. 95 c 8.*
Non oportet.

f *De conf. d.*
4. c. 124. Omni tempore.

Sic etiam distin. tertia cap. 119. refert caput L. Concilij Laodicensi ex Isidori interpretatione, & capite VII. ex Martini capite I. b & quod Græcè est *νησέειν ξηροφαγώων*, Martinus *sincerè abstinentes* dixit. *escis abstinentia convenientibus, id est, aridioribus*; uti Isidorianus interpres. B. Sic etiam xerophagia dicitur apud Cassianum c, & omophagia, cum crudis cibis utuntur. A. *districto venerari jejunio* Dionysius in Corpore canonum scripsit. Aridis hodieque cibis Græcos in quadragesima uti scio. (17)

Caput LV. (quod aliis LIV. est) refert Gratianus distin. XLIV. cap. x. ex Isidori interpretatione, & cap. XII. Martini caput LXI. vel LXII. d Ex Dionysij interpretatione refert Rabanus cap. XXVII. pœnitentium. Quod Græcè est *ἐκ συμβολῆς συμπόσια ἐπισημαίνοντα*, ex collatis vel commestationibus convivium celebrare vertit Dionysius. *ex symbolis, quæ vulgus commissalia appellat, convivium celebrare*, Isidorianus. *convivia facere de consecratis*, Martinus. (18)

Caput huic proximum LVI. vel LV. erit hujus Concilij & diei extremum. Refert Gratianus distinct. XCV. capite 119. ex Isidori interpretatione e. & de consecrat. dist. IV. cap. CXXIV. extremo refert caput Martini LIII. f Varietas est nonnulla. Namque Martinus de baptisterio ait: *Non liceat Presbytero prius Episcopo introire in baptisterium.* Græci: *ἔσιέναι ἐκ καθέζεσθαι ἐν τῷ βύματι.* ante processionem Episcopi introire in sacrarium & sedere:

dere; sed cum Episcopo debent ingredi, vel in subselliis sedere, Dionysius. ante ingressum Episcopi ingredi Ecclesiam, & sedere in tribunalibus, Isidorianus. Quod verò Martinus ait nisi fortè aut absens fuerit aut agrotus, Isidorianus habet: nisi fortè aut agrotet Episcopus, aut in peregrinationis commodo eum abesse constiterit. Apud Democharem est commodo esse eum constiterit. & in margine: in peregrinatione modo, eum esse &c. Apertiùs Dionysius: nisi forsitan infirmitate detineatur aut proficiscatur Episcopus. Græcè verò est: *ἢ μὴ ἀνομιᾶν ἢ ἀποδημεῖ ἑπίσκοπος*. (19)

Cetera alio die, ut veteres augures dicebant, persequemur.

ADDITIONES.

(1) CAPITIS undecimi *Si cuius uxorem*. dist. 34. in Gregoriano libro inscriptio est: *Item in Neocesariensi Concilio c. 8.* Et in margine: *Ans. l. 7. c. 19.* Capituli 12. inscriptio est: *Item ex Concilio Martini Papa. Si laici uxor &c.* Et in margine: *Ali-cuius laici] orig. Et: Apud Martinum Bracarensem c. 28.*

(2) Initio quæstionis 8. causæ 15. in eodem libro hæc verba sunt: *De ultima verò quæstione sic statutum est in Concilio Neocesariensi c. 9. & 10. Qui admisit corporale peccatum &c.* Et in margine: *Raban. lib. penit. c. 1. Poly. l. 4. ti. 39. Burc. l. 2. c. 49. Ivo p. 6. c. 150. Pann. l. 3. c. 151.* Et in Notis: *Propter ejus studij utilitatem] Græcè est, ἕνεκα τῆς ἀμύνης ἀπουδῶν, id est, propter studium ac diligentiam, quam cetero-quin adhibet. Privari] Græcè legitur: τῷ χεῖρ ἁγιασμοῦ. id est, per manus impositionem dimitti, quemadmodum ferè vertit Dionysius, cujus versionem ceteri collectores attulerunt, hac tamen clausula omis-sa. Nam hæc versio quam Gratianus affert, est prisca,*

qua in collectione Isidori (deest extat.) Ita ex his verbis longè alia elicitur sententia atque auctor glossa paravit. Capituli quarti inscriptio est : Item ex Concilio Martini Papa c. 35. Si quis Presbyter &c. Et in margine : In capitulis Martini Bracharensis ex Conc. Neocasarien. cap. 9. & 10. Burc. l. 2. c. 48. Ivo p. 6. 149. Pann. l. 3. c. 150. In fine, pro voce accipiant, est in margine : Al. retineant.

(3) Gratiani verba sunt in eodem libro initio distin. 78. Qua verò atate Sacerdotes ordinari debeant, Bonifacius Papa diffiniuit dicens : Si quis triginta &c. Et in Notis est : Bonifacius] Ceteri collectores citant ex decretis Fabiani. Extat apud Martinum Bracharensis Episcopum in capit. Grac. synod. c. 20. Et in margine : Poly. l. 2. tit. 20. Burch. l. 2. c. 10. Ivo par. 6. cap. 30. Pann. l. 3. c. 29. Capituli 4. hæc inscriptio est : Item ex Concilio Neocasariensi c. 11. Presbyter ante xxx. &c. In margine hæc sunt : Polyc. l. 2. tit. 27. Ans. l. 7. c. 95. Pann. l. 3. c. 29.

(4) Inscripção capituli 37. Si quis servum alienam occasione religionis &c. c. 17. q. 4. in Gregoriana collectione est : Vnde in Gangrensi Concilio c. 3. legitur. In margine est : Ivo p. 16. c. 102. & p. 13. c. 48. Capituli 38. inscripção hæc est : Item ex Concilio Martini Papa c. 47. Si quis servum alienum causa religionis doceat &c. Et in margine est : In cap. Gracarum synod. Martini Brachar. Burc. l. 8. c. 25. Ivo par. 7. cap. 43.

(5) Capituli sexti causæ 11. quæst. 3. in eodem libro inscripção est : Item ex Concilio Antiocheno c. 4. Si quis Episcopus damnatus à synodo. In Notis est : Damnatus] Gracè est *καταπέτης*, id est, depositus. Et in margine : Et Aquisgran. c. 47. extr. de Clero exc. depo. c. 1. & 2. Nic. Papa epi. 8. Poly. ibid. (hæc est, l. 7. tit. 1.) Burc. l. 1. c. 199. Ivo p. 5. c. 346. Ans. l. 12. c. 26. Capituli 7. inscripção est : Item ex Concilio Martini Papa c. 37. Si quis Episcopus in Concilio excommunicatus fuerit &c. In margine est : In capitulis Martini Bracharensis. In Notis hæc sunt : Forinsecam] In aliquot Gratiani & Concilij codicibus est, forasticam. In canone quinto Concilij Antiochani

DIALOGUS UNDECIMUS. 131

unde hoc sumptum est, legitur, *ἵνα τὸ ἐξωθεν ἔχοιται*, que Dionysius vertit, per potestates exteras.] Capituli primi de Clerico excom. inscriptio est: Ex canone Apostolorum: Si quis Episcopus, Presbyter, &c. Et in margine est: *Addi potest c. 18. ex Theodoro Balsamone. refertur c. 1. eod. tit. in 1. compila.* Capituli secundi inscriptio est: Ex Concilio Antiocheno: Si quis Presbyter &c. Et in margine est: *cap. 2. eod. tit. in 1. compil.*

(6) Capituli primi 9. q. 3. in eodem libro inscriptio est: sicut in Concilio Martini Papa legitur c. 4. *Per singulas provincias oportet &c.* In margine est: *In capitulis Martini Bracharen. c. 4. Pro voce Metropolitanum est in margine: Al. Primatum Metropolitanum sui. Et pro voce assumat: Al. sibi assumat.] Capituli 2. inscriptio est hæc: Item ex Concilio Antiocheno c. 9. Per singulas provincias Episcopos singulos &c.* Et in margine, ad illa verba, secundum antiquum patrum nostrorum canonem, additur: *Apost. can. 34. In Notis, ad illa verba, citra Metropolitanum Episcopi conscientiam, additur: Græcè est, διὰ τῆς μητροπόλεως ἐπισκόπου, μή ᾧ ἀπὸ τῆς αἰῶν τῆς τῶ λοιπῶν γῶμης.* Itaque eadem voce *γῶμης* utitur canon tam in consensu Metropolitanum quam suffraganeorum. Sed ob multas varietates placuit apponi verba Græca cum versione nova. *τῶς καὶ ἐκείτω &c. Episcopus qui in unaquaque &c.*

(7) Inscripção capituli secundi 21. q. 5. in eodem libro est: *Item ex Concilio Antiocheno c. 12. Si quis à proprio Episcopo depositus Presbyter &c.* Et in margine hæc sunt: *Et in Aquisgran. c. 74. Burc. l. 2. c. 180. Irto p. 6. c. 225.* Capituli 5. inscriptio est: *Item ex Concilio Martini Papa c. 35. Si quis Episcopus, Presbyter, aut Diaconus excommunicatus &c.* In margine hæc sunt: *In capitulis synod. Græc. Mar. Brachar. c. 35. Concor. sup. ea. c. Si quis à proprio. Ad illa verba, & importans se palatio, est in margine: Al. importunans. al. importunus palatio.* In Notis est: *ad majorem Episcoporum synodum] Antea legebatur, majorum Episcoporum Concilium. Emendatum est ex codice Lucensi regio: quoniam concordat cum sa-*

none Antiocheno sup. ead. Si quis à proprio, unde videtur sumptum.

(8) *Causa 6. quæst. 4. cap. 1. in eodem libro Romano ita scriptum est: In Concilio Antiocheno c. 14. sic invenitur diffinitum. Si quis Episcopus criminaliter in iudicio Episcoporum fuerit accusatus & c. Et in margine: Al. de aliquibus causis criminalibus. Et: Burc. l. 1. c. 150. Ivo p. 5. c. 263. In Notis hæc sunt: Caput hoc in multis etiam vetustis Gratiani exemplaribus citatur ex Concilio Laodiceno. In uno tamen antiquo est ex Concilio Antiocheno, in quo etiam extat: & est antiqua versio. Metropolitanum] Gratiani exemplar hic valde dissentit ab hac versione. Namque his verbis colligitur Concilium unius provincie, in quo necesse est adesse proprium Metropolitanum, posse ad vocare vicinam provinciam Metropolitanum cum aliquibus Episcopis. Quod Marinus etiam Bracharensis in sequenti capite, quod ex Concilio Antiocheno accepit, confirmat. Græcè verò locus ita habet. ἐδοξε τῆν ἐκκλησίαν & c. Quod Dionysius, quemadmodum etiam est in codice canonum, sic vertit. Sancta synodo placuit & c. Ac sanè, quod Metropolitanus ad alterius Metropolitanum vocationem deberet venire, atque in eodem Concilio duo Metropolitanum futuri essent, vix videtur convenire. Capituli secundum inscriptionem est: Item ex Concilio Martini Papæ [id est, Episcopi Bracharensis, c. 13.] Si quis Episcopus in aliquibus causationibus iudicatur & c.*

(9) *Distin. 92. cap. 4. inscriptio est in eadem editione: De his in Concilio Martini Papæ sic statutum est: Si quis ordinatus Episcopus, pro contentione populi & c. In margine hæc sunt: Capit. Martini Bracharensis cap. 10. Vide Pelag. II. in epist. ad Benignum. Poly. l. 2. tit. 3. Burc. l. 1. c. 40. Ivo p. 5. c. 151. Et in Notis: Episcopus] In vulgatis sequebatur, ad patriarchiam cuius est electus. quæ inducta sunt auctoritate manuscriptorum & originalium ac ceterorum collectorum. Contentione] In duobus vetustis exemplaribus Gratiani & uno Conciliorum Regis Catholici legitur, contentione.] Ad illa verba, in quam venit, est in margine: Al. convenit. Capituli 5. hæc inscriptio est:*

Item
pus or
margi
Burch
addit
vitet.
ed quod
expecta
fecta.
& Ivo
in pau
ponitu
caput
cheno
Braca
Notis
dus &
tini Br
ad ver
(10
dem l
Non a
sentia
consci
cil. An
Concil
nand
copi &
bis Gr
Dionys
(11
tio est
ecclesi
c. 44.
19. In
tea leg
Pentec
medic
risque
qua ej
anti p

DIALOGUS UNDECIMUS. 133

Item ex Concilio Antiocheno cap. 18. Si quis Episcopus ordinatus, ad parochiam cuius est electus &c. In margine sunt hæc: In epistol. Pelag. 2. Poly. ibid. Burch. lib. 1. cap. 141. Ivo p. 5. c. 152. Ad vocem cuius additur in margine: *Al. cui.* Ad vocem *vetet*: *Al. vitet.* Et in Notis: *Vetet*] *Ἰσὲ τῆς ἑλᾶς Ἐπιμον,* id quod populus recuset. *Observare*] *ἐκδέχου,* id est, expectare, & suscipere. *Perfecta*] *Antea legebatur perfecta.* Restituta est vera lectio ex orig. & Burchardo & Ivone. Quid autem sit synodus qua hic perfecta, & in paulo post sequentibus capitibus integra dicitur, exponitur infra ead. c. Si quis Episcopus, tertio. Est id caput 8. cuius inscriptio est: *Item ex eodem (Antiocheno) c. 16.* Et in margine est: *Apud Martinum Bracar. c. 9. Burch. l. 1. c. 39. Ivo p. 5. c. 150.* Et in Notis: *Hæc versio, quam & Gratianus & Burchardus & Ivo sequuntur, eadem ferè est atque illa Martini Bracarenfis. Dionysiana verò longè magis accedit ad verba Græca.*

(10) Inscriptio capituli secundi distin. 65. in eodem libro hæc est: *Item ex Concilio Martini Papa. Non debet ordinari Episcopus absque consilio & presentia Metropolitanæ Episcopi &c.* In margine: *Al. conscientia.* In capitul. Martini Brac. cap. 3. ex Concilio Antioch. cap. 19. Capituli 3. inscriptio est: *Item ex Concilio Antiocheno cap. 19. Episcopus non est ordinandus sine consilio & presentia Metropolitanæ Episcopi &c.* Et in margine: *cap. 18.* Et in Notis: *Verbis Græcis multò melius respondet altera versio, qua Dionysij est; ideoque illa consulenda.*

(11) Cap. 4. distin. 18. in eadem editione inscriptio est: *Item ex Antiocheno Concilio c. 20. Propter ecclesiasticas causas &c.* Et in margine: *Burch. l. 1. c. 44. Ivo p. 5. c. 154. Pann. l. 4. c. 15. Polyc. l. 3. ti. 19.* In Notis hæc sunt: *Id est, media Pentecoste*] *Antea legebatur, & in medio temporis inter Pascha & Pentecosten. nec multò aliter apud Ivonem, id est, medio temporis &c. Sed reposita est hæc lectio ex plerisque Gratiani exemplaribus & collectione Isidori, in qua est hæc eadem versio. Nam ceteri collectores sentiti potius videntur versionem Dionysij, qua est in*

codice canonum: quamvis & Burchardus & Pannormia hoc loco habeant, id est, medio Pentecostes, vel in medio Pentecoste. ubi in versione Dionysij est, ita quarta septimana Pentecostes, verbum plane e verbo. Græcè enim est: ὡς τῆ τετάρτῃ ἡμέρᾳ μετὰ τὴν πεντηκοστὴν. Compleatur] vocem ἐπιτελείου Dionysij ut tit conveniat. Decimus] Prorsus ex Græco. Dionysius autem, quem Burchardus & Ivo sequuntur, habet Idibus Octobris, id est, quintodecimo die mensis Octobris, quem Hyperberetæum Græci cognominant. In canone autem Apostolorum 37. legitur secundam anni synodum celebrandam esse ἡμέρας δεκάτῃ, id est, duodecimo die Hyperberetæi. Non convenire autem omnino Latinorum menses cum Græcorum satis constat. Suidas quidem scribit, apud Macedonas Hyperberetæum eundem esse qui October, Galenus autem Pergami eundem qui Semptember. Capitulis 15. ejusdem distinctionis hæc inscriptio est: Item ex Concilio Martini Papæ. Propter ecclesiasticas causas &c. Et in margine est: Apud Martinum Bracarensem Episcopum in cap. synod. Græc. cap. 18. Poly. l. 1. tit. 17. Et ad verbum veniant additur: procedant, orig. Et in Notis: Gratianus hoc primum citat nomine Martini Papæ, deinceps eodem nomine multa citaturus. quæ omnia sumpta sunt ex libro capitulorum Græcarum synodorum Martini Episcopi Bracarensis. (antiquitus enim Episcopi Papæ dicebantur.) Hic enim, cum esset Græcus, ad utilitatem Ecclesiarum Hispania, ubi episcopatum obtinebat, ea capitula Latina fecit; & in nonnullis quadam addidit, in aliis verò reliqua detraxit; quemadmodum in hoc capite, quod sumpsit ex Concilio Antiocheno c. 20. sup. ead. c. Propter. Aliqua etiam ex Toletanis Conciliis in eum libellum retulit. Vel hi] In aliquot Conciliorum editionibus legitur, ut eorum qui se laesos existimant, in Concilio causa &c.

(12.) Gratiani verba sunt in Romano libro ante caput 3. Episcopo non licere. 8. q. 1. sed in Antiocheno Concilio hoc omnino fieri prohibetur: in quo c. 23. sic statutum legitur. Et in margine hæc sunt: Poly. l. 2. tit. 17. Anst. l. 6. c. 57. Burc. l. 1. c. 185. Ivo p. 5.

c. 301. Et in Notis: *Iudicio Episcoporum*] In codicibus Gratiani, etiam manuscriptis, sequebatur, & electione Clericorum. quæ sunt expuncta, quia neque in originali neque apud ceteros collectores leguntur. Capituli 4. inscriptio est: *Item ex Concilio Martini Papa c. 8. Episcopo non liceat &c.* Et in margine est: *Id est, in capitulis Martini Bracharen. c. 8. Bure. l. 1. c. 187. Ivo p. 5. c. 303. utrique ex Concilio Spalensi.*

(13) Inscripção capituli 23. *Episcopus ecclesiasticar.* 12. q. 1. in eodem libro hæc est: *Item ex Concilio Antiocheno c. 25.* Et in margine est: *Et in Parisiensi Conci. l. 1. c. 15. Ans. l. 6. c. 163.* In Notis est: *Occultè res*] In versione Dionysij legitur, ut per huiusmodi personas occultè ceteri lædantur fratres Ecclesiæ: (*& in margine: Al. ceteræ lædantur Ecclesiæ*) & concordat cum alia antiqua versione, quæ & ipsa est in tomis Conciliorum, ut per eorum secretam diligentiam ecclesiastici lædi videantur. Gracè in codicibus qui lecti sunt habetur: *εις δ̄ Ἰσ̄ τ̄ν̄ ἑπῑσκο̄πων λελη̄θο̄ς βλᾱπτεῑσθαι τ̄ς λόγους τ̄ς ἐκκλη̄σίας.* id est, ut ex his rationes Ecclesiæ latenter lædantur. Capituli 7. *Episcopus habeat.* 10. q. 2. (quod nobis est 8.) inscriptio est: *Item ex Concilio Martini Papa c. 16.* In margine hæc sunt: *In capitul. Martini Brachavensis ex Conc. Antioch. c. 25.* Et: 12. q. 1. *Episcopus ecclesiasticarum.* Et ad verbum *contaminaverit* est additum: *ita minaverit*] *codex regius.* Et in Notis: *Sin autem*] *In capitulis habetur, similiter. Sed melior videtur lectio duorum veterum Gratiani codicum, sin aliter.* Proprius enim accedit ad Gracam Concilij Antiocheni c. 25. unde hoc sumptum est: *εις ἢ ἄλλως,* id est, si autem & aliter, ut inf. 12. q. 1. c. *Episcopus. Actu*] *Hæc vox in simili re habetur inf. 12. q. 2. Vulterana:* *Vulteranæ Ecclesiæ actus vel patrimonium.* Gracè est, *ἢ ἢ ἑ̄τερας περιστάσεως ἐκκλησιαστικῆς.* id est, vel etiam ex qualibet alia causa & occasione ecclesiastica.] Varietas numeri capitulum huius quæstionis oritur ex cap. *Hoc jus porrectum.* quod nobis est tertium, in libro Romano pars capituli secundi.

(14) Capituli sexti distin. 63. in eodem libro inscriptio est: *Item ex Concilio Laodiensi c. 13. Non est*

permittendum turbis &c. Et in margine: *Burc. l. 2. c. 8. Ivo p. 6. c. 28. Ansel. l. 6. c. 38. al. 43. Deinde. p. 1. & 4.* Capituli octavi hæc inscriptio est: *Item ex Concilio Martini Papæ c. 1. Non licet populo &c.* Et in margine: *Apud Martinum Bracharensem c. 1. Sup. dist. 24. c. Episcopi. & dist. 51. Episcopum. Burc. l. 1. c. 10. Ivo p. 5. c. 64. Ansel. l. 6. c. 8. al. 12.*

(15) Causa 1. quæst. 1. caput 66. in eodem libro ita inscribitur: *Item ex Concilio Laodicensi c. 32. Non oportet hæreticorum benedictiones &c.* In margine hæc sunt: *Deus-dedit p. 2. & 4. Burc. l. 3. c. 259. Ivo p. 3 c. 260.* Inscripção capituli 67. est hæc: *Item ex Concilio Martini Papæ c. 70. Non liceat Clericis &c.* Et in margine: *In capitulis Martini Bracharensis.*

(16) De consecrat. distin. 4. cap. 58. in eodem libro inscripção est: *Item ex Concilio Laodicensi c. 46. Baptizandos oportet fidei symbolum &c.* Et in margine: *Burch. l. 4. c. 9. Ivo p. 1. c. 205.* In Notis hæc sunt: *Fidei symb.] Est prisca versio, & sententiam sat bene reddit. Hoc autem loco Græcè ἐστὶν τὸ μυστήριον.* Capituli 59. inscripção est: *Item ex Concilio Martini Bracharensis c. 49. Non liceat ante dnm &c.* Et in margine: *In capit. synod. Græcarum.*

(17) Distin. 3. de consecrat. cap. 7. inscripção in eodem libro est: *Item ex Concilio Martini Papæ Bracharensis c. 50. Non liceat quinta feria &c.* Et in margine: *In capitul. Gra. synod.* Inscripção capituli octavi est: *Item ex Concilio Laodicensi c. 50. Non oportet in Quadragesima &c.* Et in margine: *Et in 6. syn. c. 29. Burch. l. 13. c. 8. Ivo par. 4. c. 41.*

(18) In eodem libro Gregoriano inscripção capituli 10. dist. 44. est hæc: *Item ex Concilio Laodicensi c. 55. Non oportet ministros altaris &c. ex symbolis, (quæ vulgus commessalia appellat) convivium celebrare.* Et in margine: *Conc. Aquisgr. c. 83. Rab. in pan. c. 27.* Et ad illa verba quæ vulgus &c. additur: *Ista sunt addita loco cuiusdam glossæ.* Inscripção capituli 12. est: *Item ex Concilio Martini Papæ c. 61. & 66. Non liceat sacerdotes &c.* In margine est: *Apud Martin. Brachar. Burch. l. 2. c. 165. Ivo p. 6. c. 256.*

(19) Capituli octavi distin. 95. in eodem libro inscripção

criptio est: *Item ex Concilio Lædicensi cap. 56. Non oportet Presbyteros ante ingressum Episcopi ingredi & sedere in tribunalibus &c. In Notis: in peregrinationis commodo eum abesse constiterit] Sic prisca v. r. s. o. Sed Dionysius longè propius ad verba Græca: nisi forsitan infirmitate detineatur aut proficiscatur Episcopus. πλὴν εἰ μὴ αἰωμαλοῖη, ἢ ἀποδημῆι ὁ ἐπίσκοπος. Inscriptio cap. 124. Omni tempore. de consecr. dist. 4. hæc est: *Item ex Concilio Martini Bracharensis c. 51. & sequentibus. Et in margine: Vide Melden. cap. 46. Et vers. Presbyter: Suprà dist. 95. Presbyter. Et vers. Non liceat: Dist. 95. Non oportet. Item in margine: Cap. 52. & Cap. 53. Quæ referuntur ad Martini capita.**

DE ALIIS MARTINI BRACARENSIS
capitibus, & de Gratiani erratis.

Dialogus duodecimus.

C. SUNT ne alia quæ Gratianus ex Martini collectione referat quasi ex Concilio Martini Papæ? **A.** Sunt quidem non pauca, quæ tu facilè in Antonianis libris inuenies notata. Ego de illis sum locutus quæ bis posita sunt, tam ut ex Græco canone, quàm ut Martini Papæ verba. **C.** At in quibusdam nihil notatum est, ut in hoc capite octavo causæ xxvii. *a Item ex Concilio Martini Papæ. Viduas autem velare &c. A.* Sumptum id caput non est ex Martini collectione, sed ex Concilio Triburiensi capite xxv. Idem error est in panormia Ivonis *b. Ex Concilio Maguntino Burchardus c & Ivo in excerptionibus d. Ex Aurelianensi Bernardus*

a 27. q. 1. c. 8.
viduas.

b Ivo lib. 3.
tit. 17. c. 10.

panor.
c Burch. lib. 8.

c. 36.
d Ivo par. 7.

c. 55. dec.

ec. 6. de regu-
lar. in 1. col-
lect.

fc. 4. Vidua.
de regula.

g Ansel. lib.
7 c. 200.

h De consecr.
d. 4. c. 22.

Quicumque.
i Burc lib. 4.

c. 47.

k Ivo par. 1.
c. 241. decret.

l Ansel. lib. 9.
c. 54.

m Tarrac. l. 1.
c. 2.

n Dist. 28. c.
12. Si qua. &

27. q. 1. c. 26.
De filia.

o 27. q. 1. c.
27. Devoram

p Ansel. lib. 10
c. 59. & lib. 11

c. 91.

q Capit. li. 7.
c. 294.

r Dist. 34. c. 18
Lector. & c.

17. Si subdia-
conus. & dist

92 c. ult. &
distin. 54. c. 7.

Si quis obli-
gatus. & de

consecra. dist.
4. cap. 124.

Omni tem-
pore.

s Dist. 50. ca.
68. Placuit.

Papiensis e & veteres Gregoriani libri
Alij ex Arelatenfi. Anselmus g ex Gelasio. (1)
C. Quid illud de consecr. distin. quarta
cap. xxii. h Ex decreto Martini Papæ I
Quicumque Presbyter & c. unde sumptum esse
dicemus? A. Ex decretis Martini Papæ cap.
te III. habent Burchardus i & Ivo k & An-
selmus l & liber Tarraconensis m & alter ve-
tus Veronensis. Sed mihi incertum adhuc est
cujus verba sint. (2) B. Quod Martinus
Bracarenfis in præfatione collectionis ait,
canones orientis restaurasse simplicius
emendatiùs, quàm verum sit, ex eorum col-
latione satis constat. Sed & nusquam in Gra-
cis Conciliis inveni multorum canonum sen-
tentiam, ut sunt cap. xxix. xxx. & xxxi. quæ
magis videntur ex Concilio Toletano primo
accepta cap. xix. xix. & xvi. quàm ex Gra-
cis Conciliis. Gratianus quædam ex his ut
Concilio Martini Papæ refert, n quædam
ex Concilio Toletano o, item Anselmus p
sine inscriptione Capitularia q. A. Ita est u-
dicis. Sumpsit enim Martinus Episcopus p
raque ex eodem illo Concilio Toletano, u
posteri Martini collectioni ea inseruerunt
(3) Sic Martini caput l x i v. ex Toletano
cap. v. & Martini x x i i i. ex capite secundo
Toletano. Martini x l i i i. & x l i v. ex capite
tertio & quarto Toletano. Caput l i. & l i i.
ex Toletano xx. Ea quoque apud Gratianum
invenies, partim ut ex Martino Papa, r partim
ut ex Toletano Concilio s referri. Sunt
alia quæ unde sumpta sint ignoro. Ex quibus

fi quic
tione
deatur
B. V
pla qu
ex sing
cisse,
terpre
aut ve
addidi
erit, n
ejus nu
& cap
est Cu
men ne
locus p
verba
firmo.
vident
pta ha
bus Ep
dania.
Demo
eadem
dem co
Gelasiu
& in ep
de num
mi coll
Ivone
Apud
tum est
copis y

si quid est apud Gratianum, in Romana editione discere licebit. (4) Nunc, si vobis videatur, de aliis erratis Gratiani videamus.

B. Visne tibi redigam in memoriam exempla quædam ex quibus apparet Gratianum ex singulari capite duo ejusdem initij conficisse, aut eandem sententiam ex duabus interpretationibus eodem in capite retulisse, aut verbis alterius scriptoris partem alterius addidisse? A. Non id quidem mihi ingratum erit, nec C. nostro displicebit, quantum ex ejus nutu intelligo. B. Aperi librum hunc C.

& caput illud ostende Gelasij t. cujus initium est *Cuncta per mundum*, quod tanquam carmen necessarium discere soletis. C. Ecce tibi locus patet. Quid dicis? An bis posita eadem verba capite XVII. & XIX.? B. Id ipsum affirmo. C. Ex inscriptione utriusque capitis videntur ex duabus Gelasij epistulis esse sumpta hæc capita, quarum altera fuerit omnibus Episcopis missa, altera Episcopis Dardaniæ. B. Hodie hæc sola exstat, ut etiam Demochares notat. Sed fingamus in utraque eadem verba exstitisse; quid opus erat bis eadem conscribi? Præstitisset ita inscribere:

Gelasius in epistula omnibus Episcopis missa & in epistula ad Episcopos Dardania. A. Vide num id ex Ivonis panormia vel ex Anselmi collectione aut alia acceperit. C. Apud Ivonem est u: *Ex decretis Gelasij capite* 1 v. Apud Anselmum modò *Gelasius Papa* tantum est x, modò *Gelasius Papa omnibus Episcopis* y, modò *Dilectissimis fratribus univer-*

19 q. 3. c. 17,
c. 18. Cuncta

u Ivoli. 4. tit.
1. c. 8. panor.
x Anselm. lib. 1. c.
47. c. 48.
y Anselm. lib. 2. c.
16.

sis Episcopis per Dardaniam constitutis *Gelasius* z, modò *Gelasius Episcopis Dardania* In libro *Tarraconensi* b est: *Gelasius Episcopus omnibus Episcopis*. A. Manifestè apparuit varietatem hanc secutum fuisse *Gratianum*. B. Mihi videtur, post illa, *omnibus Episcopis*, desiderari hanc vocem, *Dardania*. Placet quod dicis. (5) Sed cetera persequere. B. Si quæretur caput cuius initium est *Quidam monachorum*, causa, ut opinor, x i i i id inveniemus sumptum esse ex quarto octavo canone Concilij Chalcedonensis, postremam ejusdem capituli partem esse ejusdem octavi canonis verba ex alia interpretatione. C. Democharem invenio addidit numerum quarti canonis initio ejusdem canonis, & ad illa verba, *Item Clerici in parochiis*, numerum cap. viii. A. Vide num *Gratianus* alibi ex alio interprete eandem referent sententiam, & ante eum *Anselmus* & *Ivo* atque alij collectores. C. Plura verba ejusdem canonis quarti referunt *Ivo* in *Panormia* & in excerptionibus d & *Anselmus* e & *Gratianus* f, item Concilium *Triburiense* & *Capitularia* b. Pauca verba capit. 111. refert *Anselmus* i; sed ex duobus interpretationibus sumpta inveni apud *Ivonem* parte v. i. c. ccclix. & ccclix. quæ non rectè *Gratianus* conjunxit. A. Pro voce *parochiis* scribi debet *prochiis*, ex Græco fonte. οἱ κληρικοὶ τῶν χωριῶν. Sic postea est etiam apud *Gratianum* *Clerici qui pauperum dispositioni*. In libro veteri Romano est: *dispensationem pauperum*

z *Idem d. lib.*
2. c. 24.
a *Idem lib.* 12
c. 69.
b *Tarr. lib.* 1.
c. 283.

c 18. q. 2. c. 10
Quidam.

d *Ivo li.* 3. tit.
16. c. 1. pan.
& par. 7. c. 1.
de r.
e *Ansel lib.* 5.
c. 54.
f 16. q. 1. c. 12.
Qui verè.
g *Tribur.* c.
26.
h *Capitu.* l. 5.
c. 26.
i *Ansel lib.* 5. c.
14. in addit.

(6) B. Magni facinoris exemplum adferam si evolvas C. librum & ostendas caput cujus initium est *Menam k*, sumptum ex epistula quadam beati Gregorij l. C. Inveni caput quod flagitas. B. Confer, si libet, id caput cum registro beati Gregorij, & quære illa verba: *Purgationem tamen ante te &c.* Ea apud Gregorium nulla sunt; sed sumuntur ex Alexandri minoris epistula ad Rimaldum vel potiùs Rainaldum Cumanum Episcopum, cujus epistulæ pars posita est à Gratiano post alia tria capita. Initium capitis est: *Super causa Gillandi m.* Vide quid Burchardus & Ivo scribant. C. Apud Burchardum n Gregorij verba referri invenio, quæ sunt ante vocem *purgationem*, item apud Ivonem parte quinta excerptionum o. At parte decima p hæc sunt: *Alexander secundus Rainaldo Cumano Episcopo. Super causa Guillandi &c.* & post vocem *beneficia*, habet, *purgationem tamen antea &c.* In panormia q post verba Gregorij additur eadem inscriptio, excepta voce *Rainaldi*, pro qua est *Ramaldi*. Cetera omnia ut in excerptionibus. B. Eadem verba inventa sunt in veteri libro Ivonis epist. LXIIX. vel LXXVII. ad Gildebertum vel Hildebertum Cenomanensem Episcopum. A. Non dubium est quin erratum sit vel à Gratiano vel à librariis, quantum ex collatione cum registro Gregorij & cum Burchardo & Ivone constat. Et quod nostri interpretes dicere solent, ex verbis Gregorij probari coram Rege vel Regina vel alio sæculari iudice pos-

k 2. q. 5. vel
4. c. 7. Mc-
nam.
l Greg. lib. 11.
epist. 6. c. 8.
registr.

m c. 11. e. q.
Super causa.
n Burch. lib. 1.
c. 196.

o Ivo par. 5.
c. 311. decr.
p Ivo par. 10.
c. 15. decret.

q Ivo lib. 5.
tit. 1. c. 6. &
7. panor.

se purgationem canonicam indici, falsum est. (7) B. Quid de illis dices quæ in Conciliis falso inscripta à te inventa esse audiri quorum bona pars ad inscriptiones Gratiani falsas à veris discernendas pertinet? A. Longum tu quidem sermonem me vocas, et totus dicendus sit dies. Differamus ergo hanc in crastinum vel in perendinum diem, et primæ partis Conciliorum fragmenta cum Gratiano & aliis conferemus. C. Id ipsum avidè exspecto.

ADDITIONES.

(1) **I**N editione Romana capituli octavi Viduæ c. 27. q. 1. inscriptio hæc est: *Item ex Concilio Martini Papa. In Notis additur: Abest caput hoc nonnullis Gratiani exemplaribus. Burchardus & alii citant ex Concilio Moguntino c. 6. Habetur in Concilio Triburiensi c. 25. In hoc autem capite & duobus sequentibus citantur decreta Gelasij ut sunt in codice canonum. In margine: Ans. l. 7. c. 200. Bur. l. 8. c. 30. Ivo p. 7. c. 55. Pann. l. 3. c. 197. Item in Notis Gelasij Papa capitulo XIII.] Sic est in codice canonum. In epistola verò ejusdem prima Episcopis per Lucaniam est c. 15. sicut paulo post quod est in capitulo 21. in eodem codice, in epistola est c. 23. Nos autem] In Concilio Triburiensi legitur: *Qua auctoritate paternæ fultis sententiæ in hoc sacro conventu, sancimus. Hæc verò eadem de vidua qua sibi sponte velamen consecratum imposuit, habentur in Decretalibus c. Vidua. tit. de regularibus. Quod in codicibus impressis citatur ex Concilio Arelatensi. In prima autem collectione & vetustis codicibus Gregoriana, ex Arelatensi. Capituli 4. Vidua. de regular. inscriptio est: Et Concilio Arelatensi. Et in margine hæc sunt: *Alia Aurelian. sed habetur in Concilio Triburiensi c. 25.***

DIALOGUS DUODECIMUS. 143

Refert Burchardus lib. 8. cap. 36. Ivo par. 7. c. 55. & c. 6. eo tit. in 1. compilat. Quibus lucis aliis Conciliis tribuitur; sed fortassis non rectè.

(2) Capitis 22. de consecrat. dist. 4. in eodem libro inscriptio est: *Item ex decreto Martini Papa III. Quicumque Presbyter &c.* Et in margine hæc sunt: *Al. Martiniani. Et: Poly. l. 3. tit. 10. Ans. l. 9. c. 54. Burc. l. 4. c. 47. Ivo p. 1. c. 241.*

(3) Distin. 28. cap. 12. *Si qua vidua Episcopi.* inscriptio in eodem libro est: *Item ex Concilio Martini Papa.* Et in margine: *Apud Martinum Bracar. c. 29. & Conc. Tol. 1. c. 18.* Inscripção capitis 26. *De filia Episcopi.* 27. q. 1. hæc est: *Item ex Concilio Martini Bracharensis c. 30.* Et in margine: *Ex Conc. Toletano 1. c. 19.* Capitis 27. *Devotam peccantem.* inscriptio est: *Item ex Concilio Toletano 1. c. 16.* Et in margine: *Et in capitulis Martini c. 31. Capitul. l. 7. c. 294.*

(4) Verba Gratiani sunt ante caput 17. *Si Subdiaconus.* dist. 34. in eadem editione: *Sed postea temporum defectui condescendens Papa Martinus in minoribus ordinibus eos constitui permisit, non regulam præfigendo, dicens.* Et in margine hæc sunt: *Apud Martinum Bracar. c. 44. Ex Concil. Toletano 1. c. 4.* Et ad verba, *non regulam præfigendo,* additur: *Hæc verba absunt ab aliquot exemplaribus.* Inscripção capitis 18. est hæc: *Vnde Martinus Papa ait. Lector sit viduam &c.* Et in margine: *Ibid. c. 43. Ex Concil. Tolet. 1. c. 3.* Capitis ultimi dist. 92. inscriptio est: *Vnde in Concilio Martini Papa legitur. Si quis Presbyter &c.* Et in margine: *In capitul. Martini Bracar. 6. 64. ex Tolet. 1. c. 5.* Inscripção capitis 7. *Si quis obligatus.* dist. 54. hæc est: *Item ex Concilio Martini Papa [id est, ex cap. Martini Episcopi Bracarensis c. 46.]* Et in margine: *Ex Concil. Tolet. 1. c. 10.* Inscripção capitis 124. de consecr. dist. 4. relata est ad editionem 19. dialogi 11. Ante caput 68. Romanis, (quod nobis est 67.) dist. 50. hæc Gratiani verba sunt: *Probantur etiam auctoritate Toletani Concilij primi, hujuscemodi pœnitentes ad clerum non admitendi: in quo capite 2. sic statutum est. Flacuit ut pœnitentes &c.* Et in margine: *In capit. Martini Brac.*

c. 23. Poly. l. 2. tit. 31. Burch. l. 2. c. 37. Ansel. l. 1. c. 31. Ivo p. 6. c. 138. Pann. l. 3. c. 61. Ad vocem *epistolam* additur: *Al. Apostolum, orig.* Ad vocem *Enn* additur: *Expœnitentem*] in capitul. Martini Br. Ad vocem *cilicio* additur: *Al. Concilio.*

(5) Inscriptio capitis 17. causæ 9. q. 3. in eodem libro hæc est: *Idem (Gelafius) omnibus Episcopis Cuncta per mundum novit Ecclesia &c.* Et in margine hæc sunt: *In epist. ad Episcopos per Dardaniam constitutos.* Poly. l. 1. tit. 8. Ansel. l. 1. c. 47. & l. 2. c. 16. & 24. Pann. l. 4. c. 9. Et in Notis: *Omnia quæ in hoc capite leguntur habentur in epistola Gelasij ad Episcopos per Dardaniam, sed non eodem ordine composita. Caput autem sequens, in quo multa hujus epistolæ verba continentur, in eadem epistola eodem prorsus modo habetur. Itaque fieri potest ut ex alia epistola caput hoc sumptum sit quæ non existet, aut Gratianus hæc duo tanquam diversa capitula referat, quod apud antiquiores etiam collectores distincta reperitur. In epistola etiam Nicolai ad Episcopos Gallie, quæ nuper est impressa in appendice bibliotheca, hoc citatur a Gelasio. Capitis 18. inscriptio est: *Idem Episcopis per Dardaniam constitutis.**

(6) Capitis 10. *Quidam monachorum.* 18. q. 2. in eodem libro inscriptio est: *Vnde in Chalcedonensi Concilio c. 4. legitur.* Et in margine est: *Ivo p. 7. c. 1. Pann. l. 3. c. 174.* Et in Notis: *Quoniam verba hujus capitis usque ad versi. Clerici primo est alia versio quæ circumferuntur in Conciliorum codicibus, hæc apud Ivonem & in Pannormia idem ferè sit sensus, placuit afferrî verba Græca & novam interpretationem. Οἱ ἀληθῶς &c. Qui verè & sincerè &c. Et verba Clerici in ptochiis &c. additur in contextu: Item c. 1. Et in margine: *Ivo par. 6. c. 358. Poly. l. 4. tit. 34.* Et in Notis: *Ptochiis*] Sic in nonnullis vetustis codicibus Gratiani & Vaticano Conciliorum & in versione prisca, ex qua videtur esse hic versiculus, & est verus canonis Græci. In vulgatis autem Gratiani & aliquot libris Conciliorum est parochiis. Pro personarum ordinatione] Sic in eadem prisca. Sed in canone Græco & in versione Dionysij Exigui nihil est quod his verbis referatur.*

pondeat. Et vers. *Item Clerici qui pauperum.* additur in margine: *Eodem c. 8. (ex alia versione. Ivo ibid. c. 359. Et in Notis: Item Clerici]* Est idem quod in proximo superiore paragrapho, sed ex alia versione, qua non extat in Conciliorum voluminibus, atque hanc eandem repetitionem licet animadvertere apud Ivonem par. 6. c. 358. & 359. Inscriptio cap. 12. *Qui verè. 16. q. 1. est: Item ex Concilio Chalcedon. c. 4. Et in margine: Concor. capit. l. 5. c. 25. Poly. l. 3. tit. 1. & l. 4. tit. 34. Ans. lib. 5. c. 54. Ivo p. 7. c. 1. Pann. l. 3. c. 174. Et in Notis: Honore]* Sequitur continenter cap. *Quidam monachorum. infra 18. q. 2. quod est ex eadem prisca versione atque caput hoc.*

(7) In eodem libro inscriptio capituli septimi Mennam. 2. q. 5. hæc est: *Item ex eodem (regeſto) ad Brunichildam Reginam Francorum lib. 11. epist. 8. Et in margine: Poly. ibid. (hoc est, l. 6. tit. 11.) Burc. l. 1. c. 196. Ivo p. 5. c. 311. Pann. l. 5. c. 6. Et in vers. Purgationem est in margine: Alex. II. Rainaldo Episcopo. Ivo p. 10. c. 15. Pann. l. 5. c. 8. Et in Notis: Purgationem]* Hic erat gravissimus error. Coniunctè enim hæc legebantur cum superioribus qua Brunichilda sunt scripta, quasi purgatio Presbyteri à beato Gregorio mulieri committeretur. Sed nil tale legitur in epistola beati Gregorij, ex qua prior pars huius capituli est accepta. Verùm Ivo par. 10. cap. 15. & Pann. lib. 5. cap. 8. citant hoc ex epistola Alexandri secundi Rainaldo Cumano Episcopo, cujus epistola initium est infra eadem cap. Super causa. Et hic versiculus Purgationem continenter legendus est post extrema verba illius capituli. Ac propter citationes doctorum hinc quidem motus non est; sed additum est in margine nomen Alexandri secundi. Ita nihil loci relinquitur admirationi auctoris glossæ. Nusquam enim Romani Pontifices huiusmodi causas mulieribus leguntur commisisse. Capituli undecimi inscriptio est: *Item Alexander Rainaldo Cumano Episcopo. Super causa Guillandi Presbyteri &c. Et in margine: Pann. li. 5. cap. 7. Ivo par. 10. cap. 15. & in epist. ad Vildebertum Cænomansensem. Et in Notis: Beneficia]* In epistola hoc loco sequitur vers. *purgationem sup. ead. c. Mennam. ut ibi notatum est.*

DE FALSIS INSCRIPTIONIBUS
apud Gratianum, & de fragmentis quibusdam Conciliorum & epistularum pontificiarum.

Dialogus decimustertius.

C. ET libros Conciliorum attulimus & Gratiani & Burchardi & aliorum, jusseras. Tempus est ut de falsis inscriptionibus & de fragmentis quod promiseras expleres. Sed principio scire velim quænam hæc fragmenta, & qua auctoritate collecta sunt.

A. Fragmenta de quibus acturi sumus ea sunt quæ in tribus Coloniensibus editionibus Conciliorum post singula Concilia & post singulorum Pontificum epistulas conscripta sunt. Ea nulla publica collecta sunt auctoritate; sed ex Ivonis Panormia & Gratiano & aliis incerti nominis libris privato consilio collector posuit, ut lectores juvaret, ne qua desideraretur quod alicubi illius Concilij vel Pontificis nomine scriptum esse apparetur.

B. Incerti nominis libros appellas, opinor volumina illa Decretorum quinque, trium & sexdecim librorum, quos Colonienses referunt.

A. Ita est ut existimas.

B. Cùm incerti sint, carent auctoritate.

A. Quid si fragmenta essent Burchardi aut Ivonis, quanta auctoritate fungerentur?

B. Qua Gratiani & ceteri qui tot acervos decretorum & ceterorum

nonum collegerunt, nihil pænè ex ipsis fontibus haurientes. A. Multa ex his inveni apud Burchardum, ut mox dicemus. Nunc ordinem temporum & horum librorum sequentes, de singulis videamus. Post Clementis Papæ epistulas fragmentum editum est à Gratiano sumptum *a*, cujus initium est: *Sacerdotum aliorumque Clericorum*. Non Clementis est, sed Eugenij minoris in synodo Romana cap. xxxiii. (1) Post Anacleti epistulas id fragmentum cujus initium est *Iuxta sanctorum patrum*, non Anacleti est, sed Zachariæ in synodo Romana cap. i v. Gratianus *b* Anacleto & Zachariæ tribuit. (2) Post Pij epistulas plura fragmenta sunt, quorum aliqua suis dominis restituemus. Juliani Antecessoris est Novellæ lxxvii. fragmentum, cujus initium est *Si quis per capillum*; licèt Burchardus *c*, Ivo *d*, Anselmus *e*, & Gratianus *f*, & liber Tarraconensis *g* Pio adscribant. Ivo tamen utrique tribuit *h*. (3) Ex Concilio Toletano xi. cap. xiiii. est fragmentum cujus initium est *Communiter definimus*; licèt Burchardus *i* & Ivo *k*, & Gratianus *l* Pij esse scribant. (4) Aliud, cujus initium *Ut de oblationibus* ex codice quinque librorum sumptum, Concilij Nannetensis est capite ix. licèt Pio adscripserint Burchardus *m*, Ivo *n*, & Anselmus *o*. & Hispalensi Concilio liber Cæsaraugustanus lib. xi. cap. xxv. Quòd verò extremo loco refertur *Petistis per Hilarium &c.* Gregorij est libro i. epist. lxxv. & hujus pars est aliud fragmentum cujus initium *Consue-*

a De consecrat. d. 2. c. 30
Sacerdotum.

b Dist. 93. c. 4.
Iuxta.

c Burch. li. 12
c. 15.

d Ivo par. 12.
c. 72. decret.

e Anf. lib. 11.
c. 66.

f 22. q. 1. c. 10
Si quis.

g Tarr. lib. 1.
c. 242.

h Ivo d. c. 72.
& c. 32. e.
partis.

i Burch. lib. 32.
c. 72.

k Ivo par. 2.
c. 125.

l Dist. 33. c. 30
Communiter

m Burch. lib. 5.
c. 27. & 28.

n Ivo par. 2.
c. 37. dec.
o Anf. lib. 7.
c. ult.

tudinem laudamus. Utrumque Pio adscribunt Burchardus *p* & Ivo *q*. Sed Gratianus altero prætermissio, alterum Augustino adscribit ad Casulanum Presbyterum. Non fingit hoc Democharem. (5) C. Habeo illa quæ me efficient cautiorem ut non facile eadem habeam Gratiano aut ceteris dicentibus hæc Pij esse, illa Anacleti, alia Clementis aut aliorum. Sed nunquam putassém eodem morbo affectos Burchardum, Ivonem, & ceteros antiquiores. Illud etiam fieri potest credebam, ut id quidem quod Pio aut ceteris adscribunt, in aliqua epistula sit quæ hodie non exstet. Et quamvis eadem verba aut eandem sententiam apud alios inveniamur fieri potest ut posterior à priori hoc sumptur. B. Non tibi tot exemplis satis probatum est nihil hos collectores certi adferre. Plura vobis exempla referam. Soteris Papæ fragmentum, cujus initium est *Vt illud dicitur* ni, ex Concilio Toletano xi. est capit. xi licet Burchardus *f* & Ivo *t* & Paleau Soter esse scribant. At Gratianus *x* rectè, ex Concilio Toletano xi. Ejusdem fragmenti præcipuum *Censuimus ergo convenire*, est ex Concilio Toletano vii. capite secundo. idque rectè est apud Burchardum *y* & Ivonem *z* & Gratianum *a*. malè in Conciliis. (6) Aliud fragmentum incipit: *In cœna Domini*. Id non Soteris est, sed Concilij Cabilonensis sectum sub Carolo capit. xlvii. licet Burchardus & Ivo *c* & Gratianus *d* Soteri inscribant. Soteris nomine exstat in Capitularibus *e*. (7)

p Burch. lib. 3.
c. 124.
q Ivo lib. 2.
tit. 12. c. 21.
pan. & par. 4
c. 66. dec.
r Dist. 11. c. 6.
Consuetudinem.

f Burch. lib. 3.
c. 73.
t Ivo par. 2.
c. 126. decret.
u De consecr.
d. 1. ca. 57. U
illud.
x 7 q. 1. c. 15.
illud.
y Burch. d. lib.
3. c. 70.
z Ivo par. 2.
c. 124. decret.
& epist. 120.
ad Galerium
Belvacen.
a d. 9. 1. c. 16.
Nihil.
b Burch. lib. 5.
c. 20.
c Ivo par. 2.
c. 30. dec.
d De consecr.
d. 2. c. 17. In
cœna.
e Capit. lib.
7. c. 68. in ad-
dit.

Post
stat,
bus,
tiscon
Fabian
Post
cujus
tur ex
Corne
Corne
tium A
est, ut
Gratia
roli lib
Est au
mus in
nymo
Ivo p
ut pue
Burch
non se
nestum
Et ut p
cogant
Quid e
dam C
stes eru
venian
lariut
incrip
Parvu
Pape c
te xiv

Post Fabiani Papæ epistulas fragmentum exstat, cujus initium est *Decernimus ut in omnibus*, ex codice XVI. librorum. Concilij Matifconensis secundi verba sunt cap. I V. non Fabiani, ut Burchardus *f* & Ivo *g* scribunt. Post Cornelij Papæ epistulas fragmentum cujus initium est *Quod ad nos attinet*, sumitur ex epistula tertia Cypriani ad eundem Cornelium. Mendosè apud Gratianum *h* ex Cornelij ad Cyprianum. (8) Aliud cujus initium *Honestum etiam videtur*, non Cornelij est, ut Burchardus *i*, Ivo *k*, Anselmus *l*, & Gratianus *m* scribunt, sed Capitularium Caroli lib. I. c. LXIII. quod Ivo alibi refert *n*. Est autem initium ejus capituli LXIII. *Habemus in lege Domino precipiente*. quod Hieronymo non rectè adscribunt Burchardus *o* & Ivo *p* & Gratianus *q*. (9) Quod sequitur, *Et ut pueri ante annos XIV. non cogantur jurare*, Burchardus, Ivo, Anselmus, & Gratianus non separant à verbis prioris fragmenti, *Honestum est*. In Capitularibus hæc verba sunt: *Et ut parvuli, qui sine rationabili etate sunt, non cogantur jurare, sicut Gunebodigni faciunt. C.* Quid ea vox significat? A. Finge hostes quosdam Caroli Magni fuisse. B. Mei quoque hostes erunt quoad eorum mentionem alibi inveniam. A. Ivo in panormia verba Capitularium refert, quibusdam exceptis, cum hac inscriptione: *Capitulorum libro primo ca. IX. Parvuli qui &c.* Et mox: *Ex dictis Cornelij Papæ cap. V. in Concilio Elibertano: Pueri ante XIV. annos non cogantur jurare.* Idem Ivo

f Burch. li. 5.
c. 24.

g Ivo par. 2.
c. 34. dec.

h Dist. 47. c.
ult.

i Burch. lib. 12.
c. 12.

k Ivo lib. 8.
tit. 8. c. 31. panorm.
& par. 12. c. 69. decr.

l Anselm. lib. 11.
c. 64.

m 22. q. 5. c. 16. Honestum.

n Ivo d. par. 12. c. 33.

o Burch. li. 12. ca. 2.

p Ivo par. 12. c. 59. decr.

q 22. q. 1. c. 12. Habemus.

Ivo lib. 8. tit. 8. cap. 17. & 18. panorm.

r. Ivo par. 12.
c. 23. decr.

f. 22 q. 5. c. 14
Parvuli. & c.
15. Pueri.

t. Cæs. lib. 6.
cap. 16.

u. Ivo par. 6.
c. 87. decr.

x. Cæs. lib. 8. c.
59.

y. Ivo d. par. 6
c. 89.

z. Ans. lib. 7.
c. 139.

a. Dist. 81. c. 19
Ministri. &
c. 20. Cleri-
cus.

b. c. 21. Sed si.
e. dist.

c. Capit. lib. 7.
c. 144. in ad-
dit.

d. 3. q. 6. c. 17.
Si quis.

in excerptionibus r priora verba cum hac in-
criptione refert: *Capitularium libro I. capitulum*
IX. Parvuli & c. Et Gratianus s. ita scribit: *In*
primo libro Capitularium sic invenitur definitum: Parvuli & c. Item ex *Concilio Elibertano*,
Pueri ante & c. In libro Cæsaraugustano t ita
scriptum est: *Ex libro I. Capitulum Parvuli & c.*
(10) Tria Lucij Papæ fragmenta Clementi
restituenda sunt, ut Demochares animad-
vertit. Sunt autem in epistula secunda Cle-
mentis. Initium primi, *Ministri altaris*,
quod rectè Ivo u & liber Cæsaraugustanus x
Clementi adscribunt. Initium secundi, *Cle-*
ricus solus; quod Ivo y & Anselmus z rectè
etiam eidem tribuunt. Tertij initium est, *Sed*
si fortè aliqua; quod ab eisdem Clementis
esse dicitur. Duo priora Gratianus a Lucio
tertium Palea b adscribit. (11) Quod Xysto
minori adscriptum est, cujus principium fuit,
Si quis Clericus super quibuslibet criminibus,
rectè Eleutherio adscribit Ivo in excerptio-
nibus parte VI, cap. CCCXIX. & Anselmus li-
bro tertio capite XXIIX. Felicis quoque non
malè esse dicitur ab eodem Ivone cap. CCCXXII.
eiusdem partis. Idem habet Julius in epistu-
la secunda ad orientis Episcopos cap. XXV.
ex Concilio Nicæno, item Hadrianus ad In-
gelramum capite VIII. & interpres Novellæ
Valentiniani & Marciani *Neminem exhibe-*
ri, & Capitularia c. Gratianus Sixti nomen
adscripsit d. (12) B. Multos tu quidem ad-
fers in Notis ad Hadrianum horum & alio-
rum verborum adsertores. Sed impedita res

est, & quæ non facile explicari potest, quo pacto quæ à posterioribus Imperatoribus statuta sint, ea ab illis Pontificibus constituta esse dicantur qui sub duro paganorum imperio antea vixerunt. A. Multa sunt quæ temporum vetustas scire nos impedit, in quibus hoc ipsum enumeremus. Multa certa esse creduntur quæ falsa esse possunt, ut alia falsa credimus quæ vera esse posteri fortasse cognoscent. Nihil vetat credere Christianos Imperatores piis Pontificum decretis subscripsisse. B. Perge tu quod cœperas. A. Euty- chiano Papæ quædam falsò adscribuntur; ut illud est cujus initium *Nihilominus etiam*, & aliud cujus initium est *Statuimus*. quæ Bur- chardus *e* & Ivo *f* & Gratianus *g* Eutychia- no tribuat. Sunt autem verba Concilij Pa- risiensis sub Ludovico & Lothario lib. 1. cap. XLIII. (13) Quod sequitur, *Prædicandum est etiam*, Theodulphus Episcopus ad Presby- teros Aurelianenses cap. xxv i. sibi vindicat. Burchardus *h*, Ivo *i*, Anselmus *k*, & Grati- anus *l* Eutychiano inscripserunt. (14) Sic etiam ejusdem Theodulfi verba sunt cap. XIII. ad eosdem Presbyteros, fragmenti ver- ba cujus initium est *Observandum est nobis*; licet Burchardus *m* & Ivo *n* Eutychiani esse dicant. Est autem animadvertendum, con- venire numeros capitum Eutychiani apud Burchardum & Theodulfi. Nam quod supra diximus esse Theodulfi cap. xxv i. id Bur- chardus ait esse Eutychiani cap. xxvi. & quod postea Theodulfi est cap. xiii. ille Eutychia-

e *Burc. lib. 8.*

c. 17.

f *Ivo li. 3. tit.*

17. c. 7. *pānor.*

¶ *par. 7. c. 38*

decr.

g *20. q. 2. c. 3.*

Statuimus.

h *Burc. lib. 12*

c. 14.

i *Ivo par. 12.*

c. 71. *decret.*

k *Anf. lib. 11.*

c. 65.

l *22. q. 1. c. ult.*

m *Burc. lib.*

14. *cap. 10.*

n *Ivo par. 13.*

c. 78. *decret.*

Ivo par. 12. c.
71. & par 13.
c. 70. & 71.
& 78. decr.

ni esse ait cap. XIII. Sed & conveniunt numeri in Conciliis relati ex libro XV I. librorum cum Burchardi numeris. Quæ enim fragmenta ex eo libro refert, eadem habet Burchardus sub iisdem numeris. Namque fragmentum *Magnum malum ebrietatis*, quod Concilio Maguntino cap. XLVI. restituendum est, habet Burchardus lib. XIV. ca. II. Et fragmentum *Episcopi & Dei ministri* (quod est Concilij Remensis cap. XII. X.) habet Burchardus cap. III. ejusdem libri. Et hoc fragmentum *Observandum*, quod Theodulfi esse diximus, habet Burchardus cap. X. ejusdem libri. Ita fit ut quæ ex codice sexdecim librorum in Conciliis Coloniensis editionis sumpta esse dicuntur, facile apud Burchardum inveniamus. Ivo Carnotensis Burchardi opiniones in excerptionibus sequi solet. Sic eodem numeros Eutyechiani capitum refert & easdem inscriptiones. Fragmentum illud cujus initium est *Magnum malum*, Eutyechiano adscribit Pœnitentiale Romanum titulo V. cap. I. Sed est, ut dixi, Concilij Maguntini. Habent Gratianus eadem verba aut aliorum fragmentorum post illud Theodulfi c. XXV. A. Non memini ea legisse me apud Gratianum. Sed surgamus. Alia enim urgent.

ADDITIONES.

(1) **D**E consecrat. distin. 2. capitis 30. *Sacerdotum*. in editione Romana inscriptio est: *Item Clemens Papa*. Et in Notis hæc sunt: *Extat capitulum hoc in synodo Eugenij secundi (ex quo etiam citat*

Anselmus) itémque in synodo Leonis quarti c. 33. & in 7. libro Capitul. c. 278. Et in margine: Concor. 6. syn. c. 69. Turonicum 2. c. 4. extra de vita & honest. Cler. c. 1. Ansel. l. 5. c. 78. Ad extremum verbum exercere additur in margine: *Al. exerceri. al. celebrari.* Capituli primi de vita & hon. Cler. inscriptio est: *Ex Concilio Maguntino.* Et in margine additur: *Cap. 13. ut refert Burchardus lib. 1. decr. c. 102. & Ivo par. cap. 137. Sed Antonius Augustinus in Notis antiquæ compilationis cap. 1. eod. tit. ait hoc cap. in Conciliis esse ex Concilio Turonensi 2. c. 4.*

(2) Capituli quarti distin. 93. in eodem libro inscriptio est: *Vnde Anacletus & Zacharias Papa: Iuxta sanctorum patrum &c.* Et in margine: *Leo epist. 4. c. 7. Poly. l. 4. tit. 25. Ansel. l. 6. cap. 164.* Et in Notis: *Hic est canon quartus synodi Romæ habita sub Zacharia Papa, qua extat in bibliotheca Vaticana, ex qua nonnulla sunt in hoc capite emendata.*

(3) Inscripção capituli decimi *Si quis per capillum.* 22. q. 1. in eodem libro hæc est: *Item Pius Papa.* In margine hæc sunt: *Burch. l. 12. cap. 15. Ansel. l. 11. cap. 72. Ivo par. 12. cap. 72.* Et pro voce *acerrimè* est in margine: *Al. à synodo. Burch.* In Notis: *Similima his habentur Novella 77. apud Iulianum Antecessorem, sed non prorsus eadem. Quare apud Ivo- nem Novella locus affertur par. 12. c. 32. Hoc autem caput refertur c. 72. ex decretis Pij, quemadmodum & apud Burchardum.*

(4) Ante caput tertium *Communiter definimus.* distin. 33. in eodem libro inscriptio est: *Item Pius Papa.* Et in margine hæc sunt: *Burch. l. 3. cap. 72. Ivo p. 2. c. 125. Poly. l. 4. tit. 31.* In extremo capite, ad vocem *liberati*, additur: *alieni] ceteri collectores.*

(5) In eodem libro distin. 11. capituli sexti inscripção hæc est: *Item Pius Papa I. in decretis, decreto septimo. Consuetudinem laudamus &c.* Et in margine est: *Burch. l. 3. c. 124. Ansel. l. 4. c. 42. Ivo p. 4. c. 66. Pann. l. 2. c. 157. Poly. l. 3. tit. 23.* Et in Notis: *Verba huius capituli, quod antea tribuebatur beato Augustino, leguntur in editione Conciliorum Colonien- sibus tomis inter decreta Pij I. decreto septimo & in*

epistola ejusdem Pij ex codice sexdecim librorum l. 3. capite 19. quam etiam citant Burchardus, Ivo, & auctor Pannormia: cujus tamen epistola omnia ferè verba habentur 1. lib. regesti beati Gregorij (qui citatur in Polycarpo) epist. 75. & ea qua ad hoc caput pertinent referuntur infra dist. 12. cap. Nos consuetudinem.] Ejus capituli, quod octavum est, dist. 11. inscriptio est: Item Gregorius universis Episcopis Numidia lib. 1. epist. 75. Et in margine: Sup. dist. 11. c. Consuetudinem. Ivo p. 4. cap. 204.

(6) De consecrat. distin. 1. cap. 58. in libro Romano inscriptio est: [Item ex decretis Soteris Papa.] Palea. Vt illud divini oraculi &c. Et in margine hæc sunt: 7. q. 1. Illud. in Concilio Toleta. 11. c. 14. Burch. l. 3. c. 73. Ivo par. 2. c. 126. Capituli 15. Illud divini, 7. q. 1. inscriptio est: Vnde in Concilio Toletano XI. c. 14. Et in margine est: De cons. dist. 1. Vt illud. Burch. l. 3. c. 73. Ivo p. 2. c. 126. Et in Notis: Illud. In Conciliis impressis legitur, Et illud. In codice vero Lucensi regio, Væ illud. In duobus autem Vaticanis, Ut illud. Et sic est infra de consec. dist. 1. c. Ut illud. & apud Burch. & Ivonem. Capituli 16. inscriptio est: Item ex Concilio Toletano septimo c. 2. Nihil contra. In margine: Burch. l. 3. c. 70. Ivo p. 2. c. 124.

(7) Capituli 17. In cœna Domini. de consecrat. dist. 2. in eodem libro inscriptio est: Item Soter Papa ait. Et in margine hæc sunt: In Cabilon. 2. c. 47. Polyc. ibid. (hoc est, 1. 3. tit. 16.) Burch. l. 5. c. 20. Ivo par. 2. c. 30.

(8) Distin. 47. capituli extremi inscriptio est in libro Gregoriano: Item Cyprianus lib. 1. epist. 3. Cornelio Papa. Quod ad nos attinet &c. In casu: Ostendit Cornelius Papa in hoc cap. &c. Non rectè.

(9) Inscripção capituli 16. Honestum. 22. q. 5. in eodem libro est: Item Cornelius Papa. In margine est: Burch. l. 12. c. 12. Ivo par. 12. c. 69. & 33. Pann. l. 8. c. 120. Et in Notis: Ceteri etiam collectores citant ex decretis Cornelij Papa. Extat autem libro primo Capitularium c. 63. nonnullis præterea verbis interjectis. Et inde refert primam hujus capituli partem Ivo par. 12. c. 33. Inscripção cap. 12. Habemus in lege Dei. 21.

q. 1. hæc est: *Item Hieronymus*. In margine hæc sunt: *Capitul. l. 1. c. 63. Burch. l. 12. c. 2. Ivo par. 12. c. 59.* In Notis: *Burchardus & Ivo citant ex dictis Hieronymi, apud quem non est inventum, sed in Capitularibus lib. 1. c. 63.*

(10) Gratiani verba sunt ante caput 14. *Parvuli. 22. q. 5.* in eodem libro: *De atate verò jurantium &c. De quo in primo libro Capitularium c. 63. sic invenitur definitum. Parvuli qui sine rationabili atate sunt non cogantur jurare, sicut Gunebodigni faciunt &c.* In margine est: *Ivo par. 12. c. 23. Pann. lib. 8. cap. 103.* In Notis: *Sicut Gunebodigni faciunt*] *Addita hæc (scribe, isthac) sunt ex originali Inscriptio capitis decimiquinti ejusdem quæstionis: Item ex Concilio Eliberitano. Pueri ante annos XIV. &c.* Et in margine: *Burch. l. 12. c. 26. Ivo par. 12. c. 81. Pann. l. 8. c. 104. & 105.* In Notis: *Burchardus hoc citat ex Concilio Hibernensi, ut alia quæ Concilio Eliberitano tribuuntur.*

(11) In eodem libro inscriptio capitis 19. *Ministri altaris. distin. 81.* hæc est: *Item Lucius Papa.* In margine est: *Habetur in epistola 2. Clementis ad Iacobum fratrem Domini. Ans. l. 8. c. 2. Poly. l. 4. tit. 31. Ivo par. 6. c. 87.* Inscriptio capitis 20. *Clericus solus.* ejusdem dist. est: *Idem.* In margine hæc sunt: *Clemens Papa ibid. paulò inferius. Ivo par. 6. c. 89. Ans. lib. 7. cap. 147. Poly. l. 4. tit. 31.* Inscriptio capitis 21. est: [*Idem*] *Palea. Sed si fortè aliqua &c.* In margine: *Clemens ibidem continenter. Poly. ibidem.* In Notis: *Hæc Palea in plerisque vetustis exemplaribus habetur conjuncta capititi antecedenti.*

(12) Capitis 17. *Si quis Clericus. 3. q. 6.* in eodem libro inscriptio est: *Item Sixtus.* In margine hæc sunt: *Eleutherius ad Gallia provin. Felix I. epist. 1. in decretis Iulij c. 25. In capit. Hadriani c. 7. Ivo p. 6. c. 318. & 329.* In Notis: *Caput hoc, quod citatur ex Sixto, in nulla epistola Pontificum hujus nominis est inventum. In aliquot vetustis exemplaribus est tantum, Item, ut videatur citari eadem synodus Romana qua in superiori capite, id est, qua continetur in capitalis Hadriani. Ivo autem par. 6. c. 318.*

citat ex Eleutherio, cap. autem 329. citat ex Felice primo,

(13) Inscriptio capitis tertij *Statuimus.* 20. q. 2. in eodem libro hæc est: *Vnde Eutyhianus Papa ait.* In margine est: *Conc. Paris. l. 1. c. 43. & Capitul. l. 1. c. 76. Concor. Burch. l. 8. c. 17. Ivo p. 7. c. 38. Pann. l. 3. c. 194.*

(14) Est etiam capitis extremi 22. q. 1. in eodem libro inscriptio: *Vnde Eutyhianus Papa. Predicandum est etiam &c.* In margine est: *Poly. l. 6. tit. 11. Ans. l. 11. c. 71. Burch. l. 12. c. 14. Ivo p. 12. c. 71.* In Notis: *Burchardus etiam, Polycarpus, & Ivocitant ex Eutyhiano. Inventum verò est inter quoddam capitula Theodulphi Episcopi Aurelianensis ad suos Presbyteros scripti (Malo scripta) cap. 26. que in antiquo codice Roma habentur. Neque oret] Additum id est ex Theodulpho, Burchardo, & Ivone.*

DE EADEM RE.

Dialogus decimusquartus.

C. S U N T ne aliæ falsæ inscriptiones apud Gratianum? Nam de ceteris collectoribus nihil moror. A. Sunt quidem adhuc reliquæ non pauca. Vides enim nos in Eutyhiano finem fecisse, & nunc de aliis Pontificibus dicendum nobis esse, item de Conciliis, de quibus nihil adhuc locuti sumus. Sed cur tu aliorum librorum emendationem præter Gratianum contemnis? An non illos scis priores fuisse & pænè ejusdem magistros? C. Fateor ita esse ut dicis. Sed cum hujus libri usus frequentior sit, hunc cupio habere maculis omnibus perpurgatum. A. Quid autem B. nostro videtur? B. Meam

sententiam non requiras. Odi enim horum omnium imperitiam & cœcitatem. Sed tu redde nobis quod de fragmentis reliquum est. Valde enim delector cùm te video invenisse fontes horum fragmentorum. A. Utinam licuisset omnium fontes adire. Neque enim adeo in quibusdam laboraremus. Post Concilium Ancyranum ex codice sexdecim librorum duo capita relata sunt, quorum initium est, prioris, *Si quis liber*, posterioris, *Vt Episcopi*. Illud apud Burchardum *a* & Ivonem *b* inveni ut ex Concilio Nannetensi, apud Anselmum *c* verò ex Ancyrano inscriptum. Alterum apud eosdem Burchardum *d* & Ivonem *e* ex Concilio Anquirensi cap. 1. ut etiam refert Gratianus *f*. Magna pars hujus posterioris capituli reperta est apud Aurelium Augustinum in libro de spiritu & anima cap. xxix. Damaso in Concilio Romano adscribi vidi in libro quodam Michaelis Thomasi, ex veteri libro in quo vita ejusdem Pontificis conscripta est. (1) Marcelli Papæ fragmentum, cujus initium est *Nullus Episcopus*, Juliani Antecessoris est Novella cxxiii. cap. x. Bonifacio Papæ adscribit Burchardus *g*. Sed Ivo *h* & Bonifacio & Novellis, Gratianus *i* Marcello. (2) Eusebij Papæ fragmentum, *Consulto omnium statuimus*, Silvestri Papæ est in epilogo Romani Concilij, ut etiam Demochares notat. Eusebio adscribunt Burchardus *k* & Ivo in excerptionibus *l*, Eusebio & Silvestro Ivo in panormia *m* & Gratianus *n*, Silvestro Anselmus Lucensis

a Burch. lib. 6. c. 17.

b Ivo par. 10. c. 146. decr.

c Ansel. lib. 11. c. 54.

d Burch. lib. 10. ca. 1.

e Ivo lib. 8. tit. 6. c. 6. panorm. & par.

11. c. 30. decr.

f 26. q. 5. c. 12. Episcopi.

g Burch. lib. 1. cap. 168.

h Ivo par. 5. c. 278. & 369. decr.

i 11. q. 1. c. 8. Nullus.

k Burch. lib. 3. c. 99.

l Ivo par. 2. c. 134. decr.

m Ivo lib. 1. tit. 4. c. 39. panorm.

n De consecrat. d. 1. c. 45. Consulto.

o *Anf. lib. 9.*
c. 2.
p *Ivo lib. 4.*
tit. 11. c. 2. pa-
nor.
q *Anf. lib. 3.*
c. 21.
r *11. q. 1. c. 4.*
Judices.
s *Burc. lib. 3.*
c. 62.
t *Ivo par. 3.*
c. 25. dec.
u *Idem lib. 2.*
tit. 2. c. 5. pa-
nor.
x *De consecr.*
d. 1. c. 25. De
fabrica.
y *Anf. lib. 5. c.*
91. in addit.
z *Burc. lib. 5.*
cap. 1.

a *Ivo lib. 1.*
tit. 4. c. 24.
panor. & par.
2. ca. 11. decr.
b *Anselm. li.*
9. cap. 53.
c *Tarrac. li.*
5. cap. 1.
d *De consecr.*
d. 2. cap. 7.
Cum omne.
e *Burc. lib. 3.*
c. 1.
f *Ivo lib. 2.*
tit. 1. c. 1. pa-
nor & lib. c.
3. decr.
g *Theodulfus*
ad Presbyte-
ros Aurelia.
cap. 42. & 43
h *Burc. lib. 13.*
cap. 13. & 14.
i *Ivo par. 4.*
cap. 46. & 47
decr.

o. (3) Post Nicænum Concilium fragmen-
tum, cujus initium est *Judices autem*, pars
est capitis xxxiv. epistolæ secundæ Julij Pa-
pæ ad Orientis Episcopos, ex sententia Ni-
cæni Concilij. Ivo in Panormia p & Julio &
Nicæno Concilio adscribit, Anselmus q Ju-
lio, Gratianus r Nicæno Concilio. (4)
Quod verò Julij fragmentum in Concilio est,
cujus initium est *De fabrica verò*, Vigilio Pa-
pæ restituo in epistula prima ad Eutherium
cap. 1 v. quod etiam Demochares notat. &
rectè Burchardus s & Ivo in excerptionibus
t Vigilij nomen referunt. Idem tamen Ivo in
panormia u & Gratianus x Julio adscribunt,
Anselmus y Vigilio. (5) Aliud fragmentum,
cujus initium *Cum omne crimen*, non Julij
esse, sed Concilij Bracarenfis 111. cap. pri-
mum testis est Antonius Demochares. Om-
nibus tamen canonum collectoribus placuit
hæc inscriptio, *Iulius Episcopis per Ægyptum*,
Burchardo z, Ivoni a, Anselmo b, Tar-
raconensi c, & Gratiano d. (6) B. Næ tuil-
los rectiùs in Oasin Ægypti relegaveris. C.
Bona verba, quæso. A. Pax sit rebus. Audite
cetera. Quod sequitur, *Ecclesia Græcum no-*
men & c. Isidori Hispalensis est initio libri
primi de divinis officiis, licet Burchardus e
& Ivo f Julio adscripserint. Duo Liberij Pa-
pæ fragmenta Theodulfus g sibi vindicat.
Alterius initium est, *In his jejuniorum diebus*
alterius, *Abstinendum est.* quæ in Concilio
accepta esse dicuntur ex codice sexdecim li-
brorum. Ea habent Burchardus h & Ivo i

b c. 1. & 2. De
his quæ con-
ced. in 3. col-
lect. & c. 8. e.
tit. Greg. 1 X.
c. 12. q. 2. c. 52
Sine excep-
tione.
d. Anf. lib. 7.
c. 192. in ad-
dit.
e. Dist. 81.
cap. ult.
f. Pœnit. Rom.
tit. 8. c. 6.

g. Anf. lib. 8.
c. ult. in Rom.

h r. q. 1. c. 103.
Placuit.

i c. 102. Pla-
cuit ut nul-
lus. ead. q.

k 2 q. 3. c. 4.
Si quis.

l Burc. lib. 15.
cap. 6.

Innocentius III. *b* & Gratianus, *c* Africano
Concilio Anselmus *d*, Collector Concilio-
rum editionis Colonienſis rectè fontes horum
verborum indicavit. (10) Poſt Concilium
Carthaginenſe tertium quædam fragmenta
ſunt inſerta, quibus præponitur illud quod
Gangrenſi Concilio falſò Gratianus *e* & Pœ-
nitentiale Romanum *f* adſcribunt, cujus ini-
tium eſt *Preſbyter ſi fornicationem*. Concilio
Hibernienſi vindicatur in libro Anſelmi Lu-
ceniſis Romano *g*; &, ut audio, ita inſcribi-
tur à Gregorio Preſbytero in Polycarpi lib.
iv. titulo de incontinentia Clericorum, Pœ-
nitentiali Theodori in veteri libro Michaëlis
Thomaſij. Et certè illud Hibernienſe Con-
cilium ſub eodem Theodoro Cantuarienſe
habituſt eſt. (11) Fragmentum *Placuit ut
unusquisque* Concilio Bracarenſi ii. cap. vii.
reſtituatur oportet; licèt Gratianus *h* Car-
thaginenſis quarti eſſe dicat. Sic etiam erra-
tum eſt in proximo huic capiti, cujus ini-
tium, *Placuit ut nullus i*, quod ejuſdem Bra-
carenſis eſt cap. iv. Demochares primus
utrumque erratum adgnovit. De alio frag-
mento, cujus initium *Si quis Episcopum*, eſt
Concilij Eliberitani caput lxxv. dictum eſt;
licèt Burchardus & Ivo Carthaginenſi, Gra-
tianus *k* Damaso Papæ adſcripſerint. (11)
Aliud eſt, cujus initium *Vt laici contempto-
res*, ex codice xv. librorum, quem Bur-
chardi collectionis eſſe credimus. Verba ſunt
tituli capitis xiv. Concilij Carthaginenſis
primi. Capiti xv. adſcribunt Burchardus *l*
&

& Iv
men
Julia
la cx
Ivo
tiano
Gall
eiden
Julia
Sed i
ſunt.
Tros
nifac
Tarr
men
eſt c
Buro
ſis z.

(1)
Anqu
in vet
runt.
que in
qui to
quoda
lerata
num
Dama
vitis
quam
Dama
jungit

& Ivo m. Post Bonifacij Papæ epistulas fragmentum, cujus initium est *Si inter Episcopos*, Juliano Antecessori restituendum est Novella cxxiii. cap. xxxiv. licet Burchardus n, Ivo o, & liber Cæsaraugustanus p, & Gratianus q Bonifacio in epistula ad Episcopos Gallia adscribant. (13) B. Sunt alia falso eidem Bonifacio adscripta, quæ tu eidem Juliano olim adseruisti. A. Ita est ut dicis. Sed in fragmentis Conciliorum alia aliorum sunt. Fragmentum *Nulli liceat ignorare* Trosleiani Concilij caput quartum est. Bonifacio adscribunt Burchardus r, Ivo s, liber Tarraconensis t, & Gratianus u. (14) Fragmentum *Sicut omnis* Concilij Toletani xi. est caput quartum. Bonifacio adscripserunt Burchardus x & Ivo y & Bernardus Papiensis z. Hic finis esto.

m Ivo par. 16
c. 7. decr.
n Burc. lib. 1.
cap. 57.
o Ivo li. 4. tit.
2. c. 10. pa-
norm. & par.
5. c. 197. decr.
p Cæs. lib. 5. c.
21.
q 6. q. 4. c. 3.
Si inter.
r Burc. lib. 11.
c. 17.
s Ivo li. 5. tit.
3. c. 32. panor.
& par. 14. c.
87. decr.
t Tarr. lib. 5.
cap. 4.
u 12. q. 2. ca. 3.
Nulli.
x Burc. lib. 1.
c. 131.
y Ivo par. 5.
c. 231. decr.
z c. 3. De pre-
sum. in 1. col-
lect.

ADDITIONES.

(1) CAPUT 12. *Episcopi*. 26. quæst. 5. ita in libro Romano inscribitur: *Item ex Concilio Anquirensi cap. 1. In Notis est: Anquirensi*] Sic etiam in vetustis. Burchardus & Ivo habent Ancyrensi. Veruntamen in Concilio Ancyrano Græco aut Latino neque impresso neque manu scripto est inventum; licet qui tomos Conciliorum ediderunt asserant haberi in quodam vetusto codice xvi. librorum partialium. Scelerata] Ferè eadem habentur apud beatum Augustinum in libro de spiritu & anima cap. 28. & in vita Damasi Papæ primi, qua extat Roma in pervetusto de vitis sanctorum codice sancta Maria majoris: ubi postquam aliqua relata sunt ex synodo Romana, in qua Damascus Macedonium & Apollinarem damnavit, adjungitur anathematizatos in ea synodo esse maleficcis.

superstitionibus, & incantationibus servientes. In quibus etiam mentio est harum mulierum, quae putabant nocturno silentio cum Herodiade & innumera multitudine mulierum super bestias equitare & multa terrarum spatia pertransire. Et in margine est: Burc. l. 10. c. 1. & l. 19. Credidisti quod multa. Ivo p. 11. c. 30. Pan. l. 8. c. 75. Et vers. Illud etiam additur: De spiritu & anima c. 28. Desideratur nomen Augustini. Et vers. Siquidem] August. ibid.

(2) In editione Gregoriana inscriptio capitis 8. Nullus Episcopus. II. q. 1. haec est: Item Bonifacius ad Episcopos Gallia. In margine est: Auth. Nullus Episcopus. Cod. de Episcopis & Cler. Burc. l. 1. c. 168. Ivo p. 5. c. 278. & 369. Et in Notis: Hoc adscribebatur Marcello. Sed, ut dictum est in proxima superiore notatione, in vetustis codicibus Gratiani & apud Burcardum & Ivonem par. 5. c. 278. tribuitur Bonifacio. & sic est mutatum. Ferè eadem habentur apud Iulianum Antecessorem Novella 123. c. 10. Quod in aliis, quae nomine Bonifacii citantur, solet evenire. Et in eadem parte c. 369. hoc ipsum caput citat ex libro constitutionum, additis nonnullis verbis quae sunt apud Iulianum.

(3) De consecrat. dist. 1. cap. 46. Romanis haec inscriptio est: Item ex epistola Eusebii Papa & Silvestri. Consulto omnium statuimus &c. Et in margine est: Al. Consultu. Et: Silvester in epilogo Conc. Rom. Idem in Pontificali. Poly. l. 3. tit. 9. Ansel. l. 9. c. 1. Burc. l. 3. c. 99. Ivo par. 2. c. 134. Pann. l. 1. c. 162.

(4) Capitis quarti II. q. 1. inscriptio est in eodem libro: Item ex Nicano Concilio. Iudices autem alij &c. Et in margine est: Poly. lib. 5. tit. 4. Pann. l. 4. c. 109. Et in Notis: In Concilio Nicano hodie canon hic non habetur. Sed fuisse olim plures canones illius Concilij supra dist. 16. cap. Septuaginta est adnotatum; quorum partem refert Iulius in rescripto contra orientales, ubi numero 34. habetur hoc caput, & ex eo citatur in Polycarpo.

(5) Inscriptio capitis 24. Romanis de consecrat. dist. 1. haec est: Item Vigilus Papa ad Eutherium epist. 1. c. 4. Defabrica verò &c. Et in margine est:

Poly. l. p. 3. c. Iuliano Vigilius et al. (6) men. in Episcopi ros collo Microlo Egypti rensi 3. c. 1. 9. c. 5 Pann. l. (7) 2. Calu ad Step est: Ve Nullus lus intro & ex S. prio cap Papa et 1. Burc c. 337. (8) dem lib additur gatis autem e Concilio Et in tor tio. In n 240. Br legitur i none, j etiam o num ta munion esse com

Poly. l. 3. tit. 6. Ans. l. 5. c. 81. Burch. l. 3. c. 62. Ivo p. 3. c. 25. Pann. l. 2. c. 14. In Notis: Tribuebatur Iuliano. Sed ex vetustis exemplaribus restitutum est Vigilio, apud quem extat; & ex ipso citant Burchardus etiam & Ivo.

(6) De consecrat. distin. 2. cap. 7. *Cum omne crimen. in eodem libro inscriptio est: Item Iulius Papa Episcopis per Ægyptum. In Notis additur: Apud ceteros collectores legitur, per Ægyptum missis. Sed in Micrologo cap. 19. citatur ex eodem Iulio Episcopis Ægypti. Eadem autem fere habentur nunc in Bracharensi 3. c. 1. & sententia summam collecta in Vuormaciensi c. 4. In margine hæc sunt: Poly. l. 3. tit. 9. Ans. l. 9. c. 53. Burch. l. 5. c. 1. Ivo p. 2. c. 11. & 12. & 85. Pann. lib. 1. cap. 147.*

(7) In eadem Gregoriana editione inscriptio cap. 2. Calumniator. 2. q. 3. hæc est: *Item Damasus Papa ad Stephanum Archiepiscopum epistol. 3. Et in Notis est: Verba ipsa Damasi referuntur infra 4. q. 4. c. Nullus introducat.] Et in margine: 4. qu. 4. Nullus introducat. Et ex Fabiano infra 3. q. 6. cap. 1. & ex Sixto infra eadem q. 8. Qui crimen.] Inscrip- tio cap. 2. Nullus. 4. q. 4. hæc est: Item Damasus Papa epistol. 3. cap. 7. In margine est: Poly. l. 5. tit. 1. Burch. 16. c. 31. Pann. l. 4. c. 80. Ivo p. 6. c. 337.*

(8) Ante caput 4. *Si quis Episcopum. 2. q. 3. in eodem libro est tantum hæc vox: I T E M. Et in Notis additur: Sic est in plerisque vetustis codicibus. In vulgatis autem legebatur: Item Damasus Papa. Extat autem caput hoc in capitulis Hadriani c. 62. & in Concilio Eliberitano c. 75. Ivo citat ex Carthaginensi. Et in tomis Conciliorum adjungitur Carthaginensi ter- tio. In margine hæc sunt: Ans. l. 3. c. 92. Ivo p. 6. c. 240. Burch. l. 2. c. 195. In Notis: Nec in fine] Sic legitur in Concilio Eliberitano, non in hoc tantum ca- none, sed etiam in aliis. Quam ob causam, atque etiam ob glossam, nihil est mutatum. Apud Hadria- num tamen est, nisi in fine dandam ei non esse com- munionem. Apud Ivonem, non nisi in fine dandam ei esse communionem.]*

(9) Capitis 5. *Violatores*. 25. q. 1. inscriptio in eodem Gregoriano libro est : *Item Damasus Papa*. Et in margine hæc sunt : *Deus ded. p. 4. Ans. l. 3. c. 116. Poly. l. 4. tit. ult.* Fons non inventus est à selectis viris.

(10) Capitis 52. *Sine exceptione*. 12. q. 2. in eodem libro inscriptio est : *Item ex epistola Leonis Papa universis Episcopis per Siciliam constitutis*. Et in margine : *Ans. l. 5. c. 69. & l. 6. c. 189.* Et in vers. Episcopus additur in margine : *In Concilio Carthagm. 4. c. 31.* Et in vers. *Irrita* : *ibid. c. 32. & ext. de his qua fiunt à præl. c. 1. Ivo p. 3. c. 231. Pann. lib. 2. cap. 86.* Inscripção cap. 1. de his quæ fiunt à præl. est : *Ex Concilio apud Valentiam*. Et in margine : *Burchardus libro tertio decret. cap. 170. Ivo part. 1. cap. 231. Panormia lib. 1. c. 86. & c. 1. eodem tit. 1. compilat.* Inscripção cap. 8. c. tit. est : *Idem (Innoc. 3.) Meteo. Archidiacono. Tua nuper &c.* Et in margine : *Cap. 2. tit. de his qua conced. ab Episcopo sine consen. capit. in 3. compil.*

(11) Inscripção capitis ultimi distin. 82. in eodem libro hæc est : *Vnde in Concilio Hybernensi : Presbyter si fornicationem &c.* In margine est : *Poly. l. 4. tit. 33.* In Notis : *Caput hoc citabatur ex Concilio Gangrensi, in quo non legitur. Emendatum est ex Polycarpo & alio libro manuscripto pervetusto, in quo libro sunt multi canones pœnitentiales; & hic refertur ex Theodoro Archiepiscopo Hybernensi.* In casu est : *Sancti patres in Gangrensi Concilio congregati &c.*

(12) Est etiam caput 102. *Placuit ut nullus*. 1. q. 1. in eodem libro ita inscriptum : *Item ex Concilio Bracarensi secundo cap. 4.* In Notis additur : *Emendata est inscripção ex aliquot vetustis codicibus. Nam in vulgatis erat, ex Carthagenensi quarto, in quo non habetur.* Inscripção cap. 103. *Placuit ut unusquisque* est : *Item ex eod. c. 7. De capite 4. Si quis. 2. q. 3. v. de suprâ addit. 8.*

(13) In eodem libro inscripção capitis tertij *Si inter Episcopos*. 6. q. 4. hæc est : *Vnde Bonifacius Papa Episcopis Gallia.* Et in Notis est : *Episcopis] Sic est emendatum ex aliquot vetustis codicibus, Burchardus*

DIALOGUS DECIMUSQUINTUS. 165

Ivone, & Polycarpo. Antea erat, populis. Simillima
verò huic capiti leguntur Novella 123. c. 34. apud Iu-
lianum Antecessorem. In margine hæc sunt: Poly. l. 5.
tit. 4. Burch. l. 1. c. 57. Ivo p. 5. c. 167. Pann. l.
4. c. 22.

(14) Ante caput tertium Nulli liceat ignorare. 12.
q. 2. in eodem libro inscriptio est: Item Bonifacius
Papa. Et in margine est: Al. Ex decretis Bonifacij II.
Papa. 6. Capitul. c. 303. Poly. l. 6. tit. 15. Burch. l. II.
c. 17. Ivo p. 14. c. 87. Pann. l. 5. c. 113. Fontis obliti
Romani sunt.

DE EADEM RE, ET DE ALIIS
Gratiani erroribus.

Dialogus decimusquintus.

C. Quid esse in causa dicemus cur tam
multæ inscriptiones falsæ inveniantur?
B. Quorundam hominum audacia, aliorum
simplicitas & tarditas causa est. Audacia eo-
rum qui finxerunt quædam ab aliquibus scri-
pta esse quæ nunquam scripserunt; simplici-
tas & tarditas eorum qui facilè crediderunt
ita esse ut in aliquo alio libro legerunt. de
quibus dici potest quod de pecoribus quæ se-
quuntur sui gregis alia oculis conniventibus.
Huc accedit librariorum imperitia & negli-
gentia; qui facilè, ut imperiti medici & phar-
macopolæ, aliud pro alio venditant. **A.** Est
etiam illud addendum, quòd paucos invenias
qui huic generi studiorum operam dederint.
B. Quid mirum, cum præmia nulla sint, ut
his qui litium causa discunt. Honos enim

alit artes, ut aiunt. A. Quasi verò Virtus non sit se ipsa contenta, & ipsa scientiæ atque veritatis indagatio aliud requirat præmium inane ac fucosas honorum imagines. Sed nos ad nostras fragmentorum reliquias redeamus. B. Non puto te his fragmentorum sportis saturaturum tot hominum millia quot Christus quinque panibus. A. Vos duo mihi eritis pro quinque millibus. Vafensis Concilij fragmentum, cujus initium *Præcipiendum est*, Nannetensis Concilij est cap. vi. ut apud Ivonem *a* rectè est, licèt in capitis numero varietas sit. At apud Burchardum *b* Hannerense appellatur, Varense apud Gratianum *c*. (1) Post Concilium Arelatense tertium multa sunt falsò inscripta capita. I. *Præterea placuit*, Arausici Concilij verba sunt capit. xxii. licèt Gratianus *d* Arelatensis quarti esse dicat. (2) II. *Sciendum est*, Concilij Troleiani est capit. iix. licèt Arelatensi adscribant Burchardus *e* & Ivo *f* & Gratianus *g*. III. *Providendum*, Arelatensis quarti est sub Carolo cap. vi. IV. *Vt Episcopi provideant*, Vormaciensis Concilij verba sunt capit. lix. V. *Vidue si priusquam*, est Concilij Toletani iii. cap. x ut rectè Demochares alicubi notat. Et Burchardus *h* & Ivo *i* Toletano Concilio adscribunt; Gratianus *k* eidem & Arelatensi. (3) Post Felicis tertij epistulas fragmentum *Acacius non fuit* Gelasij Papæ est in epistula ad Faustum. & Gelasio inscribit liber Tarraconensis *l*. sed Gratianus *m* & Gelasio & Felici. (4) Post Concilium Tarraconen-

a Ivo par. 3. c. 222. decret.
b Burch. lib. 3. c. 159.

c 13. q. 2. c. 15. Præcipiendum.

d Dist. 28. c. 7. Præterea.

e Burch. li. 8. cap. 51.

f Ivo lib. 3. tit. 17. cap. 19. par. norm. & par.

7. c. 69. decret.

g 27. q. 1. c. 37. Sciendum.

h Burch. lib. 8. c. 44.

i Ivo par. 7. c. 62. & par. 8. c. 18. & 19. decret.

k 27. q. 1. c. 38. Vidue & 32. q. 2. c. ult.

l Tarrac. li. 1. c.

m 24. q. 1. c. 1. & 3. Acacius.

se verba illa *Dictum est nobis &c.* Concilij Cabilonensis sub Carolo sunt cap. xxvii. licet Burchardus *n* & Ivo *o* & Gratianus *p* Tarraconensis esse scripserint. sine inscriptione referunt Capitularia Imperatorum *q*. (5) Ineptè post Anastasij Papæ minoris epistulas fragmentum *Sanè Thessalonicensis Episcopi*, quod est Anastasij Bibliothecarij in chronicis, refertur. Fuit autem is temporibus Hadriani secundi, longè posterior Anastasio Papa. Deus-dedit *r* & Gratianus *s* rectè ex chronicis Anastasij ea verba referunt. (6) Quod verò sequitur, *Qui potest obviare*, Eleutherio restituatur oportet epistula singulari, & Damaso epistula tertia. Anastasio & Damaso adscribunt Anselmus *t* & Gratianus *u*. (7) Post Concilium Ilerdense, fragmentum *Si quis in infirmitate* Concilij Triburienfis est cap. xxxiii. ut alio die diximus *x*; sed Burchardo *y*, Ivoni *z*, & Gratiano *a* Ilerdensis esse persuasum est. Post Concilium Arvernense, ex codice xvi. librorum fragmentum *Quicumque Episcopus alterius &c.* Toletano iv. cap. xxxiii. restituo. Neque Burchardus *b* & Ivo *c* & Anselmus *d* & Gratianus *e* Arvernensis esse referunt, sed Toletani alicujus Concilij. In eo tamen mendum est apud Gratianum & apud Ivonem in panormia, quòd cum negatione referunt illa verba: *quamvis secundum jus legis ejus non videatur esse diocesis*. Tolli enim non debet, ex Conciliis & Burchardo & ceteris. (8) Aliud fragmentum, *Vt nullus vivente*, Aurelianensis

L iiij

n *Burc. lib. 4. c. 50.*
o *Ivo lib. 1. tit. 3. c. 9. panorm. & par. 1. c. 244. decr.*
p *De consecr. d. 5. c. 8. Dictum.*
q *Capit. lib. 7. c. 55. in addit.*
r *Deusdedit. cap. 1. f. 16. q. 7. c. 15. Sanè.*

t *Anf. lib. 13. c. 19.*
u *23. q. 3. c. 8. Qui potest.*

x *Dial. 4.*

y *Burc. lib. 2. c. 15.*
z *Ivo lib. 3. tit. 5. c. 1. panorm. & par. 6. cap. 34. decr.*
a *Dist. 55. c. 10. Si quis.*
b *Burc. lib. 1. c. 67.*
c *Ivo lib. 2. tit. 6. ca. 4. panorm. & par. 3. c. 131. & par. 5. c. 175. decr.*
d *Anf. lib. 5. c. 28.*
e *16. q. 3. c. 4. Quicumque.*

quinti est cap. XII. non Arvernensis Concilij, ut falsò putant Burchardus *f*, Ivo *g*, & Gratianus *h*. (9) Hic sit fragmentorum finis. Sed quia B. noster de audacia quorundam locutus est, qui finxerunt quædam ab aliquibus esse conscripta quæ nunquam ab eisdem scripta sint, exemplum sumamus à sexta synodo; quæ cum canones nullos ediderit, à Græcis dicatur CII. edidisse, ut superioribus diebus vidimus, à Latinis in tribus editionibus Coloniensibus novem canones scripsisse referatur, ut in vetusto codice monasterij sancti Bavonis urbis Andegavensis sive Gandavensis Flandriæ repertum est; ubi postquam de sexta synodo dictum est, adduntur hæc verba: *qui condemnata hæresis præfata, scripserunt novem capitula inferius annexa.* Caput primum, *Si quis Presbyter inventus fuerit &c.* Post quintum caput additur: *De instructione bonorum operum.* Caput sextum: *Ex Ganden. rubeo libro secundo numero cxxxv. (dicitur esse ex Concilio Vormacien.)* Cum ergo omnium &c. B. Cur tu igitur huic rubeo libro non credis, & Vormacienses hos canones appellas, aut illi vetusto Bavonensi & sextæ synodo restituis? A. Quia inveni certiora veritatis vestigia. B. Quænam autem ea sunt? A. Hæc ipsa novem capita reperi Theodulfi esse Episcopi Aurelianensis, qui Ludovici Pij Imperatoris temporibus vixit & patris ejus Caroli Magni. Reliquit is aliquot capita, quæ ad Presbyteros Aurelianenses inscribuntur, de quibus dictum est

*f Burch. lib. 1.
c. 186.
g Ivo par. 5. c.
302. decret.
h 7. q. 1. in
prin.*

cùm de Eutychnianis fragmentis ageremus. Capitis xvi. initium est: *Si quis Presbyter &c.* Capitis xxi. *Cùm ergo omnium &c.* Sic omnia sunt totidem verbis conscripta. C. Non potuit Theodulfus ea sumere ex sexta synodo? A. Minimè potuit, cùm sexta synodus nullos ediderit. C. At ex Vormaciensi synodo? A. Quære priùs canones hos in Vormaciensi synodo, & nusquam invenies. Quòd si Vormaciensis synodi sunt, cur ille fallax scripsit sextæ synodi patres scripsisse hæc novem capitula? B. Coniungi his possunt illa Hadriani nomine capita ad Ingelramnum, quæ cùm Hadriani nihil habeant, ejus nomine feruntur. A. Rectè admones. De his satis est in Notis scriptum. C. Estne aliquid quod ad falsas inscriptiones Gratiani illinc elici possit? A. Permulta sunt quæ te malo illic legere. Sed habétne alia B. noster quæ contra Gratianum obiciat? B. Incidi nuper in quasdam Romanæ scholæ Notas, de quibus, si pateris, alio die proferam aliqua, conferrique poterunt cum his quæ Antoninus Florentinus reprehendi solere scribit. Hodie de quibusdam dicam quæ quamvis ita sint in veteribus libris ut Gratianus refert, tamen aut malè interpretatur, aut non debuerunt ab eo edi, ut pote quæ magis noceant quàm profint. Quid enim nobis illa profunt ex Toletano Concilio? *i Is qui non habet uxorem, & pro uxore concubinam habet, à communione non repellatur?* A. Hæc ante Gratianum k retulerant Rabanus l & Ivo m B. So-

i Tolet. 1. c. 17
k Dist. 34. c. 4.
Is qui.
l Raba. c. 10.
pœnit.
m Fvolibr. 6
tit. 3. ca. 6. pænorm. & part
8. c. 64. decr.

cios criminis laudas. Vide quid editum sit in Panormia Ivonis, quod etiam in aliquibus Gratiani libris legi: *Qui non habet uxorem, loco illius concubinam habere debet.* C. O impudentem interpretem! B. Nec placet quod suffectum est, *habere licet*, aut quod in Ivonis excerptionibus posuerunt: *Vi habens concubinam, si alia non utatur, communione non privetur.* Non ignoro duplex esse concubinarum genus, duplex etiam uxorum, uxores quæ sine dotalibus instrumentis acciperentur, eas concubinas dictas fuisse. De his possumus Toletani Concilij verba interpretari. (10) Quid illa quæ videntur ex Nicolaitarum hæresi manasse? *Græcorum sapientissimus ait, communia debere esse amicorum omnia. In omnibus autem sunt sine dubio & conjuges.* Hæc Gratianus n ex Clementis epistula quinta. A. In Anselmi veteri libro o hæc de conjugibus non sunt. Omittuntur etiam in melioribus Clementis libris; sed sumuntur, ni fallor, ex Recognitionibus Clementis. B. Tollentur hæc, aut notabuntur in Romana editione. (11) Jam illa quæ de Primiflaminibus & Archiflaminibus & aliis in Notis ad Hadrianum p obscura tibi esse dixisti, tollenda esse censeo; sint licet in epistulis Clementis prima, Anacleti secunda, Stephani secunda, & Leonis IX. epist. 111. & apud Gregorium VII. q & Burchardum & Ivonem s & Anselmum t & Gratianum u & in libro Cæsaraugustano x. C. Non te hic tantus veterum patrum consensus deterret?

n 12. q. 1. c. 2.

o *Ans. lib. 7. cap. 1.*
p *Hadr. c. 23.*

q *Lib. 6. epist. 35. regist.*

r *Burc. lib. 1. c. 155.*

s *Froli. 4. tit. 3. c. 1. panorm.*

t *par. 5. ca. 53. decr.*

u *Ans. lib. 6. ca. 105. & 106. & 109.*

v *Dist. 80. c. 1. & 2. & dist. 99. c. 1. & dist. 21. in prin.*

x *Cæs. libr. 2. cap. 73.*

y *Cæs. libr. 2. cap. 73.*

z *Cæs. libr. 2. cap. 73.*

B. Non audeo ego hæc falsa esse dicere, ut in Antonij Contij libris de epistulis ante Silvestrum scriptum legis. Sed hoc defendo, quamvis ea vera essent, scribi non debuisse; cum illis omissis, quæ crucem lectoribus afferunt, ut Maro dicebat, jus pontificium meliùs traderetur. (12) His non dissimilia sunt quæ de purgatione vulgari referuntur: *Qui Presbyterum occiderit, si servus est, super duodecim vomeres ferventes se expurget.* Hæc verba sunt Concilij Maguntini sub Rabano cap. xxiv. Referunt Burchardus y & Ivo z & Palea a & Pœnitentiale Romanum b & Bernardus Papiensis c. Sed Raimundus in Gregoriana collectione d rectè ea verba omisit. (13) *Ex Concilio Triburiensi c. xxii. Ferventi aqua vel candenti ferro se expurgat nobilis homo vel ingenuus, si deprehensus fuerit in furto aut perjurio aut falso testimonio, ut si ingenuus non esset.* Referunt Burchardus e & Palea f & Bernardus Papiensis g. Omisit Raimundus in Gregoriana collectione h. (14) C. Tu non Gratianum sed Paleam errasse ostendisti in hoc genere purgationis. B. Hæc Gratiani sunt: *Si duo de adulterio accusati fuerint, & ambo negaverint, & orant sibi concedi ut alter illorum utrosque judicio divino purget, si unus in hoc ceciderit, ambo rei habeantur.* Sunt hæc verba Concilij Salegustadiensis c. xiv. quod post Burchardi collectionem invenies; & hoc caput referunt Ivo i & Gratianus k. Illa sunt Concilij Vormaciensis cap. xv. *Sape contingit ut in monasteriis*

y Burch. lib. 6.
c. 7.
z Fvo par. 10
c. 136. decret.
a 17. q. 4. c. 24
Qui presbyterum.
b Pœnit. Rom.
tit. 1. c. 1.
c De purg.
vulg. c. 2. in
1. collect.
d c. 2. de pœ.
nit. Gregor.
1X.
e Burch. li. 16.
c. 19.
f 2. q. 5. ca. 15.
Nobilis.
g c. 1. de purg.
vulg. in 1. col.
lect.
h c. 1. de purg.
can. Greg. 1X

i Fvo par. 15.
c. 178. decret.
k 2. q. 5. c. 25.
Statuit.

monachorum furta perpetrentur. Missa ab Abbate celebretur, aut ab alio Presbytero, & omnes communicentur in hæc verba: Corpus Domini sit tibi hodie ad probationem. Hæc in Conciliis sunt, ut cuncta prius dicta, & apud Burchardum *l* & Gratianum *m*. (15) Sed hæc omnia sunt illorum temporum sordibus adscribenda. Sunt alia his similia, de quibus alio fortasse die dicendum erit. Hoc nolo differre quod Gratianus *n* refert ex Hieronymo in epist. ad Titum cap. 1. *Olim idem erat Presbyter qui & Episcopus.* & quæ sequuntur, quæ etiam habet Anselmus *o*. Totus ille Hieronymi locus, nisi pleniùs scribatur, & cum aliis Hieronymi scriptis conferatur, nocere magis quàm prodesse potest. (16) Democharis ad extremum verba referam in antidoto Gratiani Indicis: *Pleraque sunt, fateor, in his decretis jam obsoleta, & quæ à presenti consuetudine ecclesiastica abhorrent, nonnunquam etiam, ut videtur, inter se ex diametro pugnancia &c.* A. Næ tu B. magnum Democharis testimonium contra Gratiani lucubrations attulisti. Cui responderi potest, ut aliquibus aliis quæ recitasti, Gratiani scopum fuisse, omne genus decretorum referre, & hac de causa Concordiam discordantium canonum appellasse. De aliis quæ B. Antoninus & Romanæ scholæ notarunt te libenter audituri sumus.

1 *Burc. lib. 11.*
c. 66.
m c. 23. Sæpe.
e. qu. 5.

n *Dist. 95. c. 5*
Olim.

o *Anf. lib. 7.*
c. 119. & 120.

ADDITIONES.

(1) **C**APUT 15. *Præcipiendum est.* 13. q. 2. in Gregoriana editione ita inscribitur: *Item ex Concilio Varenfi.* In margine est: *Burch. l. 3. c. 159. Ivo p. 3. c. 222.* In Notis: *Extat in Concilio Nannetensi c. 6. ex quo citatur à Burchardo & Ivone. Sed quia potuit esse repetitum in aliquo Varenfi seu Varsensi, non est mutatum. In epitome quidem Conciliorum est in Varsensi c. 3.*

(2) Inscriptio cap. 7. *Præterea placuit. distinct. 28.* hæc in eodem libro est: *Item ex eodem tertio.* (Est autem capituli 6. inscriptio: *Item ex Concilio Arelat. 2. c. 2.*) In Notis hæc sunt: *In Arelatensibus quæ extant hic ipse penitus canon non invenitur. Sed sententia habetur in tertio c. 2. in fine.* Desideratur fontis index.

(3) In eodem lib. cap. 38. cau. 27. q. 1. inscriptio est. [*Item*] *Palea. Vidua, si priusquam &c.* (Capituli 37. inscriptio est: *Item ex Concilio Arelatensi.*) In margine hæc sunt: *infra 32. q. 2. Hoc sanctum. ex Concil. Toletano 3. c. 10. Ivo p. 8. c. 18. & 19.* Inscriptio capituli ult. 32. q. 2. hæc est: *E contra in Concilio Toletano 3. c. 10. Hoc sanctum.* In margine est: *Burch. l. 8. c. 44. Ivo par. 7. c. 62. & par. 8. c. 18. & 19.*

(4) Gratiani verba sunt in libro Romano ante caput 1. cau. 24. q. 1. *Vade cum Achatius &c. quæretur, contra Gelasius scribit dicens: Achatius non est factus &c.* In Notis hæc sunt: *Sententia huius capituli est eadem cum sententia capituli paulo post sequentis, id est, Achatius, quamvis verba discrepent.* Inscriptio capituli 3. est: *Item Felix Papa: Achatius non fuit novi &c.* In margine est: *Polyc. lib. 1. tit. 16.* Et in Notis: *Polycarpus li. 1. ti. 16. citat ex Gelasio, apud quem habetur in commonitorio ad Faustum.*

(5) De consecrat. distin. 5. cap. 8. *Dictum est.* in eodem libro inscriptio est: *Item ex Concilio Tarraconensi c. 6.* In Notis additur: *Burchardus etiam & Ivo citant ut Gratianus. Habetur autem in Cabilonen.*

2. cap. 27. usque ad vers. Quia bis. & in Capitularibus adjectis c. 53. In margine hæc sunt: Burch. l. 4. c. 50. Ivo par. 1. c. 244. Pann. l. 1. c. 121.

(6) Capituli 15. Sane Theffalonicensi. 16. q. 7. inscriptio in eodem libro est: Item ex Chronico Anastasij Bibliothecarij. In Notis est: Caput hoc acceptum est ex Chronico Anastasij Bibliothecarij in iis qua de Anastasio Imperatore narrat. multaque ex ipso originali sunt emendata.

(7) Inscriptio capituli octavi Qui potest. 23. q. 3. in eodem libro Romano hæc est: Item Anastasius & Damasus Papa. In margine hæc sunt: Damasus episc. 3. ad Stephan. c. 8. supra dist. 83. Error. & dist. 86. Facientis. Pol. c. l. 7. tit. II. Ans. l. 13. c. 19.] Inscriptio capituli 3. Error. dist. 83. est: Item Innocentius. In margine est: Deus-dedit p. 2. Eleuterius Papa ad Gallia provincias, & Orientales in epist. ad Iulium, & Ægyptij in epistola ad Felicem secundum. Inscriptio capituli 3. dist. 66. est: Item Ioannes VIII. Facientis culpam &c. In margine hæc sunt: Greg. l. 7. reg. episc. 114. Indict. 2. Pelagius 2. epistol. 3. Eleuterius sup. dist. 83. c. Error. 2. qu. 7. Negligere. & 23. qu. 3. c. Qui potest. Ivo p. 6. cap. 115. In Notis additur: Caput hoc ex variis sententiis hinc inde collectis confectum est: quarum prima usque ad vers. emendare sumpta est ex epistola beati Gregorij 114. lib. 7. Indict. 2. Theodorici & Theoberto Regibus Francorum.

(8) Ante caput quartum Quicumque Episcopus. 16. q. 3. in eodem libro hæc verba sunt: Item ex eodem c. 33. quæ ad Tolet. 4. referuntur. In margine hæc sunt: Poly. l. 3. tit. 12. Ans. l. 5. c. 28. Burch. l. 1. c. 67. Ivo p. 3. c. 131. & p. 5. c. 175. Pann. l. 2. c. 67. Ad illa verba, quamvis secundum jus legis, ejus non videtur esse diocesis &c. additur in Notis: In Concilio impresso cum manuscriptis collato legitur: quia secundum jus legis, ejus videtur esse diocesis, admittenda non est &c. Ivo autem in tertia parte etiam clarius post vers. (Scribe ver. vel verbum) possederit, sic habet eam teneat: quia secundum jus legis, ejus videtur esse diocesis, & admittenda non est &c. Burchardus autem, quamvis secundum jus legis, ejus videtur esse

diœcesis. In Pannormia verò quemadmodum apud Gratianum. Provinciam] Auctor glossæ interpretatur, id est, diœcesim. & in variis Conciliorum editionibus & duobus codicibus Vaticanis legitur parochiam. quâ voce sæpe diœcesis significatur, ut in canone Apostolorum 14. Episcopo non liceat alienam parochiam propria relicta pervadere. & in Concilio Antiocheno cap. 21. vocem παροικίας alij verterunt parochiam, alij diœcesim. omninôque in Toletanis hæc voces confunduntur, ut in Tolet. 3. c. 20. & Tolet. 4. c. 32. & 35. Brachar. 2. c. 2. Et in hujus capituli initio vox diœcesis partem quandam, id est, parochiam significat. Verùm in codice Conciliorum Lucensi regio & vetustis exemplaribus Gratiani & Pannormia & apud Ivonem par. 5. in margine est provinciam.

(9) Gratianus 7. q. 1. in prin. in eodem libro ita scribit: Quod autem vivente Episcopo alius superponi aut superordinari non possit, ex Concilio apud Arverniam celebrato definitum est, in quo legitur, Vt nullus vivente &c. In margine hæc sunt: In Concil. Aurelianen. 5. c. 12. Burch. l. 1. c. 186. Ivo p. 5. c. 302. Et in Notis: Arverniam] Burchardus etiam & Ivo citant ex Arvernensi c. 13. Extat autem in Aurelianensi quinto c. 12.

(10) Capituli quarti Is qui non habet. distin. 34. inscriptio in Romano libro est: De hoc dicitur in Concilio Toletano 1. c. 17. Sequitur mox miniatis litteris: Qui non habet uxorem, sed loco illius concubinam, à communione non repellitur. In margine hæc sunt: Ivo par. 8. c. 64. Pannor. lib. 6. cap. 49. Et in Notis: Integer Concilij canon, qui apud Ivonem quoque & in Pannormia refertur, est hic: Si quis habens uxorem &c. Neque verò omne concubinarum genus eo etiam tempore permittebatur. De quibus quid in legibus gentium Imperatorum legatur nihil opus est referre. Certè Iustinianus Novella 18. c. 5. (ut est apud Iulianum Antecessorem) quasdam concubinas comparat quodam modo uxoribus quæ sine dotalium tabularum solennitate ductæ fuerant. Ad quod concubinarum genus referendum est quod scripsit beatus Augustinus in libro de bono conjugali, (& refertur infra 32. q. 2. c. So-

let.) in quibus hæc tria erant necessaria &c. quamvis sic habitam non audeat appellare uxorem, quia non intervenerunt instrumenta dotalia & alia quæ jure civili & canonico requirebantur ut esset legitima uxor, quod habetur in prædicta Novella 18. & infra 30. q. 5. c. Aliter. Itaque hujusmodi mulieres, cum non essent uxores, vocabantur concubinae; sed ob illa tria, ac præcipue quòd in affectu maritali permanere statuerent, permittebatur ipsis communicare; habebanturque tanquam uxores minus solemniter ductæ. Et hoc est quòd hic & in sequenti capite dicitur, pro uxore loco uxoris habere concubinam. Idque Gratianus ipse ad finem cap. præced. parag. Concubina. indicavit. Nam concubinarum ad tempus adhibitaram, etiam si filiorum procreandorum causa haberentur, plane illicitus erat concubinatus. quòd asserit idem beatus Augustinus cap. Audite. infra eadem, & in eodem libro de bono conjug. c. Concubinæ. infra 32. q. 2.

(11) Inscriptio capitis secundi Dilectissimis. 12. q. 1. in eodem libro hæc est: Item Clemens in epistola quinta. Et in margine est: Ans. ibid. (hoc est, l. 7. c. 1.) Vers. Denique ita scribitur: Denique Græcorum quidam sapientissimus hæc ita sciens esse ait communia debere esse amicorum omnia. [In omnibus autem sunt sine dubio & conjuges.] Et in Notis: Verba hæc ab originali, in recentioribus Conciliorum editionibus impresso, & duobus ipsius manuscriptis codicibus, uno Vaticano, altero bibliotheca sancti Marci Florentia, & ab Anselmo. Hanc verò sententiam à Platone acceptam hæretici quidam volebant in Christianam religionem invehere. Ita enim scribit Epiphanius hæres. 32. Primum quidem, quòd ipse Epiphanius cum patre suo & sectæ antistite Carpocrate &c. Verum apud veteres etiam Christianos hanc uxorum communionem vehementer damnari solitam Tertullianus in apologetico evidenter testatur his verbis: Omnia indiscreta sunt apud nos præter uxores &c.

(12) His verbis utitur Gratianus in eodem libro initio distin. 80. Loca verò in quibus Primates &c. sunt ordinandi, hæc sunt secundum Lucium Papam & Clementem atque Anacletum. Ait enim Lucius Papa

Papa: Vrbes & loca &c. In margine est: Extat apud Stephanum 1. epist. 2. c. 5. Ans. l. 6. c. 128. Et in scholiis: Loca] Hic intitulatur 80. distm. &c. Et quidem primates ibi constituuntur ubi olim ponebantur protoflamines gentilium, Archiepiscopi ubi archiflamines, Episcopi ubi eorum flamines &c. Capituli secundi inscriptio est: Item Clemens Papa ad Iacobum epist. 1. In illis vero civitatibus in quibus olim apud ethnicos primi flamines eorum atque primi legis doctores erant &c. In margine est: Leo IX. epist. 3. Polyc. l. 2. tit. 22. Burch. l. 1. c. 155. Ans. l. 6. c. 113. Primi flamines] Al. Archiflamines. Distin. 99. cap. 1. inscriptio est: Vnde Anacletus Papa ait ad Episcopos Italia epist. 2. Provincia multo ante Christi adventum tempore divisa sunt &c. Et in margine est: Ivo par. 5. c. 53. Pann. l. 4. c. 23. Et in Notis: Hoc caput integrum repetitur à Gregorio VII. lib. 6. reg. epist. 35. Rothomag. Turonen. ac Senonen. Archiepiscopis scripta, ex qua & originali nonnulla sunt restituta Gratiani verba sunt distin. 21. in prin. vers. Horum discretio: Horum, inquit, discretio à gentilibus maximè introducta est, qui suos flamines, alios simpliciter flamines, alios archiflamines, alios protoflamines appellabant.

(13) Capituli 24. Qui Presbyterum. 17. q. 4. in eodem libro inscriptio est: [Item ex Concilio Moguntino sub Rabano c. 24.] Palea. In margine est: ext. de pœnit. & remis. c. 2. Burch. l. 6. c. 7. Ivo p. 10. c. 136. In Notis est: Hæc Palea in uno tantum Vaticano Gratiani codice habetur. Inscripção capituli 2. de pœnit. & rem. est: Ex Concilio Moguntinen. Et in margine est: Habetur in synodo Maguntina sub Rabano Archiepiscopo c. 24. Refert Burch. l. 6. c. 7. Ivo par. 10. cap. 136. & Gratianus sive Palea 17. q. 4. c. Qui presbyterum.

(14) Ante caput 15. Nobilis homo. secunda quæst. 5. in eodem libro hæc verba sunt. [Item in Concilio Triburiensi.] Palea. In margine est: ext. de pur. can. c. 1. Burch. l. 16. c. 19. Et in Notis: Burchardus etiam citat ex Concilio Triburiensi. cap. 10. & in Triburiensi illo, quod extat impressum, habentur nonnulla ad hanc rem facientia, Inscripção capituli 1. de purg. cano. est:

Ex Concilio Triburien. In margine hæc sunt: *Referunt Burch. l. 16. decr. c. 19. & Grat. (sive Palea 2. q. 4. (scribe 5.) c. 15. & habetur c. 1. tit. de purg. vulg. in 1. compil.*

(15) In eodem libro Romano inscriptio cap. 25. Statuit quoq. 2. q. 5. hæc est: *Item in eod. c. 14. hoc est, in Salegunstadiensis Concilio. In margine est: Burch. ibid. (id est, in fine operis) Ivo p. 15. c. 180. Inscriptio capitis 23. c. q. est: Contra in Concilio Vormaciensi c. 15. Sæpe contingit &c. Et in margine: Burch. l. 11. c. 66. In Notis: Sic expleta Missa] in hoc capite addita sunt nonnulla verba ex Concilio, quæ à collectoribus videbantur omissa. Sed hoc loco satis visum est varietatem indicare. Nam in Concilio ipso sic legitur: Et sic in ultima Missæ celebratione, pro expurgatione sua corpus & sanguinem Domini nostri Jesu Christi percipiant, quatenus ita inde innocentes se esse ostendant.]*

(16) Gratiani verba sunt ante caput quintum distin. 95. in Gregorianis libris: *Item Hieronymus ad caput primum epistolæ ad Titum, ad ea verba: & constituas. Olim idem erat Presbyter qui & Episcopus. In margine est: Idem ergo est Presbyter. Et: Ans. l. 7. cap. 127. Poly. l. 2. tit. 39. Rubrica scriptum est: Presbyter idem est qui Episcopus, ac sola consuetudine presunt Episcopi. Hæc miror non fuisse notata.*

DE BEATI ANTONINI CENSURA
in Gratianum, & de Romanorum
selektorum sententia.

Dialogus decimus sextus.

A. Quid est quod dicebas beatum Antoninum in Gratiano reprehendere? **B.** Et librum habeo & schedam locorum quæ selecti quidam vi-

Romæ notarunt. A. De singulis ab Antonio scriptis videamus quid ille dixerit, quid mox Romani addiderint. B. Beatus Antoninus Florentinus, ut nosti, antistes in Summæ majoris quarta parte titulo XI. cap. IIX. post Petri Lombardi Parisiensis Episcopi, quem Magistrum sententiarum appellant, XIV. articulos perscriptos, in quibus communiter non tenetur, de Gratiano sic ait: *In decretis quedam ponit Gratianus quæ non tenentur, quedam alia à Conciliis vel Summis Pontificibus edita, quæ sunt revocata seu immutata per consuetudinem generalem contrariam & abrogata.* Mox addit exemplum jejuniij quadragesimæ, quod Clerici servare tenebantur à sexagesima, hodie non servant, sed initium faciunt jejuniorum ut laici. A. Hoc idem Gratianus ait distinctione quarta, excepta voce *sexagesima*, pro qua vocem *quingagesima* substituit. B. Romanis videbatur tollendas esse has voces Gratiani: *jejunandi propositum susciperent &* quod non displicet. Damasus in Telesphoro ait: *Hic constituit ut septem hebdomadis ante Pascha jejunium celebraretur.* Et Ambrosius in sermone non edito de sexagesima: *Quadragesima, inquit, sex septimanas habet; cui addidit Telesphorus Pontifex septimam hebdomadem, & vocatum est hoc tempus quinquagesima.* Quæ verba etiam Anselmus *a* refert. A. Id statutum esse Clericis dicendum est ex Telesphori epist. I. cujus verba referunt Ivo *b* & Anselmus *c* & liber Cæsaraugustanus *d* & Tar-

M ij

Dist. 4 c. 3. &
4. & ult. cap.
3. p. Leges.
dist. 4.

Dist. e. c. 5.
Quadragesima.
a Ans. lib. 7.
cap. 166.
b Ivo li. 2. tit.
14. c. 1. pan. &
par. 4. c. 25.
dec.
c Ans. lib. 7.
c. 165.
d Cæs. lib. 21.
c. 20.

e *Tarr. lib. 4.*
c. 60.
f *Dist. 4. c. 4.*
Statuimus.

g *De consecr.*
d. 3. c. 1. & 3.
Rogationes.
h *Burc. lib. 2.*
c. 77.
i *Ivo par. 4. c.*
14. dec.

k *Capit. lib. 1.*
c. 164. & lib.
2. c. 35. &
lib. 6. c. 186.

l *Ivo par. 4.*
c. 11. dec.

m d. c. 186.

raconensis e & Gratianus f. (1) B. Alterum exemplum adfert Antoninus de rogationum diebus, quibus erat ab operibus cessandum & jejunandum ex Concilio Lugdunensi & Aurelianensi, quæ refert Gratianus de consecratione distin. III. c. 1. & III. g. A. Concilium Lugdunense non exstat, sed refertur à Burchardo h & Ivone i. Et in Concilio Maguntino cap. xxxvi. idem ferè statuitur, sed nihil de rogationibus dicitur. neque aperte in Capitularibus Caroli & Ludovici k. Sed Aurelianense Concilium de rogationibus ita statuit cap. xxix. in Coloniensi editione, in collectione Isidori Mercatoris, capit. xxv. Rogationes, id est, Litaniae ante Ascensionem Domini placuit celebrari, ita ut præmissum tri-duanum jejunium in dominica ascensionis sollempnitate solvatur. B. Romani varietatem notarunt: pro præmissum alibi scriptum post Missam. quæ mihi scriptura non probatur, licet eam Ivo l adgnoscat. C. Quanam est Dominica Ascensionis, an quæ post Ascensionem est, an ea quæ Ascensionem præcedit? B. Neutra in hoc capite. sed dominica ascensionis sollempnitas dicitur ipsa dies Ascensionis Domini. C. Cur libro vi. Capitularium dicitur m: Post Dominicam dies tres. In Ascensione Domini diem unum? B. Suspitor desiderari litteram V. post vocem Dominicam, ut significetur post Dominicam quintam. A. Placet opinio tua. Et lib. i. Capitularium Litania major ante Ascensionem Domini constituitur. Sed perge quod cœperas. De

his en
tat ali
quod u
hebd
quæ er
operib
A. De
tulit. n
hilest
in Cap
omnes
men M
omni
quinta
sam &
lendi &
re cessa
nibus.
fert, q
ter sc
nopol
Chalc
Ivo n
littera
Burch
quoqu
tur ad
proba
attine
litteris
teras c
pereg
sin q

his enim rogationibus rectè Antoninus no-
 rat aliud in his Conciliis præscribi quàm
 quod usus receperit. (2) B. Idem inquit de
 hebdomada sancta & hebdomada Paschæ,
 quæ erant in præcepto quoad cessationem ab
 operibus, ut in dicto Concilio Lugdunensi.
 A. De hebdomade sancta nihil Gratianus re-
 tulit, nihil ante eum Burchardus & Ivo. ni-
 hil est in dicto Concilio Maguntino, neque
 in Capitularibus. De paschatis hebdomade
 omnes ferè eadem scribunt. In Concilio ta-
 men Maguntino quatuor dies tantùm cum
 omni honore celebrari decernitur. At feria
 quinta dicitur licentiam esse arandi ante Mis-
 sam & seminandi & hortum & vineam exco-
 lendi & sepem circumcludendi. ab alio ope-
 re cessandum. Post Missam vacandum ab om-
 nibus. B. post hæc de litteris dimissoriis re-
 fert, quæ Gratianus distin. LXXIII. diligen-
 ter scripsit, quæ nomine Attici Constanti-
 nopolitani Episcopi in Conciliis sunt post
 Chalcedonensem synodum. Eadem referunt
 Ivo n & Anselmus o. Sed & formulas earum
 litterarum quas Gratianus conscripsit habent
 Burchardus p, Ivo q, & Anselmus r, qui alias
 quoque addunt, & Romani alias se pollicen-
 tur adjecturos. Hæc quasi usu abrogata im-
 probat Antoninus, quod ad eam formulam
 attinet quæ tradita dicitur in synodo Nicæna
 litteris quibusdam Græcis adjectis. Ipsas lit-
 teras dimissorias necessarias esse ait Clericis
 peregrè profecturis, ut distin. LXXII. cap. i.
 in quo multorum negligentiam reprehendit

*De consec. d. 3
 c. 1.*

*Dist. 73. in
 princip.*

*n Ivo par. 6.
 c. 433. decret.
 o Anf. lib. 6.
 c. 116.
 p Burc. lib. 2.
 c. 227.
 q Ivo par. 6. c.
 434. & 435.
 decret.
 r Anf. lib. 6.
 c. 117.*

Dist. 72. c. 1.

dit. A. Laudo id quidem. Sed ex veteri formula duo elicio. Alterum est, Episcopis linguæ Græcæ cognitionem fuisse necessariam; alterum, tempore Nicænæ synodi Indictionis numeros in usu fuisse. Indictionis enim mentionem fieri in hac formula video. B. In Ecclesiarum consecratione jubentur Episcopi Græcas litteras & Latinas in pavimento scribere. Qui eas ignorassent, quo pacto scripturi fuerant? C. Cùm in Græcia Nicæna synodus habita fuerit, mirandum non est Græcis litteris jussisse hæc conscribi. Quæ verò in consecrationibus jubentur fieri, satis esse aiunt si cœperit vel duas litteras scribere, quæ utrique linguæ communes sunt. (3) B. Sequitur de sacramentis à jejunis tantùm præstandis in judicio, quod etiam usu abrogatum esse dicitur. A. Quæ Cornelio Papæ falso adscribunt Burchardus *t*, Ivo *u*, Anselmus *x*, & Gratianus *y*, ut antea diximus *z*, non Cornelij verba sunt, sed Caroli Magni in Capitularibus *a*. quod etiam Ivo *b* adgnoscat. Illic ita scribitur: *Sed & nobis honestum videtur ut qui in sanctis habet jurare, hoc jejunium faciat cum omni honestate & timore Dei.* His verbis, *nobis honestum videtur*, nulla legis coactio est, sed admonitio est non inepta. Quod verò ille *in sanctis* dixit, cur in judicio Antoninus interpretetur, causam nullam video. (4) B. Additur ab eodem: *In quadragesima, in adventu, in diebus dominicis non exigantur vel exhibeantur sacramenta, sollemnia scilicet, ut in judicio, & similia.*

t Burchardus lib. 12. c. 12.

u Ivo li. 8. tit. 8. c. 31. panor.

x Anselmus lib. 11. c. 64.

y 22. q. 5. c. 16.

Honestum.

z Vide dialog. 15. in add. 9.

a Capit. lib. 1. c. 63.

b Ivo d. par. 12. c. 33.

Quod
ne. A.
& Gr
Meda
conen
gesima
Domi
illi du
Epiph
& in L
& in a
cificari
(5) B
cas lic
certis
tur. A
cetera
re edit
ta sun
de ali
non so
neque
copum
Metre
quam
lium p
res est
colle
multa
sed ea
legene
dorun
tione.

Quod etiam ait esse abrogatum consuetudine. A. Plenius hæc, ni fallor, Burchardus c & Gratianus d ex Concilio apud sanctum Medardum, & sine inscriptione liber Tarraconensis e. Sed fontes non inveni. *A septuagesima usque ad octavam Paschæ, ab adventu Domini usque post consecratos dies,* (Sic enim illi duo habent, Gratianus usque ad octavam Epiphania) & in jejuniis quattuor temporum, & in Litaniam majore, & in diebus rogationum, & in diebus dominicis nisi de concordia & pacificatione nullus super sacra jurare præsumat. (5) B. Vis dicam liberè quod sentio? A. Diccas licet. B. Hæc & alia quæcunque ex incertis libris sumpta, pro non scriptis babeantur. A. Censura gravis est tua. Sed Antonini cetera redde. B. *Multa, inquit, antiquo jure edita, quæ Gratianus notat, postea immutata sunt, ut de electione Romani Pontificis, item de aliorum Episcoporum electione. Namque non soli Cardinales olim Pontificem eligebant, neque soli Canonici Ecclesiæ cathedralis Episcopum, sed adhibebantur alij religiosi viri; & à Metropolitanis confirmabatur electio antequam Romani Pontifices Ecclesiarum cathedralium provisiones sibi reservassent.* A. Nota res est, & de his plura in Gregoriana & aliis collectionibus dicuntur. Ex quibus apparet multa esse apud Gratianum supervacanea: sed eadem antiquitatis cognoscendæ causa legenda sunt. B. Sequitur de ætate ordinandorum, & de intervallo servando in ordinatione. A. Hæc etiam variè constituta sunt;

M iij

c Burch. li. 12.

c. 20.

d 12 q. 5. c. 17

Decrevit.

e Tarrac. li. 5.

cap. 7.

neque ullum crimen est Gratiani, si aliud posteriori sæculo visum est constituere, sive in Viennensi Concilio à Clemente V. sive in Tridentino sub Pio quarto. B. Idem dicturus es de gradibus consanguinitatis & affinitatis prohibitis matrimonio conjungi; quod non est à Gregorio IX. *f* immutatum, ut ait Antoninus, sed ab Innocentio III. in Concilio generali Lateranensi capite quinquagesimo. Postea refert illa quæ de furto diximus in monasterio facto, ut communicent monachi cum illa contestatione, *Corpus Domini sit tibi hodie ad probationem*, ex Concilio Vormacien. cap. xv. & apud Burchardum *g* & Gratianum *b*. Id malè fieri ait Antoninus B. Thomam secutus. Mox verba Concilij Carthaginensis affert, ut sacramenta altaris non nisi à jejunis celebrentur, excepto uno die anniversario, quo cæna Domini celebratur. A. Concilij Africani verba sunt cap. iix. in Corpore canonum, & Carthaginen. iiii. cap. xxix. in Isidori collectione, & caput xli. est Græcis Concilij Carthaginensis. Refert verba eadem Concilium Matisconense i. cap. vi. & Anselmus *i* & Gratianus *k* & liber Cæsaraugustanus *l*. B. Exceptionem illam cænae Domini impugnat Antoninus ex verbis Augustini à Gratiano alibi relatis *m* atque ait consuetudine esse derogatum. A. Huc fortasse pertinet quod in Concilio Laodicensi cap. l. statutum est *n*. *Quòd non oporteat in quadragesima in ultima septimana quinta feria jejunium salvere*, &

f c. 3. de consangu. & affinit. in 4. collect. c. 8. Non debet. e. ti. Greg. 1X.

g Burch. lib. 11. c. 66. h 2. q. 5. c. 23. Sape.

i Ansel. lib. 9. c. 3. *k* De consecr. d. 1. c. 48. Sacramenta. *l* Cæs. lib. 13. c. 4. *m* De consecrat. d. 2. ca. 54. Liquido. *n* De consecr. d. 3. c. 7. Non liceat. & cap. 3. Non oportet.

quæ sequuntur. Quod aliis verbis Martinus Bracarenſis ſcripſit cap. l. ut antea dictum eſt o: (6) B. Illud quoque præceptum, ut in eadem die cœnæ Domini omnes communicarent p, (quod non Soteris Papæ eſt, ſed Concilij Cabilonenſis ſecundi cap. XLVII. ut alio die à te dictum eſt q) abrogatum eſſe ait conſuetudine. (7) Ut illud etiam Concilij Agathenſis cap. XXI. *Sæculares qui in Natale Domini, Paſcha, & Pentecoſte non communicaverint, catholici non credantur.* quod etiam Burchardus r & Ivo ſ & liber Cæſaraugſtanus t & Gratianus u referunt. A. Mihi Auguſtini oraculum maximè placeat x: *Cotidie euchariftia communionem accipere nec laudo nec vitupero. Omnibus tamen dominicis diebus communicandum hortor.* Innocentij tertij præceptum in Concilio generali cap. XXI. fuit, ut ad minus in Paſchate ſacramentum euchariftiæ omnes ſuſciperent. y (8) B. Illud quod falſò Sergio Papæ adſcribunt Ivo z & Gratianus a, *Triforme eſt corpus Domini*, quod Amalarij ſive Amilarij b eſt, ex quo capite elicitur partem quandam hoſtiæ ſervari debere viatici, ut creditur, cauſſa, abrogatum conſuetudine eſſe ait. (9) Quod verò ex epiſtula Clementis ſecunda dicitur, poſt ſumptam euchariftiam aliquot horis eſſe ab alio cibo abſtinendum, quod etiam Burchardus c, Ivo d, & Anſelmus e, & Gratianus f referunt, id ex B. Thomæ ſententia ait non eſſe neceſſariò ſervandum. (10) Poſtremò quod ex Concilio Eliberi-

o Vide dialog. 11. add. 17
 p De consecr. d. 2. ca. 17. In cæna.
 q Vid. dial. 13. add. 7.
 r Burc. lib. 5. c. 23.
 ſ Ivo par. 2. c. 33. decret.
 t Cæſ. lib. 11. c. 19.
 u De consecr. d. 2. c. 19. Sæculares.
 x c. 13. e. diſti. Cotidie.
 y c. 2. de pœnit. in 4. collect. c. 12. e. tit. Omnis. Gregorius IX.
 z Ivo libr. 1. tit. 4. cap. 18. panor.
 a d. diſt. 2. c. 22. Triforme
 b Amal. li. 3. c. 55. de divin. offic.
 c Burc. lib. 5. c. 11.
 d Ivo par. 2. c. 21. decret.
 e Anſ. lib. 8. c. 38. in addit.
 f d. diſt. 2. c. 23. Tribus.

g *Burc. lib. 5.*
c. 22.
h *Ivo libr. 1.*
tit. 4. c. 29.
panorm. &
par. 2. c. 32.
decr.
i *De conse-*
crat. d. 2. c. 21.
Omnis.
k *Cæs. lib. 11.*
c. 18.

tano refertur à Burchardo g & Ivone h & Gratiano i & in libro Cæsaraugustano k, sed in Conciliis non inveni, ut ante communionem à conjugibus se abstineant aliquot diebus, consilium esse, non præceptum beatus Antoninus ait. (11) De aliis majoribus erroribus alio die, si placuerit, ejus opinionem referam. A. Ita fiat.

ADDITIONES.

(1) **D**ISTINCTIONE quarta, ante caput quartum *Statuimus*, in Romana editione Gratiani verba sunt: *Vnde illud Telephori Papa, (qui decrevit ut generaliter Clerici à quinquagesima à carnibus & deliciis jejurent) quia moribus utentium approbatum non est, aliter agentes, transgressionis reus non arguit. Telephorus urbis Roma Episcopus omnibus Episcopis epist. 1. Statuimus ut septem hebdomadas plenas ante sanctum Pascha omnes Clerici in sortem Domini vocati à carne jejurent.* In margine est: *Al. carne & delitiis.* Et: *Ivo par. 4. c. 25. Pann. l. 2. c. 174.* Et in Notis ante caput quartum: *Quinquagesima*] Post hoc verbum in codicibus impressis sequebatur, jejunandi propositum susciperent, & à carnibus & delitiis abstinerent. Sed omnes ferè manuscripti habent eo modo quo restitutum est. Scholium Joannis ridiculum est: *Istud caput non tenet, quia hodie quinquagesima non servatur, cum ipsa celebretur post Pascha.* 10. Capituli quinti e. distinctio est: *Item Ambrosius in lib. sermonum. Quinquagesima sex septimanas habet &c.* In Notis additur: *Sermonum*] Inveni sunt Roma in bibliotheca Vaticana & Mediolani in bibliotheca monasterij sancti Ambrosij sermones aliquot manuscripti, Ambrosij nomen præferentes: inter quos est sermo de sexagesima, cujus initium est *Adest tempus, unde hoc caput sumptum est.* Ante cap. 6. ejusd. dist. Denique sacerdotibus quod est extremum, hæc verba sunt: *quod B. Grego-*

vius Augustino Anglorum Episcopo scribit dicens. Et in margine est: Ivo par. 4. cap. 29.

(2) Non rectè in eodem libro ante distin. 3. de consecrat. posita est inscriptio capitis primi: *Item ex Concilio Lugdunensi*. In margine hæc sunt: *Cod. de fer. le. omnes dies. Nou. Leon. 54. Mogunt. 1. cap. 36. Capi. l. 1. cap. 154. & lib. 2. c. 35. Burc. l. 2. c. 77. Ivo p. 4. c. 14. Balsamon ad tit. 7. Nomocanonis*. Inscripção capitis 8. e. dist. hæc est: *Item ex Concilio Aurelianensi cap. 29. Rogationes, id est, Litanias, ante Ascensionem Domini placuit celebrari, ita ut præmissum triduanum jejunium in dominica Ascensionis solemnitate solvatur*. In margine, ad vocem præmissum, additur: *Al. post Missam*. Et initio capitis: *Beda de officiis tomo 7. Albinus pag. 67. Burch. l. 13. c. 17. Ivo par. 4. cap. 11.*

(3) Initio distinctionis 73. in eodem libro ut Gratiani verba scribuntur illa: *Qualiter verò commendaticia &c. Debent namque littera Græca interponi in ea epistola, & non sine causa. Græca enim elementa &c.* In margine hæc sunt: *Ex Attico ad finem Concilij Chalcedonensis. Ans. l. 6. c. 121. Ivo p. 6. c. 433. Capitis primi inscriptio est: Exemplar formata epistola, que in Nicæna synodo à cccxviii. patribus facta est. In nomine patris. π. & filij. υ. & Spiritus sancti. α. π. Vualterio Spirensis &c.* In margine est: *Burc. l. 2. c. 227. Ivo p. 6. c. 434. Simile quiddam, multoque magis c. 435.] In Notis: Conservet] In hoc & sequenti capite ea tantum sunt emendata qua exemplarium auxilio restitui poterant. Ceterum qua hoc loco sequuntur, etiam apud Burchardum sunt depravata. Facile autem restitui possunt ex regulis initio distinctionis traditis. Quibus quidem regulis optimè respondet exemplum ab Ivone allatum par. 6. c. 435. si littera in extremo 434. capitis posita ponantur loco earum qua in ipso 435. afferuntur. Addita enim illis ditione a pulo resultat numerus ibi notatus, id est, d c c l x x v i i i. Bene etiam procedet exemplum cap. 434. si ubi nunc summa est 1539. sint 1439. Satis sit locum indicasse. Capitis secundi ejusdem distinctionis inscriptio est: *Incipit epistola formata à cccxviii.**

Episcopis & ab Attico Constantinopolitana urbis Episcopo edita. Sanctissimo in Christo fratri summa dulcedine charitatis amplectendo &c. In margine est: Anselm. l. 6. c. 121. Et in Notis. Ab Attico] Antea legebatur Abbatibus. Restitutus est locus ex conjectura, (quod perraro factum est) quoniam evidenti ratione nitetur. Post verbum Concedat, *αὐτῷ*, vel sic $\frac{1}{2}$, θ] Ad data sunt hac ex aliquot vetustis exemplaribus, & utrisque istis notis idem numerus 99. significatur. In codicibus vero impressis vel nihil erat, vel dictio Amen Latine scripta; in qua nulla est numeri significatio. Distin. 72. in prin. Gratianus ait: Dimissorias vero litteras Episcopus, nisi rogatus, non tribuat; sicut statutum est in synodo habita Roma. Vnde Leo Papa ait: Episcopus subiecto &c. In margine est: Anselm. l. 6. c. 122. Omittitur sumptum esse ex synodo Romana Leonis IV. cap. 18.

(4) Vide Addit. 9. dialogi 13.

(5) Inscriptio capituli 17. *Decrevit. 22. q. 5. in eodem libro Romano hæc est: Vnde in Concilio apud S. Medardum habito. Et in margine est: Simile quiddam in scedis Capitularium è Gallia missis. Burchardus lib. 12. cap. 20.*

(6) De consecrat. distin. 1. cap. 49. Romanis inscriptio est: *Item ex Concilio Africano c. 8. Sacramenta altaris &c. Et in margine est: Concor. c. 29. Concilij Carth. tertij. Anselm. l. 9. c. 3. Inscriptio capituli 54. Liquidò apparet. de consecr. dist. 2. est: Item Augustinus in libro responsorum ad Ianuarium cap. 6. Et in margine est: epist. 118. & Beda. 1. Corin. 11. Ivo par. 2. c. 112. Pann. l. 1. c. 146. Alg. l. 2. c. 1. Vide etiam dialogo 11. addit. 17.*

(7) Vide dialogi 13. addit. 7.

(8) Ante caput 19. *Saculares. de consecr. dist. 2. in editione Romana hæc verba sunt: Item ex Concilio Agathensi c. 18. Et in margine est: Burch. l. 5. c. 23. Ivo par. 2. c. 33. Inscriptio capituli 13. e. dist. hæc est: Item Augustinus de ecclesiasticis dogmatibus c. 53. Quotidie eucharistia communionem percipere nec laudo nec vitupero. Omnibus tamen dominicis diebus communicandum suadeo & hortor &c. In margine hæc*

sunt: Valfridus de rebus eccle. c. 12. Sent. 4. dist. 12. Algerus l. 1. c. 22. & 10. Poly. l. 3. tit. 16. Ans. l. 9. c. 9. Burch. l. 5. c. 15. & 16. Ivo par. 2. c. 25. & 26. Pann. l. 1. c. 150. Et ver. Idem epist. 118. c. 3. Dixit quispiam non quotidie &c. est in margine: Amalarius de eccles. offic. c. 12. Cabilon. 2. c. 46. Beda 1. Cor. 11. & ibi gloss. ord. Eugippus. Et in Notis: Caput hoc ex duobus B. Augustini locis confectum, & in summam redactum, ex iisdem, ubi opus esse visum est, & emendatum est & auctum. Algerus autem & Valfridus Strabo citant usque ad versi. Idem ex Gennadio Massiliensi Presbytero, quem beatus etiam Thomas quoadlib. 12. art. 10. facit auctorem libri de ecclesiasticis dogmatibus. Et Platina in vita Symmachi, & Magister Sent. lib. 2. dist. 8.

(9) Capituli 22. Triforme. de consecrat. dist. 2. in eodem libro inscriptio est: Item Sergius Papa ait. In margine est: glossa ordin. 1. Cor. 11. Sent. 4. dist... Amalarius l. 3. c. 35. Alcuinus fol. 79. Micrologus c. 17. Rabanus de instit. cler. c. ulti. Alg. l. 1. c. 19. Ordo Romanus fol. 5. Pann. l. 1. c. 141.

(10) Eiusdem distinctionis secundæ inscriptio capituli 23. Tribus gradib. in eod. libro hæc est: Item ait Clemens Papa epist. 2. Et in margine est: Ordo Romanus fol. 87. Polyc. l. 3. tit. 16. Burch. l. 5. c. 11. Ivo par. 2. c. 21. & 64. & 86. Pann. l. 1. c. 149.

(11) In eodem libro capituli 21. Omnis homo. ejusdem distinctionis inscriptio est: Item ex Concilio Eliberitano. In margine est: Burch. l. 5. c. 22. Ivo par. 2. c. 32. Pann. l. 5. c. 152. In Notis: Nec inter] Hac usque ad finem absunt hoc loco à Burchardo & Ivone, suntque summa quedam capituli sæculares. supra ead.

DE ALIIS MAJORIBUS ER-
roribus Gratiani ex beati Antonini
sententia.

Dialogus decimusseptimus.

A. QUANTUM ego prævideo, periculum est C. ne hic nobis totum Gratianum de manibus auferat. C. Quid ita? A. Quia hac sola machina beati Antonini adhibita, magnam nostri præsidij partem expugnavit. C. Magis mihi visus est adhuc de re satis nota egisse, quam illi facilè concesserimus, esse apud Gratianum non pauca moribus non recepta aut contrariis constitutionibus abrogata. B. Majora sunt quæ molior. Ostendam enim illum hominem stupidum fuisse, multisque in rebus nihil vidisse. C. Ain verò? B. Audies quid sanctissimus vir de hoc homine dicat. In primis notat, quod etiam Joannes Teutonicus fecit, Gratianum dixisse perplexo inter duo mala, hoc est, peccata, licere minus eligere, idque perpetrare. Atqui nunquam cogitur quis peccare, nec potest esse perplexus necessariò. Ergo falsum est licere alicui minus peccatum eligere. Id confirmat Hieronymi & Augustini & beati Thomæ verbis. A. Quibus verbis utitur Gratianus? B. *Item adversùs naturale jus nulla dispensatio admittitur, nisi fortè duo mala ita urgeant ut alterum eorum necesse sit eligi. Vnde in Con-*

*Dist. 13. in
pinc.*

*cilio Toletano 119. cap. 11. sic legitur: Duo mala &c. Item Gregorius in moralibus: Nervi testiculorum Leviathan &c. A. De duobus malis, non de duobus peccatis, Gratianus loquitur. B. At in verbis Toletani Concilij, & beati Gregorij, quibus suam opinionem fulcire nittitur, invenies duorum peccatorum mentionem. A. Illos igitur accusa, non Gratianum. Nam de duobus malis quæ peccata non sint vera est Gratiani sententia. Et præstat amittere brachium quàm caput, & incidere in manus Dei quàm hominum; & his sexcenta sunt similia. B. At postea distinctione XIV. sic Gratianus ait: *Verùm hoc ita in una eademque persona intelligitur. Ceterùm an in diversis eadem dispensatio locum habeat, videlicet ut committamus minora, ne alij gravioribus implicentur, meritò queritur. Non tibi videtur affirmare quod isti dicunt? A. Mihi apertè id dicere non videtur, sed in eam sententiam inclinare, & lectorem eo laqueo induere quo se non facilè liberet. B. Id mihi satis est. (1) Sequitur illud de Presbyteris, ut possint ex consuetudine, si urgeat necessitas, & Episcopi absint, chrismate pueros in fronte signare. Id falsum esse ait post Joannem & beatum Thomam & alios Theologos. Verba Gratiani distinctione xc v. hæc sunt: *Sed istud Gregorij pro scandalo sedando semel concessum legitur. Illud autem Leonis Papa & Gelasij usu approbante prevaluit, nisi forte ubi aliquorum consuetudo hoc admisit ut in absentia Episcopi, extrema necessitate***

1. Paral. 21.

Dist. 14. iis
prin.Dist. 95. c. 2.
p. 1.

cogente, ex concessione Gregorij, Presbyteri baptizatos in frontibus liniant, prohibitio vero Leonis & Gelasij in eo casu intelligatur, cum Episcopi presentes sunt, vel cum non cogit ultima necessitas. A. Displicent hæc omnia. Namque ordinarij ministri hujus sacramenti sunt Episcopi, ut in Concilio Tridentino dicitur. (2) B. In notoriis sive manifestis non requiri ordinem judicarium a reprehendit Antoninus, quasi non semper verum sit, sed aliquando, ut notat Joannes Teutonicus. Item quod postea Gratianus dicit b: Aliquando evidentia ipsa operis reum esse testatur, quando opere publico crimen suum confitetur. Tunc, post secundam & tertiam correctionem, sine examinatione damnandus est, si incorrigibilis extiterit. Neque enim in his notoriis requiritur admonitio, sive correctio, aut fortè correctio. (3) A. Hæc levia sunt. B. Illud gravius est, quod anathema in verberantes Clericos c interpretatur separationem à sacramentis & ab ingressu Ecclesiæ, non à communionem fidelium d. quod Joannes etiam notat. A. Calumniam mihi patitur Gratianus. Non enim id apertè dicit. Immo inter excommunicationem & anathema prius hanc differentiam statuit, quam ego minime probo; ut anathema sit cum separatur quis à consortio fidelium, excommunicatio cum se quis separat aut à superiore separatur ab ingressu Ecclesiæ & à communionem eucharistiæ, ut pœnitentibus evenit. B. Inconstantia crimen effugere non potest. Quod

22. q. 1. c. 14.
Prohibentur.
in fine. &
cap. 16. Quæ
Lotharius p. 1
bc. 20. Deus.
p. Quando. e.
9.

c17 q. 4. c. 29.
Si quis.

d 11. q. 3. c. 24.
Ad mensam.
p. Evidenter.

Quod enim de excommunicatione dixerat, id de anathemate in hoc crimine interpretatur. (4) Sequitur illud de interpretatione horum verborum Gregorij: *Sententia pastoris, sive justa, sive injusta, timenda est. Contingit, inquit, aliquando ut adulter sententiam pro sacrilegio reportet, cujus reatum in conscientia non habet. Hac sententia, etsi injusta sit, tamen justè ab eo reportata est, quia ex reatu adulterij jamdiu apud Deum excommunicatus fuerat. Et in hoc casu intelligenda est illa auctoritas Gregorij: Sententia pastoris &c. Hoc & Joannes & Antoninus improbant: qui volunt ut quamvis sit injusta, nisi post appellationem lata sit, vel contineat intolerabilem errorem, à judice suo lata, eum liget, & ab eo servanda sit. A. Servandam esse publicè non negarem; ligare eum apud Deum dubito. Illa tamen Gregorij verba placent: *Qui sub manu pastoris est, ligari timeat vel injustè; nec pastoris sui judicium temerè reprehendat; ne etsi injustè ligatus est, ex ipsa tumida reprehensionis superbia, culpa, qua non erat, fiat.* (5) B. Illud etiam reprehendunt, quòd dixerit Orientis Clericos, qui uxores habeant, habere etiam bona propria posse, quibus uxoribus & filiis consulant; sic etiam his qui in Occidente filios ex legitimo matrimonio habent, sive uxoribus vivis continentiam professis, sive mortuis; non verò licere his Clericis qui ab infantia sacrae militiae traditi sunt, nisi fortè retinendo sua, à sumptibus Ecclesiae abstineant. Contrà au-*

N

11. q. 3. c. 1. &
c. 77. Non
solum. p. 1.

12. q. 1. ea. 24.
Præcipimus.
p. Sed notan-
dum.

tem illi statuunt omnibus Clericis licere habere propria, nisi eis renuntiaverint, ut regulares, vel qui voto se astrinxerunt paupertatis, vel in primitiva, ut aiunt, Ecclesia, quorum erant bona communia. Hunc errorem in Notis quoque selectorum virorum invenio reprehensum. A. Jure quidem reprehenditur. Sed & Christum Dominum & Apostolos propria bona habuisse declarasse videtur Joannes xxii. duabus constitutionibus e. (6) B. Post hæc, ut imperfectè docens reprehenditur in quæstione, An liceat Clericis in judicio sua repetere f, quòd dixerit licere pro damno vitando, non pro lucro quaerendo, aut pro communibus suarum Ecclesiarum rebus stare in judicio, easque defendere; veriùsque esse eos Clericos qui habere possunt propria bona, posse etiam ea repetere in judicio; alios nomine monasteriorum suorum, si præsumt eis; minores, mandato superiorum. (7) A. Leve etiam hoc est crimen. B. Sequitur illud, quod ex jure civili sumptum est, sufficere bonam fidem in præscriptione triginta annorum initio possessionis, licèt postea quis mala fide possederit g. Mendosè tamen Gratiani locus refertur à beato Antonino, quod etiam in aliis quibusdam accidit. A. Innocentius III. in Concilio generali Lateranensi cap. xli. sic ait h: *Oportet ut qui præscribit, in nulla temporis parte rei habeat conscientiam aliena.* (8) B. Si post votum simplex castitatis jurat quis aliquam ducere uxorem, sacramentum illicitum esse fa-

Cùm inter.
& extra.
Quia quorundam. 10. 22.
f 14. q. 1. c. 1.
p. 1.

g 16. q. 3. c. 15.
Placuit. p.
Præscriptio-
num.
h ca. 3. De
præs. in 4.
collect. & c.
ult. eo. tit.
Gregorius
IX.

tentur Gratianus & Antoninus. sed servare hoc sacramentum non vetari, pœnitentia de voti fractione indicta, ait Gratianus. quod verum esse consummato matrimonio, Antonino placet. Namque si non consummaverit, prohibetur servare id sacramentum, & peccat, inquit, mortaliter. A. Vide Cælestini III. rescriptum; quod Gratianus videre non potuit. B. Illud quoque post beatum Thomam notat dixisse Gratianum, posse quem jurare ne Clerici tonsuram néve monachi habitum unquam accipiat; ac si juraverit, servandum esse. Illicitum esse jusjurandum eis videtur, & peccasse jurantem, quòd obicem, inquirunt, opposuit Spiritui sancto. A. Verum mihi esse videtur quod dicunt. Sed Gratianus de eo loquitur qui cogebatur à parentibus alterutrum facere, qui sine ullo peccato potuit jurare se id non facturum, invitum scilicet. (9) B. Quod sequitur, omitti potuisset: sed ne quid relinquam, dicam. Gratianum & Joannem Teutonicum notat Antoninus, quòd affirmasse videantur eum qui cogit aliquem falsò jurare, aut exigit ab eo jusjurandum, ita peccare ut is qui pejerat. Sed id verum esse ait cùm scit aut probabiliter credit falsum illum juraturum. Judex quoque exigens sacramentum, juris ordine observato, sive per se, sive parte petente, non peccat, etsi sciat vel credat illum falsò juraturum, ut beatus Thomas scribit. (10) A. Cetera alterius actionis sint.

22. q. 4. c. ult.
p. Unde datur. & p. Est etiam,

ca. 2. Qui cleri. vel vov. in 2. collect. & c. 6. Rursus. e. tit. Greg. IX.

22. q. 5. in prin.

ADDITIONES.

(1) **G**RATIANI verba sunt in editione Romana distin. 13. in principio: *Item adversus naturale jus nulla dispensatio admittitur, nisi fortè duo mala ita urgeant ut alterum eorum necesse sit eligi. Vnde in Concilio Toletano 8. c. 2. legitur Duo mala licet sint cautissimè præcavenda &c.* In margine est: *Ivo p. 12. c. 16. Pann. l. 8. c. 119. Et in Notis: In ipso Concilij capite multa, antecedunt & sequuntur qua perlegenda sunt.* Item dist. 14. in principio Gratianus ait: *Verùm hoc in una eademque persona intelligitur. Ceterùm an in diversis eadem dispensatio locum habeat, videlicet ut committamus minus, ne alij gravioribus implicentur, meritò quaritur.*

(2) Verba etiam Gratiani sunt dist. 95. cap. 1. *Presbyteros. par. Sed istud.* in editione Gregoriana, ut in ipso dialogo relata sunt.

(3) Hæc ejusdem Gratiani verba sunt in eodem libro ante caput 15. *Manifesta. 2. q. 1. Verùm hæc illis intelligenda sunt quorum crimina sunt occulta. Ceterùm qua manifesta sunt, judicarium ordinem non requirunt. Vnde Ambrosius: Manifesta accusationi non indigent.* In Notis additur: *Ivo in epistola ad Hugonem, qua incipit Litteras v. p. sic ait: Manifesta autem accusatione non indigere testatur beatus Ambrosius super epistolam ad Corinthios ita dicens de eo qui cum noverca [Judicis non est, &c.] ut infra c. De manifesta.]* Item cap. 16. *Quæ Lotharius. par. 1. c. q.* hæc etiam Gratiani verba sunt: *In manifesta enim calliditate accusantium non opprimitur reus & atque ideo in talibus judicarius ordo non requiritur.* Et cap. 20. *Deus omnipotens. par. Quando autem.* ita Gratianus scribit: *Aliquando evidentia ipsa &c.* ut in dialogo.

(4) Sunt etiam hæc ejusdem Gratiani verba in eodem libro II. qu. 3. c. 24. *Ad mensam. par. Evidenter. Hæc sententia excommunicatio vocatur: qua à communione corporis & sanguinis Christi notatum præ-*

hibet &c. Qua sententia non separatur quis à consortio fidelium. Est & alia sententia, qua anathema vocatur: qua quisque separatur à consortio fidelium. de qua supra. [Cum excommunicatis nolite communicare] &c. Et postea: Iuxta igitur hanc distinctionem intelligenda est illa auctoritas Innocentij Papa secundæ [Si quis suadente diabolo &c.] ut infra in causa [Quidam presbyter.] (in margine est: 17. q. 4.) ut juxta etymologiam vocabuli, anathemati, id est, separationi subiaceat qui in edictum illud incidit, qui à corpore & sanguine Christi & ab ingressu Ecclesiæ se alienum facit, qui impias manus in Clericem (Scribe Clericum) injicere ausus fuerit, qui etiam à nullo Episcoporum absolvi, id est, more pœnitentium reconciliari poterit, nisi primùm apostolico conspectui se representare curaverit.

(5) In eadem causa 11. q. 3. ante cap. 1. verba Gratiani sunt in eodem libro: Sed quòd sententia Episcopi, sive justa sive injusta fuerit, timenda sit, Gregorius homilia 26. in evangelia testatur dicens: Sententia pastoris, sive justa sive injusta fuerit, timenda est. In Notis additur: Ipsa prorsus B. Gregorij verba leguntur infra ead. c. Non solum. vers. Vtrum justè.] Eiusdem Gratiani verba sunt cap. 77. Non solum. par. 1. c. q. Cum ergo sententia ex ordine injusta est, nec tunc ab ea recedendum est: quia etiam antequam sententia daretur in eum, pro qualitate reatus sui ligatus apud Deum tenebatur. Contingit aliquando &c. ut in dialogo. Et postea: Pastor ergo vel absolvere indiscretè timeat vel ligare. Is autem qui se sub manu &c. ut in ipso dialogo.

(6) Gratianus ita in eodem libro scripsisse dicitur 12. q. 1. c. 24. Præcipimus. par. 1. Sed notandum est Episcopos orientales uxores habere & filios, quosdam autem ex nostris partibus, cum in laicatu sive in minoribus ordinibus constituti habeant uxores & filios, sive morte uxoris interveniente, sive continentia pari voto servata, ad sacros ordines accedere. His omnibus conceditur habere propria ad suos & suorum usus. Qui autem ab infantia sacre militiæ traditi sunt, nullo modo eis permittitur habere propria; quia nulla est eis

excusatio proprietatis ; nisi fortasse retinendo sua, & sumptibus Ecclesie abstineant.

(7) Idem Gratianus ait in eodem libro 14. q. 1. c. 1. par. 1. *Prohibetur perfecto in iudicio stare captando lucrum, sed non evitando damnum. Vel aliter. Aliud est sua possidere, aliud est communium procuratorem esse. Canonici non possident sua, quia res Dei oblata non sunt alicujus. Utuntur enim rebus Ecclesie, non ut suis, sed tanquam ad dispensandum sibi creditis &c.*

(8) Verba etiam Gratiani sunt in eodem libro 16. q. 3. c. 15. *Placuit. par. prescriptionum: Bona vero fides non ad tractum medij temporis sed ad initium possessionis refertur. Sufficit enim in initio cuique bona fide possidere coepisse, etiamsi medio tempore scientiam rei aliena habuerit. In margine est: Al. conscientiam.*

(9) Hæc etiam in eodem libro ejusdem Gratiani verba sunt 22. q. 4. c. ult. par. *Vnde datur: Aliquando namque juramento deest justitia; veluti cum quispiam post votum castitatis ducit uxorem, juramento firmans nunquam se ab ea discessurum. quod quamvis illicitum sit, quia justitia sibi probatur deesse, tamen auctoritate Augustini servari precipitur. Et postea: Est etiam id quod juratur aliquando vitiosum, non natura sui, sed ex causis extrinsecis convenientibus; veluti cum aliquis post votum castitatis jurat alicui se habiturum eam in conjugem. Conjugem namque habere, in se ipso malum non est: tamen hinc ex voto perniciosum est. Hoc autem juramentum, etiamsi illicitum sit, non tamen servari prohibetur: sed de violatione voti poenitentia sibi jubetur indici. Et vers. Ex modo: Veluti dum aliquis à parentibus coactus ut clericatus tonsuram vel religionis vestem suscipiat, si neutrum facturum juramento firmaverit. Hoc quamvis aliquibus videatur reprehensibile, quia opus charitatis juramento se non facturum promisit, nulla tamen auctoritate servari prohibetur &c.*

(10) Illa quoque Gratiani verba sunt in eodem libro 22. q. 5. in principio: *Quod autem quinto loco quaritur, si licitum esset quod Archidiaconus juraverat, an Episcopus esset reus perjurij qui ad pejerandum*

Archidiaconum cogebat, facile potest discerni. Si enim consentiens pari pœna cum faciente puniendus est, multo magis ille qui cogit, reus admissi criminis probatur.

DE EADEM RE.

Dialogus decimusoctavus.

C. Quid illud est quod apud Gratianum legitur ex Nicolai responso ad consulta Bulgarorum: *A quodam Iudæo, nescitis utrum Christiano an pagano, multos in patria vestra baptizatos asseritis.* Quo pacto is qui Iudæus erat potuit paganus esse, aut de eo quem certum erat Iudæum esse dubitabatur num Christianus esset an paganus? **A.** Consulisti fontes ejus capitis? Nuper enim prodierunt illa Nicolai responsa. **C.** Consului. Caput est centesimum quartum, non tertium, ut Demochares edidit. Varietas verborum nulla est, neque etiam apud Ivonem Carnotensem *a. A.* In libro Cæsaraugustano *b* inveni *A quodam viro, pro A quodam Iudæo,* scriptum. quod mihi vehementer placuit. Sunt qui putent illum Iudæum natione fuisse, non religione. **C.** Id mihi non fit verisimile. (1) Sed cur magis credendum est huic libro quam fontibus ipsis? **A.** Quia non sunt ipsi fontes, sed fontium imagines. Idem de veteribus libris dicendum est. in quo plerique falluntur. Dum enim putant satis esse, si quid in veteri libro invenerint, referre, etiam ea quæ rectè edita sunt mutare au-

De consec. d.
4. c. 24. A
quodam.

a Ivo lib. 1.
tit. 2. c. 22. pa-
norm. & part.
1. c. 148. decr.
b Cæs. lib. 12.
c. 62.

dent. Sed multò tutius est probare priùs omnia & cum priori & posteriori sententia conferre. Et quia de falsis inscriptionibus aliis diebus actum est, vide quid in hoc eodem libro Cæsaraugustano & in alio veteri legi Syricio Papæ adscriptum: VINO agrotum baptizari posse, modo in nomine Trinitatis baptizetur. C. Hoc Ecclesia catholica non recepit. B. Neque Syricius hoc unquam dixit, sed vanus aliquis semipaganus. Quid illud quod apud Ivonem *c* inveni ex Augustini libris *d* acceptum, *Concilium Sardicense Concilium Arianorum fuit?* A. Ego id non apud Ivonem solùm, sed etiam in aliis libris legi *e*; & aut Augustinum falso deceptum fuisse putavi, aut ea verba non esse Augustini. Et in Africa fuisse id Concilium non rejectum apparet ex Concilio Carthaginensi primo cap. v. *f* in quo sanctissimum Concilium appellatur; licet sextæ synodi patres, in quibus ipse Aurelius Augustinus fuit, non adgnoverint duos esse ejusdem Concilij canones qui à Legatis Romanis Concilij Nicæni esse dicebantur. Mitto quòd in Corpore canonum & in omnibus Græcis & Latinis collectionibus Conciliorum habeantur, & in Leonis IV. epistula inter eos numerentur per quos judicant & judicantur Episcopi. (2) Sed quò progredimur? Redeamus ad Antonini notas. B. Non multa reliqua sunt. Quorum primum est de differentia ejus qui veterem hæresim defendit, & ejus qui novam suscitavit. illum excommunicatum esse & suspensum ab

Cæs. li. 12. c. 9.

*c Ivo par. 4.
c. 80. dec.
d Aug. contra
Cresconium
li. 3. & 4.*

*e Cæs. lib. 1.
c. 47.*

*f Dist. 71. c.
6. Privatus.
al. Primatus.*

*Distin. 20. c.
1.*

*24. q. 1. in
prin. & c. 4.
Audivimus.
p. 1.*

executione ordinis & jurisdictionis, & sic neminem posse excommunicare; de alio Gratianus dubitat, quia toleratur & non reicitur ut excommunicatus, & sic valent ab eo gesta. Joannes & Antoninus omnes esse excommunicatos affirmant, & neminem posse excommunicare, licet alia gerat dum toleratur. A. Non id aperte Gratianus dicit quod isti notant. Servandæ autem sunt Lucij tertij & Innocentij tertij constitutiones. (3) B. Quædam postea notat beatus Antoninus; sed oblitus est locum certum indicare in quo ea Gratianus scripserit. Sunt autem ea quæ refert distinctione quinquagesima, non in eadem illa causâ xxiv. in qua superiora continebantur. Quæritur de lapsis post baptismum in aliquod crimen & pœnitentibus, an possint ad ordines sacros & dignitates vel parochias promoveri, aut jam promoti permanere post crimina in eisdem & ad alia promoveri queant. Refertur Gratiani distinctio, ut si verè eos pœniteat, utrumque possint; si fictè, neutrum possint. Obicit hic noster exceptionem de his criminibus quæ inducunt irregularitatem. Neque enim pœnitere satis est, sed superioris dispensatio est necessaria. Alia distinctio Gratiani est, si crimina sunt occulta, tunc possint promoveri; si manifesta, non possint. Sed eodem modo addatur exceptio irregularitatis; & ex qualitate criminum cognosci poterit an requiratur dispensatio, & an dispensare debeat Episcopus vel Pontifex Romanus. A. Hoc ipsum Gra-

cap. Ad abolendam. c. c. Excommunicamus. De hæret.

Dist. 50. c. 24. Sacerdos. p. Quomodo.

ca. 32. Presbyteros. in fine. c. dist.

tianus fateretur. (4) B. Capitale crimen extremo loco positum est adversus Gratianum de pœnitentiis distin. 1. & ejus fratrem, ut vulgus putat, Petrum Lombardum, quem Magistrum sententiarum appellant. Ambo enim fratres quæstionem proponunt an sit necessaria oris confessio, quam sacramentalem vocant, ad remissionem peccatorum, vel sola contritio cordis & secreta satisfactio sufficiat, etiamsi copia vel facultas adsit Presbyteri. Neuter solvit quæstionem: immo Gratianus multis in utramque partem relatis ait: *Cui autem harum potius adherendum sit, lectoris judicio reservatur. Utraque enim fautores habet sapientes & religiosos viros.* Mox addit Theodori Cantuariensis verba: *Quidam Deo solummodo confiteri debere peccata dicunt, ut Græci: quidam verò sacerdotibus confitenda esse percensent, ut tota ferè sancta Ecclesia, & quæ sequuntur.* A. Cabilonenis Concilij secundi sub Carolo verba sunt cap. xxxiii. Referunt etiam Capitularia g & Burchardus h & Ivo i. Sed hi duo ut Gratianus. Capitularia & Concilia carent illis verbis, *ut Græci; item illis, ut tota ferè sancta Ecclesia.* Et Gratianus quæstionem aliis verbis proponit. Neque enim is illa addit, *cum facultas adest Presbyteri.* Et cum hæc quæstio ante Innocentij tertij in Concilio generali cap. xxi. constitutionem proposita fuerit, à beato Thoma & Antonino uterque frater crimine liberatur. non quòd sacramentum pœnitentiæ non sit à Christo institutum,

De pœnit. d. 1.
c. 88. *Quamvis. p. Quibus. & c. ult.*

g Capit. lib. 7.
c. 58. *in addit.*
h Burc. lib.
19. cap. 145.
i Ivo part. 15.
c. 155. *decret.*

De pœnit. &
remis. c. Omnis.

cujus partes sunt contritio, confessio, & satisfactio, ut in Concilio Tridentino aperte definitum est; sed quo tempore confitendum esset sacerdotibus, hoc tum primum declaratum est. B. Vis dicam quod sentio? A. Quid est, cur opus sit veniam petere? B. Tota hæc distinctio plus nocet nobis quam prodest. Malè autem inserta sunt hæc, ut quæstio tertia causæ xxxiii. & postea aliæ quæstiones & causæ additæ. Præstitisset de pœnitentiis post omnes causas ante tractatum de consecratione conscribere. A. Sunt qui putent hos duos tractatus non esse Gratiani, quamvis Gratianus ipse aliquot locis, in causis, eorum faciat mentionem, & in quibusdam libris non esse distinctos capitibus separatis. Numeris autem capitum certum est nullum Gratiani volumen fuisse distinctum ante Contianam editionem. C. Cur tu eos numeros non sequeris, sed aliam rationem? A. Ego numeros addidi ante eam editionem; neque divinare potui quid in ea scripturus esset Contius. Varietatis causæ est, quòd ille caput secundum appellat quod ego primum esse puto. Principium enim quæstionis primum caput appellare nolui, quotiens verbis Gratiani constat. Est etiam alia varietatis causæ in capitibus Paleæ nomine adscriptis, quæ ab eo nonnunquam omittuntur, aliquando numerum augent. Sed quid Romani selecti viri de hac prima distinctione statuunt? B. Hæc verba in scheda inveni: *Tractatus hic de pœnitentiis non videtur esse Gratiani, sed*

alicujus paullo antiquioris; & totus huc videtur translatus; deestque in exemplaribus antiquis. A. Non esse antiquioris Gratiano apparet, quia multa ex Digestis adfert & ex aliis libris juris civilis, quæ omnia sunt Gratiani tempore quasi postliminio restituta. B. Nimius est in his referendis & valde ineptus. Sed alia verba referam selectorum virorum. Verbis Gratiani in extrema hac distinctione Cui autem harum &c. hæc adscribi jusserunt. Errat in hoc Gratianus. Et non est dubitandum quin peccata mortalia, quantumcumque occulta, sacerdoti secretò sint confitenda; & nullus defendit alteram opinionem, quam quisque voluerit. Item verbis Theodori vel potius Concilij Cabilonensis alia addunt. Cùm enim ita scriptum sit, (Confessio itaque quæ soli Deo fit, quod est justorum, purgat peccata. Ea verò quæ sacerdoti fit, docet qualiter ipsa purgentur peccata.) adiciunt Romani: Non docet, sed efficit veram purgationem; & sacerdos tanquam Dei minister verè purgat à peccatis. Et glossa in verbo docet errat dum ait: Hoc est signum sacerdoti quòd peccata dimittuntur confitenti per contritionem. Nam verè dimittuntur per absolutionem sacerdotis. Et falsum est quòd ipsa absolutio sit signum remissionis, cùm sit causa efficiens remissionis. Illud etiam mutant quod in eodem capite dicitur: Deus namque salutis & sanctitatis auctor, sanitatis auctor scribendum censent. & postea, hanc suæ potentie medicinam, non suæ pœnitentiæ, utrumque ex Conciliis; nisi

*c. ultim. de
pœn. d. 1.*

quod illic vox *medicinam* omittitur, quæ neque in Capitularibus est neque apud Burchardum & Ivonem. (5) A. Sûntne alia in eadem distinctione animadversa? B. Capite sexto, cujus initium *Si quis non dicam*, addunt; *Valde alienæ sunt hæ leges à disputatione de pœnitentia.* & capite xxxii. extremo: *Gratianus, vel quicumque est auctor hujus tractatus, ostendit se non rectè sentire de confessione sacramentali; cum tamen hoc sit certum, quod dum adest facultas sacerdotis, quodvis peccatum mortale debemus ei secretò confiteri. Et quia Gratianus saepe repetit hujusmodi errorem, fiat hoc loco notatio.* A. Si vox *debemus* consilium significat, nihil Gratianum lædit hoc consilium; si præceptum, non semper verum esse alij dicent, sed certis casibus, putà mortis, vel periculi, vel ante eucharistiæ sumptionem. Alio tempore servanda est constitutio Innocentij tertij; & ei qui eam observaverit satis est si propositum habeat confitendi tempore debito, cum contritione præsentis, ut docet Antoninus tuus post beatum Thomam. (6) B. Notantur etiam alia Gratiani verba capite xxvii. *Unde evidentissimè datur intelligi quod sine confessione oris peccata possunt deleri.* Falsum est, inquit, hoc inde probari. Et postea: *Latentia verò peccata non probantur sacerdoti necessario esse confitenda & ejus arbitrio expianda.* Non rectè, inquit, loquitur. & cap. xxx. *Luce clarius constat & c.* (7) Capite xix. (cujus initium, *Aut facta*) mendum in illis ver-

De pœn. d. 1. cap. 6. Si quis.

c. 32. Facilius. p. Hoc idem. e. d.

c. 86. Quis aliquando. p. E contra auctoritas. d. p. Latentia. & c. 30. Si cui. in sine e. dist.

c. 19. Aut facta. e. d.

bis est: *Tempus discernit emanforem à furivo*. Scribendum enim est *fugitivo* ex Pandectis. (8) Sed melius est ordine librorum Gratiani de ejus erroribus agere. A. Id in alium diem differamus. Hoc tantum admono, superioribus Antonini locis extare Philini triginta ferè notata loca, quibus Gratianus ab glossis, ut vocat, reprehendit. (9)

Philin. in c.
Ex parte. 2.
ver. Leges
inertæ. nu.
43. prope fin.
de rescript.

ADDITIONES.

(1) **D**E consecrat. distin. 4. cap. 24. in Romano libro inscriptio est: *Item Nicolaus ad consulta Bulgaror. c. 104. A quodam Iudæo nescitis, utrum Christiano, an pagano &c.* In margine hæc sunt: *Sent. 4. dist. 3. Alger. l. 3. c. 6. Ivo p. 1. c. 148. Pann. l. 1. c. 29.* Et in Notis: *Iudæo*] *Apud Algerum est, ut audio. Verum in originali post hoc caput sequuntur verba hæc: Sed primùm, utrum Christianus an paganus ipse Iudæus extiterit, vel si postmodum factus fuerit Christianus, investigandum est, Ipse vir pro ipse Iud. scribo.*

(2) Distin. 71. c. 6. in eodem libro inscriptio est: *Item ex Concilio Carthagin. 1. c. 5. Primatus Episcopus Vegelesistanus dixit &c.* In margine est: *Burr. l. 2. c. 43. Ivo p. 6. c. 144. Ans. l. 6. c. 124. Primatus Al. privatus. Scribo, Privatus.*

(3) Gratiani verba sunt in eodem libro 24. q. 1. in principio: *Quod autem ab hæretico aliquis deponi aut excommunicari non possit facile probatur. Omnis enim hæreticus aut jam damnatam hæresim sequitur, aut novam confingit. Qui verò hæresim jam damnatam sequitur, ejus se participem facit &c.* Et cap. 4. *Audivimus. par. 1. Sin autem ex corde suo novam hæresim confinxerit, ex quo talia prædicare cœpit, neminem damnare potuit: quia nec potest dejicere quemquam jam prostratus &c.* In Notis est: *Sin autem*] *Non defuerunt qui crederent hæc quoque esse Alexandri. Sed apud Ivonem & in Pannormia non haben-*

tur; & in vetustis Gratiani codicibus hic est ea nota que solet apponi verbis Gratiani. Et est secundum membrum divisionis in ipso questionis principio à Gratiano proposita; omninoque & stylus & qua dicuntur ad id confirmandum concurrunt.

(4) Hæc etiam sunt in eodem libro Gratiani verba distin. 50. c. 24. Sacerdos. par. 1. Sunt quidam quos non odium criminis, sed timor utilitatis, & amissio proprii gradus, & ambitio celsioris ad pœnitentiam cogit. Hos sacri canones irrecuperabiliter (al. irreparabiliter) dejiciunt &c. Et cap. 32. Presbyteros. in fine. c. dist. Possunt & aliter distingui præmissæ auctoritates. Quorum enim crimina manifesta sunt ante vel post ordinationem, à sacris ordinibus dejiciendi sunt. Quorum autem peccata occulta sunt, & satisfactione secreta secundum sacerdotis edictum purgata, in propriis ordinibus remanere possunt. In margine est: Raba. par. c. 1.

(5) Initio tractatus de pœnitentia in Gregoriana editione scriptum est: *Questio tertia (causæ xxxiii.)* Et in margine est: *TRACTATUS de pœnitentia.* Et mox Gratiani verba sunt: *His breviter decursis, in quibus extra negotij finem aliquantulum evagati sumus, ad proposita causa tertiam questionem pertractandam (qua queritur, Vtrum sola cordis contritio- ne & secreta satisfactione absque oris confessione quisque possit Deo satisfacere] redeamus &c.* Ad vocem *Vtrum* est in margine additum: *DISTINCT. I.* Et in Notis: *Gratianus ad explicandam hanc tertiam questionem multa attulit. Quam perlongam tractationem, qui eum secuti sunt, in septem distinctiones diviserrunt. In antiquioribus enim exemplaribus nulla est distinctionum separatio; in aliquibus verò in margine tantum est: Distinctio prima, secunda, &c. Vtrum sola] Hæc conjungenda sunt cum superioribus, quemadmodum in pervetustis sunt conjuncta. ab illis enim pendent. Ante caput extremum ejusdem distin. i. hæc Gratiani verba sunt: Quibus auctoritatibus vel quibus rationum firmamentis utraque sententia satisfactionis & confessionis innitatur, in medium breviter exposuimus. Cui autem harum potius adharendum*

sit, lectoris iudicio reservatur. Vtraque enim fautores
 habet sapientes & religiosos viros. Vnde Theodorus
 Cantuariensis Archiepiscopus ait in pœnitentiali suo:
 Quidam Deo solummodo confiteri debere peccata di-
 cunt, ut Græci. Quidam verò sacerdotibus confiten-
 da esse percensent, ut tota ferè sancta Ecclesia &c.)
 In Notis hæc sunt: *Lectoris iudicio*] *Certissimum est*
 & pro certissimo habendum, peccati mortalis necessa-
 riam esse confessionem sacramentalem, eo modo, eo tem-
 pore adhibitam quo in Concilio Tridentino post alia
 Concilia est constitutum. Extremo capiti hæc addun-
 tur in Notis: Burchardus etiam & lvo caput hoc ci-
 tant ex pœnitentiali Theodori. In Capitularibus adje-
 ctis cap. 58. hæc leguntur: Quidam Deo solummodo
 confiteri debere dicunt peccata, quidam verò sacer-
 dotibus confitenda esse percensent. Quod utrumque
 non sine magno fructu intra sanctam sit Ecclesiam
 &c. In Concilio Cabilonensi 2. c. 33. eadem ferè habetur,
 addita ad initium voce Quia & nonnullis aliis in
 extrema clausula, qua notabuntur. Ut Græci] Hæc
 verba, itémque illa, ut tota ferè sancta Ecclesia, &
 illa & hoc perfectorum est, & illa Quod est iustorum,
 absunt, quemadmodum à Capitulari, ita etiam
 à Concilio. In margine hæc sunt: In Capitul. adjectu
 c. 58. In Cabil. Conc. 2. c. 33. Burch. l. 19. c. 145. lvo
 p. 15. c. 155. Ad illa verba Sed tamen Apostoli &
 additur in margine: Et secundum Apostoli institutio-
 nem confiteamur. Iac. 5. Et in Notis: In Capitulari
 & Concilio pendet adhuc oratio, & priori illi membro
 ut & Deo &c. redditur nunc alterum membrum hæc
 verbis, & secundum Apostoli institutionem &c.] In
 scholio: Docet] id est. Hoc est signum sacerdoti quod
 peccata dimittantur confitenti per contritionem. Addi-
 tur in margine: Immo docet ordinarium purgandi me-
 dum esse per sacerdotis absolutionem. Deus enim, ut
 continuò subjungitur, sanitatem largitur plerumque
 medicorum operatione. Operatione, inquit, non osten-
 sione.] Ad vocem sanitatis additur in margine: Al-
 sanitatis. In eodem extremo capite est: plerumque
 hanc præbet sua pœnitentia medicinam invisibili ad-
 ministracione, plerumque medicorum operatione. In
 Notis

Notis est: *Sua pœnitentia medicinam*] In Concilio atque apud Burchardum & Ivonem legitur. suæ potentia. A Capitulari autem (prout ex ipsius lectione animadverti potest) totum istud primum abest periodi membrum.

(6) Capite sexto *Si quis non dicam*. ejusdem distin. 1. in eodem libro non sunt verba ex scheda selectorum virorum relata. Nihil etiam additum est cap. 31. *Facilius*. in fine.

(7) Quod dicitur apud Gratianum cap. 87. Romanis, c. dist. 1. cujus initium *Quis aliquando*. par. E contra auctoritas. his verbis notatur: *Vnde evidentissime datur intelligi quod sine confessione oris peccata possunt deleri*. In Notis est: *Vnde evidentissime*] Loquitur ex persona adversam partem sustinentis. Verè enim ex illis auctoritatibus non hoc colligitur. *Qui enim sacerdoti tanquam Deo confitetur, is minimè dicitur se apud alios accusare, sed potius, nescientibus aliis, se ipsum punire &c.* Ad vers. *Latentia verò peccata*. nihil additur. Nihil etiam additur cap. 30. *Si cui*. vers. *Luce clariùs constat*.

(8) Inscriptio capituli 19. *Aut facta*. c. dist. in eodem libro hæc est: *Vnde in Digestis tit. de pœnis*. In margine est: *Ibid. le. 16.* (hoc est, lib. 48. Digest. tit. 19.) Ad illa verba, *Tempus discernit emanforem à furtivo*, additur in Notis: *Furtivo*] In aliquot vetustis codicibus & originali est *fugitivo*. sed ob glossam non est emendatum. Ad illa verba, *Eventus spectatur, ut à clementissimo*, additur: *Clementissimo*] Sic emendatum est ex pandectis Florentinis, cum antea legere-tur, *dementissimo*. *Quod in Basilicis lib. 60. tit. 52. l. 16. sic explicatur: Vir clemens, nec seditiosus &c.*

(9) Verba Philini sunt. Gratianum improbat.
Glossa in prin. dist. 13.
Gl. 2. in prin. dist. 18.
Gl. ult. in c. *De Syracusana*. (13.) dist. 28.
Gl. in c. *Cenomanensem*. (13.) par. *Cum ergo*. ver. *de fornicatione*. dist. 56.
Gl. in c. *Statuimus*. (8.) p. *His omnib.* dist. 61.
Gl. in c. *Valentinianus*. (3.) ver. *electus*. dist. 63.

- Gl. un. in c. Scire. (8) p. *necessario*. & c. seq. di. 76.
- Gl. 2. in c. *Sicut Christus*. (75.) I. q. 1.
10. Gl. ult. in c. *Cum scriptura*. (83.) I. q. 1.
- Gl. in c. *Quod quidam*. (97.) p. *Opponitur*. ver. *potestas*. & ver. *potestatem*. c. q. 1.
- Gl. in c. *Ersi illa*. (23.) & gl. 2. in p. *Breviter*. I. q. 7.
- Gl. 3. in c. *Euphemium*. (7.) p. *Hinc colligitur*. ver. *infamem*. 2. q. 3.
- Gl. in c. *A iudicib.* (33.) p. *Quod de arbitris*. ver. *valebit*. 2. q. 6.
15. Gl. in c. *Ei qui*. (41.) p. *Nullus*. ver. in *notoriis*. 2. q. 6.
- Gl. in c. *Si testes*. (3.) p. *Soli testes*. ver. *instrumentis*. 4. q. 3.
- Gl. in c. *Nullus*. (2.) p. *Aliquando*. ver. *per officiales*. 4. q. 4.
- Gl. in c. *Testimonium*. (9.) p. *Nec honore*. ver. *perjurando*. II. q. 1.
- Gl. in summa. 12. q. 1.
20. Gl. in c. *Pracipimus*. (24.) p. *Cum ergo*. ver. *Sed notandum*. c. q. 1.
- Gl. in c. pen. p. *Si ergo*. ver. *hoc meum*. c. q. 1.
- Gl. in c. *Non sanè*. (15.) ver. *patrocinium*. 14. q. 1.
- Gl. in c. *Si quis*. (29.) p. *Qui autem*. ver. *repetundarum*. 17. q. 4.
- Gl. in c. *Si illic*. (29.) p. *Sed objicitur*. ver. *Achab*. 23. q. 4.
25. Gl. I. in c. *Sic quippe*. (45.) p. *Ex his*. 27. q. 2.
- Gl. in c. *Si quis*. (24.) p. *Quamvis*. ver. *Illud verè*. 32. q. 7.
- Gl. in c. *Omnis*. (37.) p. *Alij è contrario*. de pæn. d. 1.
- Gl. in c. *Quis aliquando*. (87.) p. *E contra*. ver. *confitemini*. c. dist. 1.
- Gl. in c. *De quarta*. ver. *quadragenaria*. de præf.

DE ERRORIBUS QUIBUSDAM
& mendis Gratiani in distinctionibus.*Dialogus decimusnonus.*

B. QUOTIENS in manus meas Gratiani liber venit, venit autem infrequens, totiens me à legendo deterret initium. *Humanum genus duobus regitur, naturali videlicet jure, & moribus. Jus naturale est quod in lege & evangelio continetur.* His addit multa ex Isidoro sumpta in etymologiis, quæ etiam huic divisioni repugnant, ut illud: *Fas lex divina est, jus lex humana.* Omne autem jus legibus & moribus constat. *Jus autem naturale est aut civile, aut gentium. Jus naturale est commune omnium nationum.* Id melius jus gentium dixisset. Sic enim postea definit: *Jus gentium appellatur, quia eo jure omnes ferè gentes utuntur.* Quasi verò jus omnium nationum naturale sit; omnium verò gentium, jus gentium. quo nihil ineptius inveniri potest. At hic noster jus naturale dixit quod in lege & in evangelio continetur. (1) **A.** Non quidquid in Moyſis lege & in evangelio continetur, id jus naturale Gratianus appellat; sed vel de decalogo intelligi debet, vel de eo quod sequitur, cum quisque jubetur facere alij quod sibi vult fieri. Sed age, videamus quid in prima distinctione Romani notant. **B.** Quod capite septimo in

*Vide dist. 5.
in prin. &
dist. 6. in fine.*

*cap. 7. Jus
naturale. dis-
tinct. 1.*

juris naturalis exemplis positum est, *liberorum successio, & puerorum educatio*, illi scribendum ex veteribus Isidori & Gratiani libris censent, *liberorum susceptio & educatio*. A. Id aptius est ut post viri & feminae conjunctionem scribatur, & in jure civili ita esse existimo: Hinc liberorum procreatio, hinc educatio. (2) B. Capite xii. dicitur: *Quiritium est proprie Romanorum, quod nulli tenent nisi Quirites*. Illi scribunt, quo nulli tenentur nisi Quirites, ex veteribus libris. Et quod postea sequitur: *In quo agitur de legitimis hereditatibus, vel curationibus, vel de contractibus*, ita mutant ut Contius admonuit. Delendum enim est hoc membrum, *vel de contractibus*. & pro *curationibus, cretionibus* est scribendum. A. Hoc etiam confirmatur veteribus libris; & Isidorus ipse notat quid cretio sit, post Ulpianum in fragmentis libri singularis regularum. (3) B. Initio distinctionis quintae in illis verbis, *Nunc autem ad doctrinam naturalis juris & ceterorum revertamur, differentiam pro doctrinam aptius scribunt*. Multa verò in hac quinta & in sexta distinctione dicuntur quae melius in alium locum Gratianus reservasset. Quod his verbis Romani notant: *Visum fuit Doctoribus ut distinctio haec sexta, quamvis superioribus parum coherere videatur, atque extra rem loco posita sit à Gratiano, neque tollatur, neque in alium locum transferatur. Hoc idem placuit congregationi generali. Scopus enim est hoc opus corrigere & supplere quae desunt Gratiano*

c. ut. e. di-
stinct.

Distin. 5. in
prin.

no, non decurtare. Mihi verò faciliùs omnia fanare in animo est. C. Quo tandem pacto? B. Una litura, ut ille noster ait. A. Jocaris tu quidem, ut soles. Sed quid de septima distinctione habes dicere? B. Permulta. Principio selecti viri notant neque Solonem primum Atheniensibus neque Trimegistum Ægyptiis leges tradidisse. De Solone aperta res est, cùm Draco legislator eo fuerit antiquior. De Trimegisto videndus Cicero lib. III. de legibus, & Lactantius lib. I. cap. VI. Institutionum. Item de nominibus Decemvirorum, qui XII. tabulas scripserunt, quæ referre Gratiano minimè fuit necesse, placuit illis patribus ut cum Fastis Capitolinis conferrentur. Quod verò sequitur, *Novæ autem leges à Constantino Casare cœperunt*, & quæ postea de Codice Theodosiano scribuntur, Isidori & Gratiani ignorantiam detegunt. Cùm enim potuissent in libris Justiniani certiora de origine juris & de tribus illis veteribus Constitutionum libris & quarto Justiniano atque de Novellis tam ejusdem Imperatoris quàm superiorum referre, hæc sola posteris reliquerunt quæ, ut Contius notat, in Alarici breviario continebantur. A. Quæ de Constantino dicuntur, accepta esse arbitror ex Theodosij Novella Constitutione a. Isidorum jus civile hoc à Justiniano editum ignorasse crediderim; à Gratiano video in hoc isto libro multa referri ex Digestis & Constitutionibus multorum Imperatorum. Et potuit ex Ivonis Panormia b, cujus mihi habuisse cognitio-

Dist. 7. c. 1.

Ibid. c. 2.

a Nov Theod.
& Valent. 1.

b Ivo li. 2. tit.
12. c. 7. 8. &
9. panorm.

c Ivo par. 4.
c. 170. & 171.
& 172. decr.
d Cæs. libr. 2.
c. 31. & 32.

e Dist. 8. c. 1.

f Ivo par. 3.
c. 194. decr.
g Ans. lib. 12.
c. 57.
h c. 4. veri-
tate dist. 8.

i Ivo lib. 2.
tit. 12. cap.
29. panorm.
& par. 4 c.
208. decr.
k Cæs. lib. 1.
c. 17.

e. 5. Si con-
suetudinem.
e. d. 8.

l Ivo libr. 2.
tit. 12. c. 30.
pan.
m Idem par.
4. c. 213. de-
cret.

nem videtur, hoc ipsum de Justiniano re-
ferre, quod etiam scriptum scio in excerptio-
nibus Ivonis *c* & in libro Cæsaraugustano d
ex historia Pauli Diaconi & Anastasij Biblio-
thecarij. (4) Dic nunc de distinctione octa-
va, si quid est nota dignum. B. Capite pri-
mo *e* mendosum est illud: *Vultis ut reticeamus
leges, ut gaudeatis? Recitemus enim scri-
bendum est, ut est apud Augustinum & Ivo-
nem f & Anselmum g.* (5) Capite quarto
pro illis verbis *Planè quis dubitet veritati ma-
nifeste consuetudinem cedere, scribendum ve-
ritati manifestata debere consuetudinem cede-
re?* Respondent enim verbis illis impugnan-
tium Augustinum: *Veritate manifestata, ce-
dat consuetudo veritati.* Quæ omnia non re-
ctè Ivo edidit in Panormia, in excerptionibus
vero rectè *i*, item liber Cæsaraugustanus *k*.
(6) Sequitur caput quintum, quod aliis sex-
tum esse placuit; quod caput primum est eo-
rum quæ Petrus Ciaconius ad te misit. Incidi
enim nuper in eum indicem incertorum capi-
tum Gratiani, quorum numerus est fere
DCC. A. Rem mihi pergratam feceris si de
his quoque locutus fueris. B. Nihil planè
eram dicturus, nisi cum illo indice, quid tu res-
cripsisses, invenissem. Illud igitur caput Gre-
gorio Papæ ad Guillimundum Averfanum
Episcopum inscribunt Ivo in Panormia *l* &
Gratianus, Gregorio VII. ad Vvimundum
Averfanum Episcopum idem Ivo in excerptio-
nibus *m*, Augustino Demochares & alij
non rectè. Romani in veteribus libris Gra-

tiani Gregorio VII. adscriptum referunt. Id igitur tantisper retineamus, quoad certiora inveniuntur. (7) A. In nona distinctione scio esse quædam verba Augustini malè accepta. B. Capitis quinti initium est: *Ego solis eis scriptorum, qui jam canonici appellantur, didici hunc timorem honorémque deferre.* Ivo in Panormia ita scribit: *Ego solis illis scripturarum libris qui jam &c.* In excerptionibus Gratiani scripturam confirmat. *eorum pro eis* habet liber Cæsaraugustanus n. cetera ut Gratianus. Romanis placet: *Ego solis eis scripturarum libris, aut eis scriptorum libris.* Et postea pro illis, *audeam credere, malunt, firmissimè credam.* quod etiam habent Ivo & liber Cæsaraugustanus. In extremo capite, in illis verbis, *non ideo verum putem quia ipsi ita senserunt, sed quia mihi per alios auctores vel canonicas vel probabiles rationes, quod à vero non abhorret, persuadere potuerunt.* Romani mutant: *sed quia mihi vel per illos auctores canonicos, vel probabiles &c.* & abhorreat pro abhorret. quod postremum in Panormia est. sed non *canonicos* illic est, sed hoc: *vel per illos auctores & canonicas.* in excerptionibus est Romanorum scriptura. In libro Cæsaraugustano: *sed quia mihi vel per alios auctores & canonicas &c. abhorreat.* In libro beati Augustini est: *vel per illos auctores canonicos vel probabili ratione &c.* (8) Capite nono editum est: *primòque hoc genus litterurum ab auctoritate canonum distinguendum est.* Ex Augustino scribendum: *primò*

Dist. 9. c. 51
Ego.

Ivo lib. 2. tit. 11. c. 32. panorm. & par. 4. cap. 74. decr. in Cæs. lib. 14 cap. 8.

c. 9. Noli. d. 2.

o Ivo par. 4.
c. 236. decret.
p Deus-dedit
c. 2.
q Tarr. libr.
1. c. 143.
r Dist. 10. c.
1.

f Anf. lib. 12.
c. 34.

t Dist. 10. c.
Certum.

u Anf. lib. 4.
c. 11.

x Ivo lib. 2.

tit. 12. c. 12.

panor. & par.

4. c. 176. dec.

y c. 9. De ca-

pitulis. d. 10.

z Cas. libr. 1.

e. 61.

quia &c. & canonis pro canonum. sic enim divinas scripturas appellare solet, non canones. A. Sic etiam Ivo o & Deus. dedit p & liber Tarraconensis q ediderunt. (9) B. Capite primo distinctione duodecima r duorum heroum scribendum censent pro duorum horum, ex Nicolai epistula quæ exstat ad Episcopos qui apud Convicinium villam publicam secus civitatem Silvanectis in Concilio convenerunt, & ex Anselmo Lucensi s. (10) Incerta capita sunt sex. Primum Felici adscribit Gratianus t post Anselmum u, quidam Felici tertio. (11) Secundum Leoni IV. ad Lotharium Augustum Ivo x & Gratianus y & liber Cæsaraugustanus z, cujus verba mendosa videntur: *De Capitulis vel Præceptis imperialibus vestris vestrorumque etiam Pontificum prædecessorum irrefragabiliter custodiendis.* A. Vox Pontificum, aut vox prædecessorum, supervacanea est. Agitur enim de Capitulis sive Capitularibus Imperatorum, quæ Lotharius postulabat à Pontifice Romano servari. Quamobrem omissa voce Pontificum, rectè dicetur, *vestrorumque prædecessorum.* Si verò vox Pontificum retineatur, de Pontificibus, hoc est, Episcopis, intelligi oportet, qui Capitularia in synodis cum Imperatoribus fecerunt. vox prædecessorum omitti debet. B. Utraque vox est apud Ivo-nem & in libro Cæsaraugustano. Sed varietas est in illis verbis, *vestris vestrorumque etiam.* Est enim in Panormia nostris nostrorumque; & in excerptionibus, *vestris nostro-*

rumque etiam; in Cæsaraugustano, *vestris nostrorum &c.* Romanis placet, *vestris nostrorumque Pontificum prædecessorum.* Sed vidi manu Petri Ciaconis scriptum: *vestris vestrorumque prædecessorum.* A. Id igitur teneamus, quoad fontes aperiantur. (12) C. Cur addit Contius, *Sedit hic Leo hujus nominis primus Ludovici Pij filius &c. sub Michæle Orientis & Lothario Occidentis Imperatoribus,* cum neque hic Leo primus sit, sed quartus, neque aliquis eorum fuit Ludovici filius? B. Nunquam id Contius scribi jussit, sed librarij culpa est. Nam quæ erant Lotharij, dedit Leoni. Hic Lotharius primus fuit, Ludovici filius, Caroli nepos. Mox de Leone alia dicuntur perperam edita. Minus probo quod capite proximo ait, Joannem VII. fuisse feminam. Sunt alia nonnulla in hoc libro quæ Contij famam lædunt, de quibus alias. Tertium caput Joanni VIII. ad Ludovicum Imperatorem adscribit Ivo *a* & quidam veteres libri apud Contium, Joanni VII. Gratianus *b.* Ivoni autem magis credere debemus, quia prior fuit, & quia plura verba ex eadem epistula adfert, quæ idem Gratianus *c* Joanni VIII. adscribit, item Ivo *d* in epistulis. (13) Quartum caput Gelasio Papæ ad Rufinum & Aprilem Episcopos adscribit Ivo *e* & Gratianus *f* & liber Cæsaraugustanus *g.* Scribendum verò est, *Quis aut leges, non, Quis autem leges.* Item *admonitiones paternas, non modernas.* (14) Quintum eidem Pontifici ad Theodoricum

a Ivo par. 4.
c. 230. & par.
6. c. 115. decret.
b c. 10. Videt. d. 10.
c Dist. 86. cap. 3. Facientis.
d Ivo epi. 71. vel 38. Decano Belvacen.
e Ivo libr. 2. tit. 12. c. 3. pan. & par.
4. c. 179. & par. 6. cap. 104. decret.
f c. 11. Quis autem. d. 10. & d. 54. cap. 11. Quis aut.
g Cas. lib. 1. c. 55.

h Ivo d. tit.
12. c. 14. pa-
nor. & d. par.
4 c. 180. decr.
i c. 12. Cer-
tum. c. d. 10.
k Cas. d. li. 1.
c. 56.
l Ivo d. tit. 12.
c. 15. pan. &
d. par. 4. cap.
181. decr.

m Dist. 63. c.
16. Reatina.
& 31. Inter
nos.

Regem iidem tres adscribunt Ivo *h* & Gra-
tianus *i* & Cæsaraugustanus liber *k*. (15) ex-
tremum, Augustine, mihi concede laborem.
De extremo capite dicendum est, quod esse
Leonis quarti dicitur ad Lotharium Impera-
torem, quod latius Ivo *l* refert quam Gra-
tianus. Coniungi autem possunt eadem verba
cum verbis capituli *ix*. huius distinctionis de-
cimæ, de quo antea diximus, & cum capite
xvi. & *xxx*. distinctionis *lxiii*. *m* quam-
vis hæc duo ad Lotharium & Ludovicum
Augustos inscribantur. Hæc de sex incertis
capitibus huius distinctionis. (16) *A*. Placet
mihi tuum consilium, ut hic tuus sit huius diei
labor extremus.

A D D I T I O N E S.

(1) **H**oc est initium Gratiani voluminis in edi-
tione Gregoriana: *Concordia discordan-
tium canonum. Ac primùm de jure divinæ & humanæ
constitutionis. Distinctio prima. Humanum genus duobus
regitur &c. ut in dialogo. In Notis hæc sunt: Ac
primùm] Hoc loco in manuscriptis codicibus magna est
varietas. Nam partim nulla est hoc loco inscriptio;
partim verò legitur: De jure scripto & non scripto,
& quod cui præponatur, & legum auctoribus, &
duorum malorum electione, sive dispensatione. Aut:
Ac primùm de jure constitutionis naturæ divinæ &
humanæ. Aut: De jure naturæ, & humanæ consti-
tutionis. quam Dominicus de Geminiano agnoscit, &
extat in nonnullis antiquioribus editionibus. Aut: De
jure naturæ, & constitutionis. quæ inscriptio maxime
videtur convenire tractationi Gratiani, qui sæpe ad
hæc capita revertitur, ut initio distin. 5. 7. 8. 15. &
ii. q. i. c. Si quæ causæ, hunc totum locum indicans*

scribit: Require in principio, ubi differentia signatur inter jus naturale & jus constitutionis. Veruntamen in hac tanta varietate, qua, ut alia conjectura mittantur, argumento esse potest nullam hic à Gratiano ipso positam esse rubricam, satis visum est, retenta vulgata lectione, ceteras indicare. Distinctione quinta in principio hæc verba sunt: Nunc ad differentiam naturalis juris & ceterorum revertamur &c. Sed cum naturale jus in lege & evangelio supra dicatur esse comprehensum &c. In Notis est: Nunc ad differentiam] In vulgatis legebatur, Nunc autem ad doctrinam. Emendatum est ex vetustis codicibus & ex principio dist. 15. ubi hoc repetitur.

(2) Verba capituli 7. distin. 1. cujus initium, *Ius naturale*, in eodem libro hæc sunt: *ut viri & femina conjunctio, liberorum successio, & educatio &c. item deposita rei vel commendata pecunia restitutio &c.* In Notis est: *Successio*] In tribus codicibus manuscriptis Isidori & aliquot Gratiani legitur, liberorum susceptio & educatio. quæ lectio convenit cum l. 1. ff. de just. & jur. vers. hinc descendit. Ad vocem *commendata* additur in margine: *Al. commodata restitutio.*

(3) Capituli extremi ejusdem distinctionis primæ in eodem libro verba sunt: *Ius Quiritum est propriè Romanorum; quod nulli tenent nisi Quirites, id est, Romani. In quo agitur de legitimis hereditatibus, de cretionibus, de tutelis &c.* In Notis hæc sunt: *Cretionibus*] Antea legebatur, vel curationibus, vel de contractibus. Emendatum est ex codicibus Isidori tam impressis quàm manuscriptis. Quid autem sit *cretio*, declarat Ulpianus in suis titulis c. 22. & ipsemet Isidorus in eodem lib. 5. etymo. c. 24. In margine est: *Alciatus 3. dispunct. c. 7.*

(4) Nihil eorum quæ dicuntur addita fuisse à selectis viris dist. 6. in editione Romana invenitur. Fieri autem potuit ut ea postea improbata sint. Sic etiam dist. 7. c. 1. & 2. nihil in Notis adscriptum est. Quædam tamen nomina Decemvirorum sunt mutata. non rectè autem *Curatius* pro *Curiatius* scribitur. De voce *differentiam* pro *doctrinam* diximus in additione prima, in fine.

(5) Distin. 8. cap. 1. in eo libro inscriptio est: Vnde Augustinus ait tract. 5. ad c. 1. Ioannis. Quo iure defendis villas Ecclesia? divino, an humano? &c. In margine est: Ansel. l. 12. c. 62. Ivo p. 3. c. 194. Pann. l. 2. c. 63. In Notis: Ecclesia] Hac dictio non est apud beatum Augustinum. Nam ibi agit contra Donatistas, qui legibus Imperatorum villas sibi aemptas & Ecclesia catholica attributas esse querebantur. Quare cum Donatista dicerent villas nostras tulerunt, fundos nostros tulerunt, ut eos ipse convincat nullum jus in illis habuisse aut habere, quibusdam prepositis, addit ista: Quo iure defendis villas? divino &c. Et infra 11. q. 1. c. Si quæ causæ, ubi Gratianus citat initium hujus capituli, ista dictio Ecclesia non habetur. Est tamen apud Anselmum, Ivonem, & in Pannormia locis indicatis. Tolle] Quoniam glossa obstitit ne omnia emendarentur, aut adderentur quacumque addenda videbantur, placuit integrum apponere locum beati Augustini. Apud ipsum igitur, post verbum humano antecedentis paragraphi hæc sequuntur: Vultis legamus leges Jurisperitorum &c. vultis recitemus leges, ut gaudeatis quia vel unum hortum habeatis &c.

(6) Verba capituli quarti ejusdem distin. 8. in eodem libro hæc sunt: Item Augustinus lib. 3. de baptismo contra Donatistas c. 6. Veritate manifestata, cadat consuetudo veritati; planè respondeo, quis dubitat veritati manifestata debere consuetudinem cedere. In margine hæc sunt: Sub persona Libosi Vagensis. Et: Ivo par. 4. c. 208. Pann. l. 2. c. 165. infra ead. c. Qui contempta. Et vers. Item. Nemo. additur in margine: Ibid. c. 8. sub persona Felicis à Buslacensis.

(7) Inscripção capituli 5. ejusdem distinctionis est in eodem libro: Item Gregorius Vvimundo Averfano Episcopo. Si consuetudinem fortassis opponas &c. Et in margine est: Al. Guitmundo. Et: Ivo p. 4. c. 213. Pann. l. 2. c. 166. Et in Notis: Gregorius.] In aliquot manuscriptis & apud Ivonem est, Gregorius VII. Et in hujus pontificatu Guitmundus Averfanus Episcopus scripsit de corpore & sanguine Domini contra Berengarium. qui liber extat.

(8) Hac in eodem libro verba sunt cap. 5. distinct. 9. Idem (Augustinus) ad Hieronymum epist. 19. Ego solis eis scriptorum qui jam canonici appellantur didici hunc timorem honoremque deferre ut nullum eorum scribendo errasse audeam credere &c. In margine est: Ivo p. 4. c. 74. Pann. l. 2. c. 119. scripturarum lib. ori. & Pann. eorum auctorem in scribendo aliquid errasse firmissimè credam] orig. Ivo, & Pan. Et in fine: non ideo verum putem quia ipsi ita senserunt, sed quia mihi per alios auctores vel canonicas vel probabiles rationes, quod à vero non abhorreat, persuadere potuerunt. In Notis est: Mihi per alios] Sic etiam in manuscriptis & in glossa. Apud beatum Augustinum est: mihi vel per illos auctores canonicos vel probabili ratione, nec multò secùs apud Ivonem. Alias verò nonnullas varietates satis visum est in margine indicare.

(9) Eiusdem Augustini verba sunt in eodem libro à Gratiano relata cap. 9. Noli. cad. dist. 9. cujus inscriptio est: Idem (Augustinus) ad Vincentium epist. 48. contra Donatistas. Noli frater &c. colligere velle calumnias ex Episcoporum scriptis, sive nostrorum, sive Hilarij, sive (antequam pars Donati separaretur) ipsius unitatis, sicut Cypriani, & Agrippini, primò quia hoc genus litterarum ab auctoritate canonis distinguendum est. In margine hæc sunt: Deus-dedit p. 2. Ansel. l. 4. c. 58. Ivo p. 4. c. 236. Et in Notis: Sive antequam] Antea legebatur, sive Cypriani, & Agrippini, antequam pars Donati separaretur. Restituta est vera lectio ex beato Augustino & aliquot exemplaribus Gratiani & Ivone. Cyprianus enim & Agrippinus multò ante Donati schisma in Ecclesiæ unitate decesserant, qua in re erravit auctor glossæ. Ad extrema verba (Deus vobis revelavit) additur: Ita etiam originale & Ivo & aliquot editiones novi testamenti. Sed idem beatus Augustinus in Ioannem tract. 5. 45. 53. & 98. & alibi ferè semper legit, revelabit, & explanat. Græcè est ἀποκαλύψαι. In scholiis: Donati] Donatus primò fuit catholicus; sed postea est in hæresim lapsus; cujus hæresi adhaeserunt Cyprianus & Agrippinus. Hæc falsa sunt.

(10) In eodem libro inscriptio capituli 1. distin. 10. hæc est: *Vnde Nicolaus Papa scribit Episcopis in Concilio apud Convicinum congregatis: Lege Imperatorum non in omnib. &c.* Et in margine est: *Ivo p. 4. c. 87. Pann. l. 2. c. 138. Anselm. l. 1. c. 97. Polyc. l. 1. tit. 27.* Et in Notis: *Lege] Caput hoc sumptum est ex epistola Nicolai, quæ extat in codice bibliothecæ Dominicanæ, de quo dictum est supra dist. 8. c. Mala. Titulus autem epistolæ hic est: Nicolaus servus servorum Dei reverendissimis ac sanctissimis confratribus nostris Metropolitanis Episcopis & ceteris diversarum provinciarum ac urbium præsulibus qui in Convicinum villam publicam secus civitatem Silvanectis convenistis. Eadem epistola nuper impressa est in Appendice bibliothecæ sanctorum patrum. Obviare] Apud Nicolaum sequitur continenter, ad quod ostendendum &c. Quæ autem apud Gratianum sunt interjecta, non sunt hoc loco in epistola, neque in Polycarpo, neque apud Anselmum. sed verba illa, Lex Imperatorum non est supra legem Dei, sed subtus, à Burchardo & Ivone citantur ex decretis Pij Papæ c. 3. Habentur autem in Capitularibus adjectis c. 17. reliqua autem habentur infra in hoc eodem capite p. Ecce quemadm.] Ad illa verba, *Item. Lex Imperatorum &c.* in margine hæc sunt: *Al. Idem. Et: In cap. adjectis cap. 17. Burch. l. 15. c. 10. Ivo p. 16. c. 11. Pann. l. 2. c. 139.* Ad illa verba, *Ad quod ostendendum duorum horum,* in margine additur: *heroum. orig.**

(11) Capituli tertij ejusdem distinctionis 10. in eodem libro inscriptio est: *Item Felix Papa. Certum est hoc &c.* In margine hæc sunt: *In exemplari Veronensi est, Felix III. Et: Anselm. l. 4. c. 11. Polyc. l. 1. c. 18. fortè, tit. 18.*

(12) Eadem distin. 10. capituli 9. in eodem libro verba sunt: *Item Leo IIII. Lothario Augusto. De Capitulis vel Præceptis Imperialibus vestris vestrorumq. Pontificum prædecessorum irrefragabiliter custodiendis & conservandis &c.* Et in margine est: *Ivo p. 4. c. 176. Pann. l. 2. c. 149.* Et in Notis: *Vestrorumq.] Epistola hæc non est inventa; & in istis verbis videtur subesse mendam. ex quo auctor glossæ errandi*

occasionem sumpserit, qui Christianis Imperatoribus, cuiusmodi fuerant prædecessores Lotharij, attribuat illud quod Isidorus de ethnicis dicit, nimirum Imperatores solitos fuisse appellari Pontifices. de qua re optimè Gelasius in tomo de anathematis vinculo, & infra 21. c. Cleros. Apud Ivonem legitur, vestris nostrorumque etiam Pontificum prædecessorum; in Pannormia, nostris nostrorumque Pontificum & prædecessorum. Sed fortasse cetera quidem rectè apud Gratianum habent. Tantummodo ante dictionem prædecessorum est addenda conjunctio &, quemadmodum est in Pannormia. Nam hoc significabitur, Imperatores illos solitos fuisse edere capitula, adhibitis in consilium Pontificibus regni, quod verissimum est. Omnino hæc quæ à Leone scribuntur spectare videntur ad capitula Caroli & Ludovici, quæ Lotharius in universa Italia servari mandaverat. Nam in legibus Longobardicis lib. 3. tit. 35. Lotharius ita constituisse traditur: Placuit nobis ut capitula quæ excerptimus de capitulari bonæ memoriæ gloriosissimi Domini nostri Caroli & genitoris nostri Ludovici Imperatoris invictissimi, his omnibus & fidelibus nostris & sanctæ Ecclesiæ in regno Italiæ consistentibus per legem teneantur & serventur, & quicumque horum capitulorum contemptor extiterit, sexaginta solidis componatur. Id populo Romano, qui jure antiquo Romanorum uti prohiberetur, valde displicuit; sicut ex c. fin. infra eadem dist. colligi potest: disseminatusque etiam rumor fuit eandem esse Pontificis ac populi sententiam. De qua re Leo hac se epistola videtur purgare voluisse; & tamen postea pro conservando jure civili Romanorum cum eodem Lothario iterum diligentius egit. quod apparet ex d. c. finali. Inscriptio capituli ultimi est: Item Leo III. Lothario Augusto. Vestram flagitamus clementiam ut sicut hætenus Romana lex viguit &c. In margine est: Ivo p. 4. c. 181. Pann. l. 2. c. 152. Et in Notis: Vestram] Videtur Lotharius populo Romano, quod hic Leo petiit, concessisse. Nam in legibus Longobardicis lib. 11. tit. 57. sic habetur: Ut interrogetur populus Romanus quæ lege vult vivere. & sequitur constitutio; Lotharius Imperator. Volumus ut

cunctus populus Romanus interrogetur qua lege vult vivere &c. eidem legi, qua profitentur vivere, per dispensationem Pontificis & nostram subiacebunt.]

(13) Verba capituli 10. e. dist. in eodem libro hæc sunt: *Item Ioannes VIII. Ludovico Imperatori. Vides, fili charissime, quia quod contra leges accipitur, per leges dissolvi meretur.* In margine est: *Ivo p. 4. (deest, c. 230.) Inscriptio cap. 3. Facientis. dist. 86. hæc est: Item Ioannes VIII. In margine est: Greg. l. 7. reg. ep. 114. indict. 2. Pelagius 2. ep. 3. Eleutherius sup. dist. 83. c. Error. 2. q. 7. Negligere. & 23. q. 3. c. Qui potest. Ivo p. 6. c. 115. Et in Notis: Caput hoc ex variis sententiis hinc inde collectis confectum est, quarum prima usque ad vers. emendare sumpta est ex epistola beati Gregorij 114. lib. 7. ind. 2. Theodorici & Theoberto Regibus Francorum.*

(14) Ante caput 11. eiusdem distinctionis 10. hæc sunt in eodem Romano libro: *Item Gelasius Rufino & Aprili Episcopis. Quis autem leges Principum aut regulas patrum aut admonitiones paternas dicat debere contemni &c.* In margine est: *infra dist. 54. c. Quis aut. Ivo p. 4. c. 179. Pann. l. 2. c. 150. Ad vocem autem additur: Al. aut. Ad vocem paternas. Al. modernas. Inscriptio capituli 11. dist. 54. est: Idem (Gelasius) Rufino & Aprili Episcopis. Quis autem leges Principum aut patrum regulas aut admonitiones modernas &c.* In margine est: *suprà dist. 10. c. 11. Iustin. novell. consti. 123. cir. fr. Deus-dedit p. 4. Ivo p. 6. c. 104. & p. 4. c. 179. Pann. l. 2. c. 150.*

(15) Inscriptio capituli 12. eiusdem distinctionis 10. est in eodem libro: *Item Theodorico Regi. Certum est magnificentiam &c.* In margine est: *Ivo p. 4. cap. 180. Pann. l. 2. c. 151.*

(16) Capituli ultimi inscriptio posita est in additione duodecima. Inscriptio capituli 16. *Reatina. dist. 63. hæc est: Item Leo quartus Lothario & Ludovico Augustis. Et cap. 31. Inter nos. eadem inscriptio est semicirculis notata, & additur vox *Palea*. Et in margine: *S. Antoninus ibid. (hoc est, p. 2. tit. 16. c. 1. para. 2.) Ivo par. 5. c. 52.**

DE EADEM RE.

Dialogus vigesimus.

C. QUOD de Joanne VII. femina scrip-
 sit Contius, lippis & tonsoribus notum,
 cur improbetur, scire cupio. A. Fitne tibi ve-
 rissimile quod nemo alicujus auctoritatis scrip-
 tor, nisi Martinus Polonus, & Marianus
 Scotus, sive quis alius tradidit, quod contra
 rerum naturam est, quia lippis & tonsoribus,
 ut dicis, notum videatur, ideo verum esse
 credere? C. Quo pacto contra rerum natu-
 ram esse dicis? Annon potuit accidere ut la-
 teret femina inter viros? A. Potuisse non ne-
 gabo; sed facilius Byzantij quam Romæ, ut
 Leo IX. scribit, ubi sæpe eunuchi Episcopi
 facti sunt. Christus verò, qui ne matrem
 quidem suam voluit sacerdotem fieri, non
 passus esset feminam Petri successorem fieri,
 claves regni cœlorum tenere, in suprema illa
 sede turpem illam meretricem sedere quæ tot
 habuit martyres & confessores; de qua illud
 dicitur, aut sanctos recipere, aut sanctos fa-
 cere. C. Quasi verò non aliquot fuerint pec-
 catores electi, qui postea non meliores vitam
 turpiter egerint. A. Id si accidit aliquando,
 peccatis populorum adscribitur. At contra
 rerum naturam esse dixi, quia sicut nullum or-
 dinem sacrum recipere potuit, ita neque sa-
 cerdos neque Pontifex fieri, & electio nulla

*Leo IX. epist.
 1. cap. 23.*

*l. Quæritur.
de statu hom.*

atque irrita fuit. C. Quid si utriusque sexus erat? A. Si in virili sexu incaluisse, ut Jurisconsultus ait, Pontifex fieri potuit. B. At hæc peperisse dicitur. A. Nunquam Leo IX. (qui multis annis posterior fuit Joanne VII. & IIX.) feminæ electæ Constantinopoli fecisset mentionem, si idem crimen in Romanum Pontificem obici posset. B. Placet hoc quidem. Sed quid dicis de Episcopa, Presbyterâ, Diaconissâ, & Hypodiaconissâ, quarum mentio fit in Conciliis, & de Diaconissis apud Justinianum & alios scriptores? A. Episcopi uxorem, Episcopam dictam invenio, non quam duxit Episcopus, sed quam antea habuit, quæ continentiam vovit cum is sacros ordines suscepit. Sic Presbyterâ dicebatur Presbyteri uxor similis, sic Diaconissâ Diaconi, & Hypodiaconissâ Hypodiaconi uxor. Harum tamen duplex significatio est: quia præter has uxores, erant aliæ viduæ, quæ in baptismo feminarum & in oblationibus & quibusdam aliis ministeriis honestius inter sui sexus personas versabantur quàm Clerici. Sed redeamus ad Gratianum nostrum. B. Distinctione undecima tria incerta capitâ notantur, caput secundum, septimum, & octavum. Secundum Nicolao primo in epistula ad Michaëlem Imperatorem adscribunt Ivo in excerptionibus *a* & Gratianus *b* & Demochares & Contius. Ejus capitâ verba in Conciliis non inveni. Alia verba, quæ conjunxit Ivo *c*, inveniuntur in Panormia adscripta esse Leoni quarto ad Lo-

*a Ivo par. 4.
c. 211. decret.*

*b Dist. 11. c. 2.
Consequens.*

*c Ivo lib. 2.
tit. 12. c. 19.
panorm.*

tharium Imperatorem. Fieri igitur potest ut omnia sint eidem Leoni adscribenda. A. Non Leonis sunt, sed Nicolai in epistula ad Photium CP. quæ lecta est in synodo octava sub Hadriano, actione quarta. (1) B. Capitis septimi pars invenitur apud Augustinum epist. xxxvi. ad Casulanum Presbyterum. quæ inscriptio est apud Burchardum *d* & Ivonem *e* & Gratianum *f* & in libris CæsarAugustano *g* & Tarraconensi *h*. Verba illa *Et sicut prævaricatores & c.* cujus sint ignoramus, licet ab omnibus sint relata. (2) Caput octavum Augustino adscribit Gratianus *i* in libro de fide Christiana; sed nusquam extat. (3) A. Quid de aliis capitibus dicis quæ certa sunt? Memini enim caput quoddam inveniri Augustino adscriptum in libro ex dictis Basilij, quod est Basilij in libro de Spiritu sancto cap. xxvii. ad Amphiloichium. B. Rectè admones. Est id caput *v. k* cujus initium *Ecclésiasticarum*. Basilio adscribunt Burchardus *l* & Ivo *m* rectiùs. Pro, *in ministerio*, scribendum est, *in mysterio*. & pro, *par ritus*, *par virtus*. Illud etiam mendosum est: *Benedicimus fontem baptismatis oleo unctiois. Huic accedit quòd ter oleo inungimus quos baptizamus*. Pro quibus apud Burchardum est: *Benedicimus fontem baptismatis, oleum unctiois. Huc accedit quòd ter immergimus quos baptizamus; oleo unguimus*. Apud Ivonem in Panormia priora verba mendosa sunt. Hæc posteriora ita concepta sunt: *Huc accedit quòd ter mergimus, quòd baptizatos oleo ungi-*

P ij

d Burch. lib. 3. c. 126.
e Ivo d. ii. 12. c. 22. panorm. & par 4. cap. 78. dec. & epist. 179. vel 79. ad Galterium Belvacensem Bibliothecarium. f Dist. v. c. 7. In his.
g Cæs. lib. 1. cap. 19.
h Tarr. lib. 6. c. 125.
i Dist. 11. c. 8. Catholica.
k Dist. 11. c. 5. Ecclesiasticar.
l Burch. lib. 3. c. 127.
m Ivo d. tit. 12. cap. 23. panorm. & d. par. 4. c. 69. decr.

mus. Hæc Demochares probavit. Ivo in excerptionibus Burchardi scripturam in his sequitur. A. Cum Græcis fontibus hæc sunt conferenda, quibus scio Burchardi & Ivonis varietates confirmari. C. Quid illud est? *Vel quæ trifariam digesta super panem & calicem.* A. *Multifariam*, non *trifariam*, scripsit vetus interpres; ut ex Burchardo apparet & ex Nomocanone. B. In extremo capite *in mysteriis observata silentio quàm publicata scriptio* habet Burchardus, *in ministeriis observata magis &c.* Gratianus. A. Id etiam Græcis verbis confirmatur. Totum verò caput præclarum est ad hæreticorum impugnationes tollendas ex traditionibus Apostolorum. Id credo Græcè & Latinè Romanos edituros. B. Quid facturi sint ignoro. (4) De reliquis videamus. Caput decimum sumitur ex epistula Leonis quarta ad Episcopos Siciliae capite sexto; licet neque Anselmus *n* neque Gratianus *o* neque Demochares locum certum indicarint. (5) Caput secundum distinctionis duodecimæ Gregorio adscribunt Anselmus *p* & Gratianus *q* & liber meus Tarraconensis *r*, Anastasio secundo Demochares & Contius Romani Gregorij quarti esse aiunt in epistula ad Episcopos Germaniæ & Galliæ, cujus initium est: *Divinis*. A. Exstat apud me epistulæ ejusdem exemplum; & in Corpore canonum, & initio Conciliorum Colonienfis editionis, in ea collectione quæ inscribitur *De primatu Romanæ Ecclesiæ*, & initium & aliquot fragmenta sunt ejusdem epistulæ. Ini-

n *Anf. lib. 1.*
c. 45.
o *Dist. 11. c.*
10. Hoc ver-
stræ.
p *Anf. libr. 1.*
c. 20.
q *Dist. 12. c.*
2. Præceptis.
r *Tarr. lib. 1.*
c. 287.

tium etiam invenies apud Anselmum *f* & in libris Cæsaraugustano *t* & Tarraconensi *u*, licet hi omnes ita inscripserint: *Gregorius omnibus Episcopis per diversas provincias constitutis*. Ex eadem sunt varia fragmenta apud Gratianum *x*. de quibus postea dicendum erit. (6) B. Caput tertium inscriptum est *y*: *Nicolaus Michaëli Imperatori*. Sed apud Ivonem variè inscriptum invenitur; & mihi videtur ex duobus capitibus constare quæ tam in Panormia quam in excerptionibus plenius scripta sunt. Prius caput inscribitur in Panormia *z* ut apud Gratianum; ejusque extrema verba sunt, *pro loco & tempore consuetudines, si illis canonica non obsistat auctoritas, quando una fides per dilectionem operans uni Deo omnes commendat*. In excerptionibus *a* parte quarta inscribitur: *Leo IX. Michaëli Imperatori Constantinopolitano*. Parte verò quinta: *Leo IX. Michaëli Patriarchæ Constantinopolitano*. Et in hac quinta magna pars epistolæ Leonis IX. refertur. In verbis hujus capituli tertij, de quo agimus, tam in parte quarta quam in quinta scriptum est: *diversa pro loco & tempore consuetudines, quando una fides per dilectionem operans uni Deo commendat omnes, sive commendat omnes*. Eadem inscriptio Leonis IX. ad Michaëlem Patriarcham Constantinopolitanum, & eadem verba quæ esse diximus in excerptionibus Ivonis, exstant in libro Cæsaraugustano. Hæc pars potest Leoni IX. adscribi. Posterior pars potest retinere Nico-

f Anselm. lib. 1.
c. 17.
t Cæs. libr. 5.
c. 6.
u Tarr. lib. 1.
c. 286.

x 2. q. 6. c. 11.
Decreto. dist.
19. c. 5. Nul-
li.
y c. 5. Scit
sancta. di-
stinct. 12.

z Ivo d. tit. 12
c. 18. panorm.

a Idem par. 4
c. 223. & part
5. c. 44. decr.

Cæsar. lib. 1.
c. 23.

lai nomen in epistula ad Photium Patriarcham Constantinopolitanum, non ad Michaëlem Imperatorem, ubi hæc verba sunt ab Ivone quoque relata: *De consuetudinibus quidem quas nobis opponere nisi estis, scribentes per diversas Ecclesias diversas esse consuetudines, si illis canonica non obsistit auctoritas, pro qua eis obviare debeamus, nihil iudicamus vel eis resistimus.* A. Ex his quæ refert apparet malè apud Gratianum scribi *constitutiones vel consuetudines*. sed vox *consuetudines* retinenda est, cetera tollenda. Malè quoque in Panormia verba illa *De consuetudinibus &c.* Leoni quarto adscribuntur, & & in excerptionibus Nicolao in epistula ad Michaëlem Imperatorem, & cum illis coniunguntur *Consequens est &c.* quæ Gratianus refert distinctione undecima. Sunt enim omnia ex epistula eadem ad Photium; quæ etiam lecta est in synodo octava sub Hadriano minore, actione quarta. (7) Nunc cetera videamus. B. Caput quintum Nicolai ad Ignatium vel Igarum Episcopum esse dicitur apud Gratianum *b.* Igarum Archiepiscopum appellat Ivo *c.* in Panormia, Igarum Remensem Archiepiscopum idem in excerptionibus, Hicmarum in epistulis. Alij Hincmarum dicendum esse contendunt. Id confirmatur in epist. L I I X. ejusdem Nicolai ad eundem, cuius initium est *Omnia nos portare*: ex qua addi possunt hæc verba, post vocem *dedecus*; *ut temporibus nostris vel falsò insimulari sanctam Dei Ecclesiam permitta-*

Ivo d. tit. 12.
c. 19. & 20.
pan. & d. par.
4. c. 211. decr.

Dist. 11. c. 2.
Consequens.

b. c. 5. Ridiculi.
dist. 12.
c. Ivo d. tit. 12.
c. 20. in pan.
& par. 4. ca.
212. decret. &
in epist. 54.
vel 65. ad
Hugo. Lugdunen
Archiepiscopum.

mus, vel eas traditiones &c. & pro illis, à patribus suscepimus, illic est, à patribus nostris suscepimus, pro libitu semper errantium. (8)

Caput undecimum d ex duabus tribusve Augustini epistulis sumptum videtur. Nam initium est ex epistula cxix. Pars illa, *Quod enim neque contra fidem*, ex epistula cxix. In fine quædam sunt ex eadem, alia ex epistula xxvi. extrema. Illa verba tollenda esse Romani censuerunt: *Augustinus idem ex auctoritate Ambrosij asserit*. quæ ex scholio inserta sunt. (9) Capite duodecimo e extremo, quod ex eadem cxix. epistula est, vox *sacramentis* in vocem *sarcinis* mutanda est, licet eam Ivo f probaverit & liber Cæsaraugustanus g. Loquitur enim de Judæis, qui legalibus sarcinis, non humanis præsumptionibus, subiciuntur. Romani non omnino vocem *sacramentis* improbant, sed illam alteram in margine ponendam statuunt. (10) Nun liceat mihi ad distinctionem xvi. venire. Nam quamvis multa in aliis dixerint esse mutanda, in hac scheda tantum inuenio de capite illo Gelasij cum lxx. Episcopis, ex Conciliis esse totum describendum, & scio Episcopum Segobiensem id multis mendis purgasse. At postrema pars, cujus initium *Ceterum qui libri*, licet superioribus jungant Burchardus h, Ivo i, & Gratianus k, non est in Conciliis, & pars esse videtur alicujus libri de divinis officiis. A. Rectè dictum est. Namque Amilarij librum habeo, in quo hæc sunt, & alia quædam nomine fragmentorum Caroli

d c. 11. Illa autem. dist. 12.

e c. 12. Omnia. e. dist.

f Ivo d. tit. 12. ult. panov. & par. 4. cap. 206. decret. g Cæs. libr. 1. c. 9.

h Burch. lib. 3. c. 222.
i Ivo lib. 2. tit. 11. c. 2. & lib. 8. tit. 11. c. 1. pan. & par. 4. c. 63. decret.
k Dist. 15. c. 3. Sancta. p. Ceterum.

Magni edita. Ea verò verba, *Ceterum qui*, usque ad illa, *in septuagesima*, non inuenies apud Burchardum & Ivonem neque in veteribus Gratiani libris. B. Idem Romani notarunt. (II) Distinctione XVI. duo incerta capita ferebantur, caput primum & XIIII. l. Sed primum à te acceperunt, quod ex Isidoro erat in præfatione Conciliorum veteri, non ex hac quæ vulgo nota est Isidori Mercatoris, ut alio die explanasti *m.* Caput XIII. Stephano Papæ ad Luthobium Episcopum Maguntinum adscribunt Ivo *n* & Gratianus. Et quia LXX. capitum Nicæni Concilij & Athanasij epistolæ facit mentionem apud Ivonem in excerptionibus, constat non esse Stephanum primum, sed aliquem ex posterioribus; præsertim cùm Maguntini Episcopi à Bonifacio martyre cœperint, qui fuit temporibus Gregorij tertij & Zachariæ & Stephani minoris. Sed quod hic dicit Antiocheno Concilio insertos esse plurimos arbitrari Nicænos illos LXX. canones, velim scire à te an verisimile putes? A. Quod ait plurimos arbitrari, ita ipsum Stephanum inuenisse existimo, licet ego non meminerim alibi legisse. Itaque *Sardicensi* pro *Antiocheno* sufficerem. Namque Antiocheni canones XXV. tantùm fuerunt, quorum auctores si illi sunt ad quos Julius scripsit, hostes erant Athanasij & aliorum patrum CCCXIX. Quæ de causâ nihil de fide Nicæni Concilij, sed de Paschate tantùm statuunt capite primo id Concilium esse observandum. At Sardicen-

1 *Dist. 16. c. 1.*
 & *c. 13. Vi-*
ginti.

m Dial. 6.

n Ivo lib. 2.
tit. 11. c. 19.
panor. & par.
4. c. 232. decr.

ses patres catholici aliquot canones scripserunt, qui pro Nicænis habiti sunt, ut constat ex Concilio Carthaginensi sexto. (12) B. Caput tertium Leoni IX. adscribunt Ivo & Gratianus *p* contra epistolam Nicetæ Abbatis monasterij Studij. Exstat libellus Humberti Cardinalis Silvæ Candidæ Episcopi (qui Legatus fuit Leonis IX.) contra eundem Nicetam & alios Græcos; in quo libello hæc eadem verba inventa sunt. Caput septimum *q* Pseudotrullianorum est patrum, ut à te superioribus diebus dictum est. Censura Romanorum fuit: *Hic canon est ex reiciendis, præsertim ob finem de Concilio Cypriani.* (13) Capite octavo *r* de re notissima maximi errores sunt non apud Gratianum solùm, sed etiam in utraque Ivonis *s* collectione & apud Democharem. Verba autem sunt hæc: *tertium Ephesinum, Chalcedonense IV. & V. Item Constantinopolitanum VI. Item Nicænum VII.* Neque enim Chalcedonense fuit quartum & quintum; sed quintum & sextum fuerunt Constantinopoli habita. Quamobrem ita scribunt Romani: *post Chalcedonense IV. item quintum CP. & sextum.* Contius non malè: *& quintum item CP. & sextum.* Fontes quærendi sunt. Sic autem inscribunt: *Ex libro diurno professio Romani Pontificis.* A. Is libernon exstat, quod sciam, hoc titulo. Professionis tamen vidi aliquot exempla. (14) B. Capite nono ex Beda sumpto bis erratum est in Julij nomine. Namque & Nicænam synodum & quintam sub Julio Papa habitam esse

o Ivolibr. 2.
tit. 11. c. 37.
panorm. &
par. 4. c. 105.
decr.
p Dist. 16. c.
3. Clementis.

q cap. 7. Quoniam d. 16.

r c. 8. Sancta. e. dist.

s Ivo d. tit. 11. c. 15. panorm. & par. 4. cap. 132. decret.

c. 9. Sexta, e. d.

scriptum est, cùm annis CCXXX. & amplius inter se distent, & Julius secundus patrum nostrorum memoria fuerit. Rectè tamen Demochares Julij nomen in Vigilij mutavit posteriori loco, in priori nihil mutavit. de quo velim scire quid sentias. Nam Romani in Silvestri Julij nomen mutant. A. Ego suspicor Bedam Julij nomen edidisse, ut alij nonnulli fecerunt. Et inveni in quadam Julij epistula quaedam verba quæ huic opinioni occasionem aliquam præbere viderentur. Sed si sub Julio habita est Nicæna synodus, falsa sunt quæ de confirmatione Nicænæ synodi à Silvestro feruntur. Marci quoque Papæ rescripta, in quibus Nicænæ synodi & illorum LXX. canonum mentio fit. & Athanasij de eisdem consultatio inepta est. Sed præstat aliorum opinionem sequi, quæ recepta est, ut sub Silvestro prima synodus fuerit habita.

*Ivo par. 4.
c. 125. decret.
de d. rit. 11.
cap. 23. pan.*

*u. Cæs. libr. 1.
cap. 45.*

c. ult. d. 15.

Ivo t in excerptionibus Julij in prima, Vigilij in quinta nomen edidit; in Panormia pro Vigilio Julium scripsit. de prima nihil dixit. Liber Cæsaraugustanus u Vigilium habet in quinta, Julium in prima, ut Ivo. (15) B. Sequitur de Conciliis provincialibus; de quibus nihil dicam. Expecto enim historiam Conciliorum, quam à te multi flagitant. A. Hac de re aliquando agemus. Tu verò perge de reliquis hujus distinctionis capitibus dicere. B. Duo tantùm mihi dicenda sunt: quorum alterum est de inscriptione extremi capituli x, quod Nicolao ad Photium adscribendum est, non ad clerum Constantinopoli-

litanur
Rectè
Cæsar
to Ni
enim e
de Co
Contic
nasij ac
in Pan
Anselm
eo sche
criptum
post ali
lij, ad
Papa xx
exstant
dit quò
allegare
deatur e
ad Orie
runtur,
suspicio
sunt. L
præfati
refert.
neque a
Notis
adhuc a
dam lib
cap. c
quis ali
fortasse
epistula

litanum, ut malè Gratianus solus scripsit. Rectè enim est apud Ivonem *y* & in libro Cæsaraugustano *z* & in registro Romæ edito Nicolai vel potiùs edi inchoato. Permultæ enim epistolæ desiderantur. (16) Alterum est de Contiano scholio addito capiti *xii. a* Contio *xiii.* quod constat ex verbis Athanasij ad Marcum Papam, quod etiam Ivo *b* in Panormia & in excerptionibus refert, & Anselmus *c* & liber Cæsaraugustanus *d.* In eo scholio refert Marci ad Athanasium rescriptum ex Ivone, quod etiam alij habent. Et post alia de numero canonum Nicæni Concilij, addit hæc: *Citantur & in epistula Julij Papa xxiv. canones, præter illos xx. qui vulgò exstant. Sed illos esse supposititios vel id ostendit quòd nemo, ne Gratianus quidem ipse, eos allegare ausus est.* De his verbis quid tibi videatur exspecto. A. Ex Julij epistula secunda ad Orientis Episcopos plures canones referuntur, & quibusdam numerus additur, quos suspicor esse *xxvi.* Apud Ivonem *e* *xxvi.* sunt. *lxx.* apud Isidorum Mercatorem in præfatione Conciliorum, ut etiam idem Ivo refert. Falsum autem est neque Gratianum neque alios eorum verba referre. quod vel ex Notis meis ad Hadrianum constat. Et qui adhuc alia testimonia quærit, legat Burchardum lib. *i.* cap. *cxliv.* & Ivonem parte *v.* cap. *cclvii.* Sic non debuit Contius, sive quis alius, supposititios eos affirmare. Sed fortasse id dicere voluit, Gratianum non hac epistula usum in hac distinctione *xvi.* aut

y Ivo d. tit. 11. cap. 12. & c. 30. panor. & par. 4. c. 135. decr.
z Cæs. lib. 2. c. 22.
a Dist. 6. c. 12. septuaginta.
b Ivo d. tit. 11. c. 18. panor. & par. 4. c. 108. & 109. decr.
c Ans. l. b. 1. c. 59. & c. 60.
d Cæs. lib. 1. c. 30. & 31.

e Ivo d. par. 4. c. 110. & 111.

etiam alibi non appellasse verba Concilij Niceni hæc verba Julij. Sed quàm leve hoc sit argumentum, nemo non videt. Et fortasse falsum est. Diximus enim, cùm de fragmentis ageremus *f*, esse fragmentum quoddam sumptum ex hac epistula Julij, quod Gratianus *g* & Ivo *h* Nicæno Concilio adscripserunt. B. Franciscus Turrianus tuus Arabicos nuper *xxc.* canones edidit, & eos esse dicit legitimum illius Concilij partum, hos verò Julij canones ex aliis actionibus ejus synodi sumptos esse, extra numerum canonum. A. Neutrum mihi adhuc persuasit, aut illos esse veros, aut hos ex aliis actionibus sumptos. Sed quid Romani tui de scholio Contiano censent? B. Delenda esse illa verba, *Sed illos esse suppositivos*, & quæ sequuntur. Multò verò magis eis displicuerunt quæ postea scripsit: *Multas autem supra in præfatione rationes adduxi &c.* Ea verba mihi videntur Molinæi esse, non Contij. Nihil enim ea de re Contius in præfationibus editis scripsit; & his contrarium scholium Contius cap. *ii.* distinct. *xxii.* addidit. (17) A. Librariorum fortasse erratum est. Sed surgendum est. alioqui libenter eram te de his rebus auditorus. Tantùm mihi indicem ostendas velim selectorum virorum quorum opera in Gratiani emendatione tres Romani Pontifices sunt usi. B. Ecce tibi, minùs tamen perfectum, indicem. Dum enim absũm, alios adscriptos fuisse accepi.

f Sup. dial. 14

*g ii. q. 1. c. 4.
judices.
h Ivo lib. 4.
tit. 11. ca. 2.
panorm.*

INDEX SELECTORUM
VIRORUM SUB PIO IV. ET
PIO V. emendationi Gratiani ab
eisdem præfectorum hic est.

SANCTÆ ROMANÆ ECCLESIAE
Cardinalium nomina.

- M. Antonius Columna, Romanus.
Hugo Boncompagnus, Bononiensis, postea
Gregorius XIII. dictus P. M.
Alexander Sfortia, Romanus.
Guilielmus Sirletus, Calaber.
Franciscus Alciatus, Mediolanensis.

HIS ADDITI SUNT AB EODEM
PIO V.

- Guido Ferrerius, Vercellensis.
Antonius Carrafa, Neapolitanus.

DOCTORUM NOMINA.

- Felix Montaltus Generalis ordinis S. Fran-
cisci, postea Cardinalis, hodie P. M. Xy-
stus V. dictus.
Christophorus Patavinus Generalis ordinis
S. Augustini eremitarum.
Thomas Manricus, ordinis S. Dominici,
Magister sacri Palatij.

Eustachius Lucatellus, Bononiensis, postea
Regij Lepidi Episcopus.

Josephus Pamphilus Veronensis, ordinis S.
Augustini, postea Sacrista Palatij, & Episcopus
Signinus in Campania.

Franciscus Turrianus, Hispanus, postea Societatis Jesu.

Marianus Victorius, Reatinus, postea Episcopus
Amerinensis.

Michaël Thomasius, Majoricensis, postea
Episcopus Ilerdensis.

Hieronymus Parisetus, Regiensis.

Antonius Cuccus, Mediolanensis.

Joannes Marfa, Hispanus.

Franciscus Leo, Hispanus, postea Societatis
Jesu.

ADDITI SUNT.

Melchior Cornelius, Lusitanus.

Latinus Latinus, Viterbiensis.

Arnaldus Pontacus, Gallus.

Petrus Ciacconius, Hispanus.

Franciscus Pegna, Hispanus; cujus sunt ad-
ditiones Decretalium sine nomine, quia
templum Dianæ incendisse visus est.

ADDITIONES.

(1) **D**ISTINCTIONE XI. capituli secundi inscriptio in libro Gregoriano hæc est: *Item Nicolaus Papa I. Michaëli Imperatori. Consequens est &c.* In margine hæc sunt: *Sententia elicitur ex epistola cujus initium Proposueramus. Ivo p. 4. c. 211. Certiora sunt in dialogo scripta. Vid. li. 2. dial. 14. add. 1.*

(2) In eadem distinctiōe, capituli septimi *In his rebus.* inscriptio in eodem libro est: *Item B. Augustinus ad Casulanum epist. 86.* In margine est: *Ansel. l. 4. c. 43. Burch. l. 3. c. 126. Ivo p. 4. c. 68. Pann. l. 2. c. 158. Poly. l. 3. tit. 23. c. fin.* In Notis: *Et sicut] Hinc usque ad finem non sunt in epistola indicata; sed à Burchardo etiam & Ivone & in Pannormia referuntur.*

(3) Proximi capituli inscriptio in eodem libro hæc est: *Idem in libro de fide Christiana. Catholica Ecclesia &c.* In Notis additur: *Hodie inter opera B. Augustini nullum extat hoc titulo. In epistola verò ad Ianuarium (qua est 118.) c. 1. & 2. hæc eadem sententia copiosè exponitur.*

(4) Capituli quinti ejusdem distinctiōnis undecimæ inscriptio est in eodem libro: *Vnde ex dictis Basilij. Ecclesiasticarum institutionum &c.* In margine hæc sunt: *Basilij in libro de Spiritu sancto. c. 27. Burch. l. 3. c. 127. Ivo p. 4. c. 69. Pann. l. 2. c. 159.* Et in Notis: *Ex dictis] Hoc caput antea citabatur ex Augustino in lib. ex dictis Basilij. In codice Vercellensi est: Unde Augustinus ait, vel ex dictis Basilij. & retenta est posterior pars hujus disjuncti, quoniam ita citant Burchardus & auctor Pannormie. Ivo autem citat ex lib. Basilij de Spiritu sancto 27. quomodo in margine est indicatum. Ceterum quoniam multis locis glossa obstitit ne emendaretur, necessarium visum est integrum B. Basilij locum & Græcè & Latine afferre. *Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ &c.* id est, *Dogmatum & institutorum &c.**

(5) Ejusdem distinctiōnis XI. cap. 10. inscriptio

in eadem editione est : Item Leo Papa ad Episcopos per Siciliam constitutos epist. 4. c. 6. Hoc vestra incivimus caritati &c. In margine est : Ansel. l. 1. c. 45. Polyc. l. 1. tit. 17.

(6) Distin. 12. capituli secundi inscriptio est in eodem libro : Item Gregorius Papa quartus. Præceptis apostolicis non dura superbia resistatur &c. In margine est : Ansel. l. 1. c. 20. Polyc. l. 1. tit. 17. In Notis : Gregorius] Integrum hoc caput invenitur in epistola Gregorij quarti universis Episcopis per Galliam, Germaniam, Europam, & universas provincias constitutis, qua est in codice supra citato bibliotheca monasterij Dominicanorum. Initium verò est etiam in epistola Anastasij II. ad Anastasium Aug. c. 6. Inscriptio capituli undecimi Decreto nostro. 2. q. 6. est ; Sed cum Gregorius scribat omnibus per diversas provincias. In margine est : Poly. l. 1. tit. 7. Ivo p. 5. c. 349. Ansel. l. 2. c. 19. Et in Notis : Ut honoretur] Hinc usque ad vers. auctoritas addita sunt ex ipsa epistola, qua extat in bibliotheca Dominicana ; & videtur esse Gregorij quarti ; ex qua etiam sumptum est caput Nulli fas. dist. 19. & apud Ivonem utrumque caput simul habetur. Istius autem Aldrici (ut ex catalogo Episcoporum Ecclesia Cænomanensis colligitur) mentio est in Concilio apud S. Medardum, quod paulo post Gregorium IV. habitum fuit. Itaque defensio ipsi à Gregorio præstita profuit. Inscriptio capituli 5. Nulli fas. dist. 19. hæc est : Item Gregorius IV. In margine hæc sunt : Poly. l. 1. tit. 17. Ansel. l. 2. c. 21. Ivo par. 5. c. 11. & 349. In Notis : Caput hoc est in eadem epistola Gregorij IV. ex qua sumptum est caput Decreto nostro infra 2. q. 6. Extat autem in codice saepe memorato bibliotheca Dominicana.

(7) Caput tertium Scit sancta. dist. 12. in eodem libro ita inscriptum est : Item Leo IX. Michaëli Episcopo Constantinopolitano epistol. 1. c. 29. & Nicolao I. epist. 2. ad Photium. In margine est : Ivo p. 4. c. 223. & par. 5. c. 44. Pann. l. 2. c. 155. Et in Notis : Caput hoc confectum est ex duobus longè diversis locis. Nam usque ad vers. Si illis sumptum est ex prima epistola seu libello Leonis IX. adversus inauditas præsumptiones

sumptiones Michaelis Constantinopolitani & Leonis
Aridani Episcoporum c. 29. ubi loquens de Romana
Ecclesia ait: Scit namque quia nihil obsint saluti cre-
dentium diversa pro loco & tempore consuetudines,
quando una fides per dilectionem operans bona quæ
potest, uni Deo commendat omnes. & hæc ferè ab
Ivone & in Pannormia referuntur. Altera verò pars
accepta est ex epistola secunda Nicolai ad Photium, quæ
incipit: Postquam beato Petro. Ibi enim habentur
hæc: De consuetudinibus quas nobis opponere visi
estis, scribentes per diversas Ecclesias diversas esse
consuetudines, si illis canonica non obsistat auctori-
tas, pro qua obviare debeamus, nihil iudicamus, vel
eis resistimus.] De capite 2. dist. 11. dictum est in
addit. 1. hujus dialogi.

(8) Ante caput quintum distin. 12. hæc inscriptio
est in eodem libro: *Item Nicolaus Hincmaro Archie-*
piscopo. Ridiculum est & satis abominabile dedecus,
ut temporibus nostris vel falsò insimulare sanctam
Dei Ecclesiam permittamus, vel eas traditiones, quas
antiquitus à Patribus suscepimus, pro libitu semper
errantium infringi patiamur.] In margine est: *Ivo*
p. 4. c. 212. Pann. l. 12. c. 156. Et in Notis: *Habetur*
in epistola scripta Hincmaro & ceteris Archiepiscopis
& Episcopis in regno Caroli Ecclesias regentibus, quæ
extat in codice jam memorato bibliotheca Dominicano-
rum. & ex ea caput hoc locupletatum est. Nam antea
brevius erat, ut etiam apud Ivonem & in Pannormia.

(9) In eadem distin. 12. cap. 11. Illa autem. in
eodem libro Romano inscriptio est: *Item Augustinus*
ad Ianuarium epist. 118. c. 1. Et vers. Alia verò quæ,
est in margine: *Ibid. c. 2. Et vers. Quod enim neque*
est in margine: *Ferè idem epist. 119. c. 18. Et vers.*
Mater mea. hæc in Notis sunt: In hoc capite, quem-
admodum & in sequenti, multa sunt emendata ex B.
Aug. ac nonnulla etiam addita. Ab hoc tamen loco us-
que in finem, quoniam verba B. Augustini aptè erant
in epitomen redacta, nihil additum est.

(10) Proximum caput *Omnia.* hanc habet in eo-
dem libro inscriptionem: *Vnde Augustinus scribit ad*
inquisitiones Ianuarij ep. 119. c. 19. In margine est:

Ivo p. 4. c. 206. Pann. l. 2. c. 168. Ad vocem *universalis* est in margine: *universa. ori. Ivo, Pann.* Ad voces *servilibus oneribus* est: *Al. adeo servilibus operibus.* Ad vocem *sacramentis* est: *sarcinis. orig.*

(11) Capite tertio, *Sancta Romana*, vers. *Ceterum qui libri.* dist. 15. in libro Romano hæc in Notis adscripta sunt: *Hinc usque ad finem neque in collectione Isidori neque in ullo veteri codice Gratiani eorum qua collata sunt inveniuntur. A verbo (verbis scribo) tamen, in septuagesima ponunt, referuntur à Euchartho & Ivone sine auctoris nomine, in Pannormia ex Gelasio ipso cum LXX. Episcopis. Ferè autem omnia habentur sparsim in libro qui Ordo Romanus nuncupatur. In margine, vers. Quidam quod in septuagesima, hæc sunt: Burch. l. 3. c. 222. Ivo par. 4. c. 69. Pann. l. 2. c. 90.*

(12) De capite primo distinctionis 16. vide in additione undecima dialogi sexti. Ante caput 12. ejusdem distinctionis hæc verba sunt in Romano libro: *Vnde Stephanus scribit dicens Luythobio Episcopo Maguntino: Viginti tantum capitula Nicæna synodi &c.* In margine est: *Ivo p. 4. c. 232. Pann. l. 2. c. 107.* Et in Notis: *Apud Ivonem parte quarta c. 232. habetur magis integrum hoc caput: Capitula Nicæni Concilij testimonio Athanasij septuaginta in figuram septuaginta discipulorum scripta non dubitamus, quibus viginti tantum in Ecclesia sancta Romana. & qua sequuntur.*

(13) Inscriptionem cap. 3. *Clementis.* ejusdem dist. vide dial. 6. addit. 13. & de cap. 7. *Quoniam.* vide additiones dial. 7. & 8.

(14) Ejusdem dist. 16. cap. 8. *Sancta octo.* in eodem libro ita inscriptum est: *Item ex diurno libro professio Romani Pontificis.* In margine est: *Ivo par. 4. c. 132. Pan. l. 2. c. 103.* Et in Notis: *Item ex diurno] Integram professionem fidei, quando quis in Romanum Pontificem promovebatur, refert Deus - deus Cardinalis in collectione canonum, que servatur in bibliotheca Vaticana. Verba de quibus agitur sunt hæc: quartum Chalcedonense, item V. Constantinopolitanum, & VI. Item Nicænum VII. Octavum quoque Constantinopolitanum.*

(15) In eadem dist. 16. capitis 9. *Sexta synodus.* in eodem libro hæc inscriptio est : *Beda in libro de temporibus c. 55. scripsit dicens.* In margine est : *Ivo par. 4. c. 125. Pann. l. 2. c. 112. Vers. Prima.* ad illa verba, *temporibus Iulij Papa,* hæc in Notis sunt : *Iulij] Certum est synodum Nicenam primam celebratam esse tempore Silvestri. Sed in illa temporum obscuritate mirandum non est Bedam & alios errasse. Vers. Quinta item Constantinopoli temporib. Vigiliij Papa &c.* in margine est : *Pann. l. 2. c. 111.*

(16) Quod ad caput ultimum ejusdem distinctionis attinet, in eodem libro inscriptio ejus est hæc : *Sardicense quoque Concilium auctoritate Nicolai Papa recipitur. Vnde idem scribit clero Constantinopolitano. Quod dicitis &c.* In margine hæc sunt : *Clero. al. electo. Habetur in epistola 6. qua prima ad Photium est. Ivo p. 4. c. 135. Pann. l. 2. c. 117. vers. Quod dicitis.*

(17) Gratiani verba sunt in eodem libro ante caput 12. *Septuaginta.* ejusdem dist. 16. *Scribit enim Athanasius Alexandrinus Episcopus Marco Papa ita dicens.* In margine est : *In epist. Athanasij & universorum Ægypti Episcoporum ad Marcum Papam, sed copiosius quam hic. Ivo par. 4. c. 108. Pann. l. 2. c. 106. Ans. l. 1. c. 59. Polyc. l. 3. tit. 20. Et in Notis: Septuaginta] Ex his Athanasij verbis constat non omnes Nicana synodi canones aut Græcè aut Latine nunc haberi. Et Iulius Papa ad orientales, & Innocentius Victricio, & alij multos ex illa canones citant qui non sunt in his viginti qui in manibus omnium versantur. De qua re scribit Isidorus in præfatione Conciliorum tomis inserta. Et ex epistola quadam Gregorij X. ad Regem Armeniorum, cum Concilium Lugdunense indicisset, (quam manuscriptam habet Cardinalis Sirletus) intelligitur integrum Nicænum Concilium in lingua Armeniorum eo tempore extitisse. Sic enim scribit : Quia verò multipliciter expedit ut in ejusdem celebratione Concilij antiquorum Conciliorum copiam habeamus, Celsitudinem regiam rogamus & hortamur attentè quatenus integrum Nicænum Concilium & alia Concilia quæ habere diceris in Armenica littera cum aliquibus peritis interpreta-*

tionibus nobis cum ea qua poteris celeritate transmittas. Tuneti quoque & Alexandria inventi sunt octoginta canones Arabice scripti sub nomine hujus Concilij, qui Roma in Arabica & Armenica lingua scripti penes eundem Cardinalem Silertum sunt, & nuper etiam in Latinam linguam conversi sunt & impressi.

A
A
TA
DE
DE C

lio de
egisse
mam f
eo acc
ctione
eujusd